

Fakulta architektury VUT v Brně

DOKTORSKÁ DIZERTAČNÍ PRÁCE

Aspekty bydlení ve výškových budovách v Číně

*Urban Form Matters,
Cultural and political aspects of Chinese urbanization*

///

*Na městských formách záleží
kulturní a politické aspekty vývoje čínských měst*

Vypracoval:
Ing. arch. Radek Toman

Školitel:
doc. Ing. arch. Karel Havliš

Květen 2017

Bibliografická citace

TOMAN, Radek. *Aspekty bydlení ve výškových budovách v Číně*; Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav urbanismu, 2017; 295 s.

Vedoucí dizertační práce: doc. Ing. arch. Karel Havlíš

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem dizertační práci *Aspekty bydlení ve výškových budovách v Číně* vypracoval samostatně a na základě odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této práce.

V brně dne 31. 5. 2017

Radek Toman

Poděkování

Děkuji vedoucím mé dizertační práce, kterými byli: doc. Ing. arch. Karel Havliš, prof. Gong Kai a doc. Ing. arch. Iva Poslušná, Ph.D.

Dále děkuji čínské vládě za poskytnutí dvouletého vědeckého stipendia. Děkuji Southeast University a Univesity of Wenzhou za to, že mi daly možnost vést vlastní studentské ateliéry, realizovat se ve výuce a poznat celou řadu skvělých zahraničních odborníků a inspirativních lidí.

V neposlední řadě děkuji za podporu své rodině a přátelům.

Úvod	Předmluva 1 Název práce9
	Předmluva 2 Výuka architektury v Číně11
	01. Abstrakt a klíčová slova15
	01.1 Abstrakt15
	01.2 Klíčová slova15
	01.3 Abstract15
	01.4 Keywords15
	02. Očekávané výsledky a Použité vědecké metody15
	02.1 Description of the tasks and goals of dissertation15
	02.2 Expected results16
Analytická část	02.3 Expected outcomes16
	02.4 Očekávané výsledky16
	02.5 Očekávané výstupy17
	02.6 Vědecké metody17
	03. Popis úkolu a cíle dizertační práce21
	04. Čínská urbanizace - sny a utopie31
	05. Čína v kontextu světové urbanizace37
	06. Modernizace?43
	07. Typologie města51
	08. Čínská specifika a vnímání složitosti55
	09. Vývoj čínských měst před rokem 194977
	09.1 Základní principy čínských měst77
	09.2 Jednotlivá období a jejich nejdůležitější města80
	10. Vývoj měst a bydlení v období státního socialismu 1949-197899
	10.1 Velký skok 1958-1960 100
	10.2 Bydlení městského obyvatelstva v prvních dvou dekádách Čínské lidové republiky 101
	10.3 "Kulturní revoluce" a "Třetí fronta" 1964-1978 108
	10.4 Změna typologie měst 116
	10.5 Konstrukce prvních bytových výškových domů 120
	11. Otevírání se světu v osmdesátých a devadesátých letech 125
	11.1 Shenzhen 129
	12. Bytová výstavba v osmdesátých letech 135
	12.1 Spor nad charakterem vlastnictví bytů: komodita, anebo poskytování státem 135
	12.2 Změny v investicích do výstavby bytových domů - snižování státních nákladů 136
	12.3 Zavedení distribuce bytů 137
	12.4 Důraz na efektivní využívání pozemků a zvyšování hustoty zástavby 138
	12.5 Snaha o Standardizaci a typizaci bytových jednotek 139
	12.6 Tradiční městské formy v osmdesátých a devadesátých letech 151
	12.7 Ju'er hutong 152
	13. Plánovaná tržní ekonomika 159
13.1 Zavedení plánované tržní ekonomiky do stavebnictví v devadesátých letech 159	
13.2 Xiaoqu 162	
14. Současná čínská architektura 167	
14.1 Čínská identita? 167	
14.2 Čínská střední třída 171	
14.3 "Copy-paste" urbanismus 174	
14.4 Čínská bytová politika v 21. století a její problémy 178	
14.5 Systém Hukou 186	
14.6 "National New-type Urbanization Plan; 2014 – 2020" 186	
14.7 Životní prostředí 190	
14.8 Jing-Jin-Ji 194	
14.9 "No more weird buildings" 196	
Možnosti řešení	15. Živá města? 199
	16. Alternativní městské teorie 209
	16.1 Konfi gurativní navrhování Aldo van Eycka a Pieta Bloma 209
	16.2 Prostorové město - "Ville Spatiale" 222
Závěr	16.3 Metabolismus 228
	16.4 Riken Yamamoto – Local Community Area 248
	17. Zhodnocení 257
	18. Bibliografie 251
	19. Seznam příloh 271

Předmluva 1
Název práce

K doktorskému studiu jsem nastoupil na obor architektura v září 2013, mým prvním supervizorem byla doc. Ing. arch. Iva Poslušná, Ph.D, a téma dizertační práce znělo *“Aspekty bydlení ve výškových budovách”*. V dubnu 2014 jsem obdržel vědecké stipendium čínské vlády a od září 2014 až do července 2016, tedy skoro dva roky, jsem působil na Southeast University ve městě Nanjing v Číně. Mezitím jsem úspěšně složil Státní doktorskou zkoušku a název mé dizertační práce se změnil na *“Aspekty bydlení ve výškových budovách v Číně”*. Na Southeast university byl mím supervizorem profesor Gong Kai, který byl školitelem pro urbanismus. Po mém návratu z Číny jsem musel změnit školitele a nastoupil jsem na ústav urbanismu k panu doc. Ing. arch. Karlu Havlišovi. Celé své doktorské studium jsem se tedy pohyboval na pomezí architektury a urbanismu, což pro mě nebyl problém, protože nejsem zastáncem rozdělávání profese architekta na tyto dva obory – město vnímám jako jeden nedělitelný prostorový celek. Po konzultacích s docentem Havlišem se mi jako nejlepší název pro mou dizertační práci jeví:

“Urban Form Matters, Cultural and political aspects of Chinese urbanization”

///

“Na městských formách záleží, kulturní a politické aspekty vývoje čínských měst”

Předmluva 2
Výuka architektury v Číně

Do Číny jsem odjel učit architekturu v září 2014. Vyučoval jsem na Southeast University, což je jedna z nejprestižnějších technicky zaměřených vysokých škol v Číně. Zároveň to je škola, která se dostala na seznam nejlepších škol architektury podle odborného serveru Archdaily.com¹. V minulosti zde studovalo několik architektů světového významu, především pak držitel Pritzkerovy ceny, Wang Shu. Na seznamu hostujících profesorů Southeast University jsou kromě již zmíněného Wang Shu i taková jména jako Alvaro Siza, Tadao Ando, kteří jsou také nositeli Pritzkerovy ceny, nebo Christian Kerez.² De facto to byli moji kolegové, všichni jsme externě vyučovali na stejné škole.

Na Southeast University jsem vedl zahraniční studenty prvního ročníku. V akademickém roce 2014/2015 jsem měl v ateliéru 14 studentů, v akademickém roce 2015/2016 jsem vyučoval 17 studentů. Kromě toho jsem se účastnil výuky a konzultací čínských profesorů s čínskými studenty. Výuku zahraničních studentů jsem si organizoval sám, vždy mi pomáhal jeden čínský doktorand. V prvním akademickém roce to byla slečna Wang Yanze, která poté dostala zvací dopis od samotného Kennetha Framptona a odjela do USA, kde až do letošního března působila na University of Columbia a na University of Pennsylvania. Druhý rok mi poté pomáhal čínský doktorand Dui Ruiqi.

Studenti, které jsme učili, byli převážně z Afriky, někteří z Asie. Jen namátkou mohu jmenovat země jako Zambie, Kongo, Maroko, Ghana, Rwanda, Mali, Etiopie, Mauricius, Zimbabwe, z Asie poté Bahrajn, Indie, Nepál. Navíc jsem se svými studenty bydlel na stejném bloku kolejí, který byl určen pouze zahraničním studentům, opět především z Afriky. Takže, přestože jsem žil v Číně, trochu jsem žil i v Africe. Byla to zkušenost opravdu globálních rozměrů.

Výuka na Southeast University se točí hlavně kolem ateliérových projektů, ty začínají již prvním dnem studia. Kromě ateliérů studenti nemají tolik předmětů, ale každý student za semestr udělá několik ateliérových projektů. Zároveň je samozřejmé, že v rámci ateliérové výuky každý týden proběhne přednáška (v mém případě každé úterý) zabývající se teoretickým pozadím toho, co studenti zrovna ve svých projektech řeší. Tyto přednášky jsem musel vždy připravit. Ateliérová tvorba je tedy velice intenzivní. Škola klade velký důraz na samotné navrhování a praktickou výuku. I my jsme během semestru zvládli několik projektů různého měřítka od malých staveb až po návrh komunitního centra. Vezmeme-li v potaz, že se jednalo o studenty prvního ročníku, kterým jsem na začátku roku vysvětloval, jakou si mají koupit tužku a na jaký papír mají kreslit, udělali během jednoho akademického roku veliký pokrok.

Asi nejzajímavějším projektem pro mě bylo navrhování bambusových konstrukcí a jejich následná realizace v měřítku 1:1. Museli jsme pochopit vlastnosti specifického materiálu a naučit se, jak ho řemeslně zpracovat.³

1 Archdaily. The Top 100 Universities in the World for Architecture 2016 ; <http://www.archdaily.com/784261/the-top-100-universities-in-the-world-for-architecture-2016>; staženo: 19.4.2017

2 Southeast University; <http://arch.seu.edu.cn/en/pages.php?id=43&did=41>; staženo: 19.4.2017

3 Architectural Society of China. 东南大学联合在宁高校举办竹构建造节; <http://www.chinaasc.org/news/108202.html>; staženo: 19.4.2017

V letním semestru 2016 mi bylo nabídnuto, abych učil i na University of Wenzhou, Oujian College. Tam jsem učil na nově otevřeném oboru architektura, který byl společným projektem University of Wenzhou a londýnské Middlesex University⁴. Takže jsem učil na dvou univerzitách. Neustále jsem jezdil mezi Nanjingem a Wenzhou, což je asi stejně daleko jako z Brna do Berlína.

Ve Wenzhou jsem vyučoval čínské studenty druhého ročníku na předměty Interior Architecture – Development a Interior Architecture – Application. Tyto dva předměty dohromady představovaly ateliérovou výuku interiérového designu. Ve Wenzhou jsem měl v ateliéru 24 studentů, takže dohromady s Nanjingem jsem tento semestr učil 41 studentů. Na začátku jsem musel udělat výukové plány a zadání k projektům, protože to byl nově otevřený obor, takže nic takového ještě neměli. Z Londýna mi přišly jen stručné anotace k předmětům, ale podrobný studijní plán včetně přednášek a studijních materiálů jsem musel vymyslet a vypracovat sám. Měl jsem na to prvních čtrnáct dní ve Wenzhou, ale i za tak krátkou dobu se mi podařilo výuku připravit a úspěšně zrealizovat.

I zde jsme se studenty společně udělali velký kus práce. Každý student vytvořil čtyři projekty. Z Nanjingu jsem byl zvyklý na extrémně pracovité studenty, takže studenti ve Wenzhou ze mě byli zprvu možná trochu skleslí, protože jsem jim naložil poměrně hodně práce, ale nakonec to většina z nich zvládla.

Kromě učení jsem složil oficiální zkoušku HSK2 z čínského jazyka a za dva roky procestoval veliký kus Asie. Navštívil jsem většinu Číny, Hong Kong, Tibet, Vietnam. V Gwangju v Jižní Koreji jsem prezentoval svou doktorskou práci na konferenci EAAC 2015 (East Asian Architecture Culture), což je jedna z největších a nejprestižnějších architektonických konferencí ve Východní Asii⁵. Na konci července 2016 jsem se vrátil zpět do České republiky.

4 Wenzhou University; http://wsc.wzu.edu.cn/En/NewsView_en.aspx?id=b43a278f-e13c-43ae-94c9-fe7ddbe2afc0, staženo: 19.4.2017

5 EAAC 2015; <http://eaac2015.kaah.or.kr/>; staženo: 19.4.2017

Obr. 1–5: Výuka architektury na Southeast University v Číně
Zdroj: Archiv autora

01.1 Abstrakt

Současná města jsou vystavena obrovským změnám a rychlému vývoji. Práce zkoumá způsoby bydlení a života společnosti ve velkoměstech 21. století. Čína je extrémním příkladem rapidní urbanizace, proto nám předkládá spoustu příležitostí k výzkumu. Na základě analýzy vybraných příkladů městského bydlení se práce zabývá alternativami budoucího vývoje měst.

Práce byla zpracovávána během studijní stáže na Southeast University v čínském Nanjingu.

01.2 Klíčová slova

Čína, urbanizace, bydlení, městská forma, výšková výstavba

01.3 Abstract

Modern cities are under the pressure of big social and building development. The thesis is based on aspects of housing and living of society in 21th century cities. Now China has been an extreme example of rapid urbanization. It gives us an opportunity to gain knowledge about urban development. Based on the analysis of selected examples of urban housing the thesis shows the options for the future alternatives of living.

The work was process during my academic internship at Southeast University in Nanjing, China.

01.4 Keywords

China, urbanization, housing, urban forms, high-rise buildings

02.1 Description of the tasks and goals of dissertation

In the year 1980 the population of Chinese cities was 191 millions of inhabitants. 30 years later, in the year 2010 this population was 666 millions. It means three and a half times more. During this period 475 millions of people moved from rural areas into the cities, it is the biggest migration in human history. These big changes haven't finished yet. It was one of main reasons for Chinese architects to develop and study the mass housing during the second half of 20th century. Since 80s there is clear effort for using high-rise housing. The massive urbanization in China is closely connected with economic growth and political situation. During last decades there was formed new Chinese middle class, about 400 millions of people – they are quite rich and they want to spent and invest their money. The middle class has big influence on growing of housing standard in China and influence on the future housing development. Although the architectural level of new housing projects is mostly low, this unique combination of massive urbanization and fast economic growth creates conditions for some housing experiments. These experiments can provide interesting comparisons with mass projects in Europe. The aim

of the work is to observe and compare concepts of metropolitan high-rise housing, to study urban and architectural concepts for effective land using and functional plans, and to study the importance of social and psychological aspects in these projects.

02.2 Expected results

1) The work will contain a comprehensive overview of high-rise housing and its historical development in the surveyed regions. This overview will be based on my own research, analysis and available publications collected during the period of study. Work will as well contain the selected examples of high-rise housing structures. Selected buildings will be categorized and they will be detailed analyzed.

2) Finding and arrangement of the main conditions and relations between the city, the house and the dwelling, or the relations inside the group of houses, or the relations between several flats. All relations will be observed according current life style and current living trends of urban areas. Social structures and political issues of modern cities will be observed as well as modern technologies and construction possibilities.

3) Thesis will also contain research on the recent trends in urban construction. On the basis of this research the possibilities for future urban development will be predicted.

02.3 Expected outcomes

The outcome will be the dissertation itself. The dissertation will be done according to my research created during my studies at Brno University of Technology and Southeast University in Nanjing, China.

02.4 Očekávané výsledky

1) Ucelený přehled vývoje městského bydlení a urbanizace ve zkoumaných lokalitách. Tento přehled bude vytvořen na základě vlastního výzkumu, vlastní jedinečné zkušenosti získané v průběhu pobytu na zkoumaném území a z dostupných materiálů shromážděných během doktorandského studia. Soudobá městská forma bude podrobena kritickému zhodnocení se zřetelem na komplexnost problému a na šíři především společenských a kulturních dopadů daného tématu. Dále bude obsahovat vybrané příklady využití výškových struktur pro bydlení a jejich alternativ vyznačujících se efektivním využíváním pozemku a vysoké hustoty zalidnění. Vybrané stavby budou detailněji rozpracovány a podrobeny analýze.

2) Nalezení a uspořádání hlavních podmínek a vztahů mezi městem, domem a bytem, tak jak si je vyžaduje moderní metropolitní bydlení, sociální a kulturní vazby současných měst, a také ekonomické aspekty.

3) Zdokumentování posledních již probíhajících trendů v městské výstavbě, na jejich základě následné předpovězení alternativ budoucího možného vývoje měst.

02.5 Očekávané výstupy

Výstupem bude samotná dizertační práce sepsaná na základě vědecké činnosti na FA VUT v Brně a Southeast University v Nanjingu v Číně, kde jsem dva roky studoval na základě stipendia CSC (China Scholarship Council).

02.6 Vědecké metody

Teoretický postup, který bude použit při řešení práce, bude obdobný jako u každé vědecké práce. Při rozboru tématu výškového bydlení narazíme na různé důvody jejich používání. Většinou jsou výškové stavby voleny pro co nejefektivnější využití omezeného pozemku. Ovšem důvody pro takovou výstavbu se v Manhattanu, Číně či Dubaji liší, ať už to jsou důvody ekonomické, populační, ideologické, anebo jejich kombinace. Proto se v této práci musíme zabývat hlavně podstatou fungování zkoumaného objektu. Pro výzkumnou práci jsem si vybral dvě lokality, které znám a kde jsem delší dobu pobýval: Čínu a Evropu. Čína má poměrně krátkou, za to však intenzivní zkušenost s rapidní urbanizací, která přinesla mohutnou vlnu využívání výškových staveb pro bydlení. Na druhé straně evropská zkušenost s výškovou městskou zástavbou je minimálně dvakrát tak dlouhá a přišla s avantgardou dvacátých let, avšak Evropa je v otázkách města a bydlení tradičně konzervativní, takže výškové stavby zde nikdy nebyly využívány v takovém měřítku.

Následujícími kroky jsou:

1) Pozorování

Základním prvkem vědy a jediným skutečným faktem, který vědci uznávají, jsou individuální pozorování. V nich vyhledáváme pravidelnosti a navrhujeme vysvětlení. Naše pozorování mohou být náhodná anebo záměrná. Na začátku je třeba obsáhnout co nejvíce podkladů, které budou obsahovat jak realizované současné stavby, teoretické práce a manifesty, tak i nové poznatky a výzkumy v oblasti tvorby měst. V mém případě byla pozorování prováděna přímo v lokalitě na základě dvouletého výzkumu.

2) Zobecnění (identifikace pravidelnosti)

Když jsme učinili řadu pozorování, zkusíme mezi nimi najít určitý vztah. Konstatování takového vztahu je zobecněním. V průběhu disertační práce nalezneme nejčastěji uplatňované principy v architektonickém a urbanistickém navrhování. V tématu čínské urbanizace jsem se nejvíce zabýval principy ideologickými, sociálními, kulturními, ekonomickými atd.

3) Analýza

Cílem analýzy jako rozkladové metody je vysvětlit daný problém zevrubným prozkoumáním jeho složek. Analýza rozlišuje na objektu zkoumání jednotlivé části nebo prvky, vyděluje podmínky vzniku, etapy vývoje jevu či objektu, odděluje podstatné od nepodstatného, směřuje od složitého k jednotlivému a od mnohosti k jednotě. Každé poznání už předpokládá nějaké vědění, na jehož základě si člověk klade otázky, případně tvoří hypotézy a navrhuje experimenty. V našem případě je podstatné znát historický, politický a kulturní vývoj městského bydlení ve zkoumaných oblastech. Po pochopení politických a kulturních vztahů je možné analyzovat současné projekty a trendy, zkoumat a porovnávat jednotlivé jejich části ať už z pohledu architektury, urbanismu, stavitelství či sociologie. Pro zobecnění základních principů a vztahů slouží vědecká metoda zvaná abstrakce. Při této vědecké metodě se oddělují nepodstatné, nahodilé vlastnosti zkoumaného jevu či objektu od vlastností obecných a podstatných. Umožňuje zjistit důležité vlastnosti a vztahy, což vede k objasnění podstaty jevu. Při zkoumání architektonického projektu je významné tímto způsobem oddělit opravdu podstatné určující věci od věcí marginálních.

4) Komparace (srovnání)

Jedna z nejpoužívanějších vědeckých metod práce. Umožňuje stanovit shody a rozdíly jevů či objektů. Při srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, úkazů či ukazatelů. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově. Ve své práci mi bude srovnávání sloužit k zobecnění určitých aspektů či jevů městského bydlení a také k nalezení specifik (kulturních, lokálních atd.), která se týkají urbanizace. Na základě komparace lze vyslovovat vědecké závěry, nicméně není to vědecká metoda nevyvratitelná a samotnou komparaci nelze použít jako přímý vědecký důkaz.

5) Vyslovení hypotézy (předběžné rozšíření pravidelnosti nebo vysvětlení, proč pravidelnost existuje)

Předběžné vysvětlení zjištěné pravidelnosti nazýváme hypotézou. Znakem dobré hypotézy je to, že je testovatelná. Bohužel může být test neúspěšný, i když je hypotéza zcela správná. Mnoho filosofů vědy souhlasí s tím, že klíčovým aspektem vědecké metody je falsifikace. To znamená, že když se testem hypotézy prokáže její neplatnost, musí být hypotéza zamítnuta a nahrazena jinou. Hypotéza aspektů městského bydlení bude stanovena na základě provedených analýz a probádaných materiálů a na základě zkušeností s již postavenými projekty. Po prozkoumání vybraných staveb vyplynou nejnovější architektonické směry v bytové výstavě světových metropolí. Dále na základě studovaných materiálů a vlastního pozorování bude stanoven předpoklad dalšího vývoje v blízké budoucnosti.

6) Provedení experimentu (prověření hypotézy)

Experiment je ověřením platnosti hypotézy. Jedná se o nejformálnější část vědecké metody. Experimentem je možné zjistit pouze to, že je hypotéza nesprávná, ale ne to, že je správná. To je podstata falsifikace. Experiment v architektuře a urbanismu zabývající se studií obytných struktur je finančně poměrně nákladný a časově zdlouhavý, proto bude platnost hypotézy ověřena na již realizovaných referenčních stavbách.

/ 03 /

Popis úkolu a cíle dizertační práce

Dvacáté století bylo bezpochyby stoletím obrovských změn. Vznikla moderní společnost tak, jak ji dnes známe, proběhly dvě ohromně zničující světové války, svět se geopoliticky rozdělil na několik částí a rozdíl mezi nimi se neustále prohlubuje. Člověk ale také přistál na Měsíci. Během těchto divokých sta let věda, telekomunikace, medicína a veškeré civilizační vymoženosti dokázaly pokročit nepředstavitelně kupředu. S rozvojem techniky se nám otevřely obrovské možnosti, stroje začaly nahrazovat pracovníky továren, nové vynálezy nám umožnily cestovat a mnohem efektivněji využívat náš čas. Daní za všechn pokrok se však staly ekologické katastrofy a nepopíratelné klimatické změny.

Zkušenost s prvními šestnácti lety století jednadvacátého ukázala, že pro nás pravděpodobně chystá ještě mnohem větší a rychlejší změny, než si vůbec dokážeme představit.

Ve dvacátém století započala jedna zásadní přeměna, která se dotýká celé společnosti, avšak je možná trochu stranou zájmu masových médií – urbanizace.

Současná města zažívají nápor obrovského rozvoje. Zatímco v roce 1900 žilo ve městech 10 % světové populace, zhruba od roku 2050 to bude 75 %.⁶ Na počátku 20. století bylo na světě 16 měst s populací přes 1 milion obyvatel, dnes je takových měst okolo 450.⁷

70 % obyvatel měst žije v rozvojových zemích, kde má urbanizace závratné tempo. Nejrychleji rostoucí města jsou Lagos, kde každou hodinu přibude 58 lidí, a Bombaj, která roste tempem 42 nových obyvatel za hodinu.⁸

Města v rozvojových zemích vykazují nárůst 70 milionů obyvatel za rok, což představuje 90 % světové urbanizace.⁹

“Urbanizace se netýká pouze domů, ulic, hmotných věcí, urbanizace je jedna z největších metamorfóz v lidské historii. Je to úplná změna téměř všech částí našich životů.”¹⁰ Možná se může zdát, že hlavní urbanizační ohniska leží daleko od střední Evropy a nemusí nás zas až tak moc zajímat. Ovšem obyvatelé rybářských vesniček v jihovýchodní Asii si před šedesáti lety také stěžili dokázali představit, že dnes na místě jejich vesnic budou dvacetimilionová megaměsta.

“Žijeme v první vskutku globální civilizaci. To znamená, že cokoli se na její půdě zrodí, může velmi rychle a snadno obepnout celý svět.”¹¹ Proto je pošetilé a ješitné neustále hledět jen na to, co se děje v české kotlině a neřešit to co, je za kopci. Toto je absolutně zpátečnické uvažování, pro které je svět příliš provázaný a jeho jednotlivé části se navzájem příliš ovlivňují.

Jednadvacáté století nepochybně přinese obrovské změny v demografickém rozložení na planetě, ty budou způsobeny mnoha faktory. Mezi ty nejdůležitější, které donutí obrovské masy lidí k migraci, budou patřit nerovnoměrný růst počtu obyvatel na jednotlivých místech planety, klimatické změny a ekologické katastrofy (např. sucho

6 SUDJIC, Deyan. *Města na pokraji chaosu*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 31

7 Surbana International Consultants. *Housing People*; Singapore; 2012; ISBN: 978-981-07-1793-3; s. 90

8 SUDJIC, Deyan. *Města na pokraji chaosu*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 31

9 Surbana International Consultants. *Housing People*; Singapore; 2012; ISBN: 978-981-07-1793-3; s. 72

10 MUSIL, Jiří. *Jaké jsou limity urbanizace?* In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 47

11 HAVEL, Václav. *Nic není samožřejmé*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 16

a rozšiřování pouští) anebo současné a budoucí válečné konflikty. Migrace lidí bude s největší pravděpodobností směřovat do měst s vidinou lepších příležitostí. To není možné zastavit nějakým plotem, to je potřeba vzít jako fakt a přizpůsobit podle toho naše města, domy a bytovou výstavbu. Mít na paměti, že “způsob, jakým jsou města navržena, řízena a obývána, je zásadní pro jejich sociální a ekonomický blahobyt.”¹² Vždyť už v roce 1937 Jan Antonín Baťa poprvé vydal svou knižní vizi *Budujme stát pro 40 000 000 lidí*. Jednadvacáté století nám nejspíše přinese příležitost tuto vizi naplnit a bude záležet jen na nás, zda se to podaří, anebo selžeme.

Je potřeba si uvědomit, že zvyšující se mobilita lidí je jedním z hlavních a nejdůležitějších znaků jednadvacátého století. Na obrázcích 6 a 7 vidíme vývoj světové populace v budoucích letech. Je zřejmé, že nárůst obyvatel se týká především některých míst naší planety (Afrika, Blízký východ, atd.), naopak na jiných místech roste počet obyvatel mnohem pomaleji, anebo neroste vůbec (např. střední Evropa). Protože svět funguje jako spojitá nádoba, je jasné, že z přeplněných míst soustavy se část obsahu přelije do těch poloprázdných. Obrovská míra migrace by v jednadvacátém století existovala i bez válečných konfliktů na Blízkém východě a s nimi spojené současné uprchlické krize, které tento fenomén pouze medializovaly. I mimo rámec aktuální uprchlické vlny ovšem ve světě probíhají a budou probíhat mnohem dlouhodobější a větší demografické změny, které se samozřejmě dotknou i Evropy. Na tom není nic překvapivého. Proto je i pro nás důležité se aktuálními problémy bydlení ve městech zabývat.

Jednadvacáté století přináší ale i obrovské možnosti pro rozvoj měst z hlediska technologického a konstrukčního pokroku. Ve výstavbě světových metropolí se to od přelomu tisíciletí projevuje s uplatněním nové technologie vysoko pevnostních betonů, které umožnily i u skeletu zásadně zredukovat průřezy konstrukce a zvětšit tak užitnou plochu ale i celkovou výšku budovy.¹³ Z aktuálního seznamu 100 nejvyšších budov světa jich je 81 postavených po roce 2000, tedy za pouhých 16 let.¹⁴

Problémem současné městské výstavby je, že se až příliš často vytváří budovy, které jsou arogantními individuálními solitery, rezignovaly na jakoukoliv městotvornou ambici. Vzniká tak prostředí nahuštěných jednotlivých staveb, město však bylo vždy založené na vytváření komunity a na spolupráci a spolupůsobení všech jeho částí – lidí i budov. “Občas lze v tomto těžko pojmenovatelném prostoru vidět architektonicky krásný či originální dům, ten je však jen oním proslulým kulem v plotě; není včleněn do žádných souvislostí, není ničemu blízko, ani ničemu daleko, prostě jen trčí.”¹⁵ “Architekt nevytváří město, možná jenom udělá shluk budov. Těmi kdo město vynalezli, jsou jeho obyvatelé. Město bez života, dokonce, i pokud je nově postavené, je pouze rujnou.”¹⁶ Městské prostředí, by tedy mělo brát větší ohled na tvorbu sociálně a kulturně zdravého, bohatého prostředí.

12 SUDJIC, Deyan. Města na pokraji chaosu; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 31

13 VORLÍK, Petr. *Český mrakodrap*; Paseka Praha; 2015; ISBN: 978-80-7432-504-5; s. 13

14 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_tallest_buildings_in_the_world; Staženo: 24.3.2016

15 HAVEL, Václav. *Nic není samožřejmé*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 16

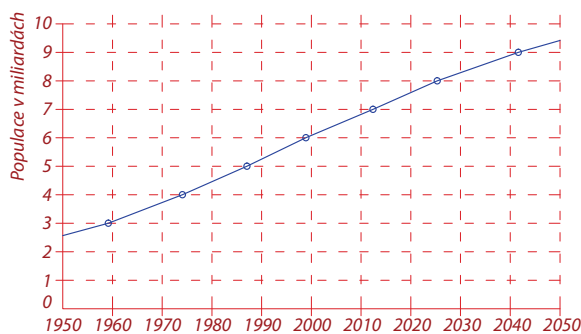
16 Rozhovor s Yonem Friedmanem; <http://www.archdaily.com/781065/interview-with-yona-friedman-imaginehaving-improvised-volumes-floating-in-space-like-balloons>; Staženo: 24.10.2016

Obr. 6: Předpokádané lokality největšího nárůstu populace mezi roky 2008 až 2050

Zdroj: [https://www.nabc.nl/uploads/content/files/2014.09.16%20FG%20DASUDA%20Seminar%20Lagos\(1\).pdf](https://www.nabc.nl/uploads/content/files/2014.09.16%20FG%20DASUDA%20Seminar%20Lagos(1).pdf)

Staženo: 14.3.2016

Obr. 7: Předpoklad růstu světové populace mezi roky 1950 až 2050

Zdroj: <https://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpopgraph.php>

Staženo: 14.3.2016

Navzdory překotné urbanizaci neztrácejí města schopnosti a snahu své problémy řešit. Jednou z mála obecně sdílených hodnot a cest je v současnosti především myšlenka udržitelnosti a snižování environmentálních dopadů lidských aktivit. Co se týče bytové výstavby, jedná se o morální a sociální udržitelnost velkých projektů a jejich malou schopnost adaptovat se na neustálou změnu.

Za posledních sto let se rapidně střídaly koncepce a názory na stavbu měst, díky tomu můžeme pozorovat a studovat různé typy městského osídlení od kompaktních hustých forem zástavby až po nekonečně roztahané suburbie, od obrovských vznešených mrakodrapů po drobnou a nízkou zástavbu slumů. Můžeme pozorovat, jak jsou některá města úspěšná kulturně i ekonomicky, jiná města selhávají.

Rozloha města a index zastavěnosti určují vzdálenosti, jaké musí lidé denně urazit, i způsob, jakým je zdolávají. "Víme, že roztahaná města jsou plýtvání energií, půdou a ostatními zdroji. Pokud si to vše promítneme do perspektivy industrializované společnosti, budovy, transport lidí a zboží mezi nimi zabírá více

než 70 % z celkové spotřeby energie. Přirozeně, pokud zvýšíme městskou hustotu, jedním z výsledků budou kratší vzdálenosti, s úsporou pohonných hmot a redukce emisí. Porovnejte Manhattan s Detroitem a najdete, že průměrný obyvatel Manhattanu spotřebovává méně než jednu pětinu benzínu z množství spotřebovaným obyvatelem Detroitu a třetinu elektřiny, a to přestože obě města mají podobné klima."¹⁷

“Jedna z krás Manhattanu je, že je kompaktní, husté město, kde se dá všude dojít. To prospívá sousedstvím se silným smyslem pro komunitu; kombinuje to bydlení a práci; má neuvěřitelný klid, stejně jako další malá zelená místa a neobyčejný rozsah kulturních a společenských atrakcí přímo u ruky; má excelentní systém veřejné dopravy; vlastnictví aut není moc rozšířené; a je přirozené chodit pěšky anebo jezdit metrem, je to rychlejší než jezdit autem.

Zní to atraktivně, nemyslíte? Tak proč ostatní města nejsou jako tohle? Skutečností je, že před věkem automobilů, většina měst následovala tento vzorec – protichůdný od relativně nových metropolí závislých na autech, zónovaných, s celou řadou suburbií."¹⁸ “Kompaktní, méně suburbanizované prostředí – podpořené důmyslným systémem veřejné dopravy – je nejen prostorově efektivnější, ale umožňuje svým obyvatelům pohyb s malými finančními i ekologickými náklady. Jako v lidském těle, i ve městě vznikají problémy – zácpy, plýtvání, znečištění, násilí a nerovnost. Protože je však jeho základní funkcí sdružování jednotlivců, má potřebné zdroje i kapacitu pro inovaci a adaptaci. Pokud jsou diagnóza a postup léčby správné, je možné města uzdravit."¹⁹

Spousta environmentálních problémů, kterým dnes čelíme, jsou ještě zhoršeny špatnými politickými rozhodnutími, která byla udělána v minulosti, často pramenících z nedostatku vědomostí. Samozřejmě, že se nemůžeme vrátit v čase, ale můžeme si ujasnit strategie dalšího rozvoje, které zajistí větší udržitelnost pro existující města; a také můžeme navrhnout nové městské modely pro budoucnost, které budou vycházet z toho nejlepšího, co nám dala minulost.

“Jsem přesvědčený, že prostor okolo nás včetně půdy jsme nezdědili od rodičů, ale máme ho v nájmu od našich dětí.”²⁰

Je samozřejmé, že pokud se snažíme vytvořit udržitelné městské komunity, musíme ujit celou řadu nezbytných kroků. Musíme stavět na vyšší hustotě, na zájmu zachování krajiny a snížení spotřeby energií. Je třeba vytvořit sousedství, která kombinují pracovní příležitosti a bydlení, kde dopravní uzly, školy, parky a další vybavení jsou dostupné pěšky nebo na kole. Nejdůležitější však je vytvářet inspirativní městské prostředí, kde lidé chtějí žít.

17 FOSTER, Norman. *In Praise of Density*; In *Arquitectura Viva*; 159. 01/2014; Madrid; ISSN: 0214-1256; s. 13

18 Tamtéž

19 BURDETT, Richard. *Duše města*; in *ERA* 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X; s. 5

20 Rozhovor s Tomášem Mytáčkem; http://finance.idnes.cz/tomas-mitacek-z-cejkovic-vyrabi-caje-a-koreni-f3q-/podnikani.aspx?c=A160301_102749_podnikani_mrs; Staženo: 12.3.2016

Pokud máme stavět domy a města, které obstojí v jednadvacátém století a vytvoří kvalitní podmínky pro rozvoj příštích generací, je potřeba poznat současné i budoucí problémy, kterým tato města budou čelit, je potřeba se seznámit s úspěšnými i neúspěšnými příklady jejich výstavby.

Dosud největší migrační vlna v dějinách lidstva započala poměrně nedávno a stále ještě není u konce. Jedná se o přesun čínských dělníků z venkova do továren soustředěných v obrovských městech na jihovýchodním pobřeží. Tato změna má naprosto globální dopad na světovou ekonomiku, geopolitické rozvržení a v neposlední řadě na životní prostředí.

V roce 1980 žilo v čínských městech 191 milionů obyvatel, v roce 2010 to bylo už 666 milionů obyvatel. To znamená, že během pouhých třiceti let se čínská města 3,5x zvětšila. Nárůst populace tedy představoval 475 milionů obyvatel (to pro srovnání odpovídá téměř všem obyvatelům Evropské Unie, ta má zhruba 500 milionů obyvatel). Takto razantní nárůst městského obyvatelstva si vyžádal bezprecedentní stavební práce. V období trvání ČLR pozorujeme obrovský vývoj v oblasti městského bydlení. Je zde neustálý problém ubytování rostoucího městského obyvatelstva. Kupříkladu Šanghaj má dnes populaci okolo 24 milionů obyvatel, v roce 1900 byla její populace pouze 1 milion. Zároveň existují předpoklady, podle kterých populace Šanghaje vzroste na 50 milionů v roce 2050.²¹ Tato čísla jasně ukazují, před jak velkou otázkou městského bydlení jsou zde architekti postaveni.

Čína zabředla do zvláštního druhu "velmi rychlé urbanizace". Žije zde více než 1,3 miliardy lidí.²² Do měst, která jsou již navrhována jako globální metropole, budou v příštích několika letech, navzdory vládní kontrole migrace, proudit stovky milionů obyvatel. Chtějí zažít a společně sdílet ekonomický boom. Nadále tak zvyšují poptávku po bydlení a pracovních prostorech. Konec tohoto trendu není v dohledu, začal poměrně nedávno.

Obyvatelé čínských měst tedy vlastně žijí v jakýchsi velkých městských laboratořích, které nám ukazují, co vše se může dít ve městech v průběhu tohoto (i příštích) století. Jsou to otevřené učebnice, v nichž nám architekti, developéři a politici ukazují své úspěchy, anebo naopak fatální nezdary.

„Šanghaj, Peking a delta Perlové řeky jsou nepochybně nejznámější ukázky neuvěřitelné demoliční a stavební vlny. Růst, který zažívala Evropa v 19. století, nyní se zpožděním zažívá Čína. Ale dvakrát rychleji a v podstatně větším měřítku. Paralelně s progresem ekonomiky se posledních 20 let rozvíjely v závratném měřítku a tempu stavební projekty.“²³

Čínské hospodářství je stále centrálně plánované a urbanizace je pod dohledem státu. Díky zvýšení životní úrovně během poslední doby vznikla střední třída (cca 400 milionů lidí) s velkou kupní silou, která své nově nabyté bohatství chce promítnout

21 <http://worldpopulationreview.com/world-cities/shanghai-population/>; Staženo: 10.8.2015

22 https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A1_lidov%C3%A1_republika; Staženo: 24.3.2016

23 KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7

také do svého bydlení. To znamená další novou bytovou výstavbu. Tato střední třída je fascinována konzumním životním stylem, "ekonomická situace se rapidně mění a otáčí o 180 stupňů – z obecně ustáleného obchodního modelu vyrobit nebo koupit levně a dovést z Číny, se stává a bude stávat prioritou snaha exportovat do Číny. Současný stav, kdy do Evropy putují plné kontejnery a zpět se vracejí prázdné, se může významně změnit."²⁴ Bankovní sektor je v Číně plně v rukou státu a k investicím do akcií panuje poměrně velká nedůvěra, proto se investice do nemovitostí jeví jako poměrně jistá a pro většinu Číňanů vítaná příležitost.

Urbanizace, podpořená ekonomickým rozvojem, vytvořila v architektuře jakýsi městský chaos, který můžeme pozorovat ve městech jako je Shenzhen, kde původní obyvatelstvo tvoří pouze 1 % obyvatel. V celkovém pohledu je stavební produkce Číny velice nekvalitní, na což většina teoretiků upozorňuje. Zároveň však v podmínkách tohoto městského chaosu, rychle rostoucí populace a těžké orientace v aktuálních problémech měst, vzniklo prostředí vhodné pro experimenty a vytváření nových "trendů" v bydlení, ať už ze strany čínských architektů (např. Studio Urbanus, MAD, Deshaus, atd.), anebo zahraničních (např. Steven Holl, Rem Koolhaas, Zaha Hadid, atd.). Největší čínská města se vypracovala v globální metropole světového významu a jsou tak tvořena nejvýznamnějšími osobnostmi světové architektury.

Jakási nesourodost nebo rozpolcenost architektury a její kvality je výrazem měnící se společnosti, která opustila uzavřenou, kolektivní identitu v cestě za pluralitou vlastního uvědomění a identifikace. Vlastníci budov a developeři si stále více uvědomují, že mohou dosáhnout konkurenční výhody díky dobře koncipovaným kvalitním stavbám a ekologickým strategiím. Stále více roste odvaha přicházet s různými řešeními a invenčními experimenty. Při využití veškerého svého potenciálu na poli architektury, nabízí Čína možnosti hledání světově unikátních řešení. Tyto městské experimenty a výsledky rychlého (často zbrklého) vývoje nám předkládají jedinečné postřehy a zkušenosti, které můžeme využít při řešeních příštích bytových krizí a při budoucím rozvoji našich měst.

Podle statistik spojených národů budou asijská města potřebovat postavit neuvěřitelných 20 000 cenově dostupných bytů každý den po dobu příštích 40 let, k naplnění jejich předpokládaného růst 120 000 obyvatel denně.²⁵

V roce 2014 byla celková městská populace 3,9 miliardy obyvatel. Za předpokládaného růstu počtu obyvatel Země a zvětšování měst, toto číslo naroste do roku 2050 o další 2,5 miliardy.²⁶ Zároveň každý třetí obyvatel současných měst žije ve slumu, to odpovídá zhruba 1,3 miliardy lidí.²⁷ Podle zprávy Spojených národů

24 http://sdeleni.idnes.cz/cina-se-stava-nejatraktivnejsim-marketem-sveta-frw-/eko-sdeleni.aspx?c=A150521_144344_eko-sdeleni_ahr; Staženo: 10.7.2015

25 Surbana International Consultants. *Housing People*; Singapore; 2012; ISBN: 978-981-07-1793-3; s. 6

26 <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/world-urbanization-prospects-2014.html; Staženo: 9.3.2015>

27 Surbana International Consultants. *Housing People*; Singapore; 2012; ISBN: 978-981-07-1793-3; s. 73

z roku 2005 je k pokrytí současných a budoucích potřeb lidí ve městech nezbytné mezi lety 2005 a 2030 vystavět každý den 96 150 nových bytů (tedy 4 000 bytů každou hodinu, tedy více jak jeden byt každou sekundu).²⁸ Pro zvládnutí takového úkolu jsou potřeba dvě věci: bude nejspíše nezbytné přehodnotit naše nároky na komfort bydlení a zároveň je důležité se zaměřit na budování kompaktní husté městské zástavby, která umožní ubytovat miliony obyvatel s co nejmenší ekologickou stopou, s nižším záběrem zemědělské půdy a s minimalizací devastace přírodního bohatství. Důležité je se poučit z minulých chyb a soustředit se na rychlé morální zastarávání většiny současných bytových komplexů a na jejich častou neschopnost přizpůsobit se měnícím se nárokům jejich uživatel a měnícímu se životnímu stylu. Je třeba dbát na promíchání městských funkcí. "Tvorba a správa městských oblastí je jednou z nejdůležitějších výzev jednadvacátého století. Úspěch či selhání při budování udržitelných měst je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících naši budoucnost."²⁹

V roce 1990 existovalo 10 mega-měst, každé s populací přesahující 10 milionů obyvatel. Celkový počet obyvatel žijící v těchto deseti městech byl 153 milionů (tj. necelých 7 % tehdejší městské populace). O 24 let později, v roce 2014, už existovalo 28 mega-měst, která obývalo 453 milionů obyvatel (12 % městské populace). Z těchto 28 mega-měst se 16 nachází v Asii, 4 v Latinské Americe, 3 v Africe, 3 v Evropě a 2 v Severní Americe.³⁰ Některá mega-města (Londýn, New York, Tokyo, atd.) nabízí svým obyvatelům mnohem lepší životní úroveň a mnohem více příležitostí než jiná města. To se podepisuje i na jejich architektonické podobě, estetické úrovni vystavěného prostředí a celkové kvalitě života. Příkladem mohou být fádní ušpiněné fasády obrovských sídlišť v rozvojových zemích. Žádné lidské sídlo, tedy ani žádný bytový dům, není bez chyb. Pokud se ovšem z těchto chyb chceme poučit, musíme těmto městům nejdříve porozumět. Proto se ve své práci zaměřuji na tvorbu kompaktní městské zástavby, poskytující dostupné bydlení a snižující své ekonomické a ekologické dopady.

28 Tamtéž; s. 72

29 <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/world-urbanization-prospects-2014.html>; Staženo: 9.3.2015

30 Tamtéž

Obr. 8; 9: Bydlení ve výškových budovách čínských měst
Zdroj: www.domakis.com

/ 04 /

Čínská urbanizace - sny a utopie

“Všude ve městě jsou celé bloky srovnávány se zemí, části, které vytvořily “Paříž východu”, se stávají obrovským stavenišťem – orchestrem sbíječek, jeřábů a buldozerů vydlabávajících základy pro nové mrakodrapy, dálniční mosty a tunely metra. Architekti zde dělají své pokusy s modernismem, navrhují obrovské prosklené fasády kancelářských komplexů a luxusních bytových bloků.”³¹

S čínským pozvolným přechodem z plánované ekonomiky směrem k tržní ekonomice procházejí čínská města podstatnými změnami. Jádrem této přeměny jsou velkoměsta, která nyní hrají významnou roli v celkovém ekonomickém rozvoji. V plánu jedenácté pětiletky (pro roky 2005–2010) byl zvyšující se podíl urbanizace zahrnut jako hlavní politický nástroj zajišťující ekonomický růst. V následující dvanácté pětiletce (schválené na Všelidovém shromáždění 4. března 2011) se počítá s nárůstem městského obyvatelstva na hodnotu 51,5 % v roce 2015, ale fakticky už na konci roku 2013 bylo dosaženo hodnoty 53,7 %, ³² dnes tedy ve městech žije téměř tři čtvrtě miliardy Číňanů. Dle odhadů dosáhne míra urbanizace hodnoty 70 % do roku 2030, v ten moment bude městský sektor zabírat už více než 95 % čínské ekonomiky. ³³ Takže do roku 2030 bude ještě 300 milionů obyvatel přesídleno z venkova do měst. ³⁴ V té době už bude v čínských městech žít okolo jedné miliardy obyvatel. ³⁵ V Číně by poté mělo být padesát velkoměst s populací přesahující dva miliony obyvatel.

Členství ve World Trade Organization (WTO) významně podpořilo zapojení čínské ekonomiky do globální ekonomiky. Čínská města jsou dnes základem globální produkce komodit. Koncepty městské přeměny velkého měřítka jsou uskutečňovány tak, aby vytvořila globální čínská velkoměsta. Ve výstavbě směřující ke “globálním městům” byly v minulých desetiletích Číňané podporováni přílivem zahraničních investic a rozvojem mezinárodního odchodu.

Tempo urbanizace je závratné. Podle State Statistic Bureau míra urbanizace v Číně vzrostla z 17,9 % v roce 1978, kdy započaly reformy, na dnešních cca 55 %. Při procházení fotografií Šanghaje, Dalianu, Hangzhou, Wuhanu či Pekingu pořázených na začátku 80. let, tedy na počátku přijetí politiky otevírání se a zavádění reform, zarazí většinu současníků pohled na fotografie jakoby z předminulého století, ale od té doby uplynulo pouze 35 let, mnohdy méně! (viz obr. 10 a 11) Čínská urbánní krajina je důrazně měněna ve městech, jako je Peking, Šanghaj a Shenzhen, kde jsou v městských centrech v neuvěřitelně rychlé sledu stavěny mrakodrapy a vysuté mnoha úrovně rychlostní komunikace do suburbií, s uzavřenými bytovými areály a komerčními zónami.

31 YATSKO, Pamela. *Field of dreams: can Shanghai re-emerge as a key financial centre?*; in Far East Economic Review; 18. července 1996; s. 69

32 http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-03/16/c_133190605.htm; Staženo: 3.5.2015

33 ECONOMIST. *China special report, Building the dream*; http://www.economist.com/sites/default/files/20140419_china.pdf; Staženo: 20.3.2016

34 http://www.chinadaily.com.cn/business/2013-04/24/content_16445603.htm; Staženo: 23.3.2016

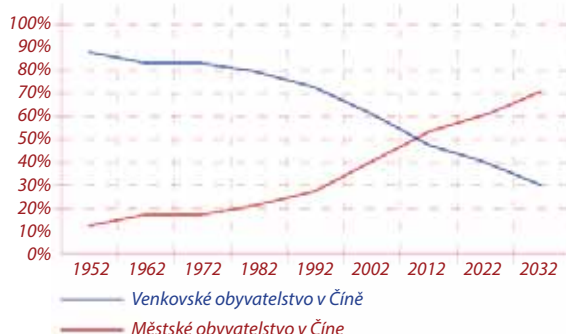
35 <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/China-360/Documents/China-360-Issue14-201312-China-urbanization-funding-the-future-v1.pdf>; Staženo 14.3.2016

Obr. 10; 11: Šanghaj 1990 a 2010, pouhých 20 let stačilo k vytvoření horizontu mrakodrapů.

Zdroj: <http://www.joeydevilla.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/01/shanghai-1990-2010.jpg>

Staženo: 2.5.2015

Jenom v roce 2011 se 21 milionů lidí přemístilo z venkovských oblastí Číny do velkoměst, to tedy odpovídá zhruba dvojnásobku populace České republiky

Obr. 12; 13: Změna Číny ze společnosti s venkovským osídlením na městskou společnost

Zdroj: <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/China-360/Documents/China-360-Issue14-201312-China-urbanization-funding-the-future-v1.pdf>

Staženo: 14.3.2016

I přes historickou existenci velkých měst (některá z nich byla ve své době největší na světě) je potřeba si uvědomit, že Čína nikdy nebyla městskou společností. Když se v roce 1949 k moci dostala komunistická strana, městské obyvatelstvo odpovídalo pouze 10,6 % z celkového počtu 541,7 milionů obyvatel. Tehdejší města byla spíše přerostlými vesnicemi, městská a venkovská architektura se téměř nelišila. Před sto lety čínské ekonomice dominovalo zemědělství a sektor manufakturní či řemeslné výroby mu nedokázal konkurovat. Jak je tedy možné, že Čína tak rychle vstoupila do městské doby a co tato transformace představuje pro společnost?

Hlavním heslem propagandy pro Olympijské hry v Pekingu v roce 2008 bylo heslo "One world, one dream". Jaké jsou tedy sny, které vytvořily čínská města? Při pohledu zpět na posledních 100 let čínského vývoje není problém najít obrovské sny, ovlivněné nacionalismem, komunismem nebo modernismem. "Sny" je nejspíš špatné slovo, protože tyto utopie byly materializovány z opravdového betonu, skla a oceli. Tyto tři vize byly odrazem a městským ideálem třech velmi důležitých skupin čínské identity ve 20. století: Nacionální identity, Politické identity a Moderní identity. Téměř všechna čínská města jsou výsledkem sil pocházejících z těchto tří utopických městských modelů posledního půl století, které se tedy staly hlavním klíčem pro pozorování a pochopení současných čínských měst.

Obr. 14–16: Městská forma socialistické utopie:

Vojenské museum v Pekingu, 1960, postaveno Maovou propagandou jako jedna z tzv. “Deseti velkých budov”

Náměstí rudého východu, Nanjiecun, Henan

Nanjing Yangtze River Bridge, 1960

Zdroje: <http://www.net4info.de/cpg/albums/userpics/Zhong20Guo20Ren20Min20Ge20Ming20Jun20Shi20Bo20Wu20Guan20.jpg>; Staženo: 3.5.2015;

<http://archinect.com/blog/article/75474653/china-s-forgotten-maoist-architecture>; Staženo: 3.5.2015;

Archiv autora

“Za poslední tisíce let měla Čína pouze velmi malou zkušenost s tím, jak být společností založenou na městech, ale za to měla vydatnou zkušenost s venkovskou společností. Komunistická vláda nevěděla do detailu skoro nic o zacházení s městskými tématy před tím, než se zmocnila čínského vnitrozemí v roce 1949. Naprostá neznalost hmotné zkušenosti s moderním městským životem a s přirozeným procesem městského růstu znamenala, že čínská města musela být stavěna podle některých utopistických vizí. Ať už domácích, či importovaných. Začala moderní urbanizace obrovského měřítka, nejdříve v padesátých a poté v devadesátých letech.”³⁶

Městská utopie moderní Číny je jakýsi druh spojení tří lidových a neobvykle utopických snů. První pochází z vize starověkého ideálního čínského města popsaného ve starověké *Knize obřadů* z období dynastie Zhou (1046 – 256 před n. l.). *Knihou obřadů* poskytuje univerzální vzor ideálního města, kde je striktně určena městská struktura a umístění nejdůležitějších budov. Tato vize ideálního města staré Číny chápala město jako symbol reprezentující hierarchii a řád vztahů v ideální společnosti spíše než místo, kde žijí lidé. Ideální města staré Číny spolu s tradičním stylem čínské architektury poskytují archetyp nostalgické utopie současných čínských měst.

Druhá forma městské utopie je odvozená z politických představ skutečného “velkého socialistického města” převzatého ze Sovětského svazu na počátku padesátých let. “Městský obsah socialismu” je víceméně nejasný, ale “městská forma socialismu” je mnohem snadněji rozpoznatelná, u nás známá jako sorela. Sovětská socialistická městská utopie zahrnuje téměř všechny vizuální podněty barokních měst: dlouhé osy, symetrické formy, přehnaná gesta, monumentální kompozice a velké scény, které reprezentují naprostou autoritu vládnoucích představitelů. Ve svém monumentálním měřítku tato politická utopie pohrdá a dokonce popírá hodnoty individuálního městského života. Je to jakýsi druh oběti “politickému bohu”.

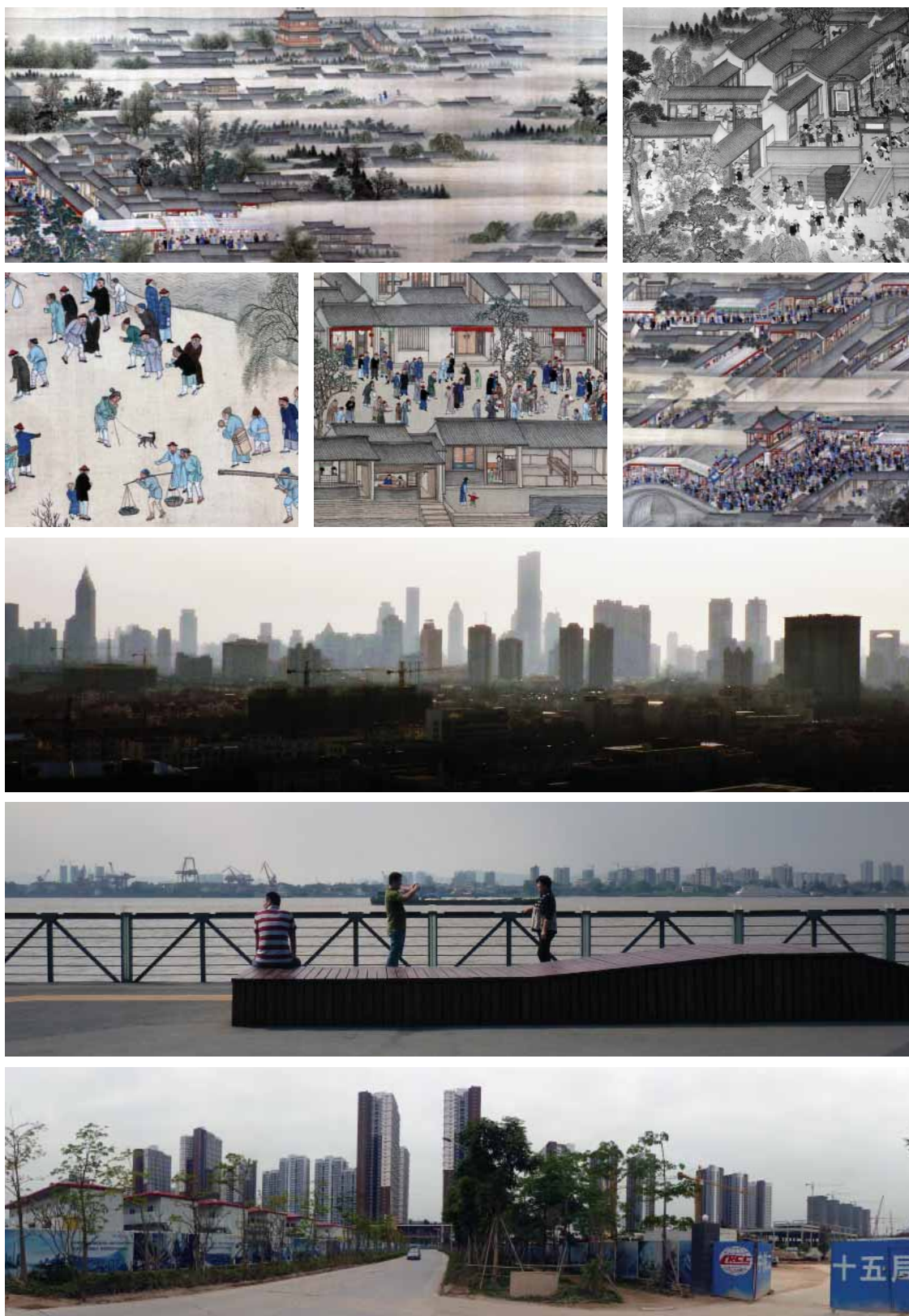
Třetí verze utopie je “moderní utopií”. Na konci 19. století byla Čína poražena v řadě válek, kdy se bránila západním zemím. Obyvatelé Číny si uvědomovali, že daleko zaostávají za “moderními” zeměmi. Odtud pochází jejich společná touha být silný a “moderní”. V následujících 100 letech se hlavním tématem stalo úsilí zbavit se břemena vlastní historické kultury a naučit se “být moderní”. Avšak bez systematického bádání

a s hlubokým nepochopením historie modernizace ostatních zemí. Číňané zanedbali nedostatky a vnitřní rozpory modernity a snadno vytvořili utopický model modernizace soustřeďující se na velké vize vytvářející úžasné městské divy. Pokračovali v tlumočení “smyslu modernosti” prostřednictvím hmotného rozvoje mrakodrapů, extrémně širokých ulic pro automobilovou dopravu a víceúrovňových křižovatek.

V poslední době je tato “moderní utopie” rozšířena mezi obyvatele ve formě konzumu a “commodity-fetish”. Komunistická strana přijala konzumní ideologii a využila ji pro své účely. To je možné pozorovat na posledních dvou pětiletkách, zatímco u jedenácté pětiletky byla urbanizace hlavním politickým nástrojem rozvoje, v té dvanácté je už hlavním politickým nástrojem podpora spotřebitelské poptávky v Číně a kroky přímo k ní směřující, například výrazné zvýšení minimální mzdy. Jednoduše to lze popsat jako “Iphone ideologii”. Tedy pokud přesvědčíte lidi, aby toužili po nějakém produktu (např. Iphone) a slíbíte jim, že pokud se nebudou bouřit a budou tvrdě pracovat, tak si za půl roku ten produkt koupí a za další půl rok si koupí jeho novou variantu, neb mezitím došli k přesvědčení, že bez této novější verze nemohou existovat, zajistíte si loajalitu pro svou vládu a ideologii, ať je jakákoliv. Navíc pokud se všechny ony Iphony vyrábí ve vaší továrně a z každého prodaného kusu vám jde spotřební daň, konzum vám kromě poslušnosti obyvatel zajistí i ekonomický růst, takže zabijete dvě pomyslné mouchy jednou ranou. Jsem přesvědčen, že pro současnou ideologii Čínské komunistické strany je Steve Jobs důležitější postavou než Karel Marx. “Vydělávání peněz se stalo jediným náboženstvím. Západní životní styl, nebo přesněji americký životní styl, byl přijat širokými vrstvami Číňanů v momentě, kdy západní elity o něm začaly pochybovat.”³⁷ V Nanjingu jsem bydlel poblíž funkčního buddhistického semináře, v momentě když potkáváte v supermarketu buddhistické mnichy tlačící nákupní vozíky, je vám jasné, která ideologie vyhraje v 21. století.

Pokud si to shrneme, tak čínská města jsou založena na třech utopiích a jednom snu, o kterém jsme ještě nemluvili. První utopie využívá město jako nástroj hieratického řádu společnosti, druhá využívá město jako nástroj demonstrace politické moci a propagandy a třetí využívá město jako nástroj ekonomického růstu. Zajímavé je, že ani jedna z těchto utopií se nesnaží vnímat město jako místo pro spokojený život obyvatel.

Olympijské heslo “One world, one dream” si můžeme také přeložit jako ztělesnění čínského snu o světě, kde Čína bude vůdčí a nejsilnější mocností. Za uskutečněním tohoto snu se Čína vydala už v roce 1949. Prošla několik slepých uliček a až po roce 1979 se spolu s reformami dala na správnou cestu. Při snaze dosáhnout svého cíle jí energii do žil vlil rozpad Sovětského svazu. Od té doby se Čína snaží zaujmout jím opuštěnou pozici světové supervelmoci. Čína je pravděpodobně jedinou zemí světa, která byla ochotná (a asi stále je) na oltář tohoto snu položit vlastní kulturu, tradice i životní prostředí. Touha po tom být světovou supervelmocí je hnacím motorem čínského rozvoje a pojítkem držícím téměř miliardu a půl Číňanů pohromadě.

Obr. 17–21: Historická podoba čínských měst
 Zdroj: Wen C. Fong, Chin-Sung Chang a Maxwell K. Hearn; *Landscapes Clear and Radiant The art of Wang Hui (1632-1717)*; Yale University Press; 2008; ISBN: 978-0-300-14144-3

Obr. 22–24: Současná podoba čínských měst (Nanjing a Shenzhen)
 Zdroj: Archiv autora

/ 05 /

Čína v kontextu světové urbanizace

V roce 1950, básník Charles Olsen řekl: “Hlavní skutečností Ameriky je prostor.”³⁸ Zároveň dnes můžeme tvrdit: “Hlavní skutečností Číny je nedostatek prostoru.”

Při srovnání těchto dvou zemí zjistíme, že ač jsou svojí rozlohou co do počtu km² téměř totožné (Čínská lidová republika: 9 596 960 km², USA: 9 631 214 km²), počtem obyvatel se rapidně liší. Čína je s 1 356 000 000 nejlidnatější zemí světa a USA (320 000 000 obyvatel) tak převyšuje o více než miliardu obyvatel.³⁹ (viz. obr. 25–29)

Svou rozlohou Čína zabírá 6,5 % zemské pevniny, počtem obyvatel jí pak připadá 20 % světové populace i zde je možno pozorovat značný nepoměr.

Naprostá většina čínské populace žije ve východním regionu při pobřeží Tichého oceánu, kde se nachází obrovská neustále se zvětšující města. Jedná se tak o jedno z nejvíce zalidněných území celé planety.

Tento region je ale také hlavním zdrojem zemědělské půdy, které je v Číně nedostatek, i přes poměrně velkou rozlohu země se dá obdělávat pouze její malá část – veliké území zaujímají velehory a pouště. Nedostatek zemědělské půdy přinutil již před více než osmi sty lety čínské farmáře k obrovským přesunům zeminy při vytváření terasovitých polí v horách jihovýchodních provincií, tak aby se dalo obdělat téměř každé volné místo. Tyto terasy mají dodnes důležitou roli v zemědělské produkci země, zároveň vytváří charakteristický a nezaměnitelný prvek čínské krajiny.

Při neustálém růstu východočínských měst a zároveň při vědomí dlouhodobého nedostatku orné půdy je logické, že město musí růst do výšky. Zapomeňte na “obvyklé americké, nikdy nekončící, beztvaré město”.⁴⁰ Současná čínská města jsou kompaktní, stísněná, hustá a vysoká. Jsou plná lidí, frmolu a rachotu. “Tohle není dav, to je příval, lidská povodeň!”⁴¹ A urbanizace Číny stále narůstá.

Pokud si myslíte, že současná Evropská města a společnost prochází dobou velikých změn, pak vězte, že oproti těm čínským působí většina evropských měst naprosto strnule. Rychlost rozvoje je zářející. “V roce 1980 bylo v Šanghaji jen 121 budov vyšších než 8 pater, v roce 2000 bylo takových budov 3500 a v roce 2005 (tedy za pouhých 5 let) jich bylo 10000. Na začátku 90. let tvořila hlavní příjezdovou cestu do města dvouproutá asfaltová silnice, dnes je to osmiproudá dálnice lemovaná lesem mrakodrapů.”⁴²

“Ty tam jsou vody Kantonské Perlové řeky, jejíž vlny brázdil předseda Mao vstříc světlým zítřkům a nechal se celým národem obdivovat. Většina čtvrtí byla postavena znovu pod heslem: výše, dále, rychleji.”⁴³

“V roce 1989 měl Shenzhen ambiciózní plán, který počítal s nárůstem populace z 30 tisíc na 1 milion během deseti let. V roce 2000 však byla jeho oficiální populace

38 HOLL, Steven. *Urbanisms Working with Doubt*; New York; 2009; ISBN: 978-1-56898-679-1

39 https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A1_lidov%C3%A1_republika
https://cs.wikipedia.org/wiki/Spojen%C3%A9_st%C3%A1ty_americk%C3%A9; staženo: 24.3.2016

40 CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější*; Praha; 2005; ISBN: 80-7363-042-7; s. 102

41 KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 10

42 SUDJIC, Deyan. *Města na pokraji chaosu*; In ERA 21,2010/05; ISSN: 1801-089X; s. 32

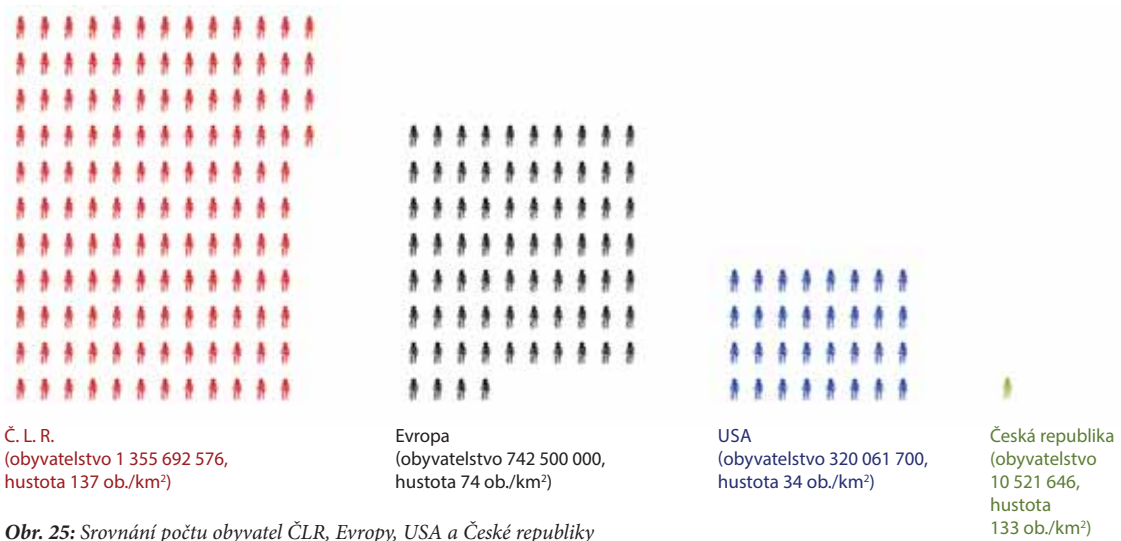
43 KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 11

10 milionů obyvatel.”⁴⁴

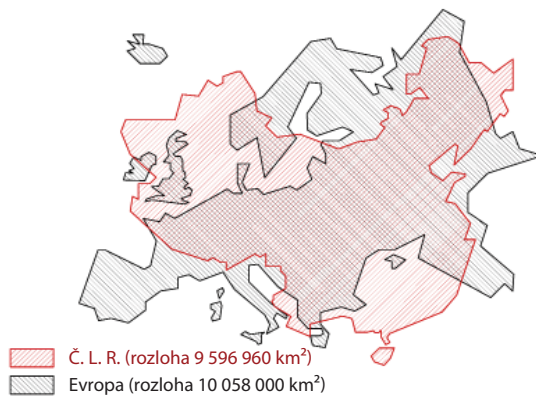
Dá se říci, že takto rychlý rozvoj je něco, co lidská společnost ještě nezažila, něco s čím nemá nikdo z nás zkušenost. Mílovými kroky se blížíme do bodu, kdy nám klasické městské prostory a formy nebudou stačit a nějaký architekt přijde s něčím naprosto novým, nečekaným. S novou městskou koncepcí či vizí. Těžko lze předpovědět směr dalšího rozvoje měst a podobu budoucích budov. Každý architekt pracuje s větším či menším poměrem nejistoty. Čisté klasické a hlavně stabilní hmoty a prostory tradičních měst a domů byly nahrazeny dynamickými systémy, rychlostí, pohybem a světly neonů. “Namísto perfektních a přesných dat pracujeme s nesouvislými, hybridními systémy a kombinačními metodami. Omezení nedůvěry a osvojení globálního vnímání je dnes hlavní podmínkou, nový základ, pro kreativní práci ve vědě, urbanismu a architektuře. Práce s nejistotou se stává otevřenou pozicí pro koncentrovanou intelektuální tvorbu.”⁴⁵ Vždy musíme být připraveni se učit něco úplně nového.

44 TAM, Winsome. *The History of a 'City Without History'*; <http://asiasociety.org/history-city-without-history>; staženo: 20.5.2015

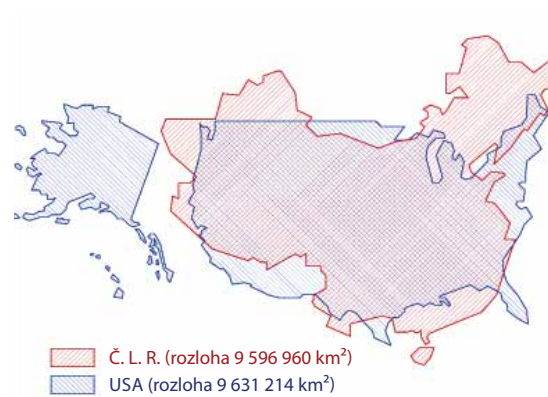
45 HOLL, Steven. *Urbanisms Working with Doubt*; New York; 2009; IBSN: 978-1-56898-679-1

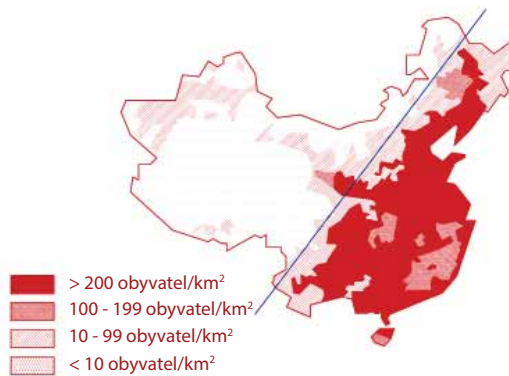
Obr. 25: Srovnání počtu obyvatel ČLR, Evropy, USA a České republiky
Zdroj hodnot: Wikipedia.com

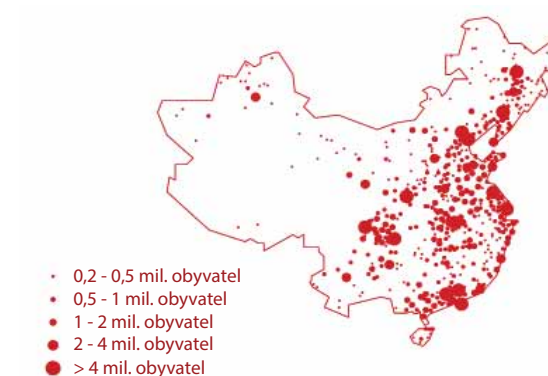
Obr. 26: Srovnání rozlohy ČLR a Evropy
Zdroj hodnot: Wikipedia.com

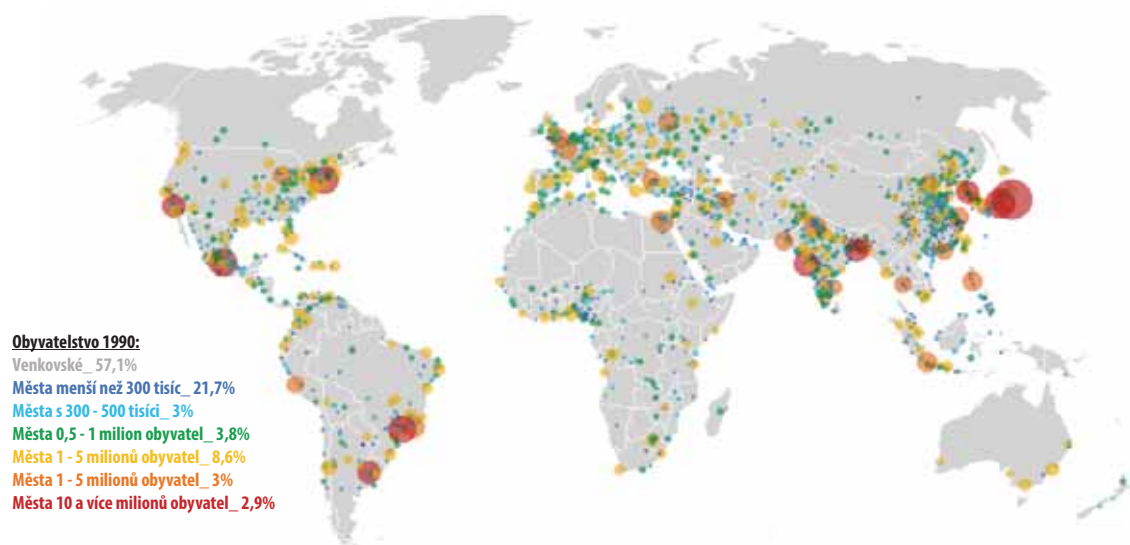
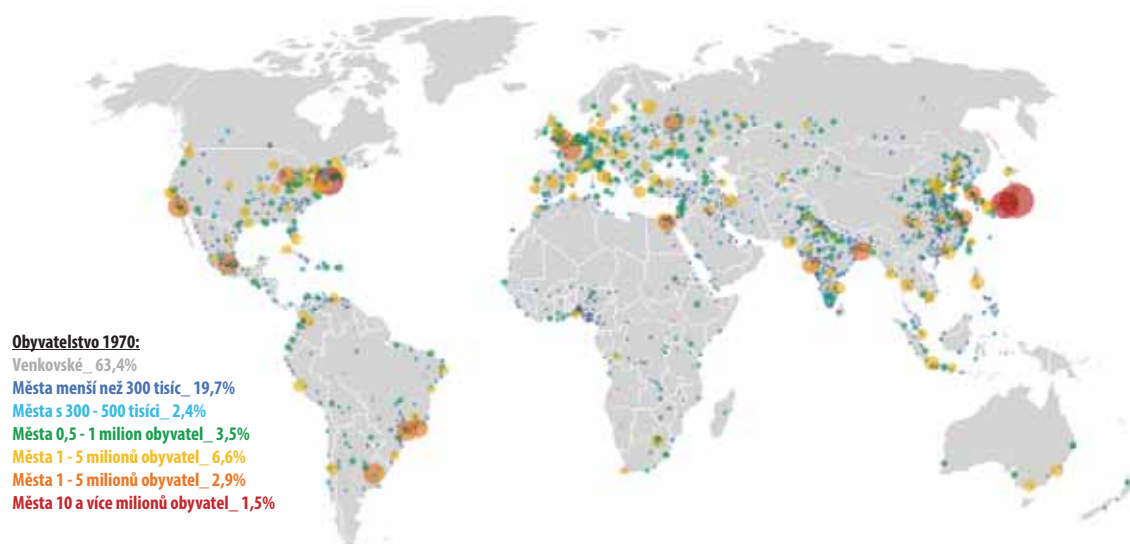
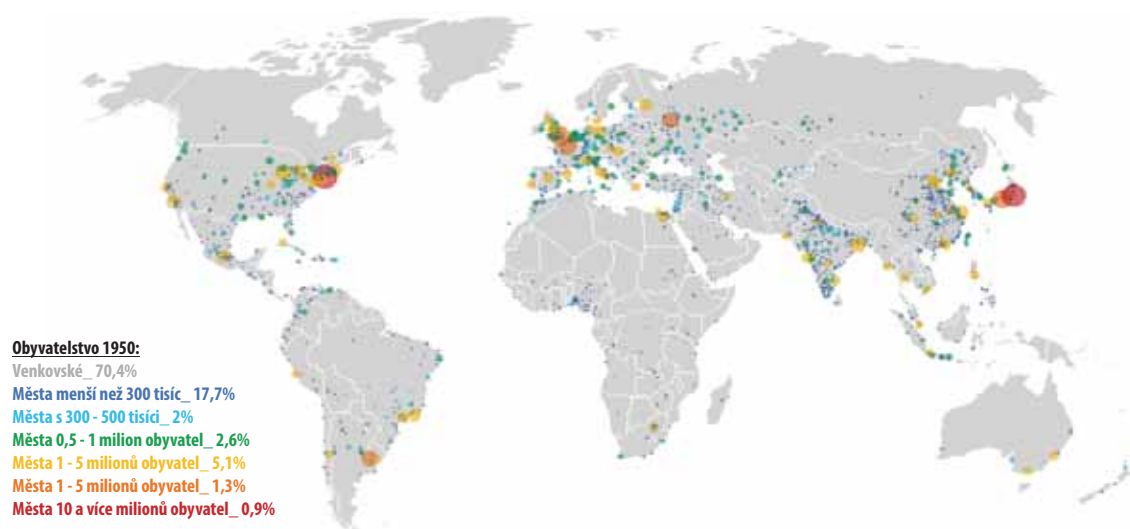
Obr. 27: Srovnání rozlohy ČLR a USA
Zdroj hodnot: Wikipedia.com

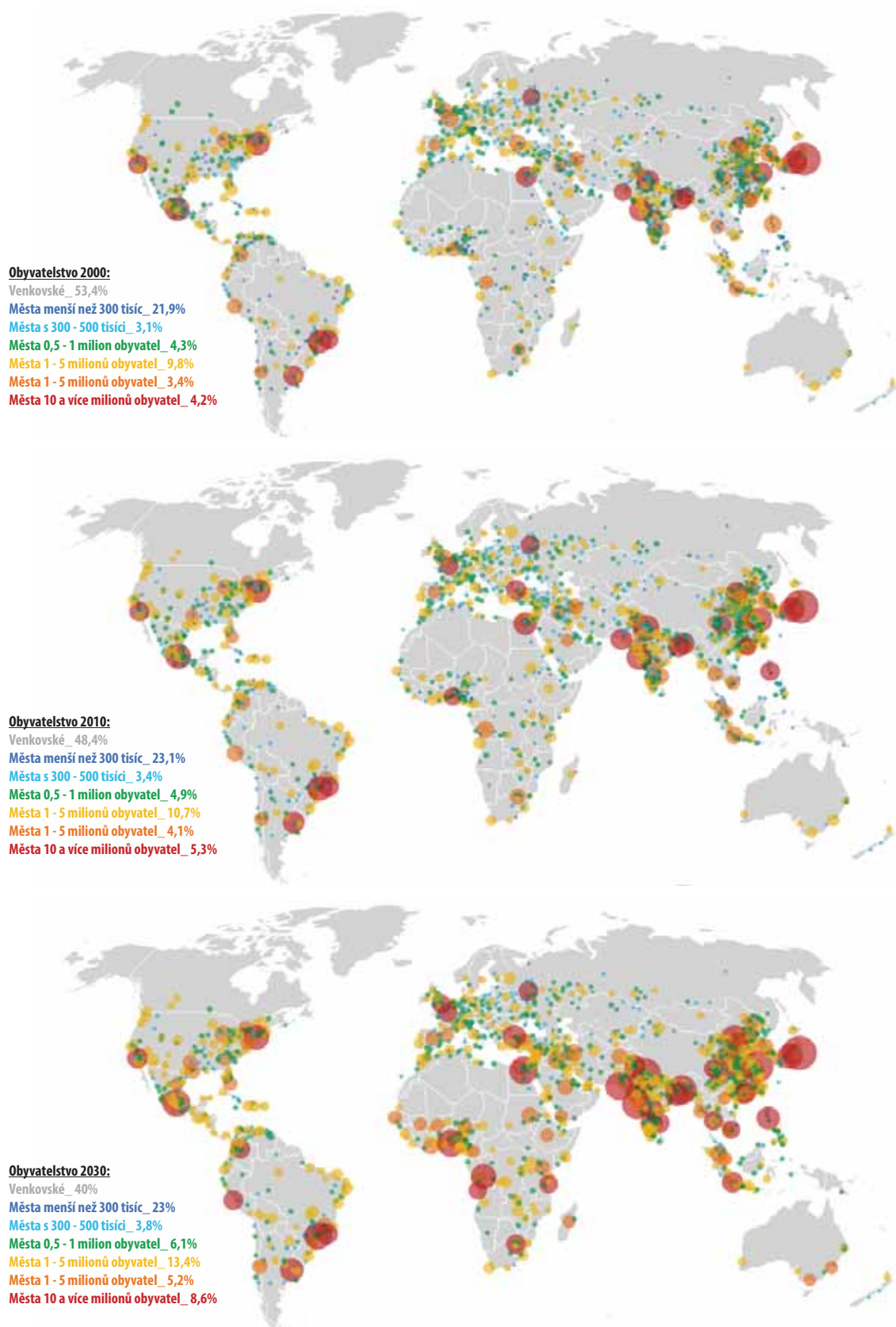

Obr. 28: Hustota zalidnění ČLR
Zdroj: Weiping Wu, Piper Gaubatz; *The Chinese City*; New York; 2013;
ISBN: 978-0-415-57574-4; s. 23

Obr. 29: Rozložení čínských měst
Zdroj: Weiping Wu, Piper Gaubatz; *The Chinese City*; New York; 2013;
ISBN: 978-0-415-57574-4; s. 75

Obr. 30–35: Vývoj světové urbanizace

Zdroj: <http://www.economist.com/node/21642053?src=scn/tw/te/dc/ed/brightlightsbigcities>; Staženo: 3.5.2015

/ 06 /
Modernizace?

V jednom ze vzájemných rozhovorů se Hans Ulrich Obrist zeptal Ai Weiweie, jakými slovy by popsal Peking. Ai Weiwei odpověděl: “Peking je velice velké město, kde bydlí 17 milionů lidí a nejspíše mnoho dalších ilegálních migrantů. Peking je také nejvíce nelidským městem, ve kterém jsem kdy žil. Dokonce, i pokud ho porovnáme s ostatními čínskými městy. Samozřejmě na tom není nic špatného. Od té doby, co jsme se stali nelidskou společností, je správné, že máme nelidská města. Naší společnosti slouží velice dobře.” Ve stejném rozhovoru se Hans Ulrich Obrist zeptal: “Jaké je tvé nejoblíbenější slovo?” Ai Weiwei bez jakéhokoliv přemýšlení rychle vypálil: “Svoboda.”⁴⁶

Tento rozhovor se konal v roce 2008, tedy před Ai Weiweiovým uvězněním. V té době Ai Weiwei ještě nebyl disidentskou superstar, ale umělcem žijícím v Pekingu. Umělcem, který tomuto městu velice rozuměl.

Je jasné, že Ai Weiweiova odpověď má nepopiratelný politický obsah. Ale krom politických souvislostí, můžeme jeho odpověď vnímat i z jiného úhlu pohledu. Peking je město, které o mnoho staletí před Ai Weiweiem svou nádherou a rozmanitostí okouzlo Marca Pola. Proč se o něm tedy dnes mluví jako o nelidském městě?

Podobný ráz, jaký viděl Marco Polo, si Peking udržel až do 20. století, pak ale následovalo období sociálních, politických a ekonomických kotrmelců. Toto období nazýváme modernizací. Modernizace probíhala po celém světě. Moderní města byla většinou stavěna podle *Athénské charty*. To je soubor pravidel, jak postavit ideální město podle evropských modernistů 20. a 30. let 20. století. Byla sepsána le Corbusierem, Waterem Gropiem, Alvarem Aaltem a dalšími v roce 1933 na 4. kongresu CIAM. Principy Charty ignorovaly lokální specifika a používaly se naprosto stejně po celém světě. Výsledek takové modernizace vidíme na obrázcích 36–48, které zobrazují 12 největších měst světa podle populace.⁴⁷ Kolik z těchto měst dokážete rozeznat? Téměř všechna vypadají stejně, protože lokální kultura se vytratila a nahradila ji ta globální. To ale znamená, že se vytratila i jedinečnost jednotlivých míst. Města si přisvojila globální identitu. Přitom těchto 12 měst představuje různé kultury, avšak modernizace světových měst často spočívala ve vytváření kopií (většinou špatných kopií) modernistické architektury. Nakonec tyto kopie vytvořily globální neurčitý obraz města.

Všeobecně se říká, že Ville radieuse, představa ideálního města od le Corbusiera, nebyla nikdy postavena v celém svém měřítku. Není to tak úplně pravda. Na přelomu 20. a 21. století v Číně vznikla celá řada podobných obrovských měst (obr. 49–52). Zarážející na tom je, že v západní Evropě a USA od 60. let probíhala masivní kritika výstavby měst podle *Athénské charty*. To tedy znamená, že Čína si převzala určité západní vize, které aplikovala ve velikém měřítku, ale nehleděla na jejich již existující kritiku. Ve stejné době, kdy na západních univerzitách Yona Friedman, Aldo Van Eyck či Jane Jacobs prezentovali své vize měst, byla čínská inteligence za Kulturní revoluce poslána na venkov rozorávat meze. Vznikla tak obrovská teoretická mezera, která je dodnes patrná.

46 OBRIST, Hans Ulrich. *Ai Weiwei Speaks*; 1. edition, Penguin UK, 2011; ISBN: 978-0241957547

47 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_proper_by_population; Staženo: 16.10.2015

1_SHANGHAI

2_KARÁČÍ

3_LAGOS

4_DILLÍ

5_ISTANBUL

6_TOKYO

7_BOMBAJ

8_MOSKVA

9_SAO PAULO

10_PEKING

11_SHENSHEN

12_SOUL

Obr. 36–48: 12 největších měst světa podle populace

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_proper_by_population; Staženo: 16.10.2015

Obr. 49-52: Vizuální podobnost Ville Radieuse od le Corbusiera a dnešního Shenzhenu
 Zdroj: TEIGE, Karel; Výbor z díla 1: Svět stavby a básně; Československý spisovatel, Praha, 1966
 Archiv autora

Dalším důvodem je, že Čína potřebovala rychle ubytovat obrovské masy lidí, které směřují do velkých měst za prací v továrnách. Moderní města jsou velmi vhodným nástrojem, když potřebujete dát střechu nad hlavou obrovskému množství lidí. Pro tento účel vlastně byla v Evropě po první světové válce vymyšlena a po druhé světové válce masivně stavěna. “Evropská levicová avantgarda 30. let pod vlivem meziválečné hospodářské krize a absolutního nedostatku bytů došla k názoru, že pokrok v architektuře není možný bez zásadního řešení bytové otázky. Le Corbusier problém bydlení rozšířil o urbanistickou dimenzi nových měst. Jeho hlavní myšlenkou byly domy v zeleni oddělené od dopravy nezávislé na struktuře zastavění. Hlásal, že základní podmínkou pro organizaci města je jeho rozdělení podle funkcí: bydlení, práce, odpočinek. Začalo zónování města – urbanistické pravidlo pro celé 20. století.”⁴⁸ Moderní města mají však veliký nedostatek – ž od začátku rezignovala na vytváření vztahů a společenských vazeb. Příliš zjednodušují složitý organismus města a podceňují jeho společenský význam. Člověk je často vnímán jen jako anonymní postava uvnitř velkého davu.

Modernisté navrhovali město jako racionální, promyšlenou kompozici velikých domů, jejichž interiér byl absolutně hygienický, zaplněný světlem, čerstvým vzduchem, sluncem a byl otevřený, v kontaktu s okolním světem. Avšak tento okolní svět nebyl městem. Spíše to byly různé podoby “přírody”. Velcí modernističtí architekti a urbanisté přešli téma sociálních vztahů a veřejného prostoru jako téma vzájemného setkávání v parcích a na širokých bulvárech.

48 RUDIŠ, Viktor. *Jednoduchost není snadná*; In Texty o architektuře 06/09. Matadoři/Junioři; Kruh, Praha, 2010; ISBN: 80-903218-4-4; s. 61

Zdravé a živé město by však mělo nabízet mnohem komplexnější vztahy a mnohem bohatší škálu možností. Je tedy jasné, že se proti modernistickému městu zvedla vlna kritiky, jsou tedy pochopitelná i ona slova o nelidském městě, ale jak z toho tedy ven? Co změnit?

Tím, kdo formuje podobu architektury, je v první řadě společnost. Winston Churchill řekl: “Tvarujeme naše budovy a ony potom tvarují nás.” Takže architektura se zpětně podepisuje na podobě společnosti.

Pochopit moderní čínské město, znamená rozumět moderní čínské společnosti.

Během doby, kdy jsem vyučoval na University of Wenzhou, jsem bydlel na předměstí Chá Shan. Z jedné strany mě obklopovaly pole a staré vesnice. Z druhé strany developerské projekty obrovských bytových domů. Ty postupně požíraly vesnice a vše okolo sebe. Jedno ze stavení bylo obehnáno zdí, na které byl nápis “Create model city” (“Vytvoř modelové město”). Již postavené části modelového města byly mrtvým městem bez vztahu ke svému okolí, bez vztahu ke svým obyvatelům, bez veřejných prostor. Bylo to poloprázdné město, bylo jen na přespání. Avšak bylo považováno za dobré místo pro život. Žít zde totiž znamenalo dosáhnout na určitý sociální status moderního člověka.

Na fotografiích 53 a 54 vidíme ono modelové město. Vidíme jeho kontrast k okolní krajině až jakousi nemístnost. Obrázek 55 nám ukazuje jak postupně zprava doleva moderní bytové domy nahrazují staré vesnice. Tradiční hustou zástavbu vidíme na obr. 61. Proč mezi nimi jsou takové rozdíly a proč se navzájem tak vylučují?

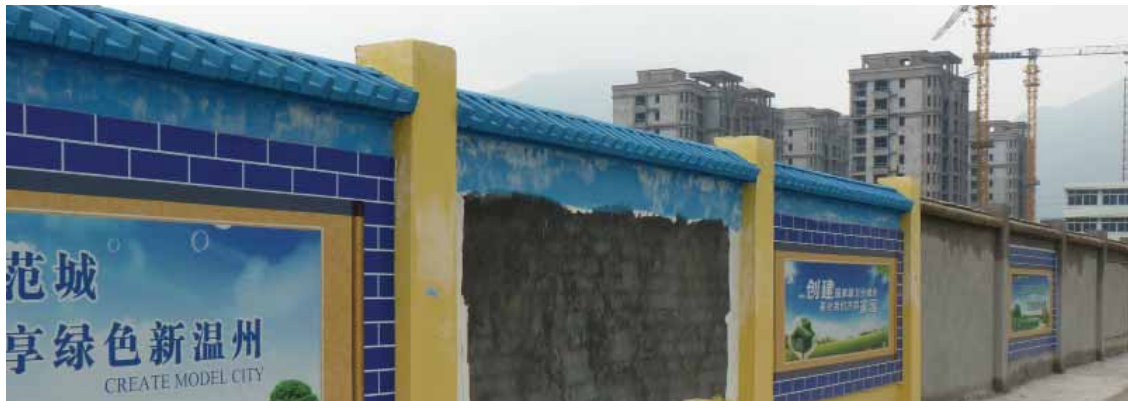
Vždy, když jsem se čínských architektů zeptal, proč je zde tak výrazná a zásadní změna ve výstavbě měst v posledních desetiletích, odpověděli mi: “Protože máme moc obyvatel a potřebujeme hodně nových bytů.” To ale není odpověď na otázku, proč tak razantně měnit podobu měst. Proč tak moc změnit urbanistickou strukturu a celkově jinak uvažovat o městě.

Vzal jsem tedy příklad tradičního čínského města – Chang’an, hlavní město Číny mezi lety 618–906. Chang’an měl 2 miliony obyvatel, byl největším městem své doby. Všichni obyvatelé žili v husté jedno až dvoupodlažní zástavbě na ploše 9,7 km x 8,2 km.⁴⁹ To znamená že Chang’an měl hustotu zalidnění 25 145 obyvatel na km². V porovnání se současnými městy je to ohromné číslo. Nanjing, který byl hlavním městem Číny v době Čínské republiky (1912–1949), má ve svých centrálních distriktech poloviční hustotu obyvatel než měl Chang’an. Nanjing Xuanwu district má hustotu zalidnění 7 800 obyvatel na km², Quinhuai district pak má hustotu 13 000 obyvatel na km² (obr. 58–60).⁵⁰ To znamená, že tradiční městská zástavba dokázala uspokojit potřebu po ubytování velkých mas lidí stejně jako moderní města, možná i lépe. Je pravda, že tradiční města poskytovala lidem pouze minimální prostor pro soukromí a že domy byly sdíleny početnými rodinami, ale hustota zalidnění byla často vyšší než u současných měst. Takže zde stále je prostor pro zvětšení indexu obytné plochy pro jednoho obyvatele.

Po určité modifikaci může tedy tradiční městská forma sloužit potřebám bydlení obrovské

49 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9

50 https://en.wikipedia.org/wiki/Xuanwu_District,_Nanjing
njqh.gov.cn; Staženo: 16.10.2015

Obr. 53-57: Současná změna městských forem v Číně
Zdroj: Archiv autora

populace stejně jako formy moderní.

Na povrch však vyplouvají otázky, zda jsou tradiční městské formy vhodné pro moderní společnost. Zda je ještě tradice historických měst živá, či není? Zda se k takovým městům chce vrátit společnost? Zda má vůbec síly, schopnosti a vůli se k takovým městům vracet?

Pokud ano, jak modifikovat a propojit moderní s tradičním jako jednu fúzi, jednu jednotu uvnitř jejich rozdílností? Jak tradiční městské formy interpretovat současné společnosti, aby si je vzala za své? Jak tradiční principy výstavby použít pro moderní města?

Tyto otázky můžeme zodpovědět pouze skrze pochopení různých společností a jejich kultur. Skrze hlubokou analýzu skutečnosti.

Chang'an 618-906
Rozloha: 9,7 x 8,2 km (79,54 km²)
Počet obyvatel: 2 000 000
Hustota zalidnění: 25 145/km²

Nanjing Xuanwu District
Rozloha: 81 km²
Počet obyvatel: 634,000
Hustota zalidnění: 7 800/km²

Nanjing Qinhuai District
Rozloha: 22.36 km²
Počet obyvatel: 289 079
Hustota zalidnění: 13 000/km²

Obr. 58–60: Tradiční a moderní město, srovnání hustoty zalidnění

Zdroj: OLIVOVÁ, Lucie. Tradiční čínská architektura; 1. edition Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9,

https://en.wikipedia.org/wiki/Xuanwu_District,_Nanjing,

njqh.gov.cn; Staženo: 16.10.2015,

Archiv autora

Obr. 61–62: Tradiční a modernistická forma městské architektury

Zdroj: Archiv autora, www.domakis.com

/ 07 /
Typologie města

Slovo typ pochází z řeckého slova “typos” či latinského “typus”, což můžeme přeložit jako: druh, model, znak, dojem nebo figura.

Slovo “typ” zavedl do teorie architektury Antoine-Chrysostome Quatremère de Quincy’s (1755 – 1849) v jeho díle *Dictionnaire historique d’architecture* (1825). Podle jeho definice představuje slovo “typ” “mnohem méně obraz dané věci, který můžeme kompletně kopírovat nebo imitovat, ale spíše myšlenku prvku, který by měl sám o sobě sloužit jako pravidlo pro danou situaci”.⁵¹ Pro něj typ znamená ideový, anebo symbolický význam, který je v daném předmětu zakotven. Takže “typ” je abstraktní a konceptuální spíše než konkrétní a doslovný. “Tuto myšlenku Quatremère de Quincyho lze také chápat jako ideál, že architekt by měl usilovat o proces kreativní tvorby, tedy nápad, který nemůže být nikdy úplně materializovaný.”⁵² “Typ” je tedy ideální pravidlo nebo abstraktní princip, který řídí jakýkoliv proces tvorby, takže umožňuje nekonečné množství výsledných objektů.

Giulio Carlo Argan (1909–1992) představuje “typ” jako ideu extrahovanou ze stavebních precedentů v dějinách architektury. “Typ” je tedy relativní, není ideální ani neměnný. “Zrození “typu” je závislé na existenci řady budov, které mají mezi sebou zřejmou formální a funkční analogii.”⁵³ Toto tvrzení obsahuje zásadní skutečnost – staré “typy” mohou být překonány a nahrazeny “typy” novými. To umožňuje proces navrhování, který je ve stejné míře syntaktický i diskursivní. Podmínkou je analyzovat věci, které mají stejné rysy, stejný důvod a účel tak, že je mezi sebou porovnáváme. To posouvá vnímání “typu” jako ideje z idealistické pozice do praktické roviny.

Aldo Rossi (1931–1997) definuje “typ” jako “základní myšlenku, která je nejbližší ke esenci architektury a navzdory změnám se vždy prosazovala přes “cit a rozum” jako princip architektury města.”⁵⁴ Pro Rossiho je “typ” principem, který můžeme nalézt v městském artefaktu. Rossi nedefinoval městský artefakt jako pouze budovu, ale jako fragment města. Městský artefakt nemá být chápán jenom jako fyzické věci ve městě, ale jako celá historie města, geografie, struktura a všechny spojitosti s každodenním městským životem. Město samotné je artefaktem, který je tvořen jednotlivými budovami. Každá fyzická struktura ve městě je potenciální městský artefakt. Takže rozhodujícím faktorem je individualita jednotlivých městských artefaktů, která je dána jejich kvalitou, jedinečností a definicí. Tato individualita je velice závislá na městské formě, na komplexní entitě urbánního prostředí, které se vyvíjelo v prostoru a čase, na jeho historickém bohatství, na jeho původních hodnotách a funkcích, které stále přetrvávají (což pro Rossiho představuje duchovní hodnotu města), a součet všech zkušeností a vzpomínek do města vepsaných.

51 DE QUINCY, Quatremère. *Encyclopédie Méthodique; In The Historical Dictionary of Architecture of Quatremère de Quincy*; Papadakis Publisher, 2000; ISBN: 978-1901092172; s. 175

52 LEE, Christopher. *Common Frameworks Rethinking the Developmental City*; Harvard GSD 2012; <http://sites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1126733.files/CL%20GSD%20F2012%20Option%20Studio%20Syllabus%2020120823.pdf>; staženo: 16.3.2017

53 ARGAN, Giulio Carlo. *On the Typology of Architecture*; In *Architectural Design* 33/12, 1963; s. 564

54 ROSSI, Aldo. *The Architecture of the City*; Cambridge: MIT Press, 1982; ISBN: 9780262181013; s. 41

Obr. 63: Jednotlivé typologie čínského města - Zakázané město

Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/a9/ce/17/a9ce17b09c87884f2d97e5aeaadee624.jpg>; staženo: 16.3.2017

Obr. 64: Jednotlivé typologie čínského města - Siheyuan - tradiční pekingský typ domu

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0101kxm2.html; staženo: 16.3.2017

*Obr. 65: Jednotlivé typologie čínského města - Chá Shan - suburbie Wenzhou
Zdroj: archiv autora*

*Obr. 66: Jednotlivé typologie čínského města - bytové domy v centru Wenzhou
Zdroj: archiv autora*

/ 08 /

Čínská specifika a vnímání složitosti

“Necht’ člověk přijde odkudkoliv, do jakékoliv nové země přinese si tam vnitřní obrazy, zvyky, nevědomé odrazy vzešlé z jeho dávné dědičnosti, které způsobí, že tu zemi bude vidět jinak, než jaká je. Ale přesto zůstane pravdou, že ta země, bude-li člověk chtít mluvit, bude mu s velitelskou naléhavostí diktovat.”⁵⁵

Každé lidské sídlo si vyžaduje jedinečný přístup. Čínská města jsou stavěna pro Číňany, ne pro Evropany, pro jejich pochopení na ně nemůžeme nahlížet “evropskýma očima”, ale musíme porozumět čínskému způsobu myšlení, způsobu života. I přes veškeré tlaky globalizace se Číňané od Evropanů liší daleko více než jen tvarem očí.

Pochopit města a vystavěné prostředí v nějaké specifické lokalitě znamená porozumět místní kultuře. “Vystihnout význam kultury jako celku nás vede k tomu, abychom popisy standardizovaného chování považovali pouze za východisko otevírající přístup k dalším problémům. Jednotlivce musíme chápat podle toho, jak žije ve své kultuře; a kulturu tak, jak žijí jednotlivci.”⁵⁶ “Sotva lze některý kulturní rys (trait) pochopit, jestliže je vytržen ze souvislosti. Pokus pojmout kulturu jako celek ovládaný jediným souborem podmínek tento problém nevyřešil. Ryze antropologicko-zeměpisný, ekonomický nebo jinak zaměřený formalistický přístup zřejmě vytvářel zkreslený obraz.”⁵⁷ Pokud tedy sledujeme způsob bydlení v Číně, je nezbytné studovat čínskou kulturu v celé její šíři, ne pouze problematiku bydlení, protože bez znalosti kultury a způsobu života bychom mu stěží porozuměli.

Každý jedinec se rodí do určitého kulturního společenství. Zvyky dané komunity formují jeho prožívání a chování, takže posléze se již stává produktem vlastní kultury.

“Západní civilizace se díky příznivým historickým okolnostem rozšířila více než kterákoliv jiná dosud známá regionální skupina. Zdomácněla na větší části světa, což nás vedlo k domněnce, která by za jiných okolností nevznikla – že lidské chování je uniformní. I velmi primitivní národy někdy chápou úlohu kulturních rysů lépe než my.”⁵⁸ Skutečným pojítkem mezi lidmi je jejich kultura – myšlenky a standardy, které sdílejí. Města a jejich formy jsou pak přepisem fungování společnosti a kultury. Čínská města jsou specifická a pro Evropana těžko pochopitelná. Pokud jim chceme porozumět, musíme si uvědomit kulturní, sociální a jiné rozdíly.

Rozdílnost v evropském a čínském pojetí světa je možno demonstrovat na několika příkladech:

1/ Evropské versus čínské myšlení

2/ Vnímání změny

3/ Vliv tradičních filosofí, hlavně konfucianismu

4/ Pochopení komplikovaných věcí a systémů

55 FAURE, Elie. *Duch Tvarů*; Aventinum; Praha; 1928; převzato z: Čílek, Václav; *Krajiny vnitřní a vnější*; Praha; 2005; ISBN: 80-7363-042-7; s. 80

56 BENEDICTOVÁ, Ruth; *Kulturní vzorce*; Praha: Argo; 1999; ISBN: 80-7203-212-7; s. 14

57 Tamtéž; s. 13

58 Tamtéž; s. 19

08_1 Evropské versus čínské myšlení

Evropské a čínské myšlení je možno nazvat vnějším a vnitřním. Rozdílnost obou myšlenkových tradic a směrů je jasně patrná na názoru vzniku světa. Pro Evropany byl svět vytvořen prostředníkem (bohem) a jeho vnějším zásahem. Svět jím byl vytvořen během šesti dnů a z Bible poměrně detailně víme, jak to probíhalo. Bůh stvořil svět do jeho de facto finální podoby. Jakákoliv významná změna byla opět řízena bohem, tedy vnějším činitelem.

Pro Číňany se svět vytvořil zevnitř sám svou vlastní energií. Koncept "sebetvorby" vesmíru je tradičně nazýván *ziran*, energie se jmenuje *čchi*. Tento termín "obvykle překládáme jako životní síla, ale ve skutečnosti má několik různých úrovní. Na nejvyšší úrovni je *čchi* kosmickou silou, která vane vesmírem a udržuje hvězdy v chodu. V okamžiku početí se částička kosmické síly otiskne do člověka a bude tak určovat jeho vlastnosti a možnosti. Druhým pólem nebeské *čchi* jsou síly země. V čínském kosmu je všechno propojené, takže proudy zemských sil se proměňují podle nebeských východů slunce nebo podle ročních dob. Člověk stojí uprostřed mezi nebem a zemí, má svou vlastní *čchi*, ale ta je ovlivňována jak nebeským děním, tak i pozemským prostředím."⁵⁹

Na rozdíl od evropského vysvětlení nebyla tvorba Země ukončena. Energie proudí všude kolem a vytváří tak svět okolo nás. *Čchi* je obsažena ve všech aspektech živé i neživé přírody, tedy i v lidech. Proto má každý Číňan možnost se prostřednictvím své *čchi* podílet zevnitř na tvorbě světa, zatímco Evropan je od narození pouze uživatelem, již vytvořeného prostředí. Tuto vlastnost evropského myšlení popsal roku 1901 Tomáš Garrigue Masaryk slovy: "neviděli, že by byl nějaký pokrok, takové myšlenky nikdy neměli. Oni mysleli, jako mají absolutní pravdu náboženskou, že vůbec všecko už navždycky je hotovo, o nějakém pohybu vpřed, o zdokonalování nikdy nepomysleli."⁶⁰ Odtud dle mého pramení pověstná pracovitost Asiatů, zatímco u nás se jen nadává, jak to někdo udělal za nás špatně...

Čchi byla "definována jako věčné vzájemné působení dvou kosmických sil pozitivní (*jang*) a negativní (*jin*). Věřilo se, že životní síla sleduje určitou cestu, jež představovala nevyšší řád přírody. Ten později nazývali *tao*. Kdo svůj život a myšlení přizpůsobil tomuto řádu, měl žít dlouho a šťastně, kdo se od něj odchýlil, vystavil se zármutku a předčasné smrti. Kdo žil ve shodě s přírodním řádem, nashromáždil velké množství *čchi*, která zvětšovala jeho *te* "ctnost" – míněno v jejím původním smyslu magické síly, *mana*. Tato *te* nebyla výhradním vlastnictvím člověka, předpokládalo se, že ji mají i ptáci a zvířata, rostliny, stromy a kameny. Například o čápovi a želvě se říkalo, že mají velké množství *čchi* a proto žijí tak dlouho."⁶¹

Dalším příkladem rozdílnosti myšlení, kdy evropské myšlení můžeme charakterizovat jako "logiku vnějšího světa" a čínské myšlení naopak jako "logiku vnitřního světa", je lékařství. Podle západní medicíny je nemoc způsobena vnějším činitelem, tedy

59 CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější*; Praha; 2005; ISBN: 80-7363-042-7; s. 122

60 MASARYK, Tomáš Garrigue. *Ideály humanitní*; Melantrich, Praha; 1990; IBSN: 80-7023-036-3; s. 44

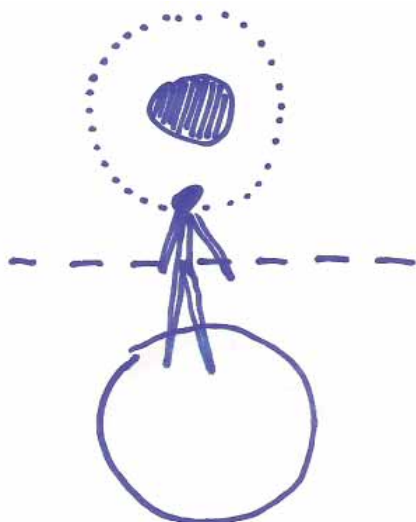
61 VAN GULIK, Robert Hans. *Sexuální život ve staré Číně*; Praha; 2009; IBSN: 978-80-200-1649-2; s. 31

Obr. 67–78: Tradiční tvorba vystavěného prostředí podle východní kultury (fotografie byly pořízeny v Číně, Jižní Korei a Tibetu)
Zdroj: Archiv autora

virem, bakterií nebo třeba prochlazením. V čínské medicíně je nemoc způsobena vnitřní nerovnováhou mezi *jin* a *jang*. Pokud je harmonie v těle pacienta narušena, je oslaben nebo zcela zastaven tok *čchi*. Čínští lékaři vždy usilují o obnovení vnitřní rovnováhy.

Evropské myšlení umožňuje oddělit jednotlivé subjekty a zkoumat je nezávisle, připouští vylučování a posuzování skutečností na principu převrácení jejího významu (negační analýza ve vědě). Evropské myšlení nahlíží na skutečnosti a jejich vztahy jako na protiklady (např. zlo vs. dobro, technický pokrok vs. příroda, lid vs. státní systém, atd.). Naopak v čínském pojetí je *čchi* vždy všude kolem je inherentní, přirozeně obsažená. Všechny složky světa kolem nás se navzájem ovlivňují, nemohou být odděleny a nemohou fungovat samostatně. Čínské myšlení nepřipouští protiklady. *Jin* a *jang* nejsou protichůdné, ale harmonické složky *čchi*. “Vzájemně se vytvářejí ve věčně se opakujícím kruhovém pohybu – když je *jang* na svém minimu změní se v *jin*; *jin* pak narůstá, a když dosáhne svého maxima, změní se v *jang*. *Jang* v sobě uchovává prvek *jin* a *jin* v sobě uchovává zárodek *jang*u. V 11. století znázornili neokonfuciánští filozofové graficky všeobecně známým schematickým symbolem, kruhem rozděleným křivkou. Pravá polovina ukazuje *jang* s černou tečkou označující *jin*ové embryo, levá polovina pak *jin* s bílou tečkou označující v ní obsažené *jang*ové embryo.”⁶²

Západní filosofie vystavěného prostředí

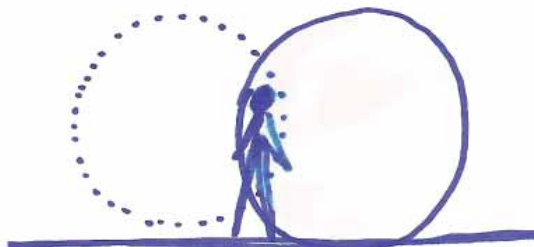
Oddělení duchovního a fyzického světa, existuje mezi nimi dualita.

Architektura jako vyjádření podstaty (vyššího řádu).

Podstata (vyšší řád) jako absolutní pravda.

Mezera mezi postatou (vyšším řádem) a lidským životem.

Architektura založená na řádu/principu.

Tradiční východní filosofie vystavěného prostředí (před modernizací)

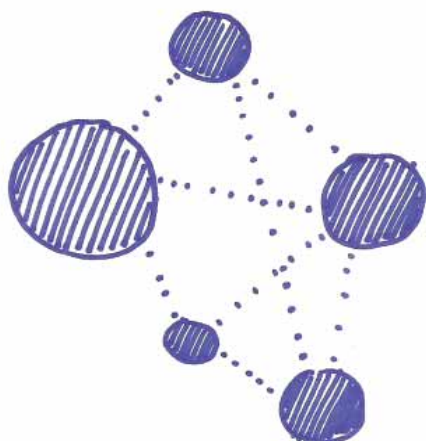
Prolnutí duchovního a fyzického světa. Jednota a rovnováha mezi nimi.

Architektura jako místo pro život.

Život člověka jako originální realita.

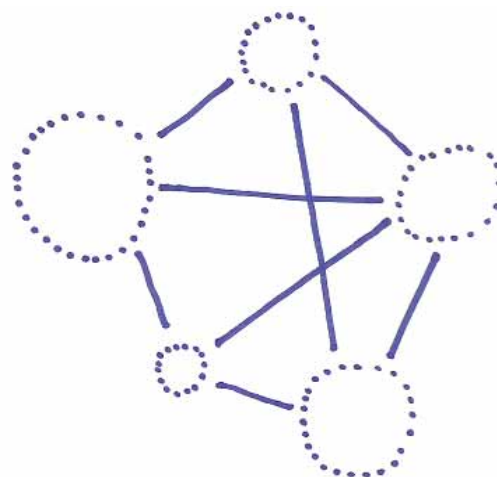
Život jako účel, architektura jako prostředek.

Architektura jako pozadí každodenních situací.

Architektura vizuálních objektů.

Architektura založená na existenci.

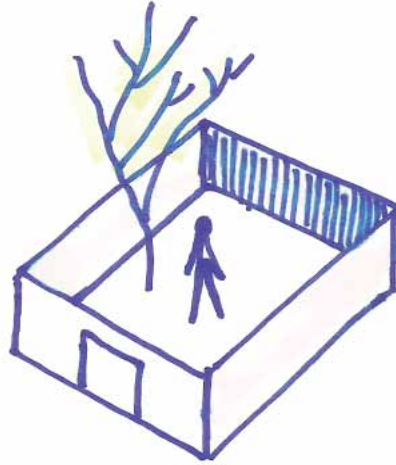
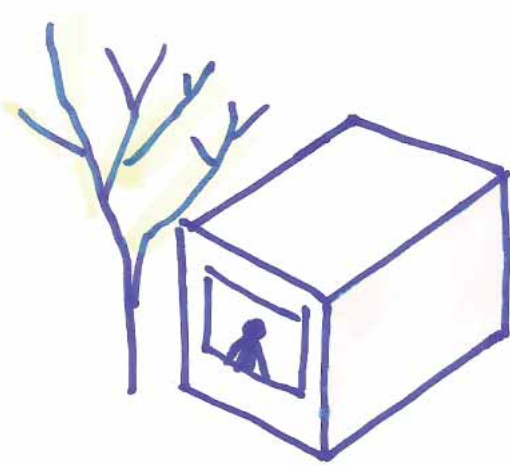

Architektura neviditelných vztahů.

Architektura založená na relativitě.

Západní filosofie vystavěného prostředí

Tradiční východní filosofie vystavěného prostředí (před modernizací)

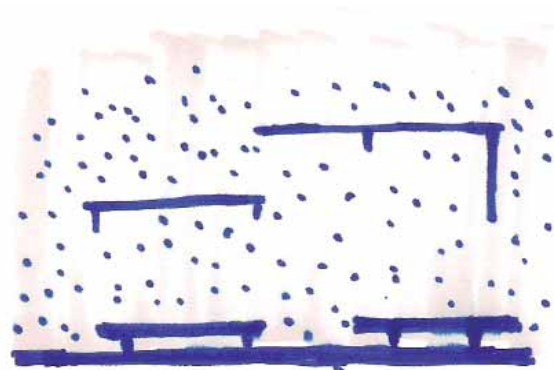
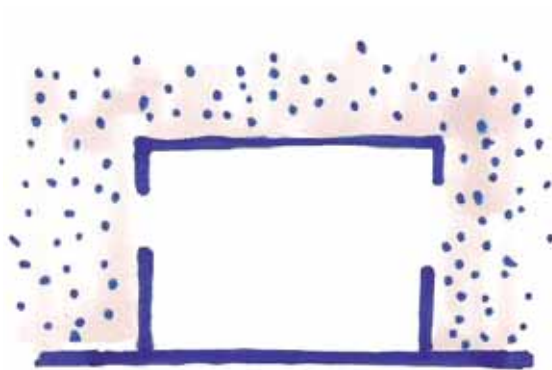

Architektura jako vyjádření formy. Architektura jako místo pro život.

Formální změna jako historický sloh. Formální podobnost napříč různými obdobími.

Architektonická forma jako hlavní cíl realizace. Hodnota místa realizovaná skrze architektonickou formu.

Cílem je vytváření architektonických forem. Cílem je vytvářet vztah člověka, přírody a daného místa.

Prostor jako nezávislá realita.

Jednota země a nebe jako základní předpoklad proudění životní síly.

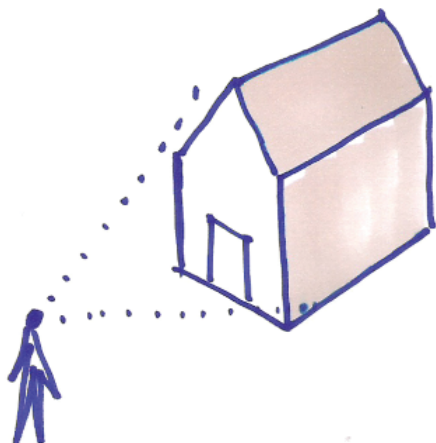
Autonomie interiéru a exteriéru. Vnitřní prostor jako prodloužení exteriéru.

Forma a prostor jako vyjádření lidské estetiky. Forma a prostor jako prodloužení země a nebe.

Lidské koncepce přetváří přírodní realitu. Člověk žije uvnitř přírodní reality.

Stavby jsou navrženy tak, aby umožnily proudění čchi mezi interiérem a exteriérem.

Západní filosofie vystavěného prostředí

Vizualita jako prostředek architektonického vyjadřování.

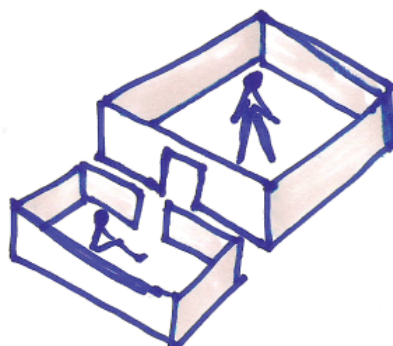
Architektura jako vizuální umění.

Vizuální obsah jako architektonická kvalita.

Krása jako vlastnost objektu.

Logika vizuální estetiky.

Tradiční východní filosofie vystavěného prostředí (před modernizací)

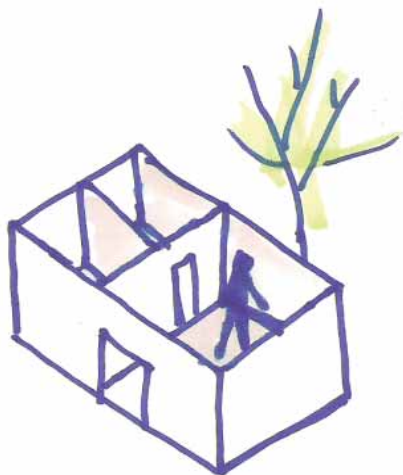
Vzájemné vztahy jako prostředek architektonického vyjadřování.

Architektura jako výsledek interakce mezi člověkem a místem.

Atmosféra jako architektonická kvalita.

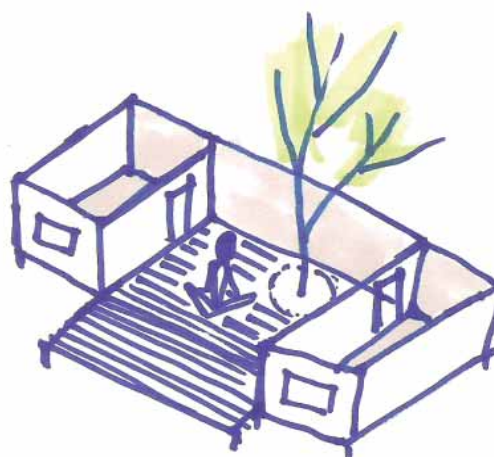
Krása jako rezonance mezi místem a člověkem.

Estetika živoucí atmosféry.

Zjednodušující mechanická racionalizace bydlení.

Konceptuální přehodnocování bydlení.

Lidské bydlení není možné mechanizovat.

Bydlení jako hlavní účel a motivace architektury.

08_2 Vnímání změny

“Vzájemné působení jedné jin a jednoho jangu se nazývá tao (nejvyšší cesta či řád), výsledný stálý tvořivý proces se nazývá změna.”⁶³

Číňané (ale i Japonci, Korejci...) nechápou evropské, konzervativní přístupy jakéhosi až sentimentálního zachovávání určitého stavu. Změna je pro ně základním principem veškerého dění, je naprosto přirozenou součástí světa a vesmíru. Tento přístup se spolu s možností velkých investic odráží do podoby měst. “Do roku 1978 představoval Peking více než 50 čtverečních kilometrů s dominancí jedno až dvou podlažních domů. Od listopadu 2003 pět okružních tříd se šesti až deseti v určitých místech dokonce až čtrnácti jízdními pruhy obíhá aglomerace výškových budov na ploše 600 čtverečních kilometrů. Stavba šesté okružní třídy už byla také zahájena, krouží kolem města ve vzdálenosti okolo 50 kilometrů od centra. Sedmá okružní třída už je také naplánována.”⁶⁴ “I Šanghaj byla kdysi nicotnou rybářskou vesnicí a Shenzhen zas jen opuštěnou vlakovou zastávkou. Tohle je prostě Čína dnešní doby. Kdo sem přijel dvakrát v rozmezí deseti let, už stejné místo málem nepozná.”⁶⁵

Na podzim 2014 jsem v Nanjingu navštívil konferenci o kulturním dědictví průmyslových památek. Přednášející z Evropy mluvili ve svých příspěvcích o rekonverzích automatických mlýnů a textilních továren z poloviny devatenáctého století. Ukazovali velké staré haly s ozdobnými litinovými sloupy, které dnes slouží jako galerie. Poté přišel představitel Shenzhenu spustil prezentaci a řekl: “U nás máme tři druhy opuštěných průmyslových památek, ale ještě jsme nepřišli na to, jak k nim přistupovat. První jsou staré továrny ze 70. let 20. století, těch moc není. Druhou skupinu tvoří průmyslové památky z 80. let, třetí pak jsou stavby z let 90. a takových brownfields máme hodně.” A poté promítal opuštěné továrny, ve kterých se před 20 lety vyráběly první počítače Apple. Čas tu běží asi rychleji než v Evropě.

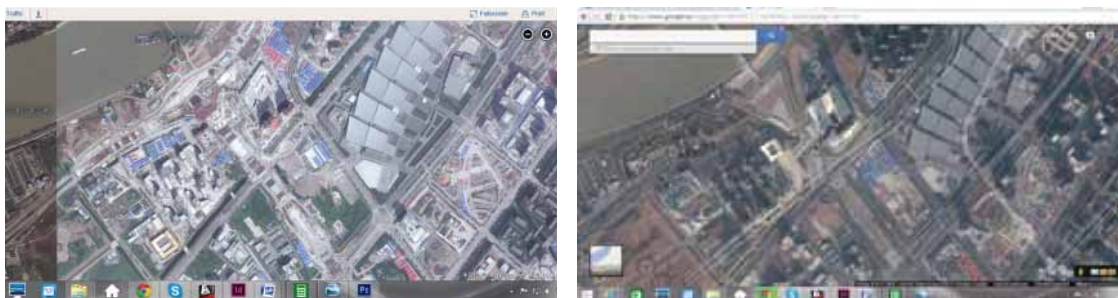
Nutno ovšem podotknout, že změna tak jak byla tradičně vnímána, se nikdy nestala chaosem, vždy byla podřízena určitým pravidlům a rámcům daných konfuciánským pojetím společnosti. Dá se říci, že i přes měnící se prostředí existoval určitý systém společenských jistot a stability. Stejně tak i tvorba měst dodržovala jasná a zřetelná pravidla a veškeré změny probíhaly v rámci těchto pravidel. “Živá tradice nechápe svobodu jako hru libovůle, ale jako tvořivou účast.”⁶⁶ Přetržení vazeb s tradiční tvorbou měst znamenalo i konec těchto pravidel a jistot, které jimi byly zaručeny.

63 VAN GULIK, Robert Hans. *Sexuální život ve staré Číně*; Praha; 2009; IBSN: 978-80-200-1649-2; s. 52

64 KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7

65 KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; IBSN: 978-80-87079-18-8; s. 55

66 NORBERG-SCHULZ, Christian; *Genius Loci*; 2. vyd. Dokořán, Praha, 2010; IBSN: 978-80-7363-303-5

Obr. 85–86: Jak rychle se města mění, je možné pozorovat na ortofotomapách od různých společností. V jeden okamžik můžeme sledovat dvě různé reality.

Zdroj: bingmaps.com a googlemaps.com; Staženo: 23.1.2015

08_3 Vliv tradičních filosofí, hlavně konfucianismu

Konfuciovo učení je od základu praktickou filozofií uzpůsobenou potřebám státu, klade důraz na silnou státní autoritu, kolektivní hodnoty, vzdělávání a disciplínu jednotlivce. V Konfuciově době byla jeho morální kampaň celkově neúspěšná. “Ukázalo se ale, že Konfuciovův náhled na svět vyhovuje některým aspektům čínské mentality. Oddaní žáci pokračovali v jeho učení, rozpracovali ho a o několik staletí později získalo podporu panovníků dynastie Chan. Konfucius pak byl vyzdvihován jako Veliký mudrc a ještě později se stal Mistrem desetitisíců věků, zatímco víra spojená s jeho jménem se stala státní doktrínou.”⁶⁷

Konfuciánská tradice se stala Instrumentem ekonomicko-sociální modernizace jihovýchodní Asie, kde od 70. let 20. století přispívá k rozvoji zemí, jako jsou Japonsko, Singapur, Taiwan a Jižní Korea.

Tento model rozvoje se dnes Čína snaží zopakovat. Oproti zmíněným zemím zde však jsou dva hlavní rozdíly:

- 1) Měřítka: modernizace Číny má nepochybně globální dopad.
- 2) Geopolitická nezávislost na USA. (Čína a USA jsou ekonomičtí a političtí soupeři.)

Ve třetím století před naším letopočtem se navíc začala prosazovat filosofie legalistické školy (*fa-ťia*) obhajující diktátorský systém vlády, stát řízený svrchovaným vladařem a přísně utilitaristickým právem, ve kterém byly morální hodnoty a práva lidí podřízeny zájmům státu. Legalismus je v kontrastu s evropským humanismem, který už od renesance postupně upřednostňoval práva jedince a občanské svobody. To se samozřejmě muselo podepsat na rozdílné podobě čínské a evropské společnosti a také na podobě měst a budov, která daná společnost vytvářela.

Obr. 87: Čína se vždy snažila vystupovat jako jednotný stát. Symbolem jednoty byl císař a vládnoucí třída úředníků. V rámci jednoho císařství Čína propojovala tisíce rozdílností a mnoho národností.

Zdroj: Autorská koláž

08_4 Pochopení komplikovaných věcí a systémů

08_4_1 Čínská společnost

Pokud, z pohledu Evropana, nám připadají čínská města složitá a komplikovaná, je potřeba si uvědomit, že složitost je jednou z charakteristických vlastností Číny a čínské společnosti po celé její historické trvání. V celých dějinách čínského myšlení je možné pozorovat jakési hledání jednoty uvnitř složitosti a snahu o pochopení komplikovaných skutečností.

Samotná čínská společnost je od počátku naprosto komplikovaný systém. Oficiálně je v Číně 55 národnostních menšin. Další menšiny nejsou oficiálně uznávány, ale existují. Jan Karlach o své cestě po provincii Fujian napsal: “Zdejší končiny mají jednu lingvistickou zvláštnost. Kvůli obtížně zdatelnému terénu tu vládne velká rozmanitost místních dialektů. Dochází tak ke kuriózním situacím, kdy si obyvatelé dvou nepříliš vzdálených vesnic příliš nepopovídají. Každá ves hovoří jiným dialektem z rozsáhlé skupiny min, popřípadě jedním ze subdialektů Hakka.”⁶⁸ Podobné situace nastávají i v jiných provinciích s hornatou topografií, kam většinou byly menšiny v průběhu dějin vytlačeny.

Přes obrovskou vnitřní komplikovanost se Čína vždy snažila (a snaží) vystupovat jako jednotný suverénní stát. Symbolem jednoty byl císař a vládnoucí třída, anebo konfuciánská a taoistická filosofie, popřípadě komunistická strana.

Krom mnoha národností můžeme v současnosti spatřovat největší rozdílnost ve vztahu mezi venkovem a obrovskými městy. Investice do rozvoje speciálních ekonomických zón, zároveň znamenaly zpomalení rozvoje venkova, který stál mimo hlavní pozornost. Přitom daňový systém zavázal každého Číňana k finančnímu vkladu do modernizace speciálních ekonomických zón. Velká část venkovského obyvatelstva byla tímto odsunuta až na hranu vlastní existence – to je jeden z hlavních důvodů pro opuštění venkova a velkou migraci dělníků proudících do měst. Projekty infrastrukturní podpory se jmény jako “Rozvoj socialistických vesnic nového typu”⁶⁹ jsou nyní podporovány

68 KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 27

69 KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7

a dávají malým městům možnost také trochu profitovat z ekonomického rozmachu.

Jaké jsou tedy dnes sjednocující prvky čínské společnosti, se kterými se může identifikovat drtivá většina Číňanů?

Zaprvé v čínském vědomí je jejich kultura nejstarší na světě. Zaznamenaná již tisíc let před Kristem, očividně sahá ještě nohem dále do mytických časů. Už roku 2205 před Kristem bájný císař Yu založil dynastii Xia, tím položil základní kámen kultury trvající více než čtyři tisíce let. Čínská kultura překvapuje svou dlouhou kontinuitou. Určitě neexistují lidé, které můžeme považovat za jednu jasně označenou kulturní oblast trvající tak dlouho. Je tady silné vědomí faktu, že Čína byla vždy velice kulturní. Síla dlouhé společné kultury drží většinu Číňanů pohromadě jak dnes, tak i do budoucna.

Druhý důvod je speciální čínská forma "raně kapitalistického komunismu"⁷⁰, který jako totalitní režim dokáže držet pohromadě a kontrolovat stát s 1,3 miliardy obyvatel.

Třetím důvodem silné soudržnosti je současný ekonomický růst a víra v budoucí prosperitu. Za pouhých deset let mezi roky 2004 a 2014 se průměrný plat Číňanů téměř zčtyřnásobil.⁷¹ Ekonomický progres udržuje důvěru většinové populace k vládní politice. Je zde na úrovni státu vytvořená pozitivní nálada. Tento stav se opírá o obrovskou touhu Číňanů být vnímány jako moderní stát s dlouhou tradicí.

Kromě samotné čínské společnosti můžeme jakýsi smysl pro složitost pozorovat a demonstrovat na příkladech určitých důležitých elementů čínské kultury a čínských dějin, které jsou v kontrastu s evropskou kulturou.

08_4_2 Písmo

Zatímco abeceda je systémem 26 znaků, čínské písmo se skládá z více než 50 000 znaků a 214 radikálů. Jedná se tedy o obrovský systém jedinečných prvků, které se člověk musí naučit a zapamatovat každý zvlášť. Pokud si to promítneme do vztahu k městům, můžeme s nadsázkou tvrdit, že pokud se každý Číňan už v dětství naučí používat tak složitý písemný systém, nějaký Hong Kong nebo Shenzhen ho už nemůžou svojí složitostí překvapit.

Čínské písmo je spíše vizuální než fonetický systém. Každý znak je jak abstraktní tak figurativní, jedná se o jakýsi grafický pohled (skicu) na věci a myšlenky, přímý popis idejí a významů. Linearita čínského písma může být horizontální i vertikální. Kaligrafie, poezie i malířství jsou spojenou formou umění. Dá se říci, že každý čínský básník je zároveň malířem a naopak. "Kaligrafie je totiž v Číně chápána jako otisk autorovy osobnosti, jeho jedinečné, v celém vesmíru neopakovatelné duše."⁷²

Čínské písmo tak představuje veliký svět jednotlivých znaků. Je to model vytváření velké složitě a komplikované jednoty.

70 KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7

71 <http://www.tradingeconomics.com/china/wages>; <http://www.clb.org.hk/content/wages-and-employment>;
Staženo: 3.4.2016

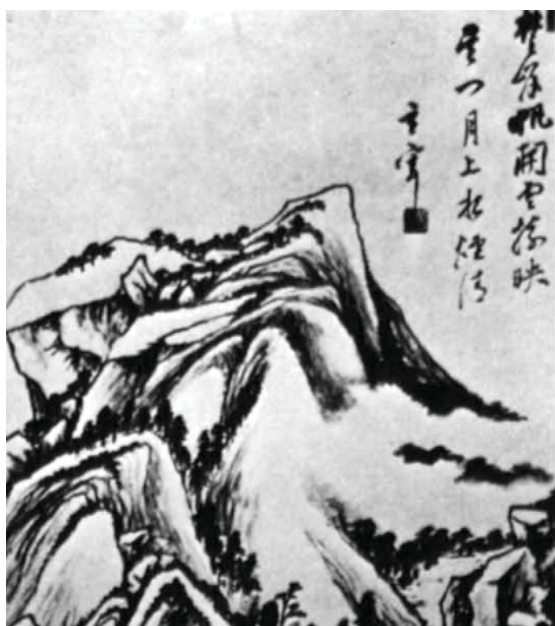
72 KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 20

Obr. 88: Abeceda: systém 26 písmen
Zdroj: en.wikipedia.org/wiki/File:A_Specimen_by_William_Caslon.jpg
Staženo: 18.1.2017

Obr. 89: Čínské písmo, více než 50 000 znaků
Zdroj: Archiv autora

Obr. 90: Jednota malířství a poezie
Zdroj: Judith G. Smith, Wen C. Fong: Issues of Authenticity in Chinese Painting; New York; 1999; ISBN: 0-87099-928-1; s. 34

Obr. 91: Užití čínského písma v městském prostoru
Obr. 92: Užití čínšého: ulice Guangzhou v roce 1919
Zdroj: Archiv autora;
<http://en.wikipedia.org/wiki/Guangzhou> Staženo: 2.6.2015

Vizuálnost čínského písma má v moderní západní městské společnosti nečekanou paralelu. Podobné principy estetiky písemnosti můžeme sledovat, pokud porovnáme tradiční čínskou kaligrafii a moderní grafity. Mezi těmito dvěma způsoby uměleckého vyjádření není ale žádná přímá vazba. Vznikly naprosto nezávisle a nezávisle se také vyvíjí. I přes absenci jakékoliv spojitosti k sobě však kaligrafie a grafity mají po formální stránce poměrně blízko. Obě se navíc uplatňují ve veřejném urbánním prostoru, kaligrafie se na čínský Nový rok tradičně umísťuje okolo vstupů do budov, nebo může zdobit volné městské plochy stejně jako grafity. Ve vztahu k okolnímu světu jsou oba dva umělecké směry vyjádřením jedinečnosti uvnitř složitosti.

08_4_3 Čínské hry

Na příkladu čínských her, jako jsou *weiqi* (japonský název je *go*) nebo *mahjong*, můžeme také demonstrovat mnohem větší porozumění a chápání komplikovaných systémů v porovnání s evropským prostředím. Tento způsob myšlení se promítá i do podoby měst.

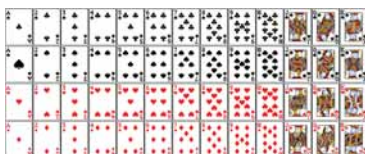
Weiqi by se dalo přirovnat k šachům, je však mnohem složitější. Šachy mají 64 hracích polí a 32 hracích kamenů, zatímco *weiqi* se hraje na rastru 19 x 19, má tedy 361 hracích polí a ve hře mohou být až stovky hracích kamenů. Šachy jsou přesné a lokální. *Weiqi* je mnohem více strategické a více intuitivní, jeho komplikovanost vyžaduje lokální i globální myšlení.

Dalším příkladem je *mahjong*, ten odpovídá našim kartám. Jeden obyčejný balíček karet obsahuje 52 kusů, 13 kusů od čtyř jednotlivých barev a dva žolíky. *Mahjong* se skládá z 4 x (9 terčů + 9 pruhů + 9 desetitisícovek) + 4 x (4 světové strany + 3 základní karty) + 1 x (4 květiny + 4 roční období), dohromady dává 144 kusů.

Mahjong vytváří neuspořádaný zmatek v numerických a významových pravidlech. Je to jakýsi systém v chaosu, radikální různorodost koexistující v jednom řádu. Obdobné principy můžeme spatřovat i v čínské společnosti a městech, která se v porovnání s těmi evropskými zdají být mnohem více chaotická.

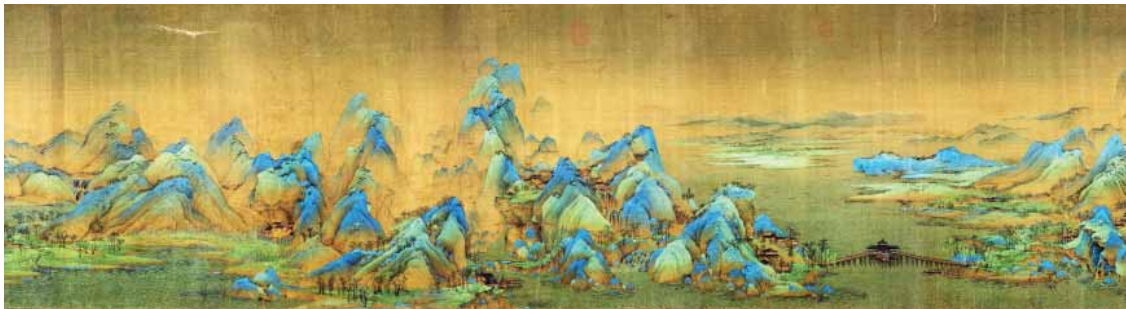
Obr. 93–94: Šachy a *weiqi*, složitá evropská hra a její mnohem složitější čínský protějšek
Zdroj: Google.com

Obr. 95–96: 52 karet a 144 kusů *mahjongu*, vzniká tak větší neuspořádaný zmatek v numerických a významových pravidlech
Zdroj: Google.com

08_4_4 Čínská krajinomalba

Dalším příkladem je čínská krajinomalba, která se od tradiční evropské krajinomalby hodně liší. Při srovnání dvou obrazů těchto malířských škol nesrovnáváme zobrazené krajiny, ale především lidské myšlení, filosofii a rozdíly ve vnímání prostředí okolo nás. Čínská malba využívá jinou perspektivu, jednotlivé horizonty skládá do vrstev nad sebe – co je nejvýše na plátně, je nejvíce vzdálené v prostoru. Obrazy jsou jak abstraktní, tak konkrétní. Jsou to tisíce konkrétních detailů spojených v jeden abstraktní celek. Například 0,5 m vysoké a 11,9 m dlouhé (!) plátno *“A Thousand Li of Rivers and Mountains”*, které vytvořil Wang Ximeng v roce 1113, je pohledem na idealizovanou krajinu vytvořenou ze stovek konkrétních detailů, představuje jakýsi klidný, harmonický chaos světa společnosti, města...

Obr. 97–99: Wang Ximeng; *“A Thousand Li of Rivers and Mountains”*; 1113; dva výřezy z téměř 12 m dlouhého svitku a detail

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Wang_Ximeng
Staženo: 4.5.2015

08_4_5 Tradiční čínské zahrady

Obdobným modelem vytváření velké jednoty v různorodosti jsou tradiční čínské zahrady. Ty jsou děleny do množství různých zákoutí, vzniká tak svět uzavřených zážitků, který si však zachovává kompaktnost a řád.

“Vzhledem k husté zástavbě ve městech zaujímal většina zahrad poměrně malou a nepravidelnou, zdí uzavřenou plochu, na níž se zahradní architekti pomocí důmyslného rozvržení snažili vytvořit dojem mnohem většího prostoru. Zahradu rozčlenili pomocí zídek, umělých vyvýšenin a drobných zahradních staveb, mezi nimiž se návštěvník pohybuje po uměle prodlužované trase klikatých pěšinek, krytých galerií, zalamovaných lávek či mostků s vysokým obloukem. Procházka čínskou zahradou není lineární, nýbrž cirkulární proces – návštěvník chodí dokola a vrací se jiným směrem na stejná místa, do altánků a na terasy, odkud je vidět rozličné scenérie ze stále nových a nečekaných úhlů a pohledů i z různých výšek. V zahradě by se nemělo nacházet místo, odkud by se dala celá přehlednout. Prostor je složený z víceméně oddělených jednotek sladěných stylově, které návštěvník postupně objevuje. Celkové rozvržení je záměrně zmatečné a chodec si je sotva uvědomuje, zahrada si tak ponechává kouzlo tajemného labyrintu. Moment překvapení je jedním ze záměrů, kterého architekti zahrad chtěli docílit.”⁷³

Čínské zahrady jsou tedy něčím mezi “prostorovou kompresí” a “vytvářením nestálé prostorové hloubky”. Atmosféra a scenérie se neustále mění v závislosti na denní době, počasí, slunečním svitu, mlze... Vizualně jsou zahrady komponovány do série předem promyšlených pruhledů a scén. Tyto scény jsou často jakoby orámovány podobně, jako jsou orámovány obrazy v klasickém západním malířství.

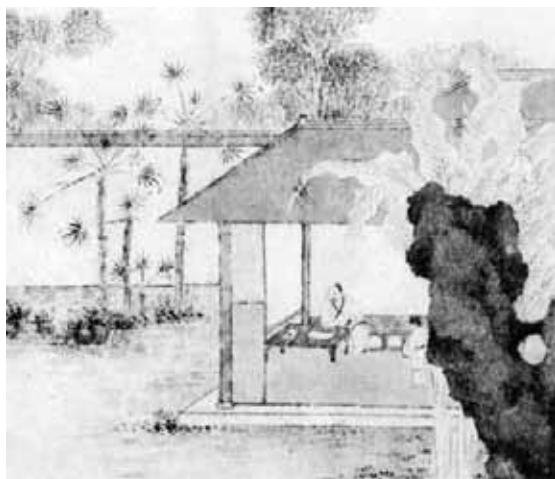
“Jádrem zahrad nejsou květinové záhony jako u nás, nýbrž vodní plocha, která kontrastuje s umělým pahorkem (*jiashan*). Čínský výraz pro “krajinu” (*shanshui*) znamená, přeloženo otrocky, “hory a voda” a zahrada má teoreticky být miniaturou přírodní krajiny.”⁷⁴

Zahrady zpravidla nabízejí konkrétní filozofické myšlenky formou kaligrafií vyrytých do kamenných desek. Výrazné užití kaligrafie souvisí s úctou, se kterou se k tomuto umění v Číně přistupuje. Ve velké míře se zde také vyskytuje drobná architektura, která je sestavená do promyšlených kompozic a celků. Rovné či zohýbané zdi pak zahradu rozdělují a spojují zároveň.

Čínské zahrady, jejich pitoresknost a teatrálnost, nám ukazují čínský způsob vnímání a tvorby prostoru. Můžeme pozorovat veliký rozdíl mezi čínskou zahradou a anglickým parkem, rozšířeným v Evropě. Oba typy zahrad jsou uměle vytvořenou kopií přírodní krajiny tak, jak ji vnímají její tvůrci a uživatelé, obě zahrady využívají komponovaných pruhledů a scénérií, přesto jsou ve výsledku tak rozdílné.

73 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; Praha; 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; s. 97

74 Tamtéž; s. 98

Obr. 100: Suzhou na malbě od Xu Yanga z roku 1759

Obr. 101: Wen Cheng-min: Cho-Cheng Yuan, 1551

Obr. 102: Yuan Chang (maloval v letech 1690-1746): Pohled do zahrady

Obr. 103: Komponovaný průhled v tradiční zahradě

Obr. 104: Komponovaný průhled v tradiční zahradě

Zdroj:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prosperous_Suzhou.jpg; Staženo 3.4.2016

BARNHART, Richard M.; *Peach Blossom Spring, Gardens and Flowers in Chinese Painting*; Metropolitan Museum of Art; New York; 1983;

ISBN: 0-87099-357-7

Archiv autora

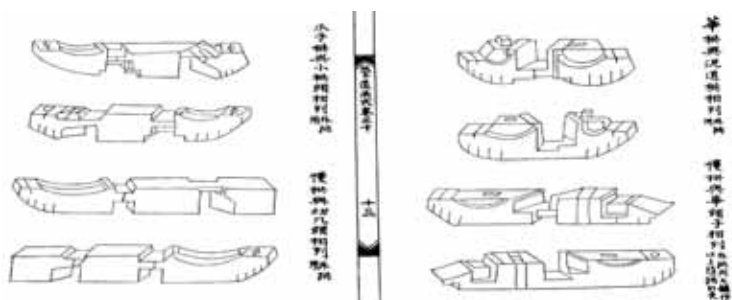
08_4_6 Yingzao Fashi

Až do 19. století byla architektura v Číně pouze řemeslem. Stavělo se podle knih, které přesně ukazovaly jak provádět stavební práce. Slavným příkladem je dlouho platný a bohatě ilustrovaný manuál *O stavebních metodách* (*Yingzao Fashi*).

Roku 1103 tento manuál sestavil státní úředník Li Jie, dohlížející na průběh císařských staveb. Jedná se o metodiku, jak sestavit předem připravené části budovy. Účelem manuálu bylo kontrolovat a optimálně vyvážit poměr vykonané práce, spotřeby materiálu a celkové ceny výstavby.

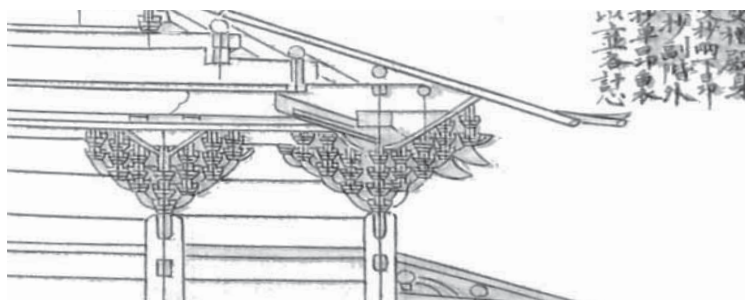
Li Jie vytvořil a do posledního detailu zakreslil neskutečně složitou dřevěnou stavebnici. Každý díl je přesně vyobrazen a popsán. Pro každý typ budovy existovalo osm velikostí (hierarchie dle důležitosti města).

Každá z těchto budov se skládá z několika tisíc ale i několika desítek tisíců dílů. Výsledkem je mikrokonstrukce komplexní složitosti v jednu jedinou budovu (systém).

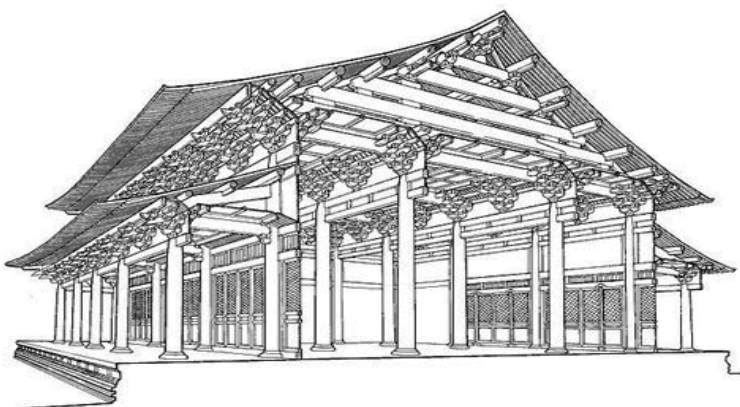
Obr. 105: Yingzao Fashi; grafický manuál k sestavení budovy.

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%E6%96%97%E6%8B%B1_0003.jpg
Staženo: 24.4.2016

Obr. 106: Yingzao Fashi; grafický manuál k sestavení budovy.

Zdroj: <https://classconnection.s3.amazonaws.com/228/flashcards/1214228/png/aa141355508587194.png>
Staženo: 24.4.2016

Obr. 107: Yingzao Fashi; grafický manuál k sestavení budovy.

Zdroj: http://history.cultural-china.com/chinaWH/upload/upfiles/2010-09/07/more_infob9020d72f8449435b313.jpg
Staženo: 24.4.2016

08_4_7 Komplikované systémy a čínská města

Zvláštní druh komplexní složitosti je možné demonstrovat na příkladu dnes již neexistujícího města Chang'an, které bylo budováno od roku 582 za dynastie Sui a za následující dynastie Tang (618–906) se stalo hlavním městem celé Číny.

“Chang'an byl největším městem své doby: za hradbami v délce 9,7 km x 8,2 km sídlily dva miliony lidí. Zhruba čtvercovou plochu města protínalo čtrnáct bulvárů od západu k východu a kolmo na ně jedenáct bulvárů. Byly sedmdesát až sto padesát metrů široké lemované vodními příkopy a stromořadími. Bulváry oddělovaly 108 čtvrtí nebo sekcí, ohrazených zdí.”⁷⁵ Kompozicí města byl naprosto pravoúhlý rastr s půdorysem šachovnice. Město obsahovalo dvě velká tržiště na západě a na východě. V době největšího rozkvětu zde bylo 130 buddhistických a 40 taoistických klášterů.⁷⁶ Tyto kláštery mohly zabírat i plochu celé čtvrti.

Život v Chang'anu je jen těžko představitelný, pokud si uvědomíme, že v tomto jasném ortogonálním rastru byly vměstnány skoro dvě současné Prahy. K tomu musíme brát ještě v úvahu, že Chang'an byl zastavěn pouze jedno, maximálně dvou patrovými domy. Nároky na funkční využití prostoru musely být obrovské, stejně tak komplikovanost celého systému a složitost orientace. Celá struktura dřevěných domků byla navíc nestálá a podléhala všudypřítomné přirozené změně.

Hustota zalidnění se zde pohybovala okolo 25 145 obyvatel na kilometr čtvereční, což znamená 39,77 metru čtverečních na jednoho obyvatele. Faktická plocha připadající jednomu obyvatele byla ale mnohem menší, protože velkou část města zabírá palácový komplex, kláštery, bulváry atd. Hustota zalidnění dnešní Prahy je udávána 2 601,2 obyvatel na kilometr čtvereční, to je téměř 10x méně než hustota zalidnění Chang'anu.

Forma města jako rastru rozděleného velikými bulváry se užívala při stavbě čínských měst po tisíciletí a v podstatě se udržela až do dnes. Jednotlivé čtverce čtvrtí se dále dělily na menší čtverce a ty zase na menší, až vznikl jakýsi velice kompaktní mikrorastr malinkatých domů a dvorků. Opět se jedná o model vytváření velké jednoty v různorodosti, příklad přirozenosti komplikovaných systémů v čínské společnosti. Důležité je, že tento mikrokosmos byl vytvořen neustálým opakováním podobných prvků stejného měřítka. Tím si zachoval jednotný charakter a “řád”.

08_4_8 Staré mapy

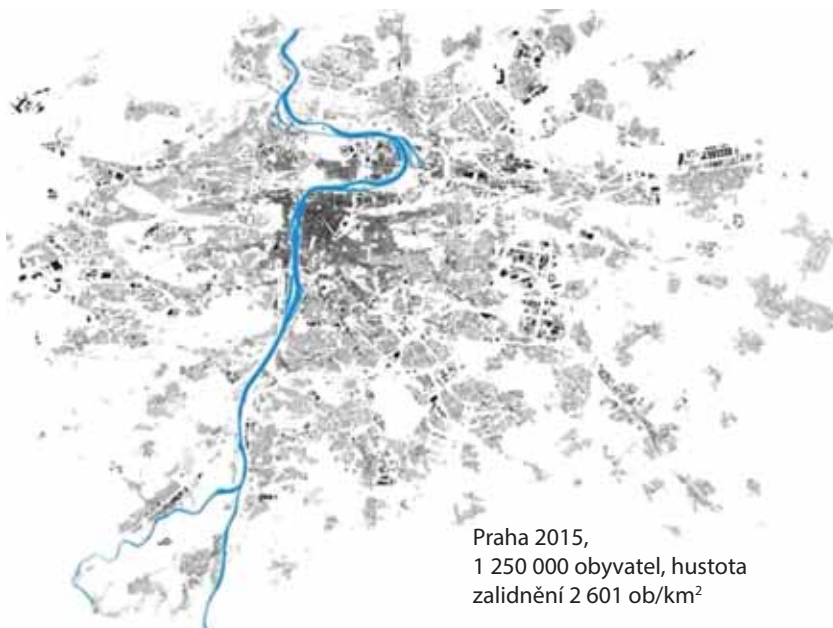
Při srovnání čínského a evropského tradičního myšlení o městech nám zajímavý pohled mohou poskytnout historické mapy. Při srovnání map z poloviny devatenáctého století (obr. 109 a 110) vidíme, že například mapa Brna vytvořená v průběhu druhého vojenského mapování zobrazuje přesně do detailu tvar každého domu, zatímco na mapě Šanghaje ze stejné doby nejsou domy znázorněny vůbec. Je zakreslena pouze městská

⁷⁵ OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Praha, 2008; IBSN: 978-80-7363-178-9; s. 33

⁷⁶ SHATZMAN STEINHARDT, Nancy. *Chinese Imperial City Planning*; University of Hawai'i Press, Honolulu; 1990; IBSN: 978-0824821968 s.102

Chang'an 618-906,
2 000 000 obyvatel, hustota
zalidnění 25 145 ob/km²

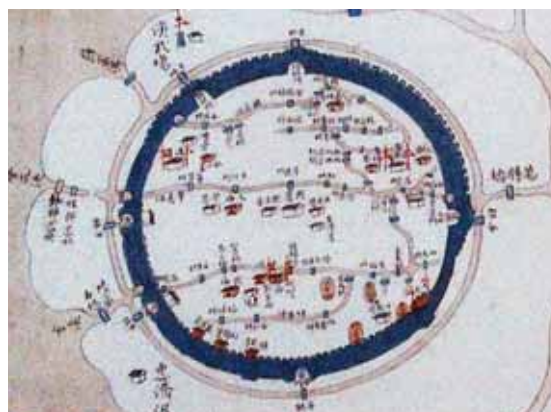
Praha 2015,
1 250 000 obyvatel, hustota
zalidnění 2 601 ob/km²

Obr. 108: Plošné srovnání Chang'anu a současné Prahy, hustota zalidnění Chang'anu byla téměř 10x větší než hustota zalidnění dnešní Prahy. Takže si můžeme udělat představu jaká složitost a jaký chaos se zde musely odehrávat.

Zdroj: Olivová Lucie; *Tradiční čínská architektura*; Praha; 2008; IBSN: 978-80-7363-178-9; Wikipedia.com

hradba a nejdůležitější stavby (bubnová věž, kláštery a podobně), zbylé plochy jsou na mapě ponechány prázdné a opatřeny slovním popisem. Stejně zpracování map můžeme sledovat i u plánů jiných měst. To svědčí o dvou věcech. První je čínský smysl pro ohraničení prostoru, pro vytvoření jasné hranice (zdi) a jasné definování, kde začíná město a kde začíná krajina. Druhá a pro nás důležitější věc jsou ony prázdné plochy, které byly ve skutečnosti zastavěny tradiční hustou zástavbou malých domků. Ty nejsou vykresleny. Jednalo se o neskutečně složitou strukturu, která se navíc neustále měnila, neboť neustálá změna je základní, přirozenou vlastností světa, proto nemělo pro autora mapy smysl vykreslovat něco tak složitého, co stejně bude v brzké době vypadat zcela jinak. Naproti tomu kamenné stavby v Brně byly stavěny tak, aby přetrvaly po generace. Dlouhověkost a solidnost městské zástavby byla naopak základní vlastností evropských měst.

Obr. 112 nám ukazuje japonskou mapu Kjóta z let 1714–1721. Zde je zajímavé vnímání města autorem kresby. Ten město znázornil pouze v abstrahované formě barevných čtverců a obdélníků, zato okolí města pojal sice také jako abstraktně idealizovanou krajinu, avšak nebyl pro něj problém vykreslovat jednotlivé stromy v detailu větvíček a listů. Určitě musel strávit několikanásobně víc času nad rozmýšlením a znázorněním kompozice krajiny než nad kresbou samotného města. Z toho vidíme, že tradiční východní myšlení o městě uvažuje v rámci celé krajiny, která je minimálně

Obr. 109–110: Srovnání map z 19. století, které nám ukazují především rozdíly ve vnímání a pochopení města.

Zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz/>; staženo 18.1.2017

Denison Edward, Guang Yu Ren; *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; ISBN: 978-0-470-01637-4; s. 20

Obr. 111: Mapa Wenzhou z roku 1934

Zdroj: <http://www.mywenzhou.com/images/History/General/map%20wenzhou3.jpg>

Staženo: 24.4.2016

Obr. 112: Mapa Kjóta z let 1714–1721

Zdroj: WIGEN, Karen; FUMIKO, Sugimoto; KARACAS, Cary. *Cartographic Japan*; University Of Chicago Press, 2016; ISBN: 978-0226073057

stejně důležitá. Město je součástí vesmíru, kde se vše navzájem ovlivňuje a vše spolu souvisí. Bohužel se zdá, že toto tradiční myšlení vymizelo z moderních čínských měst.

08_4_9 Současná bytová výstavba v Číně

Příkladem jakési jednoty uvnitř obrovské složitosti je současná bytová výstavba v Číně tak, jak ji vidíme na obr. 113–114. Životní prostředí je zploštěno a zredukováno do mechanické nekonečně se opakující sekvence bytových domů obrovského měřítka. V mašinérii nejlidnatějšího světového státu je jedinečnost a individualita zanedbána jako nepotřebná. Z měst se tak stávají nekonečné suburbie. “Jsou obrovskými azyly malých lidí, od nižších úředníků k dělníkům, živnostníkům a existencím, kteří se nazývají ztracení, protože jim to zajistili druzí. Způsob jejich soužití se po staletí vyjadřuje v podobě azylu, který jistě není buržoazní, ale ani proletářský ve smyslu komínů, kasáren, dálnic.

Je ubohý a lidský zároveň. Jejich lidskost nedojímá jen proto, že pobývání na předměstí obsahuje zbytky přirozeného života, které je vyplňují. Rozhodující je spíše to, že toto naplněné pobývání stojí ve znaku demolice.⁷⁷

“Široké ulice vedou z předměstí do lesku středu. A ten není obyčejným středem. Štěstí, jež je přimýšleno vnější chudobě, z jiných úhlů potkáváme jako přítomné. Ulice však přesto musí jít do středu, neboť jejich prázdnota je dnes skutečná.”⁷⁸

Tato města jsou tak plná a prázdná zároveň. Každý obyvatel je jedním znakem čínského písma na nekonečném seznamu matričních listů. Jejich životy jsou pouze milióny titěrných detailů, které dohromady vytváří abstraktní, politicky korektní obraz jednotné společnosti. Obraz, který se má na venek tvářit klidně a harmonicky. Ale pod povrchem (a vlastně i na povrchu) zdaleka tak klidný není.

A právě na taková města se v příštích kapitolách zaměří naše pozornost.

77 KRACAUER, Siegfried. *Ornament masy*; Praha, Academia; 2008; ISBN: 978-80-200-1633-1; s. 38

78 Tamtéž; s. 40

Obr. 113–114: Současná bytová výstavba v Číně

Zdroj: Qilai Shen/Bloomberg via <http://www.gettyimages.fr/>; staženo: 18.1.2017

Archiv autora

/ 09 /

Vývoj čínských měst před rokem 1949

09.1 Základní principy čínských měst

Je hodně obtížné nalézt v historii jinou civilizaci, jako je Čína, která byla po tisíce let extrémně přísná a pečlivá, co se týče kontroly. Tato kontrola neleží pouze v politické, ideologické úrovni a společenských pravidlech, ale je také představována v materiálním a prostorovém světě: od velkého měřítka městského plánování, přes střední měřítko tradiční výstavby, po malé měřítko nespočtu detailů každodenního života. V celém archetypu tradiční čínské společnosti je přísnost a kontrola téměř všudypřítomná. Čínská historie navíc vykazuje neustálý koloběh týkající se témat: volná tržní ekonomika a občanské svobody / potlačení / volná tržní ekonomika a občanské svobody / potlačení / volná tržní ekonomika a občanské svobody / potlačení / a tak dále, v podmínkách, které jsou v kontextu obrovské sjednocené země.

Čínská civilizace vypsela na vysokou úroveň velice brzo, své sjednocení a stejně tak detailní teorii systému vlády dokončila v průběhu období Válčících států (475–221 před naším letopočtem). Tato první civilizace postupně krystalizovala skrze svobodnou změnu názorů a svobodné vyjadřování myšlenek, stejně tak skrze kruté války a anexe různých feudálních států. Převládnutí jednotného vládního systému směřovalo k centralizační politice.

O podobě stavitelství v nejstarších dějinách Číny toho víme velmi málo, nedochovaly se téměř žádné písemné prameny, světské stavby byly často stavěny ze dřeva, takže se většinou také nedochovaly. Společenské postavení stavitelů bylo poměrně nízké. Architektura, jak ji známe v západní civilizaci, zde nebyla. Stavitelé byly spíše pologramotnými řemeslníky a technické vědomosti se předávaly ústním poučením. Nejstarší dochovaný spis o stavebnictví je již zmiňovaný *Yingzao Fashi*.

Pravidla určující výstavbu měst vycházela z *Knihy obřadů* dynastie Zhou, kde je popsána podoba Zhouského hlavního města. Jedná se o jednu z pěti klasických knih Konfucianismu. *Knihy obřadů* "je sbírka návodů a naučení týkajících se dvorských rituálů a etikety, vedení soudních přelíčení a také chování a správného jednání při styku s lidmi, předky i bohy, přičemž tato naučení jsou mezi sebou propojena různými vyprávěními a spojovacími texty."⁷⁹ Ze Zhouských představ vychází "čtvercový půdorys a symetrické uspořádání podél hlavní severojižní osy, které procházejí celou historií čínského urbanistického myšlení a dokládají smysl pro autoritu a spořádanost, jenž v 5. století před naším letopočtem rozvinul do filozofické nauky Konfucius."⁸⁰

Stejně jako ideální město zhouských králů, většina dalších měst byla stavěna jako čtvercová plocha dále rozdělená do čtverců o 3 x 3 polích.

"Stavbaři vybudují hlavní město jako čtverec o hraně dlouhé 9 mil, v každé bude po třech branách. Uvnitř hradeb bude město protkávat devět krát devět ulic, šířka ulice pojme devět vozů vedle sebe. V levé části (města) bude chrám božského předka, v pravé **chrám boha úrody**, královský palác bude obrácen k jihu a za ním bude tržiště."⁸¹

79 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Li-%C5%A5i>; staženo 25.1.2017

80 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; str. 13

81 Tamtéž; str. 30

Centrem města nebyl chrám jako v Evropě, ale správní sídlo (yamen), kde se nacházely úřady a instituce. Přitom chrámů byla ve městech hojnost a to, jak stánků státního kultu, které udržoval a provozoval yamen, tak nahodile rozmístěných buddhistických nebo taoistických klášterů a dalších soukromých svatyní.

Města také neměla centrum, jakým bylo v Evropě náměstí. Vybraní lidé se mohli shromažďovat v jedné z dvoran yamenu, světský život se pak odehrával na bulvárech a tržištích, kde se shromažďovali prostí obyvatelé, nikoli však v politickém slova smyslu. "Střed města byl na průsečiku pomyslných středových os výrazně označen městskou věží, která vyčnívala nad okolí. Z věže se odbíjel čas a zvonilo na poplach, nazývá se tudíž bubnová (gulou) nebo zvonová (zhonglou). V některých městech stály dvě vedle sebe. V rozestavení čtyř rohových věží na hradbách a páté bubnové věže uprostřed města se opět odrážejí pradávne kosmologické představy. Věže byly obdobou pěti posvátných hor rozkládajících se na plochem čtverci Země. Čtyři v rozích a jedna uprostřed."⁸²

Budovy v Číně většinou nestojí samostatně, nýbrž bývají soustředěny kolem čtvercového nebo obdélníkového dvora. To umožňovalo vytvoření tradičních sociálních vazeb. "Starodávná tradice zdůrazňovala důležitost rodiny jako samostatné sociální jednotky. Ekonomické faktory přispívaly k jejímu rozšiřování a udržování. Moc rodiny coby jednotky spočívala ve vzájemné závislosti a vzájemné pomoci: čím více měla příslušníků, tím více existovalo možností vzájemné podpory a příležitostí vzájemně prosazovat své zájmy. Na rozdíl od Západu se v Číně snažili různí ženatí i svobodní členové výše postavených rodin žít tak blízko pohromadě, jak jen to bylo možné, a proto měly tyto rodiny tendenci se zvětšovat."⁸³

"Pojem dům, obydlí proto neoznačuje jednu budovu, ale několik budov, které obemykají dvorek ze všech čtyř stran (sihe yuan). Okna vedou do dvorku, kde se soustředí život obyvatel. Celý areál je ohrazený a uzavřený do sebe, do ulice má jen vstupní branku, s výjimkou obchodů a dílen, které samozřejmě směřují okny do ulice. Výrazným rysem dvorcových obydlí je uspořádání na severojižní ose a orientace ústředních budov na jih, takže v konečném výsledku přejímá toto pravoúhlé, pravidelné uspořádání celé město."⁸⁴

"Hranice mezi vnitřním a vnějším (nei wai) je výrazná nejen v architektuře; povědomí o ní proniká celou čínskou kulturou a projevuje se v různých myšlenkových a společenských rovinách."⁸⁵ Toto důsledné ohraničení a prostorové uspořádání domů a měst nemělo chránit před cizími lidmi, jak by bylo logické pro Evropana, mělo chránit před nadpřirozenými jevy. Budovy měly být rozmístěny tak, aby nenarušily rovnováhu přírodního prostředí a mohly těžit z energie, která je skrytá v Zemi, a ovlivnit tak budoucí prosperitu a zdraví rodu. "Číňané často nehledají příčinu úspěchu nebo neštěstí v tom, co člověk dělá, ale v místě, kde žije a pracuje, dokonce i ve směrech, kudy do práce přichází, či v tvaru hory ležící za jeho domem. Archeologické nálezy ukazují, že v Číně

82 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; str. 36

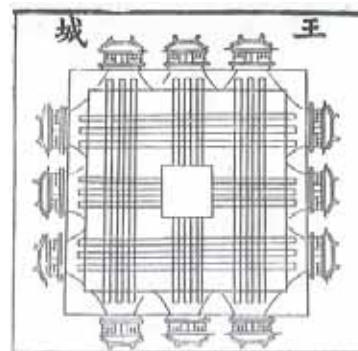
83 VAN GULIK, Robert Hans. *Sexuální život ve staré Číně*; Praha; 2009; ISBN: 978-80-200-1649-2

84 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; str. 82

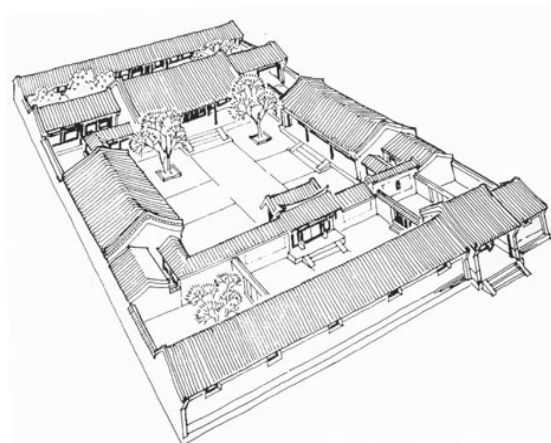
85 Tamtéž; str. 27

Obr. 115: Strana z *Knihy obřadů*, kolem roku 900
Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Li-%C5%A5i>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 116: *Pádorys hlavního města dynastie Zhou*
Zdroj: NIE, Chongyi. *Xin Ding San Li Tu, The Illustrated Three Rites, New Edition*; Shanghai, Shanghai Classics Press, 1985

Obr. 117–119: *Obytné domy pekingského typu (sihe yuan)*
Zdroj: <http://www.woodeeducation.cn/materials/slide/201101/80/20111.jpg>; staženo: 2.6.2015
http://www.photjournal.com/data/media/154/Old_Beijing_01.jpg; staženo: 2.6.2015
<http://img5.ph.126.net/3mSXPXidtH1FDWrKgiYTwA==/583497626738362755.jpg>; staženo: 25.1.2017

se již od neolitu, před nějakými sedmi tisíci roky, dodržovala určitá pravidla, kde umístit vesnici a v ní chrám a další důležité stavby. Soubor pravidel používaných při zakládání staveb se již záhy začal nazývat “feng-šuej”, což doslova znamená “vítr a voda”. V nejjednodušším případě určil klasické venkovské schéma s vodní nádrží jižně před vesnicí a pásem kopců ochraňujících sídlo před chladnými severními větry vzadu. Kompas nevynechali Číňané proto, aby nezabloudili, ale aby uměli správně založit stavbu.

Během posledního tisíciletí postupně na císařském dvoře vznikla “vysoká tradice” feng-šuej, ve které přední taoističtí mniši do detailů rozvíjeli nauku o správném místě. Odvozovali je od pohybů planet a hvězd, protože předpokládali, že přenesou-li správně nebeský řád na zemi, pak i poměry na zemi se přiblíží nebesům.”⁸⁶

“Ideální objekt byl obrácen čelem k jihu, zezadu jej chránil kopec a před ním obloukem protékala říčka. Co chybělo, mohlo být přidáno umělým zásahem. Například kopec mohl být nahrazen věží (pagodou), na jejíž výstavbu komunita ochotně přispěla, neboť šlo o zvýraznění blahodárné feng-šuej její obce.”⁸⁷

Vliv geomancie je možné pozorovat na městě Nanjing, které bylo několikrát hlavním městem Číny. Poprvé od roku 229 v období tří císařství. Hlavní město sem bylo přeneseno pro velice výhodné prostorové vztahy mezi městem, řekou (Dlouhá řeka) a horou (Purpurová hora). Poté bylo ještě dodatečně vykopáno veliké umělé jezero (Xuanwu). Celá prostorová kompozice je patrná na obr. 120 – 122.

09.2 Jednotlivá období a jejich nejdůležitější města

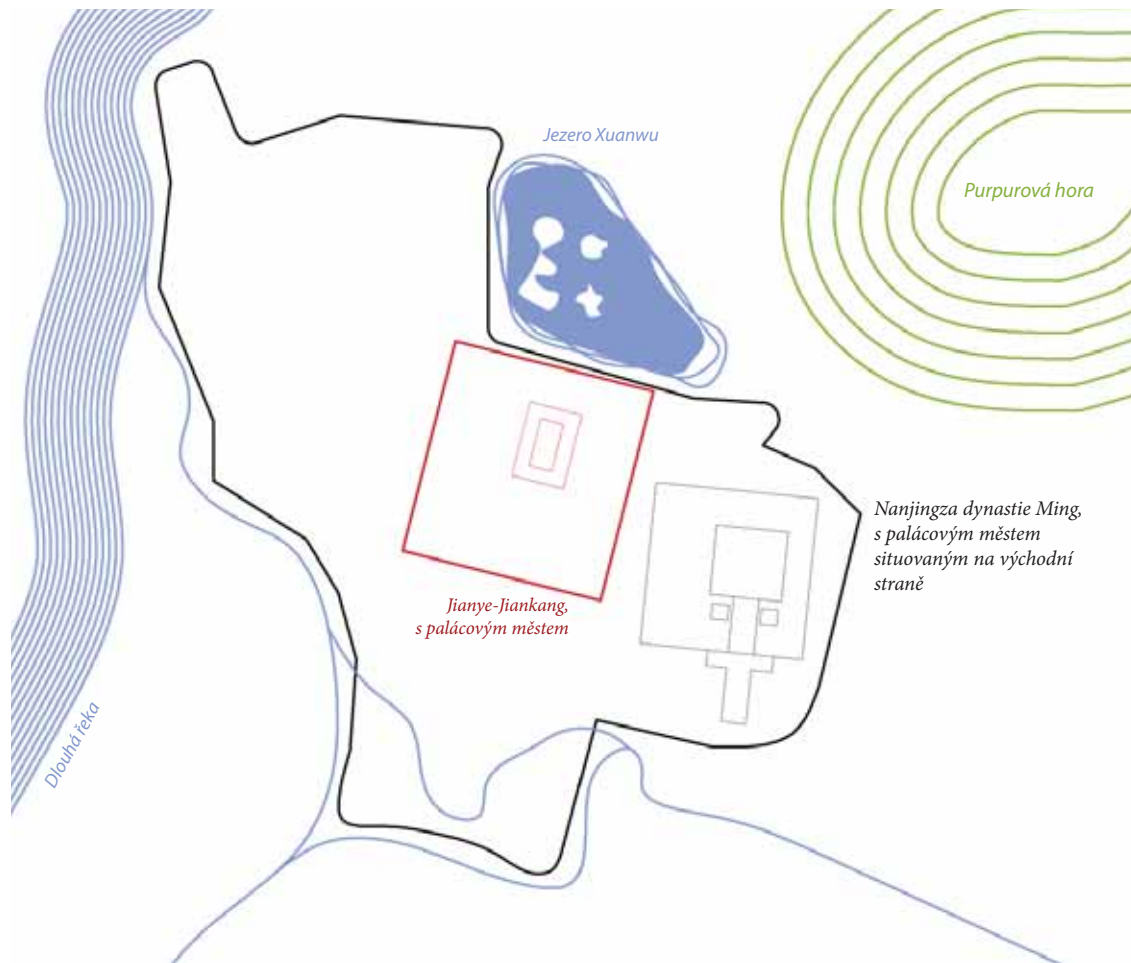
Vznik Číny v období válčících států

V Období válčících států nabídl stát Qi, který se nacházel ve východní části centrálních planin Číny (poloostrov Shandong), alternativní model, odlišný od legalistického nebo ritualistického vládního systému z období po sjednocení. Se svou geografickou blízkostí oceánu, Qi nejen vybudoval rozsáhlou a kvalitní mezistátní obchodní síť a tržní ekonomiku, kde využíval své zdroje z rybolovu a obchodu se solí, ale také dal prostor pro rozvoj nejvlivnějších kupců, “kapitalistů” starověké Číny. Qi, podpořený liberalizací myšlenek a pocitů, přikládal malou pozornost *Rituálům Zhou* a účastnil se aktivního vytváření trhu. Ačkoliv trh byl pod dohledem státní vlády, relativně velká ekonomická svoboda umožnila jeho městům vytvořit více přirozený charakter v porovnání s okolními státy, které byly založeny na zemědělství, a kde byl trh upozaděný. Tento systém byl úplně jiný od ostatních feudálních systémů té doby. Konkrétně státu Qin, který sledoval silnou a tvrdou politiku, důsledné právo, militarismus, a později dokončil sjednocení Číny. V době, kdy ostatní země byly zaneprázdněny nelítostnými válkami o získání nových teritorií, Qi zavedl válku ekonomickou.

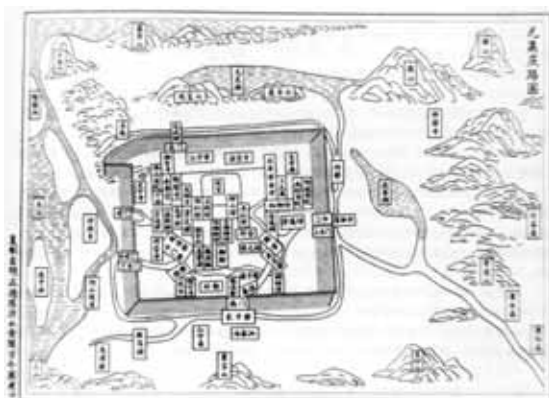
“Díky jejich strategii, která se podobala státnímu kapitalismu, se Qi po určitou dobu stal hlavní silou mezi státy období Jara a podzimu (770–476 před naším letopočtem). Rivalita Qi a Qin byla v podstatě rivalitou mezi kapitalismem založeným na financích,

86 CÍLEK, Václav; *Krajiny vnitřní a vnější*; Praha; 2005; ISBN: 80-7363-042-7; s. 121

87 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; str. 27

Obr. 120: Historická situace Nanjingu
Zdroj: Archiv autora

Obr. 121: Mapa Nanjingu z období dynastie Yuan
Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Yuan_Dynasty_map_of_Nanjing.by_Chen_Yi.jpg
Staženo: 2.6.2015

Obr. 122: Mapa Nanjingu z období dynastie Východní Wu
Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Eastern_Wu_Dynasty_map_of_Nanjing.by_Chen_Yi.jpg
Staženo: 2.6.2015

a feudalismem, založeným na vztahu k půdě. Kromě toho to bylo také soupeření mezi dvěma způsoby vlády, mezi přiměřenou decentralizací a přísnou centralizací.”⁸⁸

Qi vytvořil vitální živá města, avšak v průběhu dalšího sjednocování Číny se jeho alternativní model měst a vlády vytratil.

Pokud považujeme Qi a Qin za extrémní “liberálního stylu řízení” a “vládnutí tvrdou rukou”, pak městské formy různých období Číny se nachází přesně mezi těmito dvěma extrémí. Různá míra kontroly a regulace poskytuje odlišné městské formy.

Dynastie Tang a Song 618 – 1279

Za vlády dynastií Tang a Song, mezi osmým a třináctým stoletím, Čína vytvořila mezinárodní metropole s více než jedním milionem obyvatel, největší v tehdejší světě: Chang’an (dynastie Tang), Bianjing (dnešní Kaifeng, dynastie Severní Song) a Lin’an (dnešní Hangzhou, dynastie Jižní Song). Způsob vlády v nich byl však totálně rozdílný, vyústil tedy v rozdílné městské formy. Jejich rozdíly obzvláště vykryštalizovaly ve veřejných prostorech.

Chang’an, hlavní město dynastie Tang, byl branou “Hedvábné stezky”, toho času největší a nejdéle trvající světové obchodní cesty, a poskytoval extrémně prosperující městský život. “Vybraná lokalita, vzdálená asi 10 km na jih od někdejšího hlavního města Hanů, ležela pod úpatím hory, jezero v jihovýchodním rohu bylo vykopáno, aby situace odpovídala geomantickým nárokům. K severní hradbě zevnitř přiléhala opevněná palácová komplex, na něž navazovala tzv. císařská čtvrť s chrámem předků, chrámem úrody a úředními budovami. Po nástupu Tangů byl za severní hradbou na místě císařského parku zbudován nový rezidenční palác, který z půdorysu vybočuje.”⁸⁹ Dynastie Tang zde přísně realizovala uliční systém “Lifang” založený na velikých pravoúhlých městských třídách. Každodenní obsah zahrnující tržnice, kláštery a “čtvrť červených světél” byl rozdělen do skupin a poté vložen na své místo v městské prostorové šachovnici. Kromě toho, díky prosazování nočního zákazu vycházení, se tyto aktivity konaly v určitou dobu podle striktních zvyklostí. Bylo zakázáno otevírat okna na uliční fasádě, ulice sloužily k dopravě přes den, vycházet po soumraku bylo trestné.

Naopak za dynastie Song byly tyto omezení každodenních aktivit uvolněny. Omezení zákazu vycházení a rozpad systému Lifang rychle aktivovalo další rozvoj a prosperitu. To je možné pozorovat v *Qingming Shanghetu* (malba na svitek, anglický název: *the Upper River during Qingming Festival*), kde je ukázán bohatý a rozmanitý městský život na přeplněných ulicích. Trh se rozprostíral na bulvárech a v ulicích, prodloužená provozní doba trvala i v průběhu večera. Uliční fasády se staly atraktivními komerčními plochami. Bydlení a obchodní čtvrti se promísily. Hlavní funkce města se také

88 JUN, Jiang. *Controlled by Chaos*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008; s. 22

89 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; str. 32

Obr. 123–126: Městský život v detailech Qingming Shanghetu, malba z 12. století, autor Zhang Zeduan, zde je vyobrazená kopie z 18. století

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Along_the_River_During_the_Qingming_Festival; staženo: 2.6.2015

změnila: za dynastie Tang bylo město hlavně administrativním centrem, za dynastie Song mělo funkci centra výroby a komerce. To přineslo veliký kontrast k přísně regulovaným ulicím dynastie Tang.

Různá organizace městského prostoru byla odrazem přístupu k vládě. Vláda dynastie Tang se vyznačovala silnou kontrolou, za dynastie Song vláda do veřejných věcí spíše nezasahovala. Obrovská administrativa vlády Tang pronikala každou ulicí, každým rohem, každou zdí, oproti tomu relativně volná organizace a kontrola dynastie Song spoléhala na rozsáhlou decentralizaci a sousedskou samosprávu – “baojia system”. To zajišťovalo základní předpoklady pro koexistenci a promíchání různých sociálních tříd v městském prostoru, pomáhalo to rozvíjet uliční život a kulturu a také přispívalo k udržování pořádku v ulicích.

Přestože moc byla stále soustředěna do rukou centrální vlády, dokázala dynastie Song nabídnout model ztráty kontroly. Oddělení vlády a organizace na nejnižší úrovni společnosti vytvořilo prostor k tomu, aby si velká různorodá populace sama organizovala běžné aktivity. Tato sociální vitalita vzniklá na základě nové městské organizace zapůsobila na Marca Pola na počátku následující dynastie Yuan.

Dadu hlavní město dynastie Yuan 1271 – 1368

Dynastie Yuan byla původem z Mongolska, ve válkách získala kontrolu nad severní částí Číny. Zakladatelem dynastie byl mongolský chán Chubilaj, který roku 1271 přijal čínský císařský titul *chuang-ti* a svůj majestát vyhlásil za říši Yuan. Roku 1272 oficiálně přenesl hlavní město na čínské území, do Dadu (dnešní Peking).

Dadu tedy nebylo pouze centrem dynastie Yuan, ale také srdcem rozsáhlé mongolské říše. Mongolští vládci vědomě převzali *Obřady Zhou* jako návod, jak kompletně vytvořit fungující hlavní město. Vzniká tak zvláštní paradox, když nejdůslednější čínské město bylo vytvořeno cizím etnikem. Mongolové byli kočovníci, proto se stavbou měst neměli žádnou předchozí zkušenost. Přisvojili si a aplikovali tedy teorii přejatou.

Volnost nomádských kmenů přinesla také čerstvou vitalitu do čínské společnosti. Spolu s ovládnutím velké části Euroasie vytvořili mongolští jezdci také volné a bezpečné obchodní stezky mezi východem a západem. To umožnilo dynastii Yuan stát se všeobecně otevřenou vůči vnějšímu světu. (Od roku 1275 do roku 1292 na chánově dvoře pobýval Marco Polo, který tak byl prvním Evropanem, jenž podrobně poznal čínskou společnost.) Z vnitrozemského města dálného východu se Yuanské Dadu rychle stalo centrem mezinárodního obchodu vedoucího napříč euroasijskými stepy. Uměle, pomocí plavebních kanálů, bylo přeměněno na přístavní město s napojením na moře. Stalo se tak terminálem "mořské trasy Hedvábné stezky" vedoucí do měst na jihovýchodním pobřeží. Velice rozvinuté námořnictví a navigační technologie umožnily Číně stát se vedoucí silou na moři v následujícím století.

Obr. 127-128: Chán Chubilaj na lovu a jeho portrét

Zdroj: <http://mongolculture.blogspot.cz/2010/12/world-of-khubilai-khan-exhibition.html>

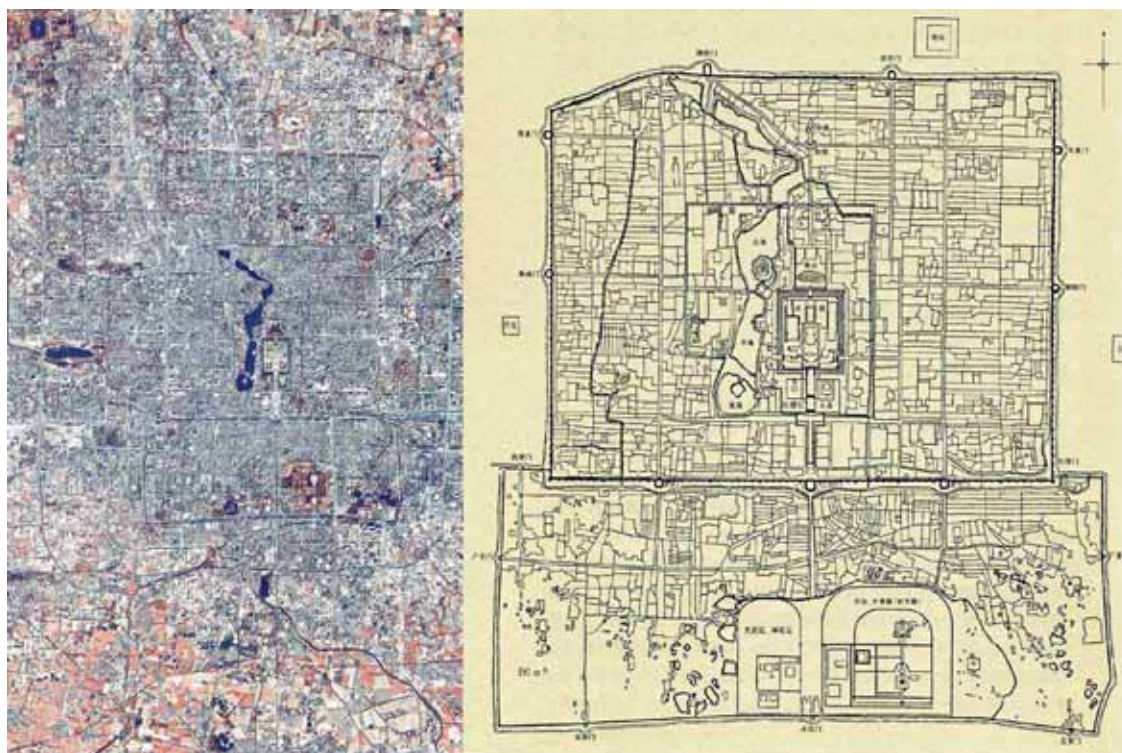
Staženo: 2.6.2015

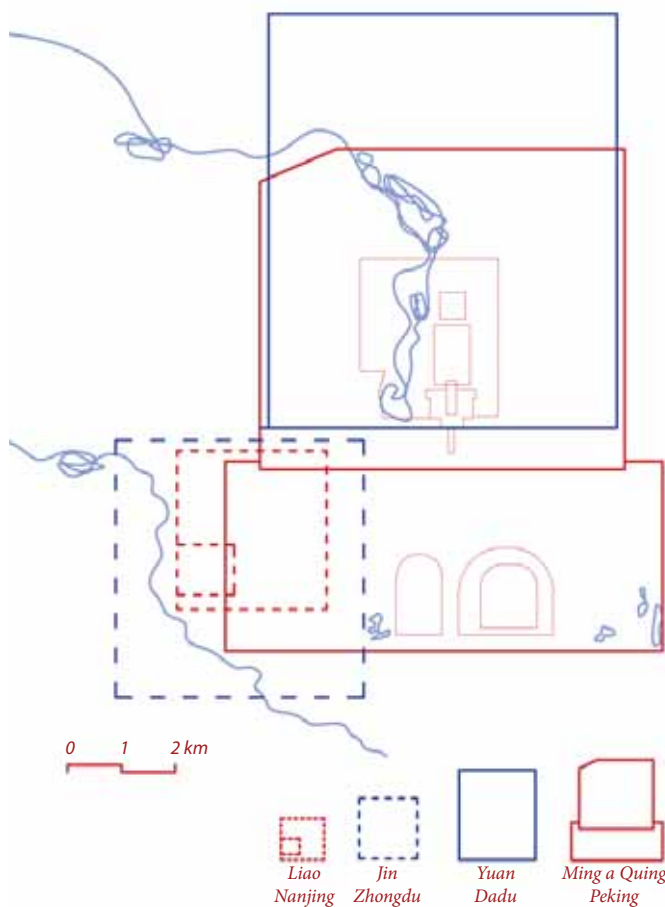
Obr. 129: Latinské vydání *Milionu* od Marca Pola, s poznámkami ručně vepsanými Kryštofem Kolumbem

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Travels_of_Marco_Polo#/media/File:ColombusNotesToMarcoPolo.jpg

Staženo 2.6.2015

Obr. 130: Struktura historického Pekingů představovala prostorový přepis společnosti. Císař byl uprostřed, kolem něj vládní čtvrť, kde žili ministři a úředníci, čím větší společenská vzdálenost od císaře, tím větší vzdálenost v prostoru.
Zdroj: <http://www.china360online.org/ci-resource-collections/resources-beijing-and-nanjing-chinas-capital-cities-2013/>
Staženo: 2.6.2015

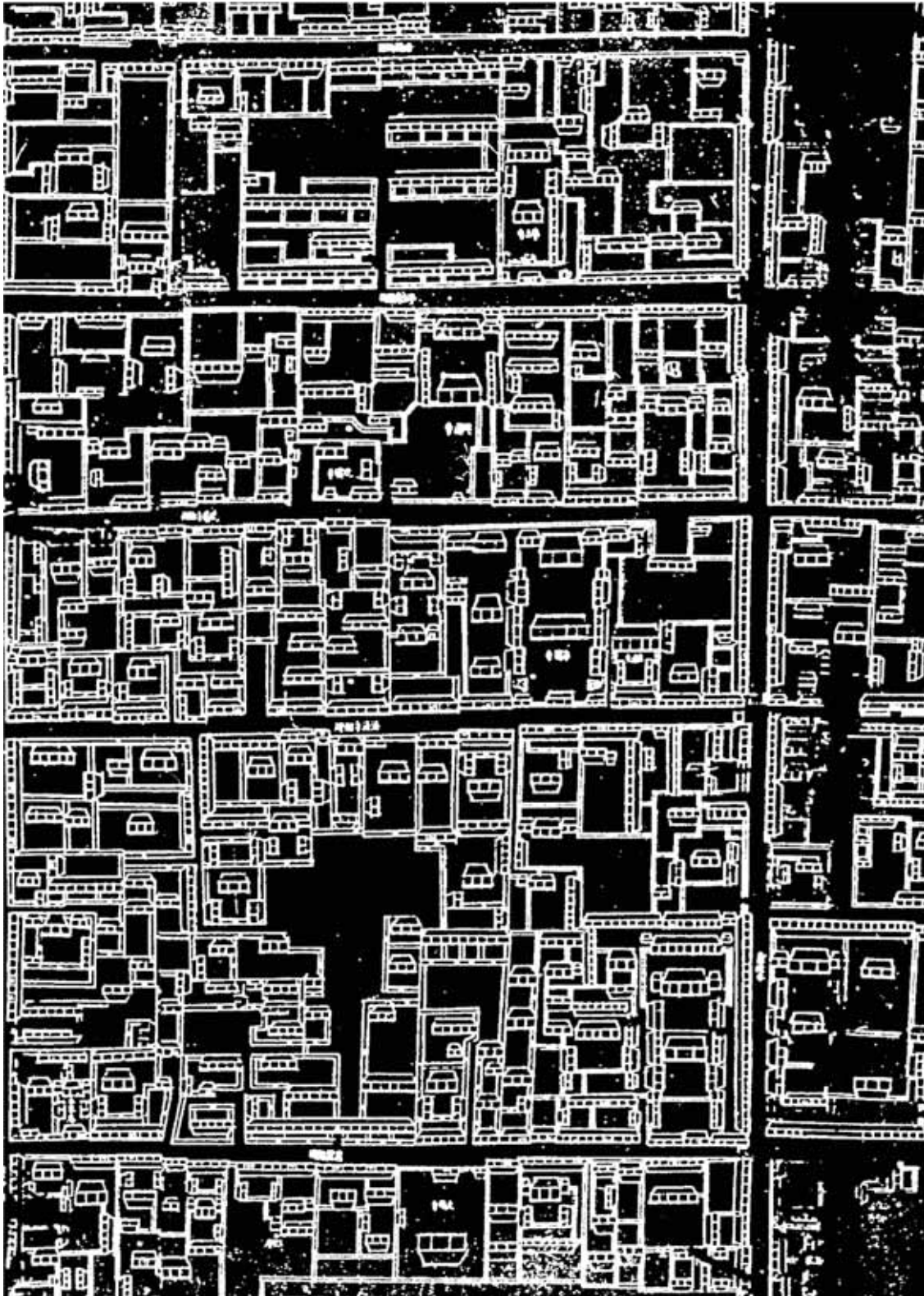
Obr. 131: Jednotlivé stavební etapy historického vývoje Pekingů
Archiv autora

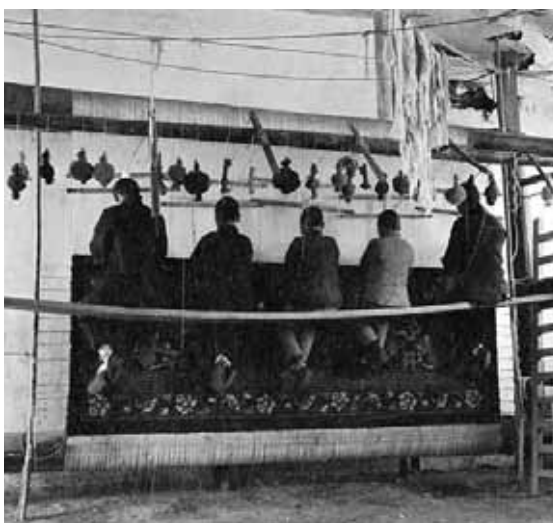
Obr. 132: Tradiční Pekingská zástavba tvořená domy siheyuan

Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/45/56/40/45564085b2626579d423d520c8ea6083.jpg>

Staženo: 20.2.2017

Obr. 133: Tradiční Pekingská zástavba tvořená domy siheyuan
Zdroj: Rowe, Peter G.; Seng Kuan. *Architectural encounters with essence and form in modern China*;
Cambridge, Massachusetts: MIT, 2002; ISBN 0-262-18219-X

Obr. 134–141: Peking v letech 1917 – 1919 tak, jak ho zachytil americký fotograf Sidney D. Gamble
Zdroj: <http://dy.163.com/wemedia/article/detail/C27E22G905169PG7.html>
Staženo: 14.2.2017

Rozvoj Guanzhou (Kantonu) za dynastie Ming a Qing 1368 – 1843

Po pádu mongolské říše přestaly být bezpečné pozemní kupecké stezky. Obchodní činnost tak pokračovala po moři, kde byla Čína zprvu vůdčí silou. Avšak dynastie Ming začala opět uplatňovat přísnou politiku uzavřené říše a na mezinárodní trh byly uvaleny cla. Námořní obchod byl nakonec úplně zakázán, později byla všechna plavidla zničena.

Zákaz námořního obchodu pokračoval i za dynastie Qing, ovšem jeho potřeba vyústila v systém jednoho jediného otevřeného přístavu, kde mohly být lodě odbavovány – Guanzhou. Vznikla tak vlastně první čínská “speciální ekonomická zóna”. Tento systém fungoval za pasivního souhlasu dynastie Qing, ale nebyl aktivně podporován. Guanzhou se tedy i přes nevoli centrální vlády stalo mezinárodně populárním obchodním městem, kde vznikla třída extrémně bohatých kupců. Ti obchodovali s mořeplavci z celého světa v domech “Shisanhang” v západní části města. Jejich koncentrace na jedno místo a komerční charakter spustil bezprecedentní rozvoj čtvrti Xiguan (Západní brána). Tato městská část, vytvořená za účelem obchodu, se rychle rozšířila mimo hranice města. Její živý a vitální charakter byl v ostrém kontrastu s klasickým a klidným městem Guanzhou uvnitř hradeb. “Volný” obchod pod striktním dozorem centrální vlády nepochybně aktivoval město k tomu, aby se spontánně a neformálně rozvíjelo.

Šanghaj 1843 – 1949

V této době pozorujeme diametrální rozdíl mezi Šanghají a Pekingem. Šanghaj představovala otevřené město, které vábilo zahraniční investory. Peking byl tradičním městem s tisíce let nezměněnou kulturou, pro zahraniční společnosti byl uzavřený. Peking si tak zachovával přísný asijský charakter císařského města.

Opiové války změnily konzervativní charakter Číny. Monopolní pozice Guanzhou byla rozprostřena do přístavních měst otevřených na základě řady pro Čínu nevýhodných smluv. Nově příchozí zahraniční obyvatelé se zde postupně začlenili. U každého starého feudálního města vzniklo nové koloniální město, takže byla vytvořena společnost s dvojitým charakterem: napůl feudální a napůl koloniální. Západní architektura, která byla původně importována v podobě exotických pavilonů pro císařské zahrady, nyní začala vytvářet celé městské části.

Dvakrát v historii Číny hrála Šanghaj roli nástupce a následovníka Guanzhou. Poprvé to bylo v koloniálním období po Opiových válkách v roce 1840, druhé období právě probíhá a bylo započato rozvojem Pudongu v roce 1992. Pozorujeme-li koloniální Šanghaj v turbulentní době rychlých změn, anebo její dnešní rozmach v době ekonomické prosperity, vidíme, že zdaleka nejsou jen replikou západu. Namísto toho představují kombinaci západního pořádku a lokálních sil. Jejich promícháním vzniká nový styl městského života založený na přijetí západní kultury uvnitř čínského kontextu.

Pro zahraniční obyvatele Šanghaje bylo těžké realizovat svůj byznys skrze oficiální možnosti poskytované vládou. V napůl feudálním a napůl koloniálním období čínská vláda a zahraniční společnosti přirozeně stály v nesmiřitelně si oponujících pozicích.

Obr. 142: Guanzhou v roce 1900, červeně je znázorněna čtvrť Xiguan

Zdroj: <http://gardensofchina.blogspot.cz/2014/09/late-imperial-guangzhou-or-canton-its.html>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 143: Panorama Guanzhou kolem roku 1800, v popředí jsou vidět bílé obchodní domy Shisanhang

Zdroj: <http://www.macstudies.net/2013/02/22/canton-trading-center-of-old-china/>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 144: Obchodní ulice v Guanzhou, kolem roku 1860

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Guangzhou>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 145: Oficiální stání (klečení) na Guanzhouském yamenu, před rokem 1889

Zdroj: <http://oldhistoricphotos.com/24593/official-session-in-a-chinese-yamen-guangzhou-sometime-before-1889>; staženo: 2.6.2015

Zahraniční obchodníci se museli spoléhat na pomoc a schopnosti místních obyvatel. S tím, jak se na počátku 20. století začaly po celém světě rozšiřovat různé válečné konflikty, jevil se svět pro zahraniční obyvatele Šanghaje nepředstavitelně chaotický a plný napětí. Naopak pro západní společnosti se Šanghaj stala oázou stability. Tradiční místní představitelé, kteří měli silné postavení, protože zprostředkovali spojení mezi vládou, zahraničními investory a zbytkem společnosti, vytvořili silné gangy organizačně založené na tradičních neformálních pravidlech, a díky penězům a násilí kontrolovali celé město.

Ve 20. a 30. letech se skrytá síla gangů původně vytvořená na dně společnosti úspěšně infiltrovala do politiky, kde mezi sebou soupeřili velcí rivalové: nacionalisti, komunisti a zahraniční byznysmeni. Tato neobyčejná kombinace silných společenských a politických vlivů vytvořila "zlatý věk v historii Šanghaje", kdy bylo město velice prosperující, ale také "zkažené". Fascinující období půvabu, intrik, dobrodružství a velké volnosti. V období, kdy velká část Číny byla pohlcena militarismem, Šanghaj představovala klidný ráj míru a prosperity. Neustálý přítok čínských uprchlíků způsoboval neomezenou poptávku po bytech, nekonečné dodávky pracovní síly, ale také obrovský kapitál, protože sem v tu dobu začali proudit i bohatí mezinárodní uprchlíci. To začalo s revolucí v Rusku a přílivem lidí, kteří nemohli zůstat v Sovětském státě. Poté přišla migrační povodeň způsobená konfliktem v severní Číně a následně příliv tisíců evropských Židů ve druhé polovině 30. let.

Infuze přistěhovalců měla jak kulturní, tak kvantitativní efekt na obyvatelstvo Šanghaje. Ubytovat rapidně se zvyšující populaci způsobilo nespoutané spekulace v bytové výstavbě. S velice bohatým, mezinárodně vábívým a vzrušujícím nočním životem, měla Šanghaj všechno, o čem může velkoměsto snít. V myslích dalece vzdálené mezinárodní veřejnosti se Šanghaj rozvinula z asijských stojatých vod do města, které se stalo globálním fenoménem.

"Dříve nebyla Šanghaj ničím víc než jen bažinou, skrz kterou tekly nesčetné potoky spojující velké úrodné planiny ve vnitrozemí, vytvářející dobré místo jenom pro komáry a malárii. Po pravdě britský charakter toto místo změnil ze zbytečného močálu až na dnešní nádherné ulice a všechny moderní vymoženosti včetně kanalizace. Díky lokální vládě město vyniká moderností zřídka vznikající dokonce i v Evropě nebo Americe."⁹⁰

"V tomto městě je propast mezi dvěma polovinami společnosti příliš obrovská pro jakýkoliv most... A my si myslíme, že si ničíme boty chozením skrze slumy, kterých si všímáme, které nás opravdu znepokojují a pobuňují, patří opravdu do jiného světa. Vždy se tedy vrátíme poobědvat do nejlepší restaurace.

V našem světě jsou zahradní večírky a noční kluby, horké lázně a koktejly, zpívající dívky a kuchaři z velvyslanectví. V našem světě evropský byznysmen píše

90 Far Eastern Review 1919; Převzato z: DENISON EDWARD, REN YU GUANG; *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; IBSN: 13 978 0 470 01637 4; s. 128

Obr. 146–149: Židovský fotograf Sam Sanzetti přijel do Šanghaje v roce 1922, na jím pořádaných portrétech lze dobře pozotovat přeměnu (“pozápadnění”) tamní společnosti

Zdroj: <http://www.chinawhisper.com/10-pictures-of-beautiful-women-of-old-shanghai/>

Staženo: 2.6.2015

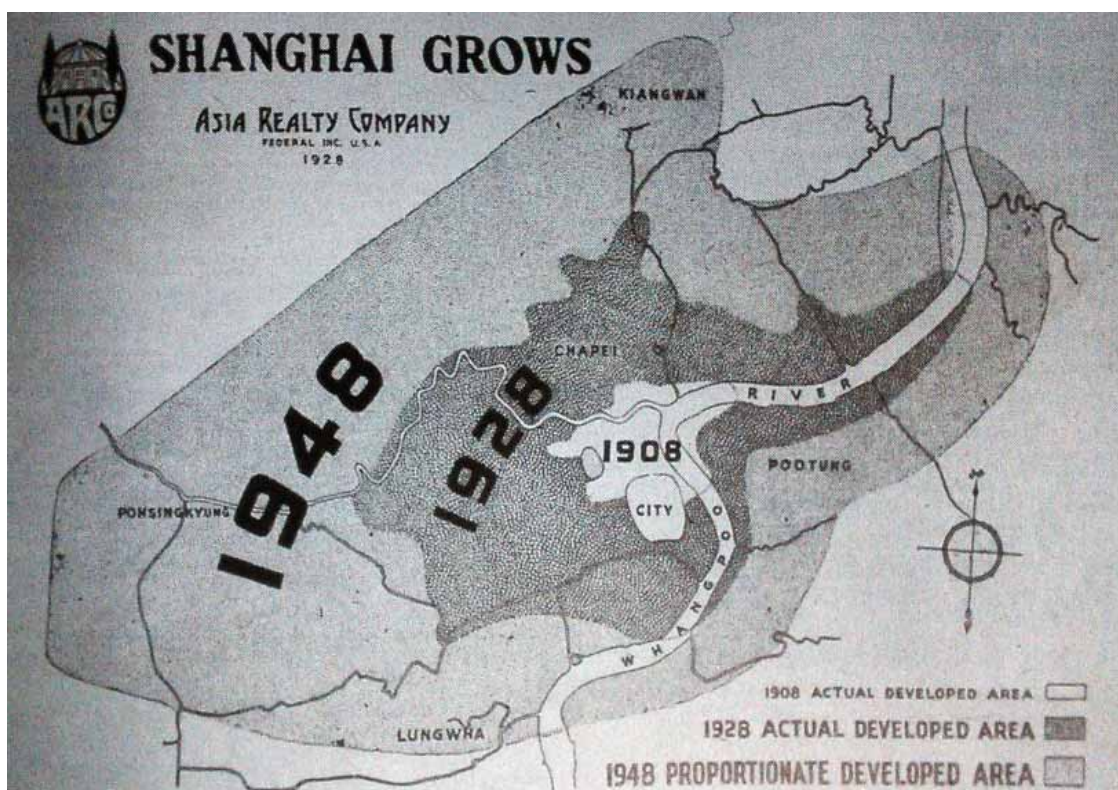
Obr. 150–153: Ulice Šanghaje a jejich “západní” podoba v roce 1948

Zdroj: http://www.360doc.com/content/15/0922/16/3188771_500730177.shtml

Staženo: 24.1.2017

články do místních novin, ve kterých si stěžuje, že Číňané jsou nevychovaní jako prasata, a říká, že uprchlíci mají být vráceni zpět mimo město, než to tu začne zapáchat.”⁹¹

Různorodost a divoká nespoutanost Šanghaje zde vytvořily “ráj pro dobrodruhy celého světa”. Stala se domovem zbohatlíků, misionářů, revolucionářů a všemožných individuí, kteří mluvili různými jazyky, zastávali různé politické názory a všichni jednotlivě přišli, aby zaujali svou pozici ve vzrušujícím a zároveň děsivém ráji. V tomto zvláštním podhoubí založili roku 1921 Chen Duxiu a Li Dazhao Čínskou komunistickou stranu, která se později chopila moci a stala se největší politickou stranou na světě. Tím se však také ukončilo blyštivé období bezstarostného a prudkého rozkvětu Šanghaje.

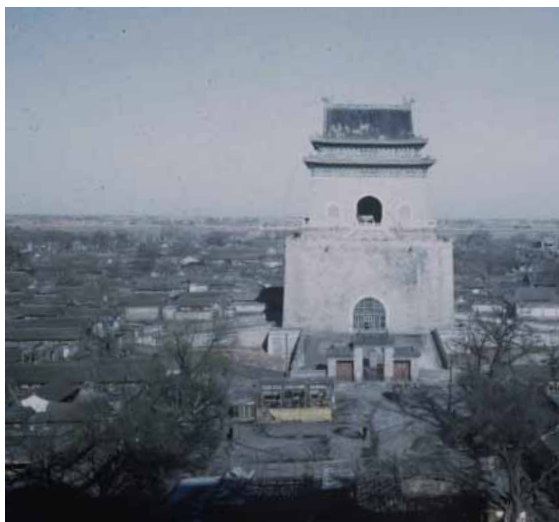

Obr. 154: Vize rozvoje Šanghaje vytvořená na počátku 20. let místní realitní společností
Zdroj: Denison Edward, Guang Yu Ren; *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; ISBN: 978-0-470-01637-4

91 Auden WH, Isherwood Christopher, *Journey to a War*, 1939; Převzato z: DENISON EDWARD, REN YU GUANG; *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; ISBN: 13 978 0 470 01637 4; s. 14

Obr. 155–157: Šanghaj v průběhu svého zlatého a zářivého období v 30. letech
Zdroj: <http://img1.goodfon.su/original/8000x3292/f/c6/retro-staroe-shanhay-1930e.jpg>
<http://www.thomascrampton.com/china/shanghai-nightlife/>
<http://history.news.163.com/09/0716/01/5EABJ7KB00011247.html>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 158–165: Peking si zachoval svou tradiční podobu až dlouho do druhé poloviny 20. století. Fotografie ukazují město v roce 1948, tedy ve stejném roce jako předchozí fotografie Šanghaje.
 Zdroj: <http://chuansong.me/n/1130385>
 Staženo: 29.1.2017

Obr. 166: Komunistická Lidově osvobozenecá armáda (PLA) vstoupila 31. ledna 1949 do Pekingu, tím začalo další období v dějinách Číny.

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_741d8de50102vp1x.html
Staženo: 29.1.2017

/ 10 /

Vývoj měst a bydlení v období státního socialismu 1949–1978

Obr. 167: Založení Čínské lidové republiky, 1. vydání plakátu z roku 1953, na dalších vydáních byli postupně vyretušováni jednotliví úředníci, tak jak se stávali nepohodlnými. První byl vyretušován vysoký úředník Gao Gang, který spáchal sebevraždu již roku 1954.

Zdroj: <http://www.northcountrypublicradio.org/news/npr/164785930/>
Staženo: 4.6.2015

Mezi Šanghajskými dobrodruhy byl jeden, který později změnil svět: Mao Zedong. Po celý svůj život ztělesňoval revolučního ducha. Velice brzo ve třicátých letech se stal “marxistickou jiskrou, která zažehla požár”. Vedl ozbrojenou, politickou revoluci, při níž využil spontánních lidových sil k svrhnutí stávajícího vládního režimu. Podařilo se mu vytvořit centralizovanou komunistickou zemi, kde mohl realizovat své veliké, naivně utopické experimenty na poli ekonomiky, politiky a kultury. Na cestě za svým snem – dobýt svět – neváhal obětovat stovky milionů příslušníků vlastního národa.

Nadšení, které měl Mao pro své experimenty, bylo přenášeno i na většinu populace, která byla manipulována stranickými funkcionáři. Ti ve vedení politických kampaní měli praxi, navíc to byli lidé oddaní věci a hlavně předsedu Maovi. Důležitou historickou skutečností, která umožnila provedení tohoto katastrofického dobrodružství, je zvyk čínských mas poslušně poslouchat pokyny shora od vládnoucí třídy.⁹²

Když byla v roce 1949 založena Čínská lidová republika, čelila následkům dlouhých let válečné devastace, slabé vlády, masivní nezaměstnanosti a extrémní ekonomické nerovnováhy. Desetiletí chudoby a nepokojů zanechala města špatně vybavená k tomu, aby mohla naplnit potřeby jejich obyvatel. Velké připomínky imperiální minulosti byly zanedbané a rozpadaly se, slumy obklopovaly města. Urbánní problémy se ještě prohloubily po revoluci, když se venkovské obyvatelstvo, očekávající nový život pod vládou nového režimu začalo shlukovat do velkých měst (hlavně do Pekingu). Počáteční systém měst měl nutnou potřebu velkých změn, které by znamenaly oživení ekonomiky a zapříčinění nového rozvoje země. Tempo urbanizace bylo veliké, takže podíl městského obyvatelstva v celkové populaci vzrostl z 11 % na 20 % na konci první dekády trvání Čínské lidové republiky. Růst měl dvě příčiny, jednak migraci a také poválečný “babyboom” padesátých let. Předseda Mao navíc podporoval porodnost, protože si myslel, že čím více má stát obyvatel, tím je silnější jeho mezinárodní postavení.

10.1 Velký skok (1958–1960)

Ekonomika však nerostla tak rychle, jak si představoval předseda Mao. Nespokojenost s rychlostí změn během prvního desetiletí Čínské lidové republiky vedlo k ještě více ambicióznímu projektu průmyslového rozvoje, který Mao převzal od sovětských poradců. “K jeho uskutečnění byl inspirován pohledem, který viděl z věže brány náměstí Nebeského klidu. Viděl ruiny starodávného města, které přecházely v daleký obzor, ale on chtěl vidět továrny, chtěl vidět vysoké komíny všude kolem.”⁹³

Přinesl obrat k industrializaci menšího měřítka. Velký skok usiloval o nárůst soběstačnosti jednotlivých regionů a lokalit pomocí hustšího rozmístění průmyslu, jako je ocelářství, do městských i venkovských oblastí. V roce 1958 centrální vláda zavedla systém registrace domácností, kterým byl omezen rezidentní status většiny obyvatel podle místa jejich narození. Obyvatelstvo bylo rozděleno do desetitisíců komun, základních ekonomických a správních jednotek, které měly být soběstačné a odpovědné za své výsledky. Tím se zrušily či narušily tradiční vazby a ekonomické vztahy v zemi; Maovým dlouhodobým cílem bylo zlikvidovat rodinu, peníze a soukromé vlastnictví.

V každém koutu země byly rozmístěny vysoké pece. Za produkci oceli byly zodpovědné jednotlivé komuny. „Mao vydal pokyn, aby byly na venkově zbudovány malé tavné pece, které budou podomácku, tedy technologií využívanou někdy v pravěku, tavit ocel z přivezené železné rudy. Ačkoli je to věc nad jiné nesmyslná, počet takových taven geometrickou řadou rostl a na podzim roku 1958 již takový pecí stál téměř milion.”⁹⁴ Produkce těchto metalurgů amatérů byla velice nízké kvality, takže vyprodukovaná ocel byla absolutně nepoužitelná. Takže výrobní provozy začaly krachovat nedlouho po svém otevření. Navíc nebyl dostatečně zabezpečen přísun železné rudy a paliva. Vedoucí jednotlivých komun tak začali nutit obyvatelstvo, aby odevzdali a přetavili železné výrobky, které vlastnili. Obyvatelé tak museli odevzdat vybavení svých kuchyní s tím, že se začnou zdarma stravovat ve velkých, státem zřízených komunitních jídelnách. Ty byly opravdu otevřeny. Fakt, že zde jídlo bylo zdarma, vedl k počátečnímu plýtvání, takže byly vyčerpány zásoby a jídelny brzo přestaly fungovat.

Následovaly „Tři hořké roky“ 1959 – 1961, neboli velký hladomor, při němž zemřelo podle nejhorších odhadů až 45 milionů lidí.⁹⁵ To jsou obětí špatně připravené a bezohledně vnucované modernizační politiky.

Tyto události znamenaly oslabení pozice Mao Zedonga jako vedoucí postavy země. Růst městské populace začal na začátku 60. let stagnovat. V 60. a 70. letech zůstal podíl městské populace na 18 – 20 %.⁹⁶

93 JIANG Jun. *Controlled by Chaos*; in Volume 8; Die Keure; 2006; IBSN: 074470078760008; s. 28

94 *Velký skok vpřed*; http://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=2160; staženo: 29.1.2017

95 *TIMELINE: China Under Communist*; Rule <http://www.npr.org/2012/10/26/163729374/timeline-china-under-communist-rule>; staženo: 29.1.2017

96 WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; IBSN: 978-0-415-57575-1; s. 81

Obr. 168: Výřez z propagandistického plakátu vydaného k Velkému skoku

Zdroj: http://www.molihua.org/2015/02/blog-post_75.html

Staženo: 9.6.2015

Obr. 169–171: Drobný ocelářský průmysl rozvíjený za Velkého skoku

Zdroj: http://www.molihua.org/2015/02/blog-post_75.html

<http://www.epochtimes.com/b5/tag/%E7%AA%AE%E5%85%B5%E9%BB%B7%E6%AD%A6.html>; <http://bbs.wenxuecity.com/teatime/472847.html>

Staženo: 9.6.2015

10.2 Bydlení městského obyvatelstva v prvních dvou dekádách Čínské lidové republiky

Graf (obr. 172) ukazuje změny v městské populaci, celkový stav městského bydlení a novou městskou výstavbu v průběhu let 1951–1981, kde rok 1957 je reprezentován jako hodnota 100. Z tohoto grafu můžeme vyčíst dvě věci. Zaprvé zde je rozšiřující se mezera mezi rostoucí městskou populací a bytovou výstavbou od roku 1957. To znamená, že městská populace roste rychleji než počet bytů. Výsledkem toho je klesající kvalita bydlení městského obyvatelstva. Podle tabulky (obr. 173) obytná plocha na jednoho obyvatele se ve městech snížila o 20 % ze 4,5 m² při zakládání Čínské lidové republiky na 3,6 m² na konci 70. let. Obytná plocha nezahrnuje záchod, koupelnu, chodbu, kuchyni, většinou zabírá okolo 55 % zastavěné plochy. V 60. letech připadalo 3,6 m² obytné plochy na jednoho obyvatele. To znamená, že devět lidí žilo v bytě o ploše 66 m², ale to je průměrná hodnota, takže v horších případech mohlo na této ploše žít 13 nebo 14 lidí. Dokonce ještě na počátku 80. let bylo v Pekingu 10 000 domácností, kde obytná plocha na jednoho obyvatele byla nižší než 2 m².⁹⁷

97

KIRKBY, Richard J. R.. *Urbanization in China: Towns and Country in a Developing Economy*; Columbia University Press, 1985; ISBN: 978-0709915485; s.166

Od roku 1949 Čína pracuje s teorií, že půda, nemovitosti a tedy i veškeré bydlení náležící státnímu ekonomickému sektoru nejsou komodity. Země v městských oblastech byla znárodněna v průběhu pozemkové reformy, zatímco země na venkově byla rozdělena jednotlivým zemědělcům. Co domy stojící na znárodněných pozemcích? Teoreticky byly znárodněny, takže nejsou komoditou. Nemohou být dále prodávány za účelem zisku. Mezi roky 1949 a 1965, tedy před Kulturní revolucí, pokračovalo soukromé vlastnictví z předválečné doby, s výjimkou těch, kteří byli poskvrněni kapitalismem ze západu, anebo z předešlé doby, kdy vládl Chiang Kaishek. Nemovitosti náležely původním majitelům a mohly být dokonce pronajímány. Situace se však změnila s nástupem výstavby nových státních bytových domů. Vše bylo založeno na přidělovém systému a pronajímání třetí straně nebylo více tolerováno. Od té doby nebyly byty komoditou, nesmělo se s nimi obchodovat. Žádný z nově postavených domů nebyl v soukromém vlastnictví. Všechno bylo stavěno státními firmami, vládou a jinými organizacemi pro ubytování jejich zaměstnanců. Například pokud budeme uvažovat o projektu elektrárny, rozpočet na její výstavbu musí zahrnovat i položku na stavbu bytů pro zaměstnance. Soukromé osoby si nemohly stavět vlastní bydlení.

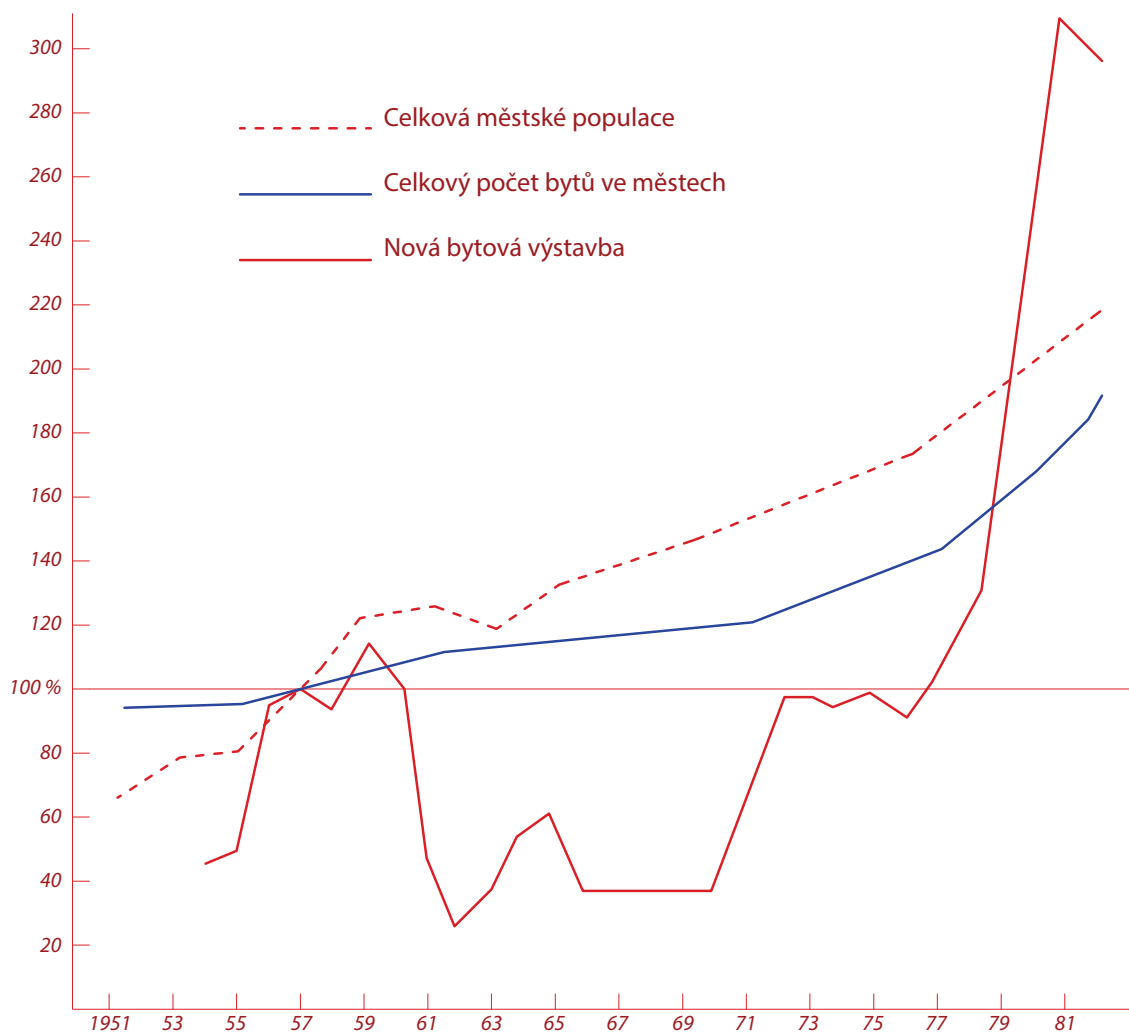
Druhá důležitá informace, kterou můžeme číst z grafu (obr. 172) je prudký pokles v bytové výstavbě mezi roky 1961–1971. Toto období bylo poznamenáno špatnými politickými rozhodnutími a následným hladomorem, takže na bytovou výstavbu nezbývaly prostředky ani dostatek sil.

Podle v té době platné teorie nemovitosti (byty) nebyly komoditou, takže nepředstavovaly zisk nebo možnost příjmu. Tato politika byla přijata s vidinou sociálního blahobytu. Ten se ovšem nedostavil. O bydlení se uvažovalo jako o něčem, co má být přirozeně a bezplatně poskytnuto lidem. Nájemy byly neuvěřitelně malé. Investice do bytové výstavby a příjmy z nájemného nedokázaly pokrýt ani nejjednodušší rozšiřování bytového fondu.

Veškerá stavební produkce tak byla čistě v režii ekonomicky vyčerpaného státu. Problémy bytové výstavby navíc podpořila mezinárodní situace té doby. V červenci 1960 došlo k podepsání smlouvy o ekonomické a technologické spolupráci mezi Čínou a Sovětským svazem, což poměrně značně zatížilo čínskou ekonomiku. Smlouva mimo jiné vybízela Čínu k vývoji moderních zbraní a k vytvoření masivních investic do vojenských projektů. Dále smlouva zavazovala Čínu k ekonomické spolupráci s novými africkými národy. Na domácí scéně to nasměrovalo investice k rozvoji chudých regionů ve vnitrozemí, tzv. "třetí fronty" (viz níže).⁹⁸ Aby vyhověla této ekonomické zátěži, musela Čína značně snížit výdaje na bytovou výstavbu. Což vytvořilo velké problémy v poskytování bydlení.

Grafy (obr. 178 a 179) ukazují, jak málo investic směřovalo k podpoře bytové výstavby před rokem 1978. Podíl investic do bytové výstavby se pohyboval mezi 5–7 % ze všech státních investic. Důraz byl kladen na výstavbu továren pro účely produkce

98 KOJIMA, Reetsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 37

Obr. 172: Vývoj městské populace a městské výstavby 1951–1981

Zdroj: KOJIMA, Reeitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 36

	Městská populace v milionech obyvatel	Poměr městské populace v celkové populaci
1950	58	11 %
1960	131	20 %
1970	101	12 %
1980	191	14 %
1990	302	26 %
2000	459	36 %
2010	666	50 %

1950	4,5 m ²
1952	4,5 m ²
1956	3,8 m ²
1976	3,6 m ²
1978	3,6 m ²
1981	4,6 m ²
1983	4,8 m ²

Obr. 173: Obytná plocha na jednoho obyvatele čínských měst v letech 1950–1983

Zdroj: KOJIMA, Reeitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 37

Obr. 174: Vývoj městské populace v letech 1950–1970

Zdroj: China Statistic Year Book, 2010; China Statistics Press; 2010; ISBN: 978-7-5037-6070-9/C.2424

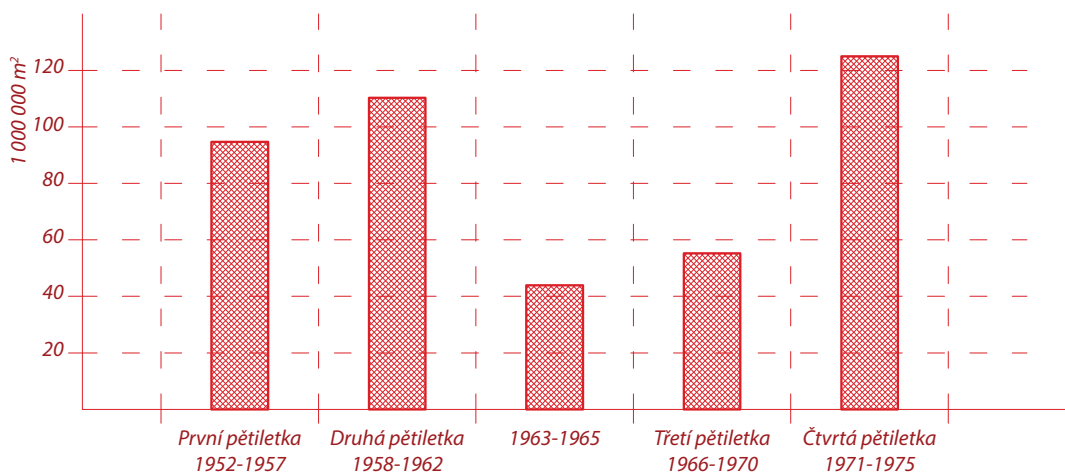
a bytová výstavba byla zanedbávána.

V grafu (obr. 172) můžeme však pozorovat rapidní nárůst bytové výstavby po roce 1979. Nová vláda začala řešit špatné podmínky bydlení způsobené předchozím přílišným důrazem na produkci a velkými investicemi do průmyslu. Nárůst investic do bytové výstavby byl zvýšen z cca 5 % v roce 1970 na 25 % v letech 1981 a 1982.⁹⁹ Tento boom v bytové výstavbě pro změnu přesunul hospodářské zaměření na produkci stavebních materiálů a vytvořil potenciál ekonomického růstu.

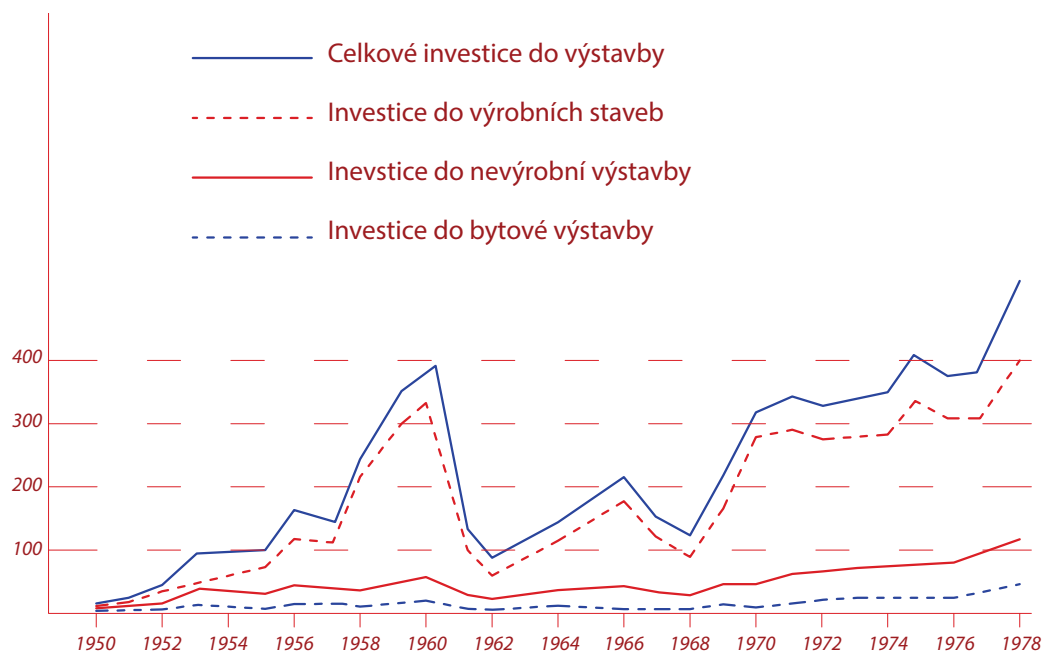
99 KOJIMA, Reeitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 39

Obr. 175: Podíl městského obyvatelstva v celkové populaci v Číně v letech 1955 až 1965
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041

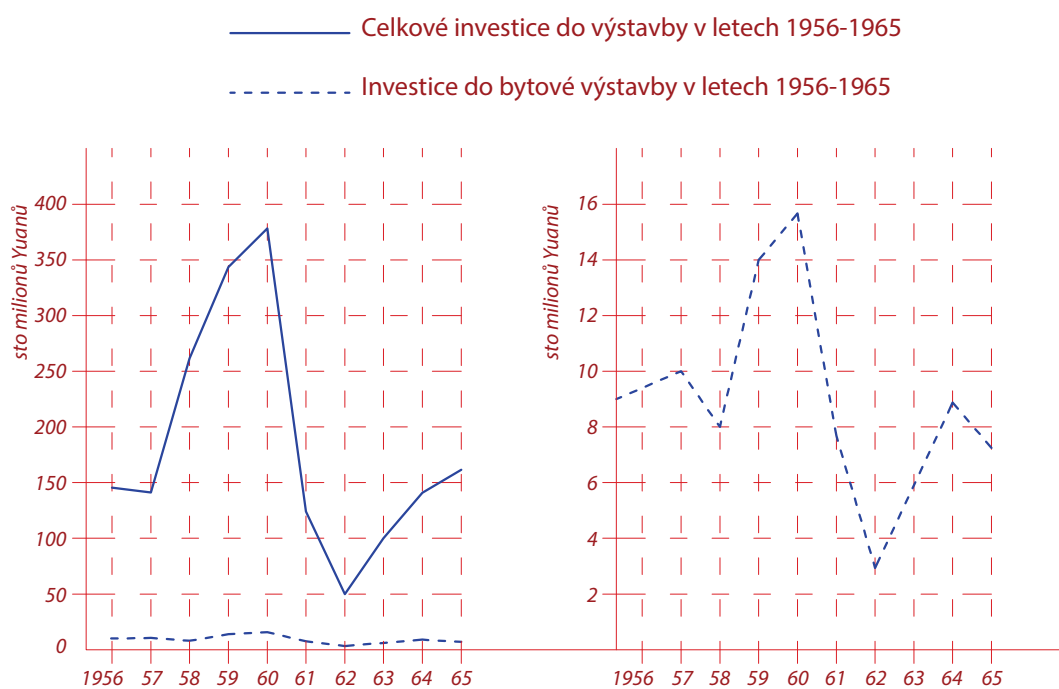

Obr. 176: Porovnání bytové výstavby v m² v jednotlivých obdobích
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041

Obr. 177: Investice do výstavby v letech 1950–1978

Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press, 1984; ISBN: 4006.041

Obr. 178–179: Investice do bytové výstavby v letech 1956–1965

Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press, 1984; ISBN: 4006.041

Obr. 180–188: Život v Pekingu v roce 1957.

Zdroj: http://cnews.chinadaily.com.cn/2014-12/29/content_19192322_2.htm

Staženo: 31. 1. 2017

10.3 “Kulturní revoluce” a “Třetí fronta” (1964–1978)

Mao si uvědomoval, že ztrácí svoji pozici v důsledku fatálního neúspěchu „Velkého skoku“ a následného hladomoru. Proto v roce 1966 rozpoutal další velkou kampaň – Kulturní revoluci. Ta byla oficiálně vedena proti čtyřem přežitkům – starému myšlení, kultuře, obyčejům a návykům; kromě toho byl veden boj s „buržoazií uvnitř komunistické strany“, tím měli být odstraněni Maovi političtí oponenti. Sám Mao Zedong si od kampaně sliboval znovunabytí své neotřesitelné pozice v čele státu.

Za Kulturní revoluce chtěl Mao systematicky zničit původní státní mašinerii, tentokrát však pouze nezmobilizoval populaci ze dna společnosti, tentokrát jim vložil do rukou skutečnou sílu a umožnil jim převrátit vzhůru nohama celý hieratický systém budovaný tisíce let. Lidové masy zažívaly krátký a vzrušující pocit emancipace v této ničící lidové dekonstrukci státu, historie, kultury a tradičního společenského systému.

Pro Mao Zedonga se staly masy oddaných mladých lidí hlavním nástrojem prosazování svého vlivu. Vyhlásil, že jen nezkažení mladí lidé mohou bojovat za ideály revoluce. Miliony mladých lidí byly organizovány do tzv. Rudých gard, aby se společně na rozsáhlém čínském území zapojily do důležitých úkolů při budování nové socialistické společnosti. Každý, kdo s tím nějak projevil nesouhlas, byl okamžitě trestán ve jménu třídního boje.

Komunistická strana spoléhala na jasně organizovaný systém s důsledně vyhraněnou hierarchií; rozkazy ze shora postupovaly směrem dolů skrze státní a stranický aparát. Avšak za Kulturní revoluce byl komunikační účel státu a strany nahrazen propagandou, kterou zajišťovalo rádio, noviny a především tištěné letáky, anebo plakáty (dazebao). Mao tedy zjistil, že k organizování stovek milionů lidí už nepotřebuje stranu, ale vystačí si možnostmi propagandy. Díky svým slavným projevům rozdával úkoly milionům lidí, Rudé gardy poté jeho posláním měnily v realitu.

16. května 1966 vydal Mao prohlášení, ve kterém se snažil poštvat lidové masy proti svým oponentům ve vládě. Následně na pekingských univerzitách rozšířil svůj vlastnoručně psaný plakát „Bombardujte hlavní štáb“, který vyzýval k útoku na „hlavní centrum kontrarevoluce“ (ostatní stranické špičky). Tím vlastně vyzval lid, aby zničil mašinerii, kterou před tím sám stvořil. 18. srpna 1966 se více než milion příslušníků Rudých gard z celé Číny shromáždilo na Náměstí nebeského klidu v Pekingu. Zde vystoupil Lin Biao, v té době považovaný za budoucího nástupce Mao Zedonga v čele Číny, a řekl masám gardistů, ať zaútočí na kontrarevolucionáře a zničí starou kulturu.¹⁰⁰

Předchozí politické kampaně a velký hladomor si vyžádaly příliš mnoho obětí a utrpení. Ve společnosti byla tedy obrovská frustrace. Takže v momentě, když lidové masy dostaly možnost si svou zlost vybit, nastalo hotové peklo.

„Rudé gardy začaly terorizovat obyvatelstvo a nezastavily se před ničím. Děti ostouzely své rodiče a učitele, gardy vnikaly do domů lidí, pálily knihy a rukopisy, mučily a vraždily ty, na nichž ulpělo podezření z revisionismu a kteří byli označeni za pravičáky.

100 GRIFFITHS, James. *How the Cultural Revolution changed China forever*; <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>; staženo: 31.1.2017

Obr. 189: „Buďte dobrými vojáky Mao Zedonga“, obrovský propagandistický plakát v Pekingu
Zdroj: <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>
Staženo: 31.1.2017

Obr. 190: Rudé gardy nesou Maovi portréty při pochodu Pekinem, 1967.
Zdroj: <https://www.chinafile.com/viewpoint/mao-man-mao-god>
Staženo: 31.1.2017

Straniční funkcionáři byli vytahováni na výslechy a „schůze boje“, kde byli těžce uráženi a ponižováni – mnoho z nich spáchalo sebevraždu nebo zemřelo vyčerpáním. V podstatě každý stál v nebezpečí, že bude označen za pravičáka nebo nekalý živel a stane se (i se svou rodinou) obětí revoluce.¹⁰¹

Intelligence byla zavírána do chlévů, provizorních pracovních táborů, kde museli při práci do nekonečna recitovat *Maovu Rudou* knížku a pravidelně byli vystavováni bití. Profesor pekingské univerzity Ji Xianlin ve svých memoárech napsal: „Po několika měsících ve chlévě jsem cítil, jak jsou mé emoce otupeny a mé myšlenky jsou

101 KOUBEK, Ladislav. *Kulturní revoluce v Číně* <http://ladosek.wz.cz/mojeprace/1999/kulturnirevoluce.html>;
staženo 31. 1. 2017

stále více stupidní.“¹⁰²

Ju Chua ve své knize *Dva liangy rýžového vína* kulturní revoluci popsal slovy: „Víš ty vůbec, proč zavřeli továrny? Proč je zavřeno v obchodech, proč se neučí ve školách? A víš, proč na stromech ve městě visí oběšenci? Proč některé lidi zavřeli do chlívků a některé zbili div, že ne k smrti? Víš, proč se tohle všechno děje? Proč, kdykoli předseda Mao přednese nějakou řeč, lidi z toho hned udělají písničku, hned to ve velkých znacích napíší na zdi domů, na cesty, na auta a lodě, na pokrývky a polštáře, na sklenice a hrnce... Teprve teď začínám chápat, co to ta Kulturní revoluce vlastně je. Je to prostě takové vyřizování účtů. Když ti někdo někdy v minulosti něco provedl, ty teď jednoduše vyrobíš plakát, napíšeš na něj, že ten člověk je neodhalený kulak, kontrarevolucionář nebo něco podobného, a nalepíš plakát na zeď. Soudy už teď nefungují, policie taky ne, ale zločiny ty existují dál. Tak si nějaký ten zločin vybereš a připíšeš ho na ten plakát. Pak už nemusíš ani hnout prstem, ostatní dají tomu tvému nepříteli co proto.“¹⁰³

Maova *Rudá knížka*, Bible čínského komunismu a jakýsi návod na revoluci, svou nesystematickou strukturou a volnou formou nechává velký prostor pro různé interpretace. Takže Kulturní revoluce přerostla v neustálý kontinuální zmatek a chaos. To vygradovalo do extrému v době, kdy jednotlivé rudé gardy začaly soupeřit mezi sebou o moc. Gardisté se navzájem předháněli v tom, kdo bude důsledněji prosazovat revoluční myšlenky. Jednotlivé frakce otevřeně bojovaly mezi sebou a lidé byli ještě více terorizováni. Situaci musel vyřešit až zásah armády a nejhrolivější gardisté byli posláni na venkov – učit se od rolníků.

„Byla to hra, kterou chtěl Mao hrát. Nejdříve vyzval studenty, aby zaútočili na své učitele. Poté vyzval lid, aby napadli komunistickou stranu. Když začali lidé bojovat mezi sebou, musel vyzvat armádu, aby zasáhla“¹⁰⁴

Mao ve svých rozhovorech několikrát použil větu: „Vše pod nebesy je veliký chaos.“ Snažil se tím popsat situaci Číny ve vnitrostátní, ale i mezistátní politice.¹⁰⁵ Díky tomuto chaosu, který sám vyvolal, se dokázal udržet v čele Číny až do své smrti v roce 1976.

Za Kulturní revoluce byla navíc ztracena většina dědictví bohaté čínské kultury. Staré památky byly systematicky ničeny. V cestopisu Jana Karlacha můžeme o Kulturní revoluci nalézt následující zmínku: „I tento kus historie má svůj příběh, který mi dovyprávěl jeden místní starý muž. Vchod do jeho domku se téměř dotýkal okraje studny. Památka by zcela jistě nepřežila Velkou kulturní revoluci, nebýt jednoho „málo uvědomělého kádra“. Ten prý posbíral zbytky zdravého rozumu a před příchodem Rudých gard sloup pomocí lana strhl pod vodní hladinu a ukryl ho tak na dně. Svým chrabřím činem zachránil pravděpodobně největší pýchu tohoto místa, i když mu za to hrozila celá škála postihů – od nucené sebekritiky až po veřejný lynč. Na čínském venkově narazíte na tisíce podobných příběhů o zachráněných památkách či starých písemnostech.“

102 GRIFFITHS, James. *How the Cultural Revolution changed China forever*; <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>; staženo: 31.1.2017

103 JU, Chua, *Dva liangy rýžového vína*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2007; ISBN: 978-80-7363-135-2; s. 148

104 <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>; staženo: 31.1.2017

105 https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/CWIHPBulletin11_p3.pdf; staženo 6.2.2017

Obr. 191: Peng Dehuai, v letech 1954 – 1959, čínský ministr obrany, v roce 1966 byl zajat rudými gardami a po několik let vystavován veřejnému mučení a ponižování zemřel ve vězení v roce 1974.

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Peng_Dehuai; staženo: 9.6.2015

Obr. 192: Vysoký stranický úředník Wang Yilun je odsouzen při procesu, který trval celé odpoledne. Proces probíhal na Náměstí Rudých gard v Harbinu 29. srpna 1966.

Zdroj: <http://contact.photoshelter.com/gallery/Li-Zhensheng-Red-Color-News-Soldier-Book/G0000rN8yxCx.Bk0/1/C0000czIAAq16AeA>

Staženo: 31.1.2017

Obr. 193: Rudé gardy rabují katedrálu Xikai v Tianjinu, 1966.

Zdroj: http://www.catholicworldreport.com/Item/3025/chinas_modern_martyrs_from_mao_to_now_part_3.aspx; staženo: 31.1.2017

Obr. 194: Pálení buddhistických soch za Kulturní revoluce

Zdroj: <http://creatureandcreator.ca/?p=643>

Staženo: 9.6.2015

Obr. 195–196: Ničení kulturních památek v Tibetu.

Zdroj: <http://www.epochtimes.com/gb/6/2/20/n1229959.htm>
Staženo: 31.1.2017

Obr. 197: Vyrabovaný chrám Džókhang ve Lhase.

Zdroj: <http://www.epochtimes.com/gb/6/2/20/n1229959.htm>; staženo: 31.1.2017

Dochovaly se tak střípky historie, tolik důležité pro zachování vlastní identity.”¹⁰⁶

Koncepce ekonomie měst Čínské lidové republiky v raných 60. letech vytvořila rozložení na “První frontu” (pobřežní města), “Druhou frontu” (centrální vnitrozemí) a “Třetí frontu” (horské západní oblasti). V roce 1964 započala nová kampaň pro přeložení průmyslových investic do regionu třetí fronty z důvodů relokace strategického průmyslu z vojensky napadnutelných přímořských regionů (1964 vypukl ve Vietnamu ozbrojený konflikt). To neznamenovalo pouze přemístění továren z východu na západ, ale také přesídlení dělníků a jejich rodin do měst, jako je Lanzhou, Chengdu, Xi’an a také vytvoření potřebné infrastruktury. Zahrnovalo to: rozvoj železnice, rozvoj těžby uhlí, objevení ropných zdrojů a rozvoj hydroelektráren. Všechny tyto změny byly spojené s rozvojem průmyslové produkce, která stále zůstává čínskou prioritou.

Před rokem 1949 byla většina železnic stavěna koloniálním způsobem. Projekty byly tvořeny společně se zahraničními korporacemi, cizími vládami a čínskou vládou. Železniční systém sloužil hlavně k přepravě zboží z a do přístavů na východě. Po roce 1949 nastal masivní rozvoj železnice, 30 000 z 50 000 kilometrů železničních tratí, které byly v provozu v roce 1979, bylo vybudováno po roce 1949. Pouze 25 % nových tratí se nacházelo na východním pobřeží.¹⁰⁷ Železnice měla významný dopad na stavbu měst. Tradiční urbanizace probíhala v okolí řek, vodních cest a při pobřeží. Železnice propojila i dosud hůře přístupné oblasti a tak otevřela možnosti pro rozvoj nové městské sítě. Města jako Baoji v provincii Shaanxi, Liuzhou v autonomní oblasti Guanxi a Bengbu v provincii Anhui zažila velký rozvoj právě jako regionální centra železniční dopravy.

Uhlí, hlavní energetický zdroj pro čínský průmysl, mělo také zásadní vliv na urbanizaci. Většina hlavních uhelných ložisek se nachází na severu a severovýchodě země. Po roce 1949 se začala rozvíjet nová uhelná naleziště, tyto oblasti společně s tradičními centry těžby uhlí, Dantongem a Kailuanem, vygenerovaly významný rozvoj regionálních průmyslových měst.

Dalším z faktorů, který měl vliv na podobu městského systému, bylo “povenkovštění mladých obyvatel”, které vycházelo z venkovských ideálů čínské revoluce. V roce 1957 začalo přesídlování (primárně náctiletých a mladých dospělých) z měst na venkov do nerozvinutých oblastí, pro větší a rychlejší rozvoj a také, aby byl mladým vštěpen smysl a důležitost venkovských základů Číny. Přesídlování trvalo až do konce 60. let. Okolo 14 – 17 milionů mladých bylo posláno na venkov. Města, která poskytla nejvíce mladých, byla Peking, Tianjin, Shanghai, Guangzhou a Wuhan. To znamenalo pokles městské populace na 15–16 % z celkové populace na konci 60. let. Navzdory snaze třetí fronty o povnenkovštění mladých, ekonomický a urbánní rozvoj zůstával především na východním pobřeží. Na konci 70. let se zde nacházelo 60 % čínské průmyslové výroby, nadále tak zůstávalo nejrozvinutější oblastí Číny.¹⁰⁸

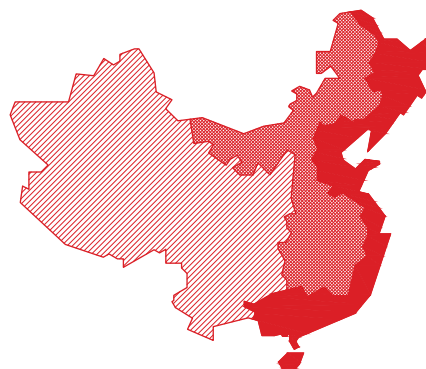
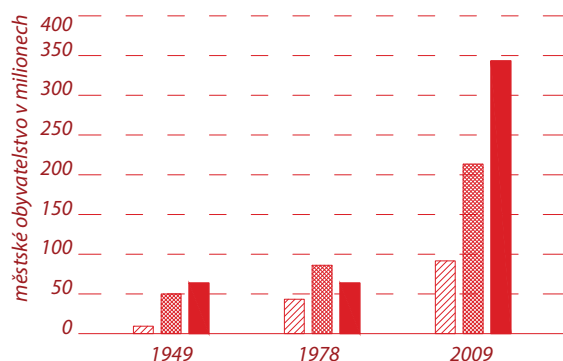
V říjnu 1976 byla uvězněna Skupina Čtyř, což byli extrémisté Kulturní revoluce. Následně se Hua Guofeng dostal k moci. Brzy na to Čína reformovala systém přijímacích zkoušek na univerzity. To spustilo masivní návrat mladých lidí do městských oblastí z venkova, kam byli posláni za Kulturní revoluce. Během roků 1977 a 1978 se údajně do měst vydalo cca 20 milionů mladých lidí, což samozřejmě ještě více zhoršilo už tak špatnou bytovou situaci ve městech. Nárůst obyvatel byl tak veliký, že ho vládní autority nedokázaly zabrzdit. Před stranickými výbory v Shanghai a Pekingu byly časté demonstrace. Nově příchozí mladí si začali ilegálně budovat vlastní přístřešky a okupovat veřejné prostory.

Problémy měst vyvrcholily v krizi systému podpory bydlení skrz malý nájem v letech 1979 a 1980. Nastal rapidní nárůst nové výstavby, ale zároveň nebyla prosazena

106 KARLACH, Jan. Čína, *Střípky z jižního Podnebesí*; 1. vyd. Gasset, Praha, 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 40

107 WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1; s. 79

108 Tamtéž; s. 82

Obr. 198: Změna v rozložení měst: je zde vidět zasavení růstu měst “První fronty” a nárůst měst “Druhé a Třetí fronty” mezi roky 1949 a 1978, po uvolnění na začátku osmdesátých let se města “První fronty” začala opět rychle rozvíjet.
Zdroj: China Statistic Year Book, 2010; China Statistics Press; 2010;
ISBN: 978-7-5037-6070-9/C.2424

Obr. 199: Rozdělení regionů na “První, Druhou a Třetí frontu”
Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013;
ISBN: 978-0-415-57575-1; s.75

aktualizace nájemného, takže vláda musela masivně navýšit finanční investice do bytového fondu. V roce 1977 se postavilo celkem 28,28 milionů čtverečních metrů nových bytů. V roce 1978 to bylo 37,52 milionů metrů čtverečních a v roce 1980 to už bylo 82,3 milionů metrů čtverečních, tedy téměř trojnásobek oproti roku 1977. Tento nárůst výstavby pokračoval i v dalších letech. Stoupající náklady rychle vyčerpaly vládní finance. Oproti roku 1978 vyskočila cena stavební produkce o 47 % v roce 1980 a o 52 % v roce 1984. Souběžný nárůst výstavby i její ceny přitlačil na vládní finance a znamenal konec starého systému podpory.¹⁰⁹

Tehdejší systém bytové politiky byl zničen zemědělci v přilehlých příměstských oblastech. Začátkem roku 1979 začala reforma zemědělství a vláda změnila systém výkupu produkce, takže farmářům v příměstských oblastech rychle vzrostly příjmy. Zemědělská půda nebyla nikdy znárodněna, byla stále ve vlastnictví farmářů, ale zemědělství bylo kolektivní formou různých brigád. Domy ve venkovských oblastech byly také v soukromém vlastnictví. Takže farmáři začali stavět na svých pozemcích různé budovy, které pronajímali na bydlení městskému obyvatelstvu. Byla to chytrá investice části příměstských farmářů, kteří využili vhodnou situaci k (polo-ilegálnímu) podnikání.¹¹⁰

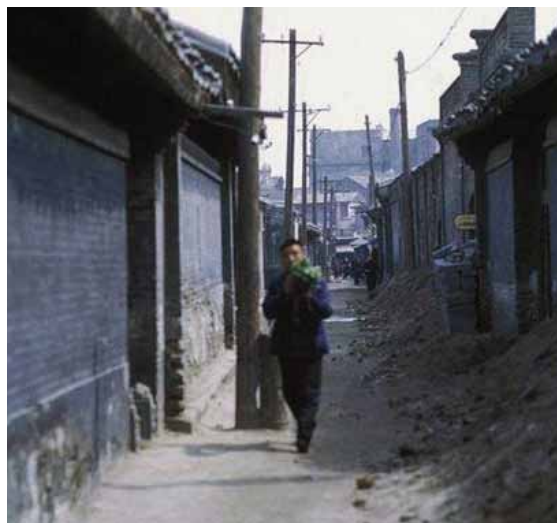
“V podstatě byty a budovy v nestátním sektoru byly dávno komerčně využívány. Na počátku 80. let lidé v kolektivně vlastněné ekonomice na okrajích velkých měst začali budovat domy a pronajímat je státním společnostem, organizacím a dalším subjektům za účelem výroby, anebo bydlení. Počet takových budov pozvolna narůstal, a také konstrukčně byly na čím dál lepší úrovni. Nájem rostly, takže rostl i zisk. V některých oblastech se objevily kolektivně, anebo soukromě vlastněné hotely. Ty napravily nedostatky ve státních zařízeních a začaly se státními hotely soutěžit.”¹¹¹

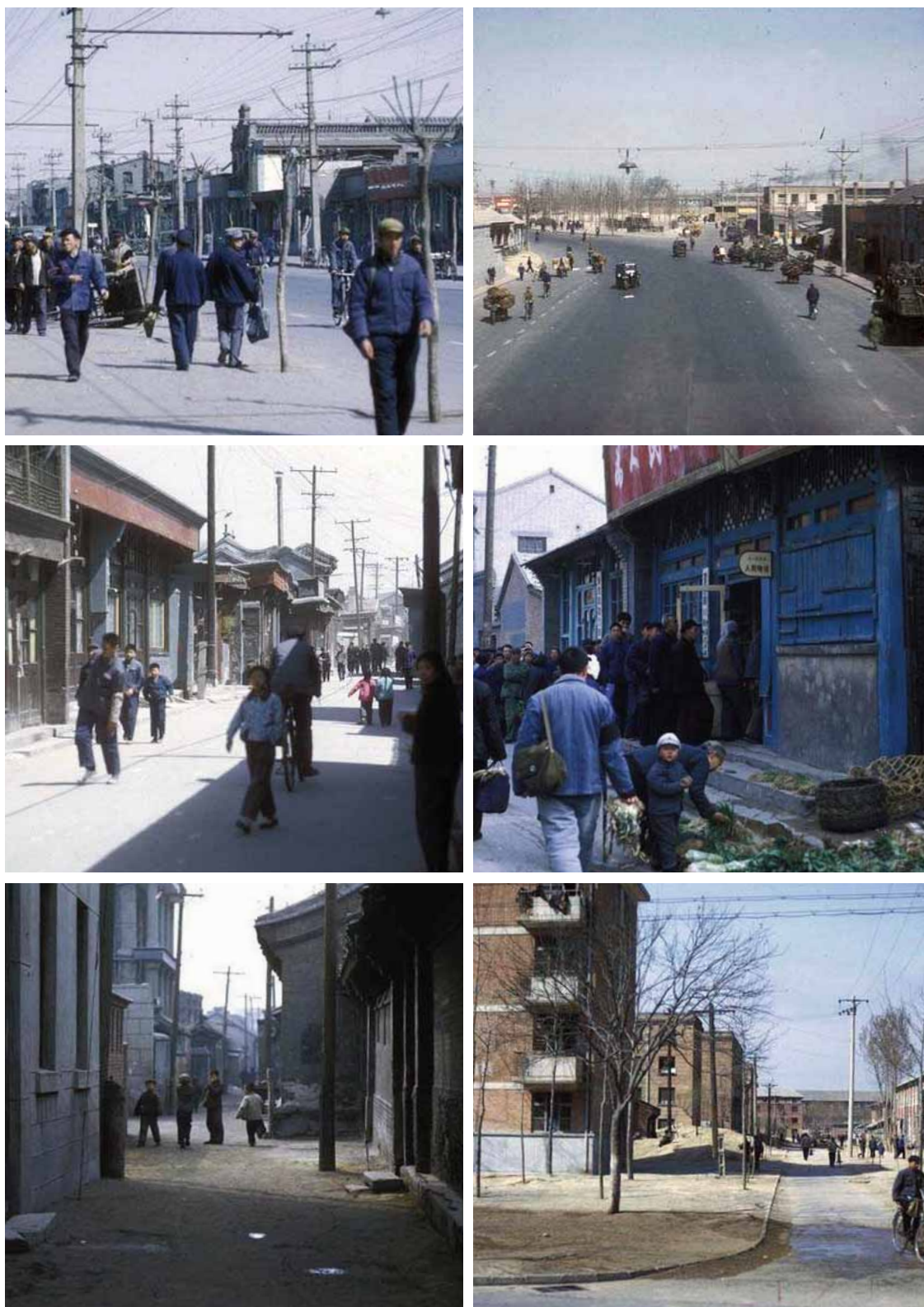
První oblastí, kde vláda vzala tento trend v potaz ve své bytové politice, byla provincie Jiangsu. K vyřešení nedostatku bytů začala provinční vláda podporovat soukromou výstavbu. V roce 1980 se prodávání bytů do soukromých rukou rozšířilo po celé zemi. Ústava, která byla přijata v roce 1982, v článku 13 říká následující: “Stát chrání právo občanů vlastnit legálně nabyté příjmy, úspory, nemovitosti a další legální majetek.” 17. prosince 1983 státní vláda projednala *Článek o správě soukromého bydlení v městských oblastech*, podle kterého je povolen prodej a pronájem bytů mezi soukromými subjekty. Avšak vládní organizace mohly zasahovat do prodeje nemovitostí a určit odhad ceny – hlavní rozdíl od kapitalistického systému.

109 KOJIMA, Reeitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 42

110 Tamtéž

111 CHENG Cengze. *Nationally owned rooms should be commercialized*, in *Chengxiang jianshe* no. 5; 1985; s. 31

Obr. 200–211: Život v Pekingu v roce 1972
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_59efd9b70102vddu.html
Staženo: 21.2.2017

Obr. 212–217: Během 70. a 80. let proběhla poměrně radikální změna v typologii čínského města, která představovala přechod od tradičních forem bydlení k výškovým mrakodrapům
 Zdroj: Archiv autora, <http://www.thegoldenscope.com/2014/05/a-gweilo-in-1980s-china-chapter-17/>
 Staženo: 9.6.2015

10.4 Změna typologie měst

“Vztah Číňanů k vlastní minulosti lze v posledním století označit přinejmenším za rozpolcený. Po pádu Mandžů a nastolení republiky následovalo ve dvacátých letech minulého století “Hnutí za novou kulturu”, tvrzení “co je staré, to je špatné” a přímo okouzlení čínským slovem sin (nový).”¹¹² Po hrozivých událostech druhé světové války přišly zběsilé experimenty v podobě Velkého skoku a Kulturní revoluce, “kdy nenávratně zmizelo až 90 % památek a dalších nenahraditelných pojetí s minulostí, začínala Čína na mnoha frontách v podstatě od nuly.”¹¹³

Tradiční městské formy se udržely až do roku 1979. Před zavedením reformů byl Peking tvořen téměř jen starými jedno nebo dvou podlažními domy. Poté nastala masivní změna v typologii čínských měst. Tato změna přinesla během několika málo let posun v bytové výstavbě od jednopodlažních domů až po hromadnou výškovou výstavbu obytných mrakodrapů.

Po konci Kulturní revoluce si nová vláda uvědomovala nutnost efektivního městského rozvoje. Ovšem většina inteligence byla zlikvidována a vlastní historická tradice pošlapána, takže si s výstavbou měst nevěděla vláda rady. Musela tedy přejmout nějakou koncepci ze zahraničí a sáhla po tom nejjednodušším – městské výstavbě podle *Athénské charty*. Tato koncepce se od 30. let prosazovala v Evropě, USA, Sovětském svazu, po celém světě. *Athénská charta* Číně nabídla rychlé a efektivní možnosti

112 KARLACH, Jan. Čína, *Střípky z jižního Podnebesí*; 1. vyd. Gasset, Praha, 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8; s. 40

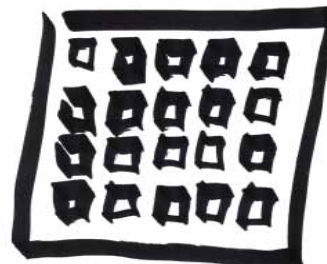
113 Tamtéž

Stát ohraničený zdí obsahuje jednotlivá města

Ve městech jsou čtvrti ohraničené zdí

Každá čtvrť se skládá z domů, které jsou striktně vymezeny zdí

Obr. 218–220: Koncepte vymezeného a zdmi uzavřeného prostoru je pro čínskou architekturu dodnes typická. Projevovala se v obydlích schovaných za zdí stejně jako v projektu říše ohraničené Velkou čínskou zdí.
Zdroj: Archiv autora

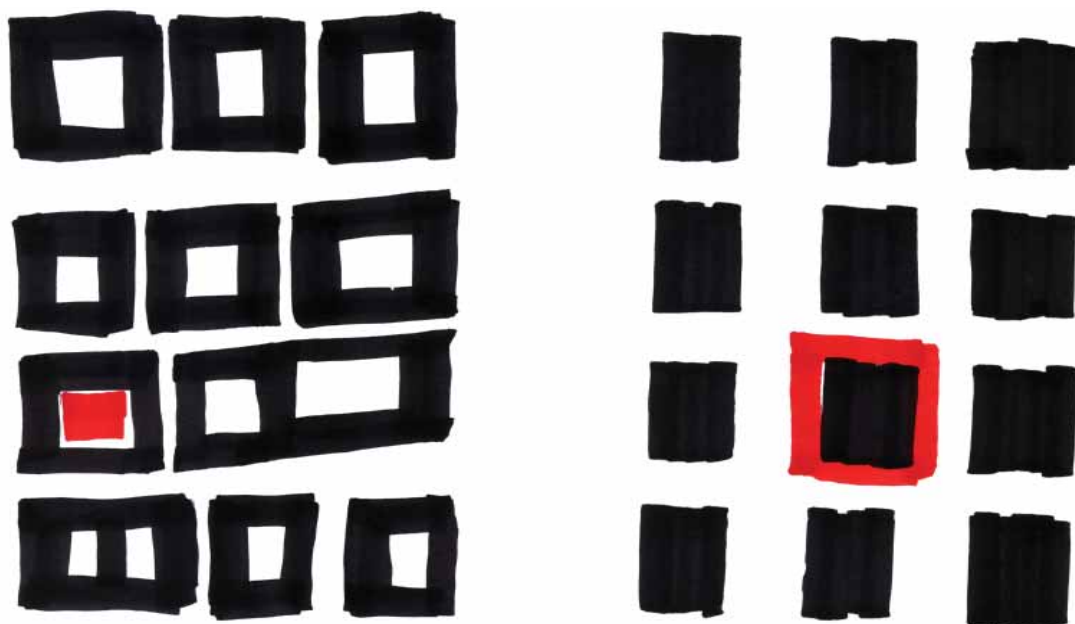
výstavby. V roce 1979 už ale v západních zemích nejméně dvacet let probíhala kritika *Athénské charty* a od tohoto způsobu výstavby se upouštělo. Kritika zde směřovala především na fakt, že tento způsob organizace města rezignoval na jakoukoli sociální strukturu a tvorbu komunity. Systém tradičních měst charta roztrhala na kusy. Ovšem těsně po skončení Kulturní revoluce i toto nejspíše přišlo čínské vládě vhod.

Podle Athénské charty měla být sevřená bloková zástavba nahrazena zástavbou rádkovou, a namísto kompaktních struktur vznikaly volně stojící stavby. Le Corbusier ve svém stěžejním díle *Za novou architekturu* nadšeně píše: “Vyjdeme-li od velké konstrukční události, amerického mrakodrapu, bude pak možno dosáhnout téže hustoty obyvatelstva, bude-li koncentrována do několika výjimečných bodů, na nichž se budou okna otevírat k nebi. Dvory díky tomu zmizí. Od čtrnáctého poschodí výš je absolutní klid a čistý vzduch. V těchto věžích bude žít obyvatelstvo, dosud drcené v masivních čtvrtích a přečpaných ulicích. Podle dobrých amerických zkušeností se v nich soustředí všechny služby zpříjemňující život a šetřící čas i námahu. Tyto věže, uspořádané ve velkých odstupech, přenesou do výšky to, co se dosud rozprostíralo na povrchu; uvolní značné prostory, které vzdálí od budov středové ulice, plné hluku a rychlejší dopravy.”¹¹⁴ Uživatelé měst si *Athénská charta* představovala pod termínem “typizovaný člověk”. Nejednalo se však o člověka, ale zprůměrovaný souhrn vybraných lidských vlastností. “Le Corbusierův typizovaný člověk se v jednotlivých kulturách vůbec nelišil; ve shodě s touto myšlenkou (západní) architekti dvacátých a třicátých let nabyli přesvědčení, že moderní architektura má sledovat stejné principy všude na světě a regionální specifika ignorovat. To se ovšem brzy ukázalo jako zásadní omyl, protože kulturní znaky uzpůsobovaly městský prostor pro určitou sociální nebo ekonomickou skupinu a přiváděly pozornost ke skutečnému člověku s jeho potřebami.”¹¹⁵ Funkcionalistické vize jsou naprosto v protikladu k tradičním čínským představám o bydlení, kde jsou nízké domy koncipovány kolem vnitřního dvora. Tradici nejdelší nepřetržitě existující kultury nelze vymazat tak rychle, vždyť “koncepte vymezeného a zdmi uzavřeného prostoru je pro čínskou architekturu dodnes typická. Projevovala se v obydlích schovaných za zdí stejně jako v projektu říše ohraničené Velkou čínskou zdí.”¹¹⁶ Dochází tak k jednomu z největších, stále aktuálních myšlenkových rozporů moderních čínských měst.

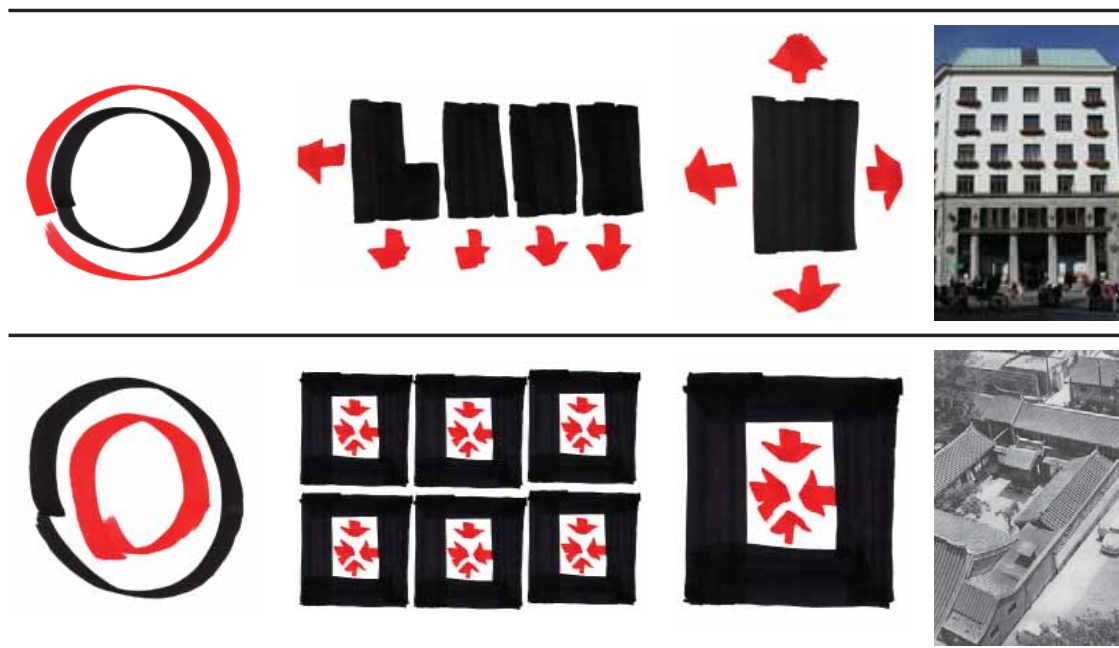
114 LE CORBUSIER-Sauginer. *Za novou architekturu*; Rezek, Praha, 2005; ISBN: 80-86027-23-6; s. 40

115 ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Když se utopie stane skutečností*; Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2013; ISBN: 978-80-7101-133-0; s. 44

116 OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9; s. 13

Obr. 221: Přejchod z tradiční čínské městské formy na funkcionalistické městské formy je změnou, která se propsala do fungování celé čínské společnosti.
Zdroj: Archiv autora

Obr. 222: Porovnání tradiční evropské a čínské městské architektury je porovnáváním důležitosti vnějšího a vnitřního světa. Zatímco evropské domy jsou tvořeny pro obrovský okolní makrosvět, čínské byly stavěny pro malý mikrokosmos uvnitř. Změna v typologii domů znamená i změnu v hlavních principech a chápání bytu, rodiny, města..., tato změna šla ruku v ruce se změnou celé společnosti

Zdroj: Archiv autora

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/af/b2/40/afb2401f7ea1a989939db13fbe451c51.jpg>

<http://www.essential-architecture.com/CHINA/PEKING/PE-017.htm>

Staženo: 1.2.2017

Claude Monet

Edward Hopper

Shen Zhou

Le Corbusier
Ville Radieuse, PařížCo-op City,
New YorkBytové domy v Nanjingu,
Čína

Obr. 223–228: Pokud srovnáme jednotlivé světové kultury (např. v malířství), jsou diametrálně odlišné, avšak návrhy bytových domů se ve 20. století po celém světě téměř nelišily.

Zdroj: <http://www.umeni.euweb.cz/>, www.pinterest.com, <http://www.chinaonlinemuseum.com/>, <http://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier/>, <http://www.archdaily.com/604056/north-america-s-radiant-city-le-corbusier-s-impact-on-new-york/>, archiv autora
Staženo: 9.6.2015

Obr. 229: Panelové bytové domy v Pekingu

Zdroj: <http://www.citylab.com/design/2013/04/how-photographers-are-telling-story-chinas-warp-speed-urbanization/5365/>

Staženo: 13.6.2015

10.5 Konstrukce prvních bytových výškových domů

V průběhu 60. let stále více narůstal konflikt mezi vzrůstající populací a nedostatkem volných stavebních ploch ve městě, to vedlo k většímu důrazu na využívání půdy. Na počátku 70. let centrální vláda zavedla politiku ochrany orné půdy a zavedla výškovou výstavbu pro městské bydlení. Následně se ve velkých městech jako je Peking a Šanghaj začaly stavět výškové bytové domy za účelem lepšího využívání pozemků. Většinou měly obchodní parter a zbylá patra představovala bydlení. Hloubka budovy byla obvykle malá a často se využívalo otevřených pavlačí, které umožňovaly efektivně limitovat počet výtahů a vybavení. Pokoje malých bytů byly orientovány na jih a chodby nebo pavlače na sever. Průmyslové metody výstavby, zaváděné od 60. let, byly běžně využívány, stejně jako využívání panelových systémů. Mimoto byly využívány betonové skelety, které umožnily volný půdorys přízemí.

Kvůli vysoké ceně a velkým nárokům na konstrukci, bylo hodně pochyb o možnostech využití výškových budov k řešení problémů bytové výstavby. Často byla zdůrazňována myšlenka, že hlavní výhoda výškových budov je koncentrována v dostatku volných ploch, které jsou okolo domů a ve zkrácení veškeré infrastruktury, např. potrubí. Hodně lidí věřilo, že zaměření se na výškové budovy problém s nedostatkem půdy úplně vyřeší. Navrhované budovy postupně vykazovaly zvětšující se hloubku, snižující se světlou a konstrukční výšku každého patra a zvětšující se počet bytů orientovaných na východ a na západ, severní fasáda byla většinou tvořena rastroem zábradlí pavlačí nebo balkonů – to mělo velký vliv na podobu vystavěného prostředí v Číně.

Po roce 1949 bylo zprůměrnění stavebnictví jedním z cílů čínského rozvoje bytové výstavby. Ve skutečnosti zavedení standardizované výstavby bylo pokusem vytvořit úplně industrializovaný systém zahrnující architektonický návrh, průmyslové vytvoření jednotlivých stavebních komponent a výstavbu domů. Avšak kvůli nízké produktivitě a nezájmu o bydlení ze strany vlády, byl industrializovaný systém výstavby stále velice nedokonalý i po dvaceti letech vývoje.

Industrializace výstavby většinou obsahuje tři hlavní aspekty: standardizaci návrhu, průmyslovou výrobu stavebních dílů a mechanizaci samotného stavebního procesu. V průběhu první pětiletky začala Čína přebírat ze Sovětského svazu poznatky, jak pracovat

Obr. 230: Konstrukce ze železobetonových panelů odlévaných na místě

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 183

se standardizací, zahrnující vytvoření standardních půdorysů, vytvoření standardních výkresů a vybrání základních stavebních systémů. V roce 1955 Státní komise výstavby pověřila Výbor pro městskou výstavbu převzetím vedení vývoje standardizované bytové výstavby, v tu dobu Výbor vydal specifické normy pro šest částí země: jednotlivé provincie, municipality a autonomní regiony se staly zodpovědné za bytovou výstavbu.

Výbor stavebního inženýrství založil Institut pro standardizované navrhování v Pekingu s pobočkami v různých částech Číny tak, aby mohl brát v úvahu jak celonárodní tak lokální zájmy. To bylo ovšem ukončeno v roce 1961 spolu s obdobím ekonomického poklesu. V polovině 60. let Výbor stavebního inženýrství založil Hlavní kancelář pro standardizované navrhování v bytové výstavbě, která převzala veškerou práci. Před rokem 1970 byla standardizace zaváděna jak na lokální, tak celonárodní úrovni. Ale v roce 1970 byl zrušen centrální institut pro standardizované navrhování a ve standardizaci tak pokračovaly pouze jednotlivé provincie na lokální úrovni.

Před rokem 1978 byla v bytové výstavbě populární kombinace konstrukce z cihel a železobetonu. Úroveň standardizace začala narůstat po vytvoření prvních standardizovaných výkresů v první pětiletce. Později v 60. letech už byly konstrukční části jako stropní panely, schodiště, balkony, potrubí a překlady využívány převážně jako prefabrikáty a některé konstrukční technologie, jako věžové jeřáby, byly vyvinuty speciálně pro bytovou výstavbu. Po zemětřesení v Tangshanu v roce 1976 se přešlo na vyzděné železobetonové skelety s průběžnými železobetonovými věnci a pilíři. Kromě zdění cihlového zdiva, které muselo být provedeno ručně, byla využívána vysoká míra mechanizace, to znamenalo vytvoření částečně industrializovaného systému výstavby.¹¹⁷

Pilotní projekty panelové bytové výstavby byly spuštěny v roce 1958 a podle statistik byl v Pekingu, Nanjingu, Kunmingu, Xi'anu a Shenyangu postaven do konce roku 1977 jeden milion metrů čtverečních bytových ploch panelovou technologií. Výhodou této technologie byla vysoká úroveň prefabrikace, odolnost proti zemětřesení, rychlá výstavba a vysoká efektivita. Nevýhodou byla vysoká cena, způsobená velkým množstvím využívané oceli a cementu, z důvodu odolnosti proti zemětřesení, další nevýhodou byly špatné tepelně izolační vlastnosti v chladných severních regionech.

117 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G. *JIE Zhang. Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 182

Obr. 231: Stavební systém využívající zdících bloků
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 183

Obr. 232: Využívání panelového systému výstavby, 1964
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 183

Budovy z velkých panelů odlévaných na místě se začaly rozvíjet po roce 1974 a na počátku 80. let bylo už dokončeno 8 milionů metrů čtverečních bytů touto technologií. Existovaly zde dva základní typy budov: první měl vnitřní i vnější zdi odlévané do bednění na místě, druhý měl na místě odlévané vnitřní zdi a vnější zdi byly prefabrikované. Výhodami byla odolnost proti zemětřesení, rychlá výstavba a jednoduchá technologie. Nevýhodou byla spotřeba velkého množství cementu a problematická výstavba v období dlouhé zimy v chladných regionech. V obou případech bylo využíváno velké množství oceli, takže cena výstavby byla neúměrně vysoká.¹¹⁸

V roce 1957 začal být vyvíjen stavební systém ze zdících bloků. Ten byl běžně využíván v jižních provinciích a v některých provinciích na severu. Na počátku 80. let se čínská produkce zdících bloků pohybovala kolem jednoho milionu metrů krychlových za rok, v této době bylo tímto systémem postaveno už více než šest milionů metrů čtverečních bytů, z toho jen 1,4 milionu bylo postaveno v roce 1977. Výhodami tohoto systému byla snadná výstavba, nízká cena a vysoká míra využitelnosti a adaptability. K výrobě bloků bylo také možné využít určité množství průmyslového odpadu a lokálních materiálů. Tento systém nabídl také půdorysnou a prostorovou flexibilitu. Kromě toho byla doba výstavby o jednu čtvrtinu kratší a o 10 % levnější než běžná výstavba z cihel a betonu. Hlavní problém byl v samotných blocích. Často byly nedostatečně pevné, slabé v tahu a neměly dostatečné tepelně izolační vlastnosti.

Pilotní projekt vytvořený technologií lehkých rámových panelů započal v roce 1975 využívající železobetonový nosný skelet. Výhodami byla nízká váha, dobrá ekonomika materiálů, snížení požadavků na dopravu, jednoduchost návrhu a výstavby, stejně tak odolnost proti zemětřesení. Navíc tento systém umožňoval prostorovou flexibilitu v dispozicích bytů a hodil se jak pro bytové, tak i komerční využití. Výstavba probíhala velice rychle a v porovnání s jinými stavebními systémy byl každý čtvereční metr o 40 až 60 % lehčí a spotřeba cementu se snížila o 15–50 %. Před rokem 1978 byl tento systém stále ještě ve fázi experimentu a ve velkém měřítku se nerozšířil.¹¹⁹

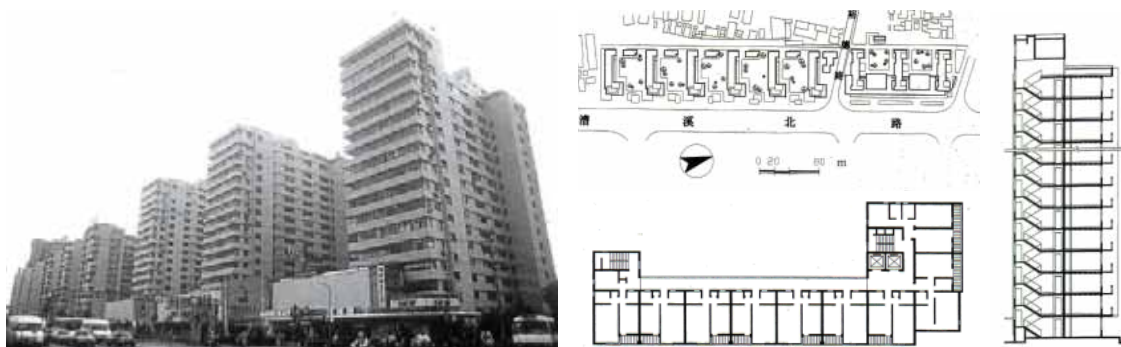
118 *China Statistic Year Book*, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041

119 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G. *JIE Zhang. Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 182

Obr. 233: Projekt vytvořený technologií lehkých rámových panelů, využívajících železobetonový nosný skelet

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 183

Obr. 234: Třinácti patrové bytové domy na North Caoxi Road, Šanghaj

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 183

Obr. 235: Šanghajské bytové domy ze 70. let

Zdroj: <https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 3.5.2015

/ 11 /

Otevírání se světu v osmdesátých a devadesátých letech
“Komunismus nepředstavuje sdílenou chudobu.”

Obr. 236: Otevírání se světu; Andy Warhol v Pekingu v roce 1982.

Zdroj: <https://everydaylifeinmaoistchina.org/2015/04/10/andy-warhol-in-beijing-1982/>

Staženo: 2.2.2017

Mao Zedong zemřel 9. září 1976. O moc začali okamžitě soupeřit tehdejší premiér Hua Guofeng a Skupina čtyř. Hua Guofeng měl mocensky navrch a brzy na to, v říjnu téhož roku, byla Skupina čtyř uvězněna. Skupina (někdy uváděno jako Gang) v průběhu Kulturní revoluce obsadila vládnoucí funkce v komunistické straně a její členové byli spoluodpovědní za chaos a zločiny uskutečněné v tomto období. Vůdčí postavou Skupiny čtyř byla poslední Maova manželka Jiang Qing. Jejími spolupracovníky byli Čan čchung-čchiao, šanghajský novinář, pro kterého žádala funkci předsedy vlády, dalším členem byl Wang Chung-wen, který měl obsadit místo ve vedení Národního lidového shromáždění. Čtvrtým členem pak byl Jao Wen-juan.

Hua Guofeng ukončil Kulturní revoluci a řádění Rudých gard. Chtěl navázat na odkaz Mao Zedonga a vytvořit socialistický stát sovětského typu. S tím nesouhlasilo progresivní proreformní křídlo komunistické strany okolo Deng Xiaopinga, který postupně převzal vůdčí postavení ve straně, a Hua Guofeng se na počátku 80. let v tichosti vytratil.

Deng Xiaoping se stal místopředsedou Ústředního výboru komunistické strany 22. července 1977. Následovalo tzv. *Pekingské jaro*, kdy strana otevřeně kritizovala zločiny, utrpení a chaos předchozího období a snažila se najít a potrestat zodpovědné viníky. Tím Deng odstranil z vedoucích funkcí své odpůrce a posílil své postavení "nového vůdce Číny", ačkoliv nikdy nezastával nejvyšší úřad prezidenta. Otěže moci definitivně převzal v prosinci 1978 na Třetím plenárním zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Číny.

V listopadu 1978 Deng navštívil Singapur, který v té době zažíval veliký ekonomický rozkvět pod vládou premiéra Lee Kuan Yewa. Deng byl velice zaujat rozvojem a vzhledem města, úrovní bydlení a života, později poslal desítky tisíc Číňanů do Singapuru učit se z jejich zkušeností. Lee za to požadoval, aby Čína přestala šířit komunistickou ideologii v jihovýchodní Asii, tak se také stalo.¹²⁰ Deng opustil politickou linii tvrdého třídního boje a velkých masových kampaní tak, jak země fungovala za Maovy vlády, a začal s hlubokými reformami.

Reformy měly dvě fáze. První začala koncem sedmdesátých let a zahrnovala dekolktivizaci zemědělství a otevření Číny zahraničním investorům. Druhá fáze, která probíhala koncem osmdesátých let a pokračovala v devadesátých letech, byla zaměřena na privatizaci státních společností a uvolnění regulace cen a trhu. Stát si zachoval monopol

v důležitých sektorech jako je např. bankovníctví. Rozvoj soukromého sektoru nabral neskutečně rychlé tempo, které znamenalo v letech 1978 až 2013 nárůst ekonomiky v průměru o 9,5 % za rok.¹²¹ Čínský HDP mezi roky 1978 a 2005 vzrostl o 70 %.¹²² Míra chudoby na venkově klesla ze 41 % v roce 1980 na 4.75 % v roce 2001.¹²³

První sektor, kterého se dotkly reformy, bylo zemědělství. V tradiční maoistické organizaci venkovské ekonomiky a jejích kolektivních programů měl každý rolník určeno, jakou musí mít produkci. Rolníci dostávali placeno za plnění kvót. Překonání kvót nebylo dostatečně zapláceno. V roce 1980 dostali zemědělci rapidně snížené kvóty s tím, že výnosy, které jsou nad plán, je možné prodat za principů svobodného trhu a bez regulace cen. To ve velice krátkém čase znamenalo obrovské zvýšení životní úrovně mnoha lidí. Tento přístup se brzy rozšířil i do ostatních sektorů ekonomiky, takže zodpovědnost za vlastní zisk byla dána do rukou lokálních podnikatelů. Soukromý sektor rychle převzal obrovské procento průmyslové produkce. Uvolnění regulace cen znamenalo také rychlý rozvoj sektoru služeb.¹²⁴

Ve stejnou dobu se čínská ekonomika otevřela zahraničnímu obchodu a nastal nárůst obchodních kontaktů mezi Čínou a západem. Už na konci roku 1978 letecká společnost Boeing oznámila prodej svých strojů čínským aerolinkám a Coca-Cola zveřejnila záměr otevřít výrobní závod v Šanghaji.

Čínské priority, ležící v ekonomickém rozvoji, byly demonstrovány na začátku roku 1979, kdy Deng Xiaoping navštívil Spojené státy americké. V Bílém domě se sešel s tehdejší americkým prezidentem Jimmym Carterem, během své americké cesty Deng navštívil také Johnson Space Center v Houstonu a sídla společností Coca-Cola v Atlantě a Boeing v Seattlu.

19. prosince 1984 byla podepsána Sino-britská smlouva, která vyústila v úplné převzetí Hong Kongu Čínou 1. července 1997, kdy první posádka čínské lidové armády vstoupila na území Hong Kongu.¹²⁵ Čínská vláda se zavázala, že bude po dobu padesáti let po převzetí tohoto území respektovat ekonomický systém a občanské svobody někdejší britské kolonie. Za obdobných podmínek byla roku 1999 navracena Číně portugalská kolonie Macao. Obě bývalé kolonie se staly "Speciálními administrativními regiony" v čínském správním systému, Deng to nazval slovy: "jedna země, dva systémy", čímž odkazoval na koexistenci komunismu a kapitalismu pod jednou politickou autoritou.¹²⁶

"Komunismus nepředstavuje sdílenou chudobu."¹²⁷ Ideologie se přestala brát v úvahu při ekonomickém rozhodování a převládl racionální pragmatismus. Pro podpoření zahraničního obchodu bylo na počátku 80. let založeno několik Speciálních ekonomických zón (SEZ), kde byly podporovány zahraniční investice a liberalizace trhu.

Speciální ekonomické zóny vznikly, aby přilákaly přímé zahraniční investice, zvětšily objem čínského exportu a urychlily přijímání nových technologií. V srpnu 1980 byly založeny SEZ v Shenzhen, Zhuhai, a Shantou v provincii Guangdong. Následně v říjnu 1980 byla založena SEZ v Xiamenu v provincii Fujian. Zde byla testována pragmatická, otevřená, ekonomická politika, která měla být ve větší míře postupně rozšířena do celé země.¹²⁸

121 *China has socialist market economy in place*; http://en.people.cn/200507/13/eng20050713_195876.html; staženo:1.2.2017

122 *China Is a Private-Sector Economy*; <https://www.bloomberg.com/news/articles/2005-08-21/online-extra-china-is-a-private-sector-economy>; staženo:1.2.2017

123 BRANDT, Loren; RAWSKI, Thomas. *China's Great Economic Transformation*; 1. vyd. Cambridge University Press, 2008; ISBN: 978-0521712903; s. 2

124 *Tamtéž*; s. 10

125 JUN, Jiang, *Controlled by Chaos*; in Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008; s. 29

126 WONG, Yiu-chung. *One Country, Two Systems in Crisis: Hong Kong's Transformation*. Lexington Books. Hong Kong, 2004; ISBN 0-7391-0492-6

127 VOGEL, Ezra Feivel. *Deng Xiaoping and the transformation of China*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2011; ISBN 978-0-674-05544-5

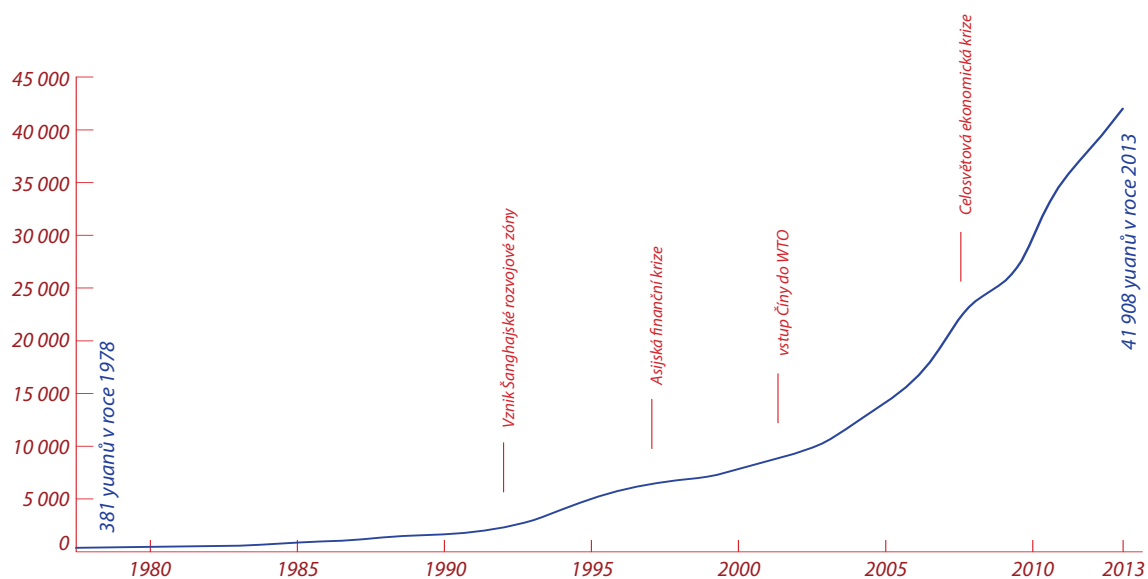
128 YEUNG, Yue Man; LEE Joanna; KEE Gordon. *China's Special Economic Zones*; In Eurasian Geography and Economics, březen 2009; ISSN: 1538-7216; s. 223

Obr. 237: Deng Xiaoping a Jimmy Carter v Bílém domě, 1979
Zdroj: <http://www.nybooks.com/articles/2014/10/23/china-strikes-back/>
Staženo: 2.2.2017

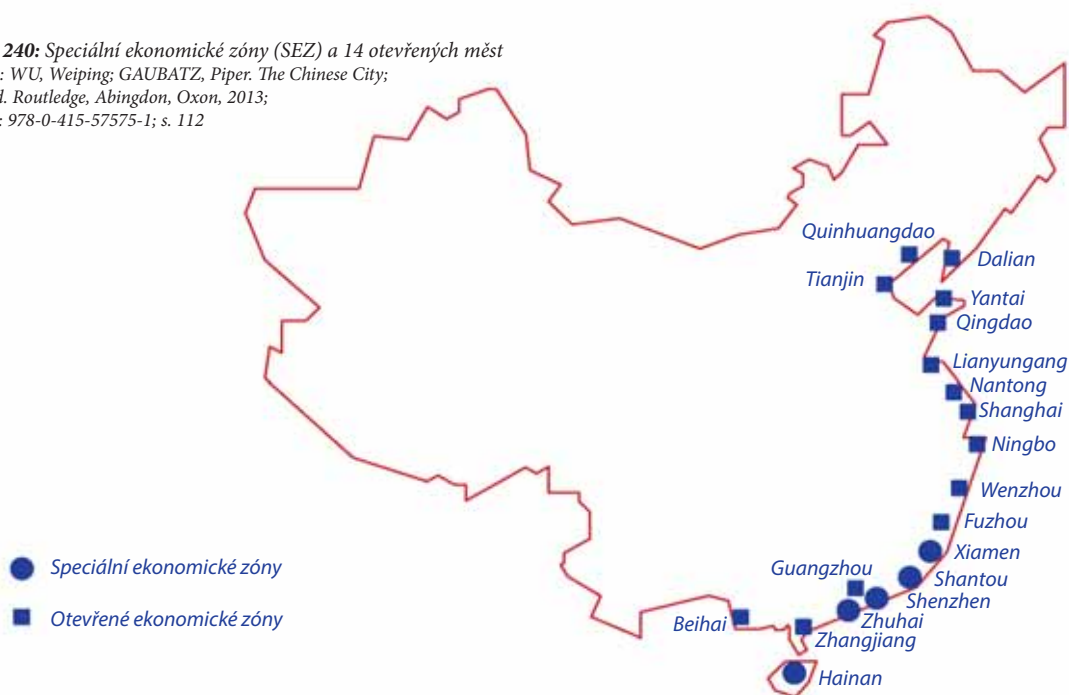

Obr. 238: Deng Xiaoping na návštěvě texasu, 1979
Zdroj: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/agenda/article3308263.ece>
Staženo: 2.2.2017

Obr. 239: HDP v Číně na jednoho obyvatele mezi roky 1978 a 2013.
Zdroj: <http://www.unicef.cn/en/atlas/economy/811.html>
Staženo: 2.2.2017

Obr. 240: Speciální ekonomické zóny (SEZ) a 14 otevřených měst
Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*;
1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013;
ISBN: 978-0-415-57575-1; s. 112

11.1 Shenzhen

Otevření ekonomiky znamenalo i změnu v rozložení měst. Mao vždy podporoval ukryté vnitrozemské nebo horské oblasti, zatímco Deng preferoval otevřená a přístupná města na pobřeží. Deng byl více trpělivý než Mao a oproti rychlým kolektivním akcím se snažil vytvářet plynulý rozvoj pomocí dílčích, pozvolných kroků. Změny nejdříve testoval na malém území, anebo na části trhu a poté se teprve rozhodl, zda je možné změnu zavést plošně. Jedním takovým pokusem byl i Shenzhen. Úspěch tohoto města z něj vytvořil nejvíce známou SEZ. Toto město se stalo vůdčí silou čínské ekonomiky po celá 80. a 90. léta.

Úspěch Shenzhenu nebyl náhodný. Prostorová blízkost Hong Kongu znamenala i blízkost k západnímu kapitalistickému světu, čímž získal výhodu nad ostatními SEZ, které začal převyšovat. Shenzhen má přísně rozvržený prostor, který je kombinací striktní kontroly a otevřenosti. Je to město umístěné mezi dvě pomyslné zdi: první odděluje Shenzhen od Hong Kongu a druhá odděluje shenzhenskou SEZ od zbytku Číny. První zeď vytvořil Moa Zedong v 50. letech, aby separoval Čínu od ostatních zemí, druhou zeď vytvořil Deng Xiaoping v 80. letech, aby umožnil částečné hospodářské otevření Shenzhenu vnějšímu světu. Propastný ekonomický rozdíl mezi Hong Kongem a zbytkem Číny vytvořil ze Shenzhenu prosperující úzké a dlouhé, lineárně se rozšiřující město okolo hranice s Hong Kongem. (V roce 1979 byl průměrný plat v Hong Kongu 100x vyšší než průměrný plat na čínském území.¹²⁹)

Shenzhen představuje místo bez historie, postupně se rozvinul z malé rybářské vesnice do jednoho z největších čínských měst. Původní populace tohoto území v roce 1978 představovala 30 tisíc obyvatel, oficiální populace v roce 2005 byla 12 milionů, vznikla tak demografie z 99 % tvořená migranty.¹³⁰

Přes spontánní, průkopnickou a svobodnou atmosféru byl Shenzhen stále pod přísným dohledem a kontrolou. Po celá 80. a 90. léta museli mít obyvatelé Číny povolení pro vstup do města a museli projít kontrolou na hraničním přechodu střeženém armádou. Shenzhen se stal žádaným městem "nové doby", které poprvé zažívalo svobodnou ekonomiku volného trhu. Vznikl tak chaos mezi dvěma dobře střeženými hranicemi. Velice rychlý rozvoj úplně nového města s sebou přinesl i všechny vedlejší produkty, jakými byla korupce, pašeráctví a sexuální průmysl. Obrovská akumulace "neřestí" otrásla vysoce postavenými vládními úředníky, kteří do té doby důvěřovali v systém nově zaváděných SEZ. V roce 1992 tehdy už důchodce Deng Xiaoping podnikl inspekční cestu po jižní Číně, ze které poslal do Pekingu zprávu: "Nikdy nezhazujte jablko, kvůli jeho jádru." a "Socialismus nebo kapitalismus není aktuální téma, absolutním principem je pouze ekonomický rozvoj." Komunistický charakter SEZ byl zajištěn úplnou kontrolou za pomoci ozbrojených sil. Postupně byl shenzhenský model oficiálně prohlášen za "socialismus s čínským charakterem". Ve stejném roce byl v centru Shenzhenu umístěn obrovský portrét Deng Xiaopinga. Na fotografii se Deng dívá na město, nad kterým je napsáno: "Následovat základní směřování strany a sto let neuhnout".¹³¹

Shenzhen postupně začal ztrácet svou výjimečnost, což bylo zapříčiněno více faktory: snížení ekonomické mezery mezi Čínou a Hong Kongem, progresivní rozšiřování SEZ (Rozvojových zón) po celé zemi a tím ztráta suverénního postavení Shenzhenu, prudký rozvoj šanghajske rozvojové zóny Pudong, která převzala vůdčí postavení, a mnohem hlubší zapojení Číny do mezinárodního obchodu. Díky tomu mohl být Shenzhen více otevřený a přístupný. Pohyb mezi vnitrozemím, Shenzhenem a Hong Kongem byl zjednodušen a Shenzhen se jako ekonomický experiment přiblížil

129 SONG, Yating. *Reshaping the Pearl River Delta*;

<http://projectivecities.aaschool.ac.uk/portfolio/reshaping-the-pearl-river-delta/>; staženo: 2.2.2017

130 TAM Winsome. *The History of a 'City Without History'*; <http://asiasociety.org/history-city-without-history>; staženo: 20.5.2015

131 JUN, Jiang. *Controlled by Chaos*; in Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008; s. 30

Obr. 241–242: Shenzhen Lo Wu v letech 1964 a 2011
Zdroj: <https://hikespot.wordpress.com/category/north-east-new-territories/>
Staženo: 22.6.2015

Obr. 243: Shenzhen v roce 1985
Zdroj: <https://www.bloomberg.co.jp/news/articles/2015-05-12/-i9kmbnh6>
Staženo: 3.2.2017

Obr. 244: Portrét Deng Xiaopinga v centru Shenzhenu
Zdroj: http://i.ytimg.com/vi/IUD_dR-JDik/maxresdefault.jpg
Staženo: 22.6.2015

Obr. 245: Shenzhen Urban Villages

Zdroj: <http://www.drips.cz/2011/06/28/sze-tsung-leong-cities/>; staženo: 14.9.2015

ke svému konci.

Růst Shenzhenu nadále pokračoval. “Lineární města, často vytvořená přistěhovaleckou populací, jsou stavěna podél dálničních mostů; jejich jediným pojítkem je produkce a ekonomika.”¹³² Obrovský požadavek na bydlení dal vzniknout tzv. “Urban Villages”, obytným makrostrukturám uprostřed města, která jsou postavená bývalými farmáři na malých parcelách, které dostali jako kompenzace za zabranou zemědělskou půdu. Tato místa mají stále strukturu původních vesnic, ale místo tradiční zástavby jsou totálně zaplněna malými bytovými domy. Vznikl tak “fenomén mini mrakodrapů”. Na počátku první dekády jednadvacátého století v těchto vesnicích bydlelo 60 % migrujících ilegálních dělníků pracujících v místních továrnách.”¹³³ V byznysu s pronajímáním bytů zažívají tito bývalí farmáři opravdové žně. Rozvoj Urban Villages byl úplně mimo jakoukoliv kontrolu městského plánování.

Tyto městské struktury jsou velice propojenými komunitami, které flexibilně využívají prostor k různým funkcím a aktivitám tak, jak by to nedokázal vymyslet žádný urbanista. Basketbalové hřiště se může stát trhem se stánky s prodejem potravin, opuštěné garáže se mohou proměnit v základní školu pro neregistrované děti ilegálně migrujících dělníků. Hustota a přirozená koexistence různých kultur je zde úžasná, to je dáno tím, že v těchto vesnicích zabírajících pouze 10 % plochy Shenzhenu žije cca 50 % jeho obyvatel.¹³⁴ Jejich obrovský přínos pro rozvoj Shenzhenu je neoddiskutovatelný. Tato místa poskytla základní životní potřeby obrovskému množství migrujících dělníků, kteří jsou hlavní silou průmyslového růstu města. V roce 2005 byla vydána městská vyhláška o zboření všech Urban Villages, demolice vysílané v televizi byly vyhlášeny jako vítězství městského plánování. Poté si ale městští představitelé uvědomili, že tato místa jsou vitální součástí udržitelného městského rozvoje a od dalších demolic upustili.¹³⁵ Představitelé Shenzhenu mají nyní zdokumentováno přes 200 těchto vesnic a vyvíjejí možnosti rozvoje a urbánní strategie individuálně pro každý případ – od demolic až po modernizaci.

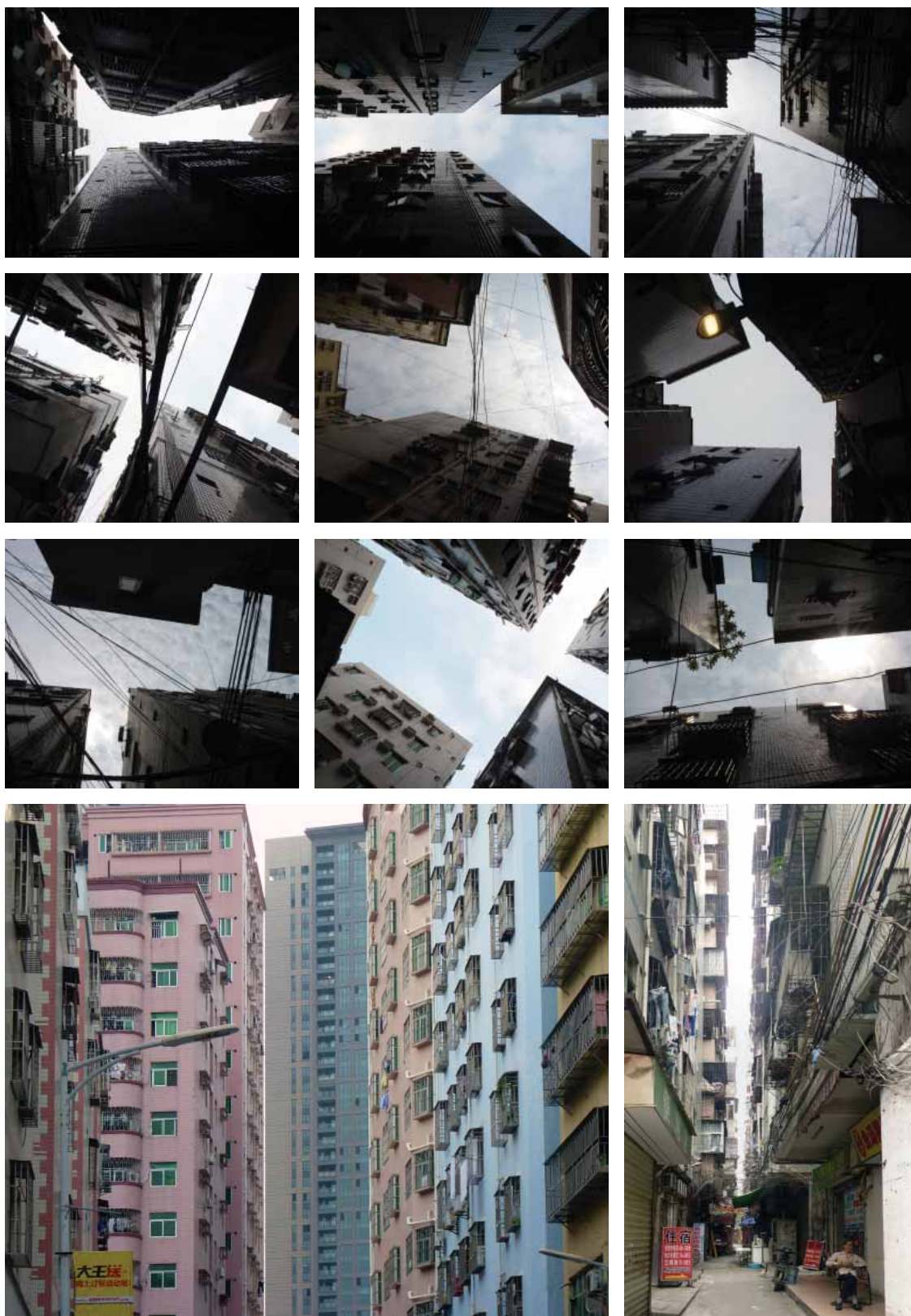
Svou vitalitou a bohatým životem jsou Urban Villages v propastném kontrastu k oficiálním obrovským bulvárům a neskutečně rozlehlým náměstím s vládními budovami, kde kromě projíždějících aut chybí jakýkoliv život, navíc zde chybí i lavičky, obchody a restaurace, které by mohly vytvářet atraktivitu pro obyčejné lidi. Veškerá živá místa se nachází pávě v Urban Villages.

132 JIAN, Shi. *Post-Planning as Model*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008

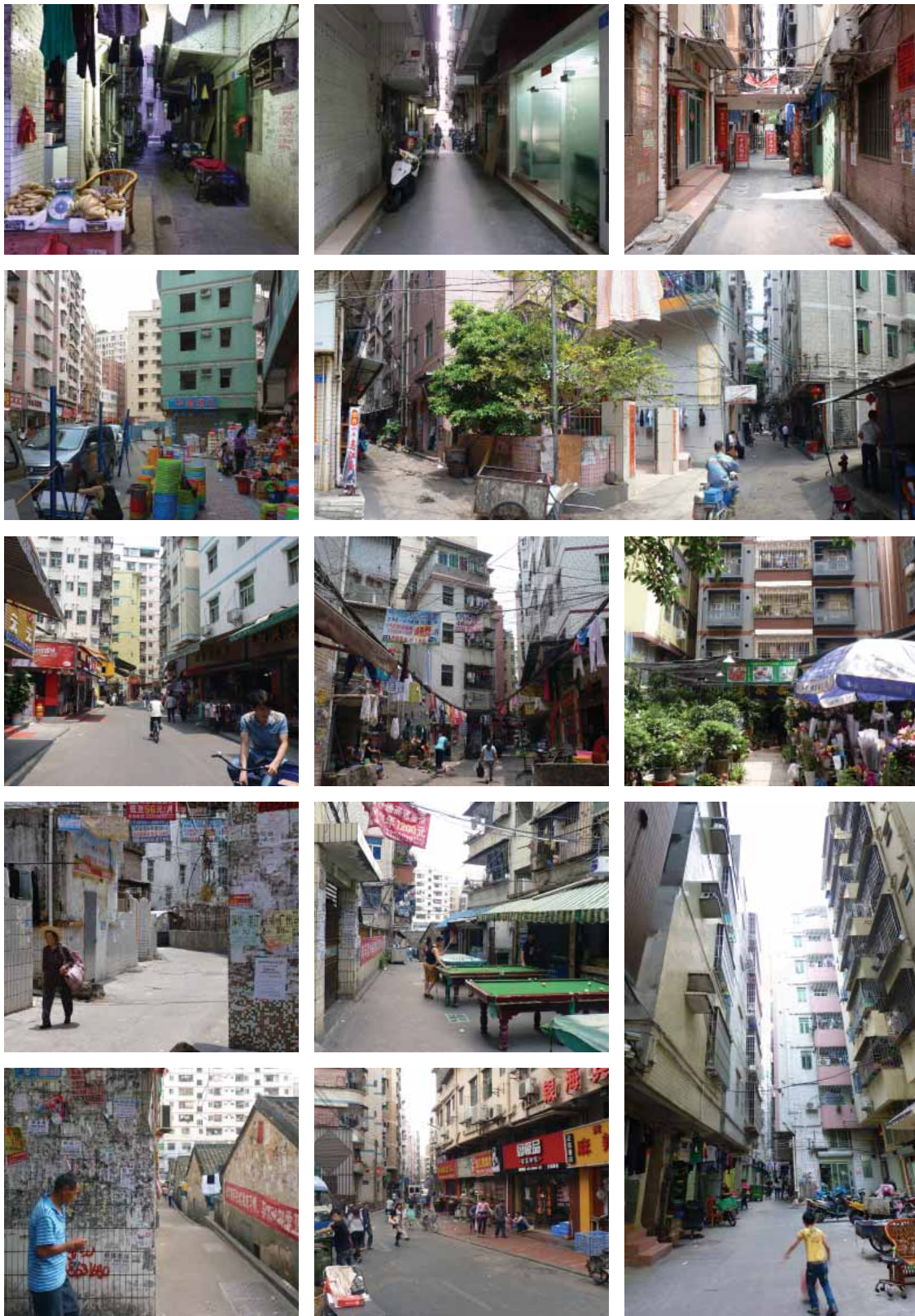
133 SHANE, David Grahame. *Transcending Type: Designing for Urban Complexity*; In *Architectural Design*, Volume 81, Issue 1, Typological Urbanism: Projective Cities; ISBN: 978-0-470-74720-9; s. 130

134 TAM Winsome. *The History of a ‘City Without History’*; <http://asiasociety.org/history-city-without-history>; staženo: 20.5.2015

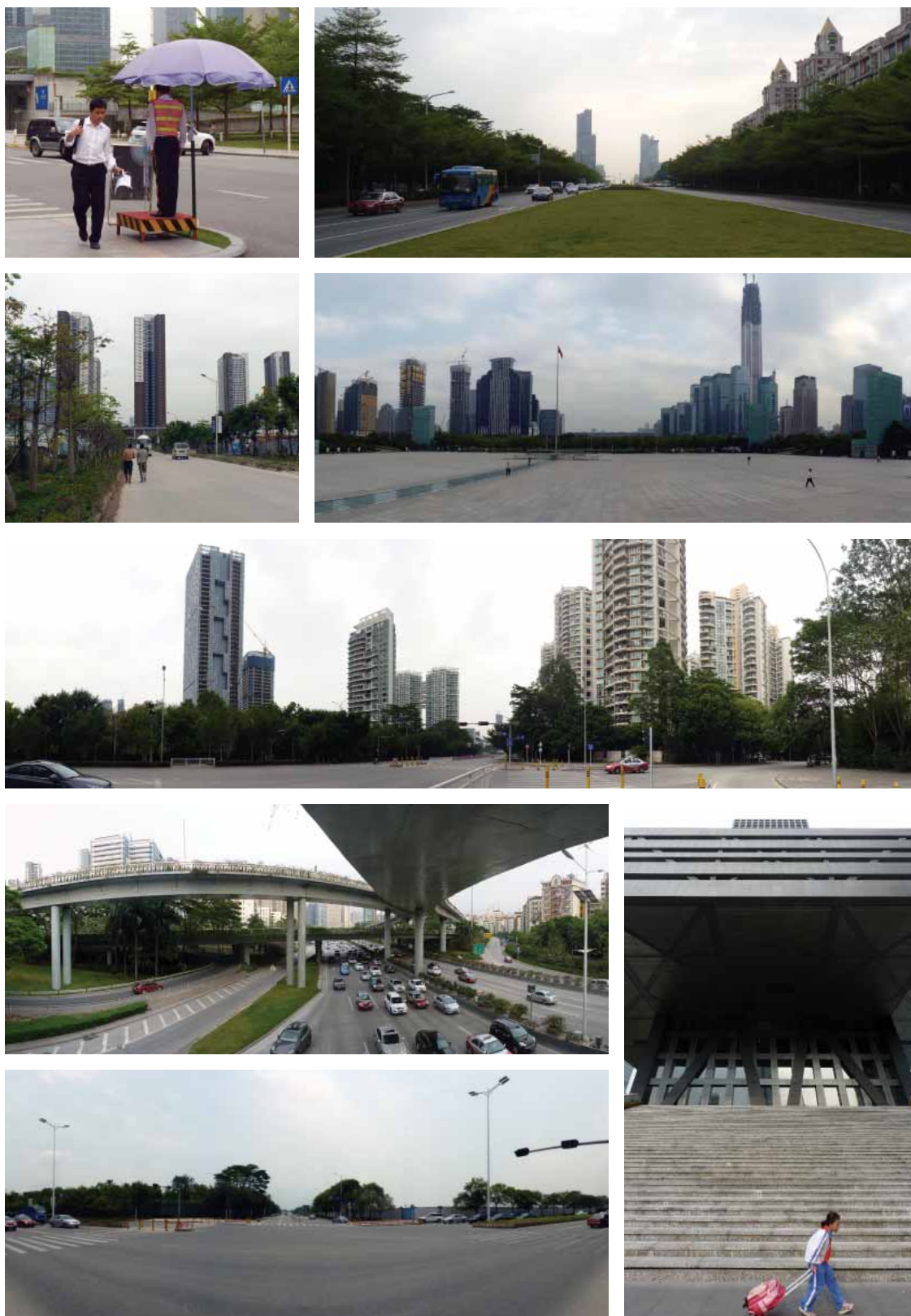
135 *Tamtéž*

Obr. 246–256: Shenzhen Urban Villages a jejich těsná struktura
Zdroj: Archiv autora

Obr. 257–269: Život uvnitř Shenzhen Urban Villages
Zdroj: Archiv autora

Obr. 270–277: Oficiální veřejné prostory města, jejich přehnané měřítko a prázdnota (faktická i ideová)
 Zdroj: Archiv autora

/ 12 /

Bytová výstavba v osmdesátých letech

12.1 Spor nad charakterem vlastnictví bytů: komodita, anebo poskytování státem

V prvních třiceti letech po založení Čínské lidové republiky rostl nedostatek bytů ve městech, to bylo zapříčiněno velkými ekonomickými chybami a špatnou bytovou politikou. Obytná plocha na jednoho obyvatele dosáhla svého minima v době, kdy končila Kulturní revoluce, nedostatky v bytovém fondu představovaly obrovský problém. Ve městech po celé zemi poklesla průměrná obytná plocha na jednoho obyvatele ze 4,5 m² v roce 1952 na 3,6 m² v roce 1978 (obr. 173). Ve stejné době bylo ve městech 6,89 milionů rodin, které si jen s obtížemi dokázaly zajistit bydlení, to představovalo 35,8 % ze všech domácností žijících ve městech.¹³⁶ Tato situace si jednoduše vyžádala bytovou reformu.

Před touto reformou bylo přerozdělování státních investic na výstavbu jediným zdrojem peněz na vytváření nového bytového fondu, takže finance byly velice závislé na rozhodnutí zodpovědných politiků nebo úředníků. Vláda přirozeně nepřikládala důležitost neproduktivním investicím, takže v průběhu Kulturní revoluce bytová výstavba úplně stagnovala. Nedostatek bytů začal představovat závažný společenský problém. Pokles v domácí produkci byl také podstatný: v roce 1978 činilo HDP na jednoho obyvatele pouze 381 Yuanů.¹³⁷

Jedinou cestou jak vyřešit problém s nedostatkem bytů bylo změnit starý systém založený na plánované ekonomice, kde byl stát zodpovědný za veškerý rozvoj bytového fondu. Hlavní otázkou se tedy stal spor o podstatu osobního vlastnictví bytů a získávání financí na bytovou výstavbu.

Co vše má být považováno za ekonomickou komoditu, byla vždy citlivá otázka socialistické ideologie. Před rokem 1978, kdy se veškeré uvažování odehrávalo v rámci komunistické ideologie, byla potlačena hodnota komodit. Předpoklad byl, že veškerá výměna, která se vyskytla uvnitř kolektivního vlastnictví, neznamená změnu vlastníka a zboží tím pádem není komoditou. Dokonce i nezbytnosti denního života nebyly považovány za komoditu. V principu to bylo způsobeno tím, že spotřební zboží bylo poskytováno dělníkům výměnou za vykonanou práci a podle socialistického uvažování práce není komoditou. Takže velké množství spotřebního zboží, včetně bydlení, nebylo obchodováno za účelem zisku, ale bylo poskytováno zdarma státem.

Během čínských ekonomických reforem v 80. a 90. letech se nejzávažnějším problémem jevil ostrý konflikt mezi starým systémem poskytování bydlení a privatizací bytového fondu. Centrální vláda se snažila využít potenciál bytové výstavby k ekonomickému rozvoji celé země. Tato změna byla zaváděna po částečných krocích a zahrnovala několik klíčových procesů.

S rostoucími problémy bytové politiky přibývalo také teoretických diskusí o tématech komodit a podpory státu s cílem porozumět opravdovému charakteru vlastnictví bytů. V dubnu 1980 Deng Xiaoping pronesl řeč určenou představitelům centrální vlády, při které mluvil o soukromém sektoru v bytové výstavbě. Vyzdvihnul téma participace občanů na rozšiřování bytového fondu, to položilo základ pro reformy a experimentování v následujících dvaceti letech.¹³⁸ Postupně se dospělo k přesvědčení, že byty jsou komoditou a přistoupilo se k privatizaci bytů a k omezování bydlení poskytovaného zdarma státem. Platy začaly růst, takže postupně si lidé mohli pořídit vlastní byt.

V roce 1984 dospěla čínská vláda k názoru, že je třeba dělat více experimentů na poli bytové privatizace, umožnila vznik stavebních a developerských firem a podpořila developery k větším investicím do bytové výstavby. V říjnu 1984 bylo na 12. národním

136 KOJIMA, Reitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033; s. 37

137 UNICEF; <http://www.unicef.cn/en/atlas/economy/811.html>; staženo: 2.2.2017

138 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 21

Obr. 278–280: Šanghaj v 80. letech

Zdroj: <http://www.thegoldenscope.com/2014/05/a-gweilo-in-1980s-china-chapter-16/>

Staženo: 27.6.2015

Obr. 281–282: Nárůst městské populace se zákonitě odrazil ve stavební produkci a typizaci bytových domů

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8;

<http://www.thegoldenscope.com/wp-content/uploads/2014/05/foto-34.jpg>

Staženo: 27.6.2015

kongresu rozhodnuto, že socialistická ekonomika je plánovaná tržní ekonomika ve společném vlastnictví.¹³⁹ To umožnilo, aby se diskuse o privatizaci bytového fondu posunuly mnohem dále.

12.2 Změny v investicích do výstavby bytových domů – snižování státních nákladů

V průběhu socialistických změn po roce 1949 začala vláda kontrolovat stávající bytový fond skrze postupnou změnu vlastnických práv a centralizovanou správu, přičemž novou výstavbu vláda kontrolovala díky svému absolutnímu monopolu v kapitálu a vlastnictví půdy. Rozdělení pozemků byl proces s velkou administrativou a byl na všech úrovních důkladně kontrolován. Krom toho byly investice do bydlení fixní částí z investic do výstavby pro potřebu státních společností a institucí. Takže vláda měla možnosti přímo ovládat bytovou výstavbu. Zvětšování bytového fondu záviselo na vládním rozhodnutí o investicích, které mohly získat národní společnosti a instituce, anebo velké kolektivní společnosti.

Náklady na přerozdělování půdy a investice do inženýrských sítí a městské infrastruktury zatěžovaly centrální vládu, proto stát začal motivovat lokální společnosti a individuální stavebníky k vlastní bytové výstavbě. Takže kromě státních investic se začaly objevovat i investice kolektivních společností, anebo individuální investice. To se postupně stalo hlavní částí investic do bytové výstavby a nyní představuje 70 % z celkové bytové výstavby.¹⁴⁰ Ve velkých městech začali bohatí obyvatelé vykupovat

139 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

140 *Statistical Yearbook of the Republic Of China*; Directorate General of Budget, Accounting and Statistics Executive Yuan, Republic of China, říjen 2011; ISSN 0256-7857

byty od pracovních jednotek, v malých městech začali samotní zaměstnanci investovat do bytové výstavby. V roce 1980 představovaly soukromé investice do nových bytů pouze zanedbatelných 1,6 % z celkových investic do bydlení. Ale v následujících letech tato položka zaznamenala 13 % meziroční nárůst a v roce 1983 individuální investice představovaly už 7% z veškeré bytové výstavby.¹⁴¹

Změna hlavních investorů domů po zavedení reformy přinesla i změny v samotné bytové výstavbě. Produkce bytů přestala být řízena státní administrativou. Úspěšnou se stala politika, která umožňovala jednotlivým pracovním jednotkám si organizovat vlastní bytovou výstavbu. To vedlo k obrovskému rozvoji ve výstavbě nových bytů v osmdesátých letech. Tento způsob bytové politiky byl však poměrně zmatečný a přinášel další problémy. V plánech jednotlivých domů převládal všeobecný nesoulad. Často byly prováděny a schvalovány různými úřady a kanceláři. Výstavba byla prováděna individuálně, takže většinou neodpovídala celkovému plánu města a měla problémy s napojením na městskou infrastrukturu.

Zásady využívání půdy se také změnily. Přijetí reformy a zavedení politiky otevírání se vnějšímu světu umožnilo vytvářet společné čínsko-zahraníční podniky, ale také to znamenalo vyřešit problém zpoplatnění využívané půdy. Takže v září 1983 byl přijat Zákon o společných čínsko-zahraníčních podnicích: "Investice čínských partnerů ve společných podnicích mají zahrnovat právo využívání pozemků poskytovaných této společnosti po dobu jejího fungování. Pokud práva na využití pozemku není dosaženo výší investice je společnost nucena platit poplatek za využívání půdy."¹⁴²

Zpoplatnění půdy položilo základ pro prosperitu a rozvoj bytového trhu v 80. letech. Vláda poté rozhodla, že městská výstavba má obsahovat všeobecný rozvoj a umožnila vytvářet společnosti zabývající se stavbou měst a městským rozvojem. Následně roku 1984 Komise státního plánování a Ministerstvo městské a venkovské výstavby a životního prostředí prosadily reformu obrovského významu – zavedly "Předběžné předpisy pro společnosti celkového městského rozvoje" určující, že společnosti zabývající se všeobecným městským developmentem a výstavbou jsou firmami s nezávislou, legální způsobilostí a nezávislým účetnictvím, zodpovědné za svou činnost. Dokument také umožnil zprivatizovat administrativu městského developmentu.¹⁴³ Od té doby začaly developerské firmy fungovat jako nezávislý ekonomický faktor městské bytové výstavby.

12.3 Zavedení distribuce bytů

Po roce 1978 bylo bydlení stále ještě poskytováno státem nebo zaměstnavatelem. Po přijetí reformy na počátku osmdesátých let se jedním z prvních kroků k vyřešení bytové krize stalo zavedení prodeje státních bytů do soukromého vlastnictví. V reakci na ekonomické změny se začaly velice rychle zvyšovat příjmy obyvatel a podpora ze strany státu mohla být snižována. To, že obyvatelé získali možnost využívat své vlastní peníze a sami si začali rozhodovat o investicích, se stalo důležitým bodem makroekonomických změn. Byla umožněna privatizace státních bytů za výhodných podmínek. Stát se snažil motivovat lidi k nákupu bytů a podporoval bytový trh, aby byla zajištěna dostatečná návratnost investic do výstavby. V roce 1982 vláda rozhodla zavést experiment s prodejem bytů ve městech Changzhou, Zhengzhou, Sashi a Siping, kde byli obyvatelé vybídnuti ke koupi a následné rekonstrukci státních bytů. Bank of China zde také začala poskytovat půjčky na pořízení a opravy nemovitostí. Například v Changzhou byly byty patřící státním společnostem prodávány za jednu třetinu jejich skutečné ceny.

141 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

142 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 16

143 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

Obr. 283: Bytové domy postavené v roce 1977 podél Qiansanmen avenue v Pekingu
Zdroj: <https://www.mcgill.ca/mchg/files/mchg/images/lian-fig31.jpg>
Staženo: 27.6.2015

Bylo také umožněno zaplatit při nákupu pouze polovinu částky a druhou polovinu splatit do pěti let. Nákupem nemovitosti obyvatelé získali veškerá vlastnická práva.¹⁴⁴

Široké masy lidí využily možnosti výhodné koupě státních bytů. Do ledna 1984 se ve výše uvedených čtyřech městech prodalo 2140 bytů¹⁴⁵. Takto výhodné podmínky koupě bytů trvaly do poloviny osmdesátých let, kdy se od zvýhodnění upustilo.

Vláda se snažila prodej bytů rozšířit po celé zemi, za tímto účelem byla v roce 1986 založena Vládní skupina pro řízení bytové reformy, která měla za úkol koordinovat zavádění změn. V roce 1988 vydala vláda dokument nazvaný *Plán zavedení pozvolných reforem systému bydlení ve velkých a malých městech*.¹⁴⁶ Ten oficiálně potvrdil podstatu bytů jako komodit a položil základ pro celoplošnou privatizaci bytů. V 1991 Vládní skupina pro řízení bytové reformy vydala dokument číslo 73: *Usnesení o aktivním a vhodném vykonávání bytové reformy*, který přenesl bytovou reformu na úroveň celého státu.¹⁴⁷ Prodej státních bytů se poté rychle rozšířil po celé zemi.

12.4 Důraz na efektivní využívání pozemků a zvyšování hustoty zástavby

Prvotní experimentování se zaváděním reforem a rozvoj technologií znamenaly rozmach bytové výstavby po celé zemi. V různých městech začaly vznikat nové bytové čtvrti. Mezi roky 1979 a 1982 bylo postaveno 310 milionů metrů čtverečních bytů, to představovalo 37 % ze všech bytů postavených od založení Čínské lidové republiky.¹⁴⁸ Tak obrovský rozvoj potřeboval nějaké teoretické pozadí, proto se začaly zkoumat témata úspory pozemků, funkčně efektivního bydlení, vystavěného prostředí a veřejné vybavenosti.

Hlavní otázkou bytové výstavby se stalo zajištění dostatečně kvalitního bydlení pro neustále rostoucí populaci na poměrně omezené ploše. K vyřešení tohoto problému vydávali architekti obrovské úsilí. Bylo studováno využívání různě vysokých budov, nebo se zabývali hloubkou dispozic. Také se testovalo umístěním zástavby na pozemku zahrnující lineární deskové domy v řadové zástavbě, různé kombinace výškové a nízké zástavby, kombinace dlouhých úzkých budov a uzavřené zástavby okolo vnitrobloku, stejně jako východo–západní orientace, rohové byty a různě zkosené kompozice.

144 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

145 Tamtéž

146 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 16

147 Tamtéž; s. 21

148 *China Statistic Year Book, 1984*; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041

Zkoumala se specifická témata výškových budov. Často bylo diskutováno zvyšování hustoty pomocí racionálního umístění budov a vhodného využívání místa na pozemku.

Na konci 70. let se v Pekingu velice rozmohla výšková výstavba. Ta byla prosazena hlavně pro zvyšování hustoty populace a pro menší zabírání místa. Výškové domy dokončené v Číně v 70. letech měly téměř všechny formu horizontálních desek a na každém patře měly dlouhé chodby pro minimalizaci počtu výtahů.

V roce 1977 bylo postaveno 34 bytových domů o výšce 10–15 pater podél Qiansanmen avenue na jižní straně náměstí Nebeského klidu, kde jim musela ustoupit stará městská hradební zeď. Vysoké budovy vytvořili 5 km dlouhou řadu, obyvatelé Pekingu jim tedy začali říkat "nová městská hradba".¹⁴⁹ V roce 1981 se 75 % čínských výškových budov nacházelo v Pekingu.¹⁵⁰ Zatímco v zahraničí byly dávno známy výsledky diskuse o výhodách a nevýhodách výškových staveb, pro Čínu byla výšková výstavba něčím úplně novým. Nejčastěji v čínském prostředí byla výškovým budovám vytýkána vysoká cena a dlouhá doba výstavby. Výškové domy navíc zničily tradiční městskou krajinu, která byla tvořena nízkou zástavbou okolo vnitřních dvorů. Někteří experti předpokládali, že rozvoj výškových budov bude probíhat pouze po dobu několika let, než se pomocí ní vyřeší problémy přeplněných a zchátralých měst.¹⁵¹

Existuje hodně metod jak zvýšit hustotu zástavby, avšak pouhé násobení počtu pater je nejjednodušší variantou. V zemi jako je Čína, která má obrovskou populaci a poměrně velký nedostatek půdy, bytová otázka jednoznačně vyžaduje trojrozměrná řešení. Zastánci výškové výstavby navíc argumentovali tím, že jako ekonomická výhoda se musí brát v potaz investice do rozvoje celého města, ne pouze cena jednotlivých domů. Později se výšková výstavba totálně prosadila. V polovině 80. let už výškové stavby představovaly 45 % bytů v Pekingu.¹⁵² Pro snížení ceny byly hlavně v chudších městech často stavěny až desetipodlažní domy bez výtahů. (Já jsem v Nanjingu bydlel v sedmém patře bez výtahu.)

Protože čínské normy připouští velmi malé bytové jednotky, šířka jednotlivých domů byla velice malá. Na konci 70. let byla standardní šířka domu mezi 8 a 10 metry. Pro lepší klima byla vyžadována orientace bytů na jih, což značně omezilo varianty urbanistického rozvržení. Životní úroveň obyvatel neumožňovala vysoce technologické vybavení kuchyní a koupelen, hlavně kuchyně tedy vyžadovaly přirozené větrání. Jejich umístění na čelní fasádu přinášelo problematickou dispozici bytu, proto se začaly objevovat domy s dispozicí okolo větrací a prosvětlovací šachty, což ale přineslo špatnou hygienu, co se týče zápachu a neúčinného osvětlení.

12.5 Snaha o standardizaci a typizaci bytových jednotek

Při stále více sofistikovaných řešeních bytové výstavby vyvstal nevyhnutelný konflikt mezi typizací a různorodostí bytů. Zprvu standardizace nebyla moc promyšlená a vedla spíše ke zjednodušení návrhu než k vytváření větší bohatosti bytů. Po prostudování některých zahraničních studií na toto téma začali architekti plodný výzkum standardizace a modulace bydlení. Některé univerzity byly přizvány k řešení bytové výstavby a vytvářely pozoruhodné návrhy, které měly významný vliv na pozdější návrhy bytových domů, avšak pro jejich přílišnou pokrokovost se samy široce neuplatnily.

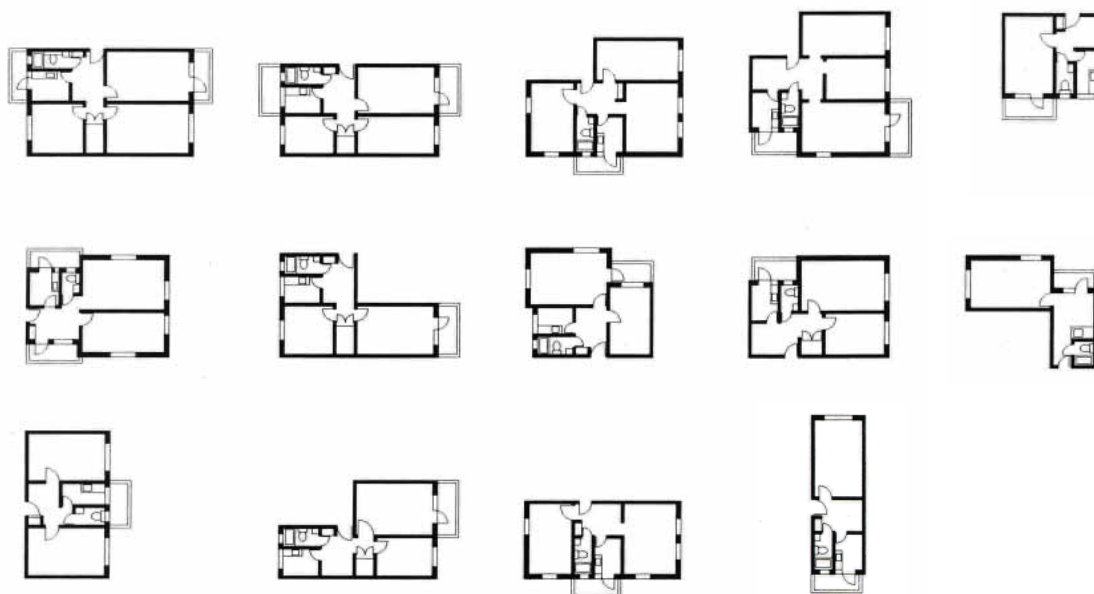
Standardizace bytové výstavby se obecně skládá ze tří částí: standardizaci

149 ZHENG, Lian. *Urban Renewal in Beijing, Observation and Analysis*; <https://www.mcgill.ca/mchg/student/renewal/chapter3>; staženo: 6.2.2017

150 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

151 KWOK, R. Yin-Wang. *Trends of Urban Planning and Development in China*; in *Urban Development in Modern China*. Boulder: Westview Press. 1981.

152 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

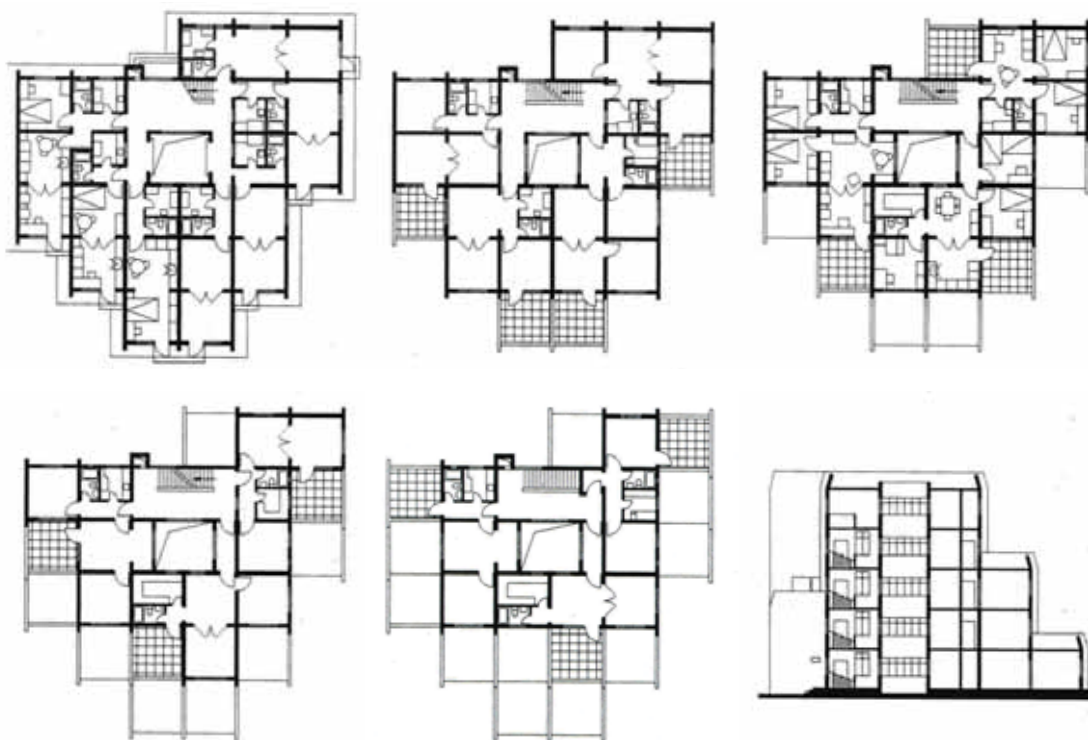
Obr. 284: Typizované byty ve městě Tianjin, které odpovídaly standardizované výstavbě
 Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*;
 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

průmyslově vyráběných komponentů, standardizaci bytových jednotek a dále pak o systematický architektonický návrh, který kombinuje předchozí dvě fáze k vytvoření různorodé a bohaté skladby bytů. Architekti si nejdříve určili modulaci a její prostorové uspořádání. Často používanou metodou bylo vytvoření pevného rozdělení jednotlivých bytových jednotek, které ovšem rezidentům poskytovaly bohaté možnosti v dělení prostoru. Při využívání konfigurace pevných jednotek, bylo nejdříve rozhodnuto o parametrech modulu, který určil velikost základních místností. Pro vytvoření dispozice bytu bylo poté možno jednotlivé moduly volně prostorově dělit. Tato metoda modulace byla ekonomicky vhodná a rychle se rozvíjela.

Typizovaná bytová výstavba ve městě Tianjin z osmdesátých let byla primárně zacílená na naplnění různorodých potřeb rezidentů. V průběhu návrhu se postupovalo následně, nejprve se vytvořilo rozložení typizovaných místností a tím vznikl typizovaný byt, který odpovídal standardizované výstavbě. Z takových bytů byl posléze poskládán celý dům. Po vytvoření rozsáhlé analýzy bytové výstavby, velikostí rodin, konstrukčních standardů a dalších prostorových ohledů, se architekti rozhodli používat 14 základních prostorových variant bytů o rozloze 31,8 až 66,52 m². Těchto 14 bytů se stalo základem standardizace a typizace. (obr. 284) Jejich seskládáním mohlo vzniknout 12 různých sekcí, ze kterých bylo možno seskládat nepřeberný počet možností pro bytové domy v závislosti na prostorovém kontextu a potřebách budoucích nájemníků.¹⁵³

V roce 1984 proběhla národní soutěž na standardizované návrhy bytových domů. Tsinghua University odevzdala návrh složený z terasových domů. Unifikované moduly a typizované místnosti byly chytře organizovány do pěti až šesti podlažních domů. Bylo umožněno flexibilní využívání různých místností a každý byt měl prostorný balkon (obr. 285–287). Toto řešení také umožňovalo různá urbanistická uspořádání. Pečlivá organizace vytvářela příjemné prostředí bytového komplexu. Vnitřní a vnější prostory se uceleně prolínaly a vytvářely různé překvapivé kombinace pro zkvalitnění bydlení. Po zavedení do výstavby byl tento typ domu velice dobře přijat obyvateli Pekingu, Tianjinu a Yantai. Avšak terasové zahradní domy měly omezené schopnosti k vyřešení nedostatků

153 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

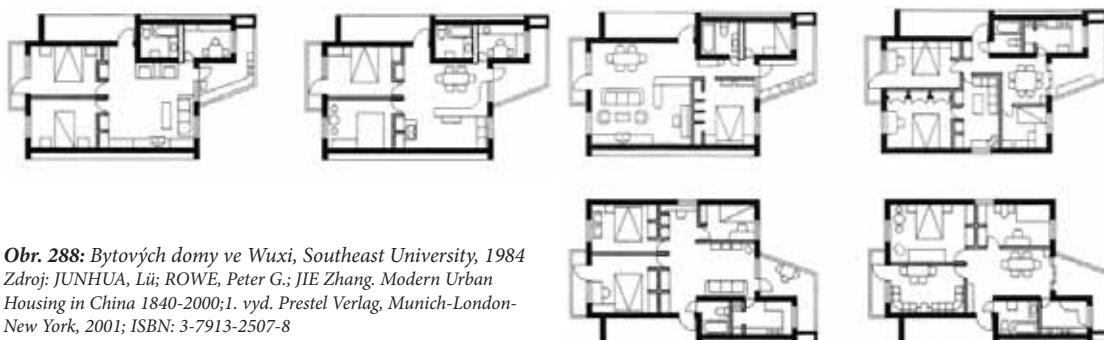

Obr. 285–287: Návrh terasových domů, Tsinghua University, 1984

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*;

1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

<http://arch.tsinghua.edu.cn/xiaoyou/cj/1946-1970/10/index.htm>; staženo: 23.2.2017

Obr. 288: Bytových domy ve Wuxi, Southeast University, 1984

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

bytového fondu a ke zvyšování hustoty zástavby, také byly tyto domy pro pomalou výstavbu poměrně neefektivní.

V roce 1984 začala Southeast University spolupracovat na výzkumu a výstavbě bytových domů ve Wuxi (obr. 288). Přístup k bytové výstavbě byl založen na participaci obyvatel při navrhování bytů. Konstrukční části domů byly rozděleny do dvou kategorií: nosných (nosné zdi, podlahy, střecha) a dělicích (příčky a vestavěné části nábytku). Návrh a výroba obou částí byly prováděny odděleně, což umožnilo zapojit residenty do procesu návrhu. Stát investoval do produkce nosných konstrukčních částí a budoucí obyvatelé do dělicích prvků, takže mohli rozhodovat o finální podobě a uspořádání jednotlivých bytů.

V roce 1985 vyhláška o bytové výstavbě říkala, že městské bydlení má být tvořeno výhradně formou výškových staveb, ale zároveň dodává, že výstavba výškových budov musí podléhat přísnému dozoru a kontrole. Výškové budovy měly být stavěny, pokud se prokázal jejich přínos k vyšší efektivitě využívání pozemku. V tomto období se začalo experimentovat s různými půdorysnými variantami. Začaly se vytvářet návrhy s mnohem bohatšími dispozicemi. Na konci sedmdesátých let se využívala hlavně základní, jednoduchá dispoziční řešení. V polovině osmdesátých let zaznamenaly návrhy výškových domů veliký posun díky využívání mezonetových bytů (obr. 289 – 291) a půdorysů budov ve tvaru písmen X, Y, V, T, atd. V té době se stavěly výškové budovy s různě kvalitními byty, podle životní úrovně jejich obyvatel. Například budova Yandang v Šanghaji (obr. 292 a 293) byla první výškovou budovou stavěnou v čínsko-zahraněční spolupráci. Každý byt měl dvě koupelny a prostornou kuchyň, což byl v polovině osmdesátých let veliký luxus (i dnes je to veliký luxus). Aijian Building, která je také v Šanghaji, byla navržena pro čínské emigranty vracující se ze zahraničí. Každý byt měl dvě ložnice a obývací pokoj s celkovou plochou bytu 95 m² (obr. 294 a 295).

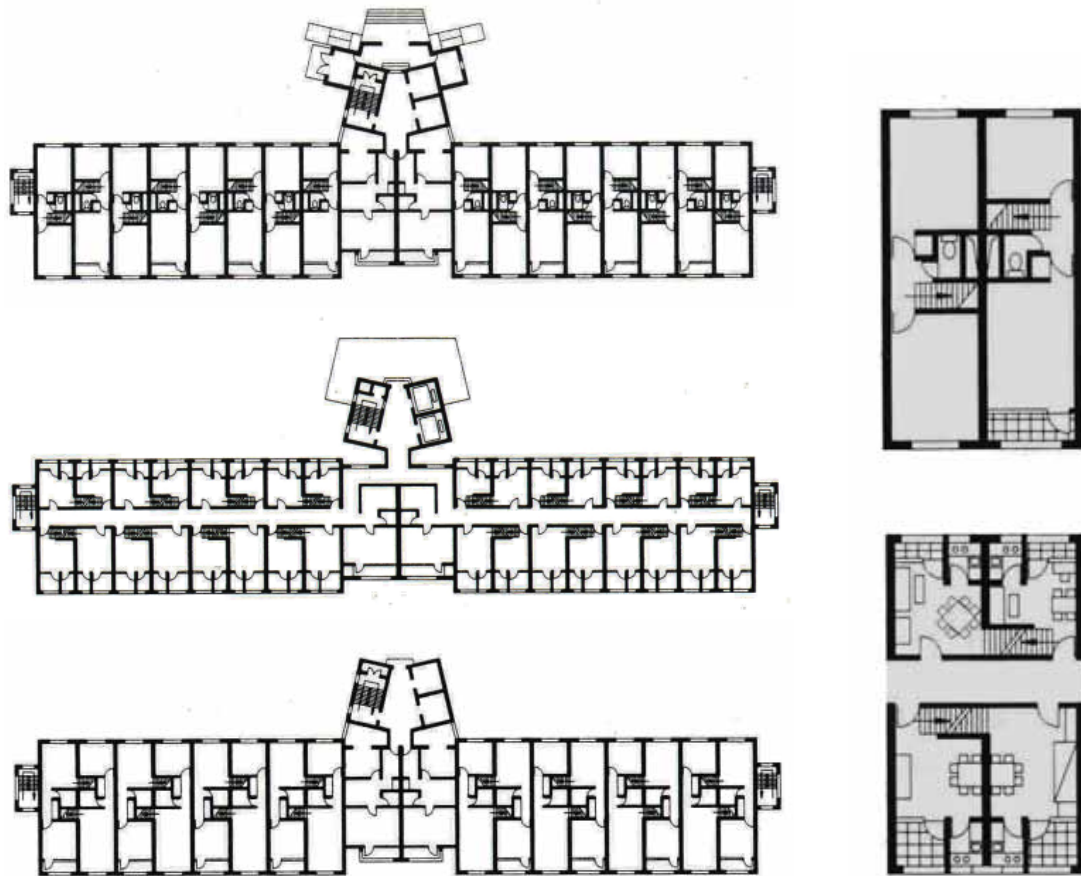
S dalším testováním výškové výstavby se začaly objevovat kvalitní řešení s lepšími funkčně prostorovými vlastnostmi a nižší cenou. Například půdorysy tvaru # byly výsledkem optimalizace přirozeného prosvětlení a větrání všech funkčních částí bytu, velké využitelnosti podlažní plochy, úspory pozemku a konstrukce. (obr. 296 a 297)

V tomto období se architekti také zabývali možnostmi adaptability a flexibility jednotlivých bytů, což navázalo na rozvoj bytové standardizace a modifikace, které byly započaty už dříve. Obecný přístup spočíval v umožnění flexibility jednotlivých bytů v rámci systémové modulace, aby se mohl byt přizpůsobit různým potřebám obyvatel. Podobně, jako byl navržen projekt ve Wuxi (viz výše), kde bylo budoucím rezidentům umožněno podílet se na návrhu jednotlivých bytů. Dalším příkladem je terasový dům v Xishawang v Yantai v provincii Shandong (obr. 298), který má flexibilní půdorys umožňující participaci obyvatel. Konstrukčně byl tento projekt navržen jako kombinace litého železobetonového skeletu a cihelných vyzdívek.

Při návrzích výškových domů se začaly uplatňovat kombinace různých konkávních a konvexních půdorysných schémat k vyřešení problémů malých prosvětlovacích šachet. To umožnilo zachování adekvátní hloubky domu a zvyšování hustoty zástavby. Vhodná geometrie využívající zalomených fasád, umožnila vytvářet přiměřené prosvětlení a odpovídající hloubku jednotlivých bytových jednotek. Ve druhé polovině osmdesátých let se výšková bytová výstavba začala masově rozvíjet a architekti se zaměřili na vytváření nižšího prostorového standardu bytů, pro širokou populaci.

Stavební boom té doby můžeme demonstrovat na zvětšování Pekingu. V roce 1949 měl Peking rozlohu 108,9 km², poté co během osmdesátých let proběhl obrovský stavební rozvoj, měl Peking v roce 1990 už rozlohu 420 km², je zde tedy nárůst o 386 %.¹⁵⁴ Město se postupně zvětšovalo v koncentrických kruzích okolo starého centra.

154 YANG, Zhenhua. *On the Control of FAR in City Planning*. In *Beijing City Planning and Construction Review*, 1994, No.1:s.6

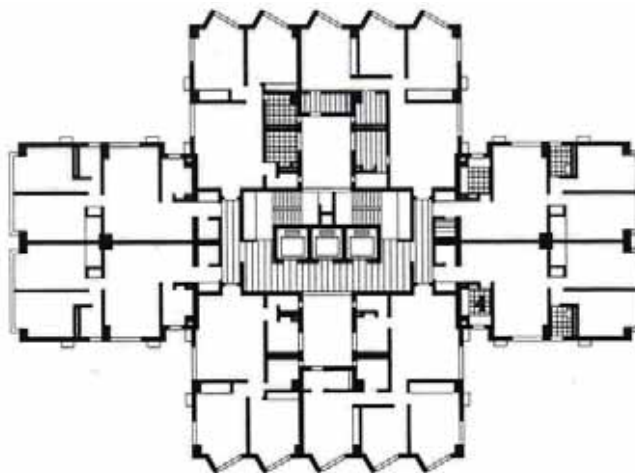
Obr. 289–291: Budova s mezonetovými byty v Quyangxincun v Šanghaji
 Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

<https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
 Staženo: 13.9.2015

Obr. 292–293: Budova Yandang, Šanghaj

Zdroj: <https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>; staženo: 6.2.2017

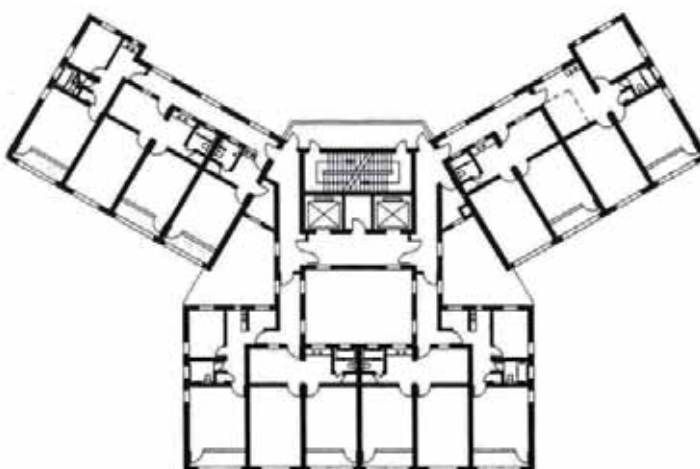
Obr. 294–295: Aijian Building, Šanghaj

Zdroj: <https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>; staženo: 6.2.2017

Obr. 296–297: Budova Spring Mansion, Šanghaj

Zdroj: <https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>; staženo: 6.2.2017

Obr. 298: Terasový dům v Xishawang v Yantai v provincii Shandong
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*;
1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

Obr. 299: Bytové domy v Pekingu
Zdroj: Archiv autora

Obr. 300: Peking, Jianguomen v roce 1979

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0102uwco.html; staženo: 19.2.2017

Obr. 301: Peking, Jianguomen v roce 1979

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0102uwco.html; staženo: 19.2.2017

Obr. 302: Peking, Qizhimen 22. prosince 1979
Zdroj: http://news.qq.com/a/20090828/002623_7.htm; staženo: 19.2.2017

Obr. 303: Východní Chang'an avenue v Pekingu v roce 1982
Zdroj: http://news.qq.com/a/20090828/002623_12.htm; staženo: 19.2.2017

Obr. 304: Provoz na Chang'an avenue v Pekingu v roce 1986

Zdroj: <http://bikeshare.com/wp-content/uploads/2013/11/62.jpg>; staženo: 19.2.2017

Obr. 305: Peking, Jianguomen v roce 1991

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0102uwco.html; staženo: 19.2.2017

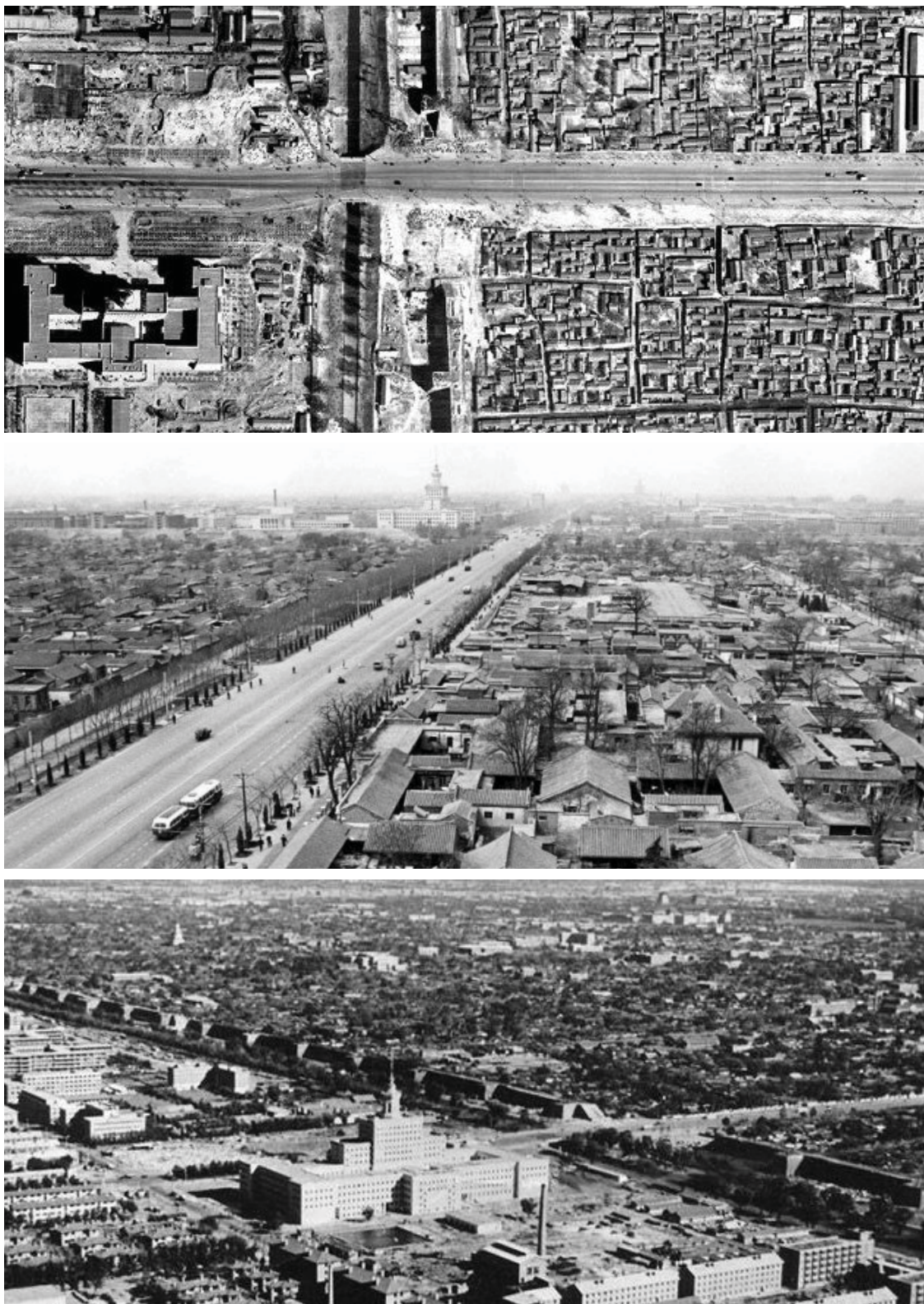
Obr. 306: Peking Liufang, bytové domy z 80. let

Zdroj: http://am774.com/netfm/english_service/ourteam/bruce/201403/t20140312_709722.htm
Staženo: 19.2.2017

Obr. 307: Bytové domy z 80. let na Zhongguancun avenue v Pekingu

Zdroj: Archiv autora

Obr. 308–310: Tradiční pekingské domy, budova Čínského rozhlasu a Chang'an Avenue v 60. letech

Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_59efd9b70102uyek.html
staženo 14.2.2017

12.6 Tradiční městské formy v osmdesátých a devadesátých letech

Pekingské Staré město zabírá zhruba 62 km². Jeho prostorový plán je vytvořen přesně podle starých čínských představ popsanych v *Knize obřadů*, takže je vytvořeno v pravouhlém šachovnicovém rastru bulvárů, ulic a malých uliček.

Velké bulváry dělily plochu města na čtverce veliké zhruba 750 x 750 m, tedy 55 ha. Tyto čtvrti byly protkány sítí uliček (sousedství), která se nazývají hutong. Plocha mezi hutongy byla rozdělena na stavební parcely o rozměrech 13 x 13 m.¹⁵⁵ Každá tato parcela připadala na jednu domácnost, postupem času se ale i většina z nich rozdělila na ještě menší parcely. Svůj pozemek mohla každá rodina využít a zastavět podle individuálních potřeb, kterým byly domy přizpůsobeny. Prostorové rozvržení domu většinou odpovídalo ekonomickému statutu dané rodiny.

Konstrukčně byly domy provedeny jako dřevěné skelety, takže v průběhu času umožňovaly velkou flexibilitu a adaptabilitu.

V roce 1949 představovalo bydlení 90 % funkčního využití plochy starého města. Typologicky byly použity téměř výhradně tradiční atriové domy typu siheyuan. Ty zabíraly celkovou zastavěnou plochou okolo 17,6 milionů metrů čtverečních.¹⁵⁶

V roce 1989 zabíraly tradiční domy siheyuan okolo 30% plochy Starého města, s 11 miliony metrů čtverečních zastavěné plochy, bydlelo zde 1,2 milionu lidí (pro srovnání celá současná Praha). Takže hustota zalidnění Starého města v té době byla 19 350 obyvatel / km².

Tradiční městské formy byly v osmdesátých a devadesátých letech absolutně ignorovány. Přitom z ekonomického pohledu bylo logické rekonstruovat stávající bytový fond než stavět nové domy, protože v Číně v té době byla cena práce mnohem nižší než cena stavebních materiálů. Rekonstrukce je většinou velice pracná, ale spotřebuje mnohem menší množství materiálu, proto se za daných podmínek jevila výhodněji. Přesto se přistoupilo výhradně k demolicím a následně nové výstavbě. Investice na rekonstrukce stávajícího bytového fondu představovali v Pekingu mezi lety 1978 – 1985 pouze 1,78 % z celkových investic do bytové výstavby.¹⁵⁷ Do rekonstrukcí se více neinvestovalo, protože převládal názor, že stará zástavba stejně dříve či později ustoupí moderním domům. Bylo tedy zbytečné do oprav investovat. To vyústilo v problémy se špatným technickým stavem budov, takže mnoho domů muselo být prohlášeno za nebezpečné, avšak nadále byly obývány.

Dalším vážným problémem bylo přelidnění. Nedostatečná bytová výstavba v předchozích dekádách vyústila v přelidnění Starého města. Rodiny se v průběhu let zvětšovaly, ale stále obývaly jeden dům. Bylo poměrně běžné, že i tři generace sdílely jednu místnost. Lidé si začali pomáhat stavbou dalších místností svépomocí, čímž ale zastavovali a zmenšovali plochu vnitřních dvorů, takže spousta místností přišla o přirozené osvětlení a ventilaci.

Čínské vládě se, díky absolutně nedostatečné podpoře a zanedbatelným investicím v průběhu dekád, podařilo přetvořit kdysi vznešené rezidenční čtvrti na slumy určené k demolici.

Během pekingského stavebního boomu v devadesátých letech bylo každý rok zbouráno okolo 600 hutongů.¹⁵⁸ Ty byly nahrazeny velkými bytovkami, parkovacími domy, prosklenými kancelářskými budovami a obchodními domy. Staré bulváry se proměnily v

155 WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

156 JIA, Haiyue; LIANG, Yanzhen. *Birdeye View Survey of the Old Courtyard Houses in Beijing*; In Beijing City Planning and Construction Review No.2; 1989; s. 49

157 ZHU, Youxuan. *Urban housing Renovation in China*; Master Thesis in City Planning and Architectural Studies. Cambridge, Massachusetts: MIT, Department of Architecture and Urban Planning, 1986

158 CAMPBELL-DOLLAGHAN, Kelsey. *Hutong vs. Highrise: A Photo Essay On China's Radical Urban Changes*; <http://gizmodo.com/hutong-vs-highrise-a-photo-essay-on-chinas-radical-ur-523165696>; staženo: 14.2.2017

osmiproudé dálnice. Centrum Pekingu se tedy doslova přes noc změnilo z "labyrintu, který pamatoval dynastii Ming" na ultramoderní urban sprawl.

Hutongy se přesto na spoustech míst dochovaly a ukazují nám energii a vitalitu starých čínských měst. Jejich obyvatelé se po právu obávají dalších demolic (obr. 327–331). Tyto domy přežily staletí válek a revolucí, kolektivního vlastnictví i ekonomické reformy. Vlastníci tradičních siheyuanů mohou hodně ztratit, jejich domy se předávaly z generace na generaci a často jsou hmotným mementem celých rodových linií.

12.7. Ju'er hutong

V průběhu osmdesátých let probíhala na pekingské univerzitě Tsinghua řada výzkumných projektů týkajících se rehabilitací tradičních městských čtvrtí. Cílem bylo vytvořit prototyp nového atriového domu, který dokáže zlepšit bytovou situaci a zároveň navázat na atmosféru a sociální vazby starých sousedství.

V roce 1987 se pekingská municipalita rozhodla uskutečnit experiment zabývající se revitalizací nejvíce zanedbaných obytných čtvrtí. Byly vytvořeny čtyři vzorové pilotní projekty. Tým okolo profesora Wu Liangyonga byl přizván, aby zpracoval 8,2 ha velké území okolo hutongu Ju'er poblíž ulice Nanluogu Xiang, 600 m východně od bubnové věže.

Wu zastával názor, že genius loci Starého města leží ve vztahu mezi interiérem a exteriérem, v hierarchii a organizaci jednotlivých staveb okolo malých uzavřených dvorů, v oddělování a propojování jednotlivých veřejných a poloveřejných prostranství, dále pak ve flexibilním využívání budov a jejich schopnosti vytvářet různé modifikace. Základním rozvržením prostoru se stala kompozice okolo rastru větších a menších vnitřních nádvoří. To mělo přispět k vytvoření lepší komunity. Wu se snažil pečlivě sledovat zvyky a životní styl místních obyvatel, aby jim mohl přizpůsobit jednotlivé byty. To se odrazilo v návrhu dispozic s malou před síní a velkou obytnou ložnicí, která slučovala všechny denní aktivity. Podobné dispozice je možné najít v tradičních domech siheyuan.

K zajištění ekonomické udržitelnosti projektu musela být celková užitná plocha srovnatelná s konvenční bytovou výstavbou tvořenou výškovými domy, takže třípatrové domy měly obytné i podkroví a sklepy prosvětlené skrz anglické dvorky. Projekt byl rozdělen do několika fází. První fáze, která začala v říjnu 1989 a oficiálně skončila v srpnu 1990, zahrnovala zbourání 7 nejpoškozenějších starých rezidencí a 64 domů s poškozenou statikou. Na jejich místě vyrostlo 46 nových bytových domů, které zvýšily průměrnou obytnou plochu na jednoho obyvatele z 5,3 m² na 12,4 m². Druhá fáze probíhala od března 1991 do prosince 1992 a vyžádala si zbourání 32 rezidencí a 334 zchátralých a nebezpečných domů. Na jejich místě bylo postaveno 160 nových domů, průměrná obytná plocha se zde zvětšila ze 7,3 m² na 13 m².¹⁵⁹

Projekt usiloval o radikální změnu v čínské bytové politice. Náklady na výstavbu byly rozděleny mezi municipalitu a uživatele domů. Obyvatelé původních domů byli po dobu stavebních prací přestěhováni do náhradního bydlení. Po jejich skončení jim byly nové byty nabídnuty k odkupu za výhodnou cenu, která odpovídala jedné pětině tržní ceny. Lidé mohli odkoupit nově postavené byty, anebo zůstat v náhradním bydlení. V první fázi se pouze 13 původních rodin ze 48 se rozhodlo vrátit se zpátky a byty odkoupit. Volné byty byly prodány za plnou tržní cenu, což pokrylo původní investiční náklady.¹⁶⁰

Použité materiály byly vybrány s ohledem na lokální tradice. Přízemí bylo obloženo tradičními šedými cihlami, zatímco v patrech byla užitá bílá omítka, z důvodů využití

159 Ju'er hutong; <http://en.bjchp.org/?p=4684>; staženo 19.2.2017

160 ZHENG, Lian. *Urban Renewal in Beijing, Observation and Analysis*; <https://www.mcgill.ca/mchg/student/renewal/chapter3>; staženo: 6.2.2017

Obr. 311–313: Ju 'er hutong

Zdroj: <http://images.china.cn/site1006/20070806/00105cad1c5082100c407.jpg>

http://image3.yibei.com/books/krs/110428/4db8d6887e021e5b511a5e69_1.jpg

<http://www.shanghome.cn/upload/attachment/old/2009030719.JPG>

Staženo: 17.2.2017

odrazu světla k snížení zastínění okolních domů. Tradiční šikmé střechy dobře zapadly do okolního kontextu. Architektonický výraz doplnily tradiční detaily, jakými jsou například vstupní nadpraží. Bohatá zeleň celkově zlepšila obytné prostředí celého komplexu.

Experiment dokázal, že je možné dosáhnout stejné hustoty obyvatel, jakou mají obytné komplexy výškových domů, i ve struktuře tvořené výhradně dvou až tří podlažními domy. Zároveň tento typ zástavby přináší lepší sociální udržitelnost, smysluplněji využívá venkovní prostory a vytváří klidné životní prostředí. Všechny veřejné i vnitřní prostory mají lidské měřítko.

Taková výstavba by měla být teoreticky levnější než výškové domy, protože jsou použity jednoduché stavební procesy a levné materiály. Wu se navíc snažil standardizovat atriové domy, bytové jednotky i jednotlivé stavební dílce, tak aby tyto stavby byly použitelné pro řešení problémů bytové politiky velkého měřítka. Bytová výstavba měla mít podle něj podobu obnovy organismu celého města, kdy zachovalé domy mají být rekonstruovány a stará zástavba, která je ve špatném technickém stavu a není ekonomicky udržitelná, má být nahrazena novými domy, které odpovídají lokálnímu charakteru daného místa. Nemělo by se jednat o proces plošné demolice a nové výstavby velkého měřítka, ale spíše o pozvolné záplatování nejpoškozenějších míst.¹⁶¹

Přestože projekt obdržel v roce 1993 ocenění World Habitat Award, tento přístup se v širším měřítku neuchytil. Jeho zaměření na postupnou obnovu pomocí drobných zásahů nekorespondovalo se snahou politických představitelů o rychlou bytovou výstavbu, která odpovídá době bezprecedentně rychlého ekonomického růstu. Zároveň technologický pokrok a průmyslová výroba stavebních materiálů zlevnily a zjednodušily produkci bytových komplexů výškových domů, jejichž výstavba byla časově efektivní.

161 *Ju'er Hutong Courtyard Housing Project, Beijing*; <https://www.bshf.org/world-habitat-awards/winners-and-finalists/juer-hutong-courtyard-housing-project-beijing/>; staženo 19.2.2017

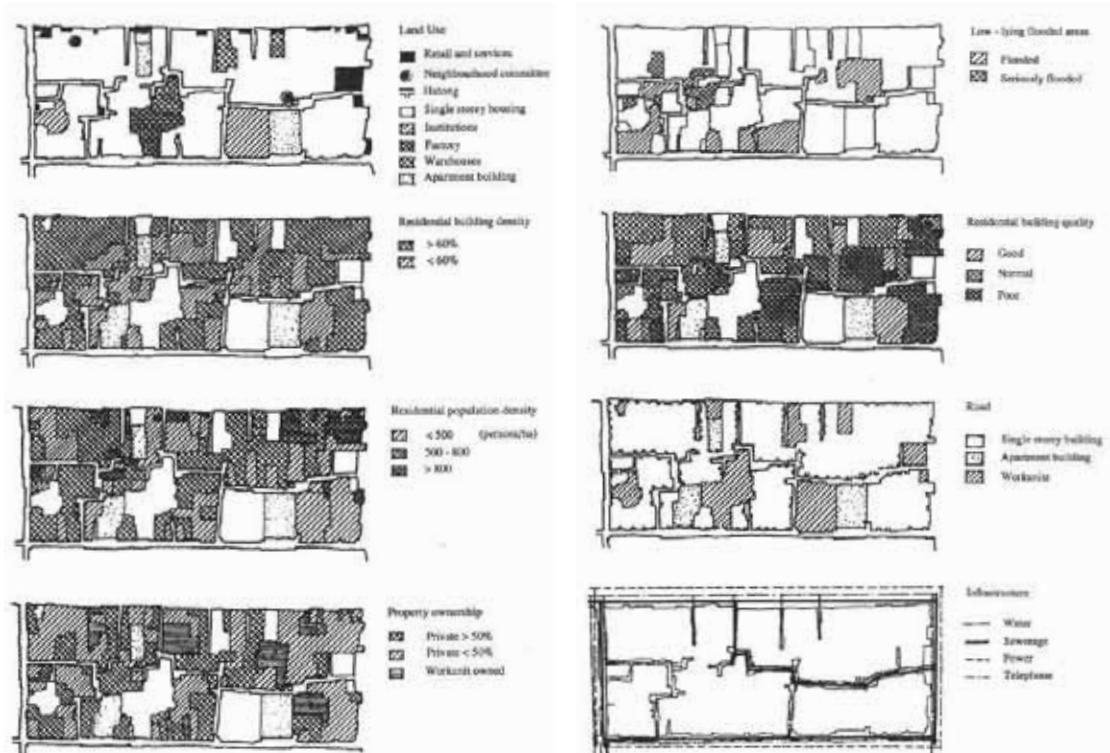
Obr. 314–316: Ju'er hutong

Zdroj: <http://www.cultural-china.com/chinaWH/html/en/2329bye6376.html>

<http://imgcdn.yicai.com/uppics/images/2016/03/20120217084820715.jpg>

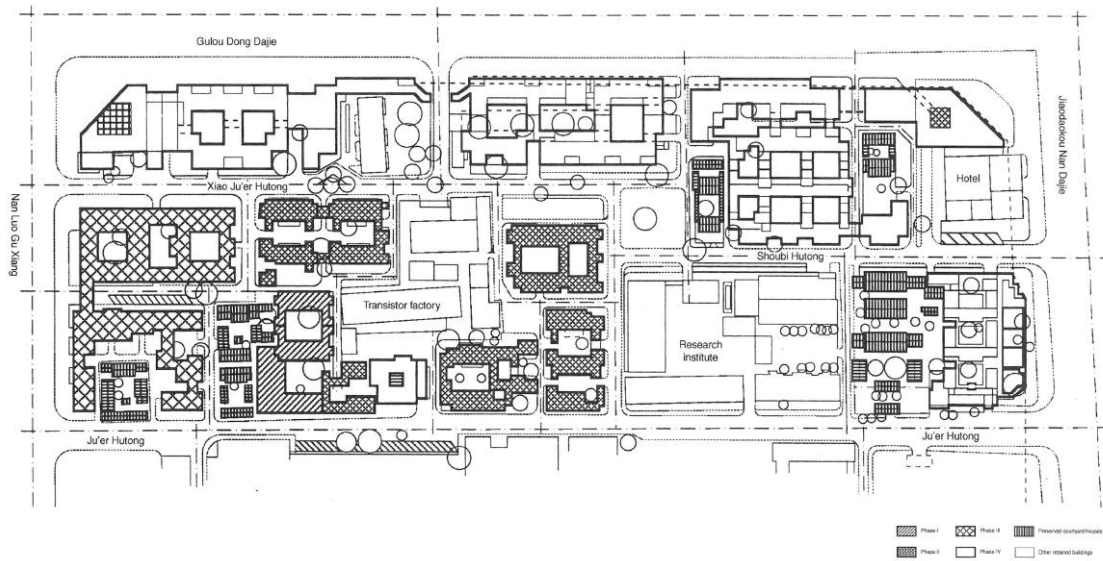
https://designtmdotcom.files.wordpress.com/2011/05/img_0829.jpg

Staženo: 17.2.2017

Obr. 317: Ju'er hutong, analýzy původního stavu řešeného území

Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

Obr. 318: Ju'er hutong, situace návrhu

Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

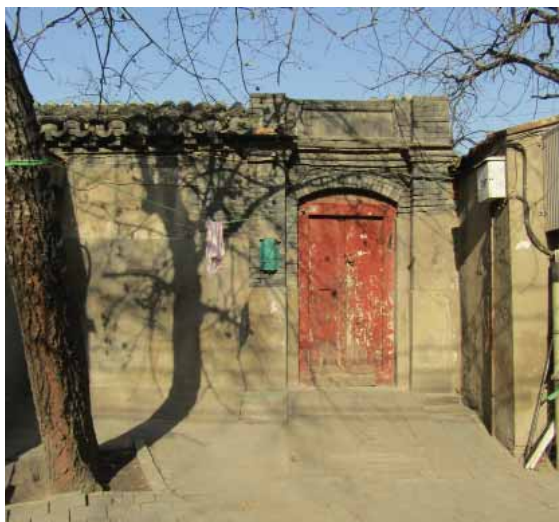

Obr. 319: Ju'er hutong; půdorys přízemí a pohled na blok C (2. fáze)

Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

Obr. 320: Ju'er hutong; půdorys přízemí a řez blokem D (2. fáze)

Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

Obr. 321–326: Podoba pekingských hutongů v roce 2016
Zdroj: Archiv autora

Obr. 327–331: Demolice pekingských hutongů v roce 2016
Zdroj: Archiv autora

/ 13 /
Plánovaná tržní ekonomika

13.1. Zavedení plánované tržní ekonomiky do stavebnictví v devadesátých letech

V Číně je velice specifický proces městského plánování, obzvláště pak úloha státní moci. Stát je jediným vlastníkem půdy ve městech, takže pronajímá pozemky investorům za účelem výstavby. To se děje většinou formou smluv o dlouhodobém pronájmu. Ze stavební produkce tedy plyne nemalý zisk do státního rozpočtu. Skrze vlastnictví půdy má stát rovněž plnou kontrolu nad výstavbou. Tu uplatňuje skrze přísně regulované územní plány a striktní stavební normy.

Proces, kde iniciativa jednotlivých investorů může být realizována pouze v rámci předem promyšleného mustru, je nazýván "plánovanou tržní ekonomikou".

Plánování tak představuje tvorbu strategie stavebního a ekonomického rozvoje, kde všichni účastníci jsou vybráni a dosazeni státem. Důležitá rozhodnutí jsou dělána pouze státním aparátem.

Stát však nemá úplnou moc nad podobou architektury. Vláda se zabývá plánováním, poté se do hry vloží vybraní investoři, kteří společně s architekty určují konečnou podobu budov, ulic, měst. Vznikl tak formát plánovací politiky, kde volná obchodní soutěž má své místo v části systému, ale důležitá rozhodnutí jsou přísně pod kontrolou státu.

Čínský přechod od plánované k tržní ekonomice začal sérií částečných reforem. Obecně se dá říct, že tyto reformy nebyly výsledkem promyšlené strategie, ale byly okamžitou reakcí na velké problémy. Zavádění reformy mělo dva charakteristické rysy. Prvním je pragmatismus – kritéria úspěchu byla určena spíše experimentem (zkušeností) než ideologií. Druhým je inkrementalismus (přírůstkovost) – ideou bylo zavádět změny lokálně, anebo jen v části ekonomického sektoru, a pokud se osvědčí, jsou zavedeny plošně.

Po třech letech výrazného ekonomického růstu mezi roky 1988 a 1991 následoval boom v bytové výstavbě, částečně k tomu přispěla i všeobecná výra v ekonomický rozvoj po Deng Xiaopingově proslovu během jeho slavné inspekční cesty po jižní Číně v roce 1992. Za vlády Mao Zedonga byla tržní ekonomika nazývána "kapitalistickým nesmyslem" a na začátku devadesátých let byla v široké společnosti stále ještě zakořeněna obava z otevření a uvolnění trhu. Deng tuto obavu smetl ze stolu slovy: "Proč by socialistická země nemohla mít tržní ekonomiku? Plánované hospodářství není ekvivalentem k socialismu, protože v rámci kapitalismu se také plánuje. Tržní hospodářství není ekvivalentem ke kapitalismu, protože obchod existuje i v rámci socialismu."¹⁶² Po jeho prosloveh zaznamenala Čína bezprecedentní ekonomický růst, který se promítl i do bytové produkce.

V čínské společnosti bylo vytvořeno pozitivní prostředí pro investice. V roce 1988 bylo v Číně 3124 developerů zabývajících se obchodem s nemovitostmi, v květnu 1992 počet developerů stále ještě nepřesáhl hodnotu 4000, avšak na konci roku 1992 jich bylo už 12000. z toho minimálně 2000 byly zahraniční společnosti, anebo společné čínsko-zahraníční firmy. Na konci roku 1993 zde fungovalo už více než 30000 developerských společností, což znamená desetinásobný nárůst během dvou let. V roce 1992 představovaly celkové investice do bytové výstavby v Číně 73,2 miliard Yuanů, což znamenalo nárůst o 117 % oproti předchozímu roku. Nová výstavba představovala 190 milionů m² bytů, zde bylo meziroční navýšení o 57,8 %. Objem finančních investic realitních developerů se během roku zvýšil o 87 % na 52,9 miliard yuanů.¹⁶³

Plánované zabírání zemědělské půdy pro novou výstavbu bylo v roce 1992 překročeno téměř dvojnásobně. Například v Šanghaji bylo v období mezi lednem a srpnem pronajato 9x více půdy pro nový development než za předchozí čtyři roky dohromady.¹⁶⁴

162 XINHUA. *Deng Xiaoping: Leading Thinker in China's Market Economy*;

<http://www.china.org.cn/english/features/dengxiaoping/103785.htm>; staženo: 21.2.2017

163 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

164 Tamtéž

Obr. 332: Bytový dům v Chongquingu
Zdroj: <http://imagesfound.blogspot.cz/2012/11/el-crater.html>
Staženo: 22.2.2017

Obr. 333: Bytové domy v Nanjingu
Zdroj: Archiv autora

Díky ještě ne zcela rozvinuté tržní ekonomice, byl bytový trh velice chaotický a spekulativní. V roce 1992 přesáhla celková výše půjček na výstavbu 50 miliard yuanů a do dubna 1993 bylo do spekulací s byty ve velkých městech na východě investováno okolo 100 miliard yuanů.¹⁶⁵

Rapidní rozvoj stavebního průmyslu byl výsledkem celkového makroekonomického růstu, který přerostl v tzv. "bublinu prosperity". Takže stát musel v roce 1993 výrazně zesílit jeho makroekonomickou regulaci, za účelem zpomalení abnormálního ekonomického růstu, po roce 1997 se čínská ekonomika opět stabilizovala.¹⁶⁶

V polovině devadesátých let uplynulo už téměř deset let od počátku ekonomických reforem. Za tu dobu se Čína vypořádala s obrovským nedostatkem bytů, kterému dříve čelila, ale poptávka po bytech stále převyšovala nabídku. Potřeba bytů narůstala tak, jak rostla městská populace a jak rostly příjmy obyvatel. Obytná plocha na jednoho obyvatele se velice zvětšila. V roce 1996 bydlelo 30% obyvatel výškových domů v prostorných bytech s několika místnostmi.¹⁶⁷ Takže nedostatek bytů byl dán také zvyšujícím se komfortem a nároky jejich uživatel.

V roce 1994 bylo vydáno "*Vládní rozhodnutí o prohloubení systémových reforem městského bydlení*".¹⁶⁸ Stát se rozhodl vytvořit nový bytový systém v městských oblastech v souladu s přechodem na socialistickou tržní ekonomiku a vyšší komercializací

165 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

166 Tamtéž

167 Tamtéž

168 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 21

bydlení. Na investicích do bytové výstavby se nově musí podílet uživatelé bytů a jejich pracovní jednotky společně se státem. Pracovní jednotka (*danwei*) byla zvláštní součástí organizace práce. V kontextu státního socialismu sloužila jako prodloužení státního aparátu ve smyslu sociální kontroly. V Číně byly dva hlavní typy státních pracovních jednotek: společnosti (*qiye*) a instituce (*shiye*). Naprostá většina městské populace získávala přístup k bydlení skrze své zaměstnavatele. Bytový trh byl nově rozdělen na dvě části. Zaprvé byl vytvořen Trh s dostupnými sociálními byty pro rodiny s nízkými a středními příjmy. Druhou částí pak byl trh s byty pro rodiny s vyššími příjmy. Tyto byty byly prodávány a pronajímány za obchodní ceny podle pravidel tržní ekonomiky.¹⁶⁹ Dále byly zavedeny dotace na bydlení, systém půjček na pořizování bytů a pojištění nemovitostí společně s dalšími finančními výhodami. Díky tomu mohl vedle zvýhodněného trhu se sociálními byty existovat i standardní bytový trh.

Cílem trhu se sociálními byty bylo postupné zvyšování cen, tak aby v roce 2000 nájem odpovídaly 15 % průměrných příjmů domácností.¹⁷⁰

Komplikace, které to přineslo, se netýkaly bytové politiky jako takové, ale spíše jejího uskutečnění v praxi. Už předtím v roce 1991 byla stanovena nejnižší cena prodeje bytu na 120 yuanů za m².¹⁷¹ Ceny bytů pro rodiny s nižšími příjmy byly určovány vládami jednotlivých provincií, podle místních příjmů a nákladů na výstavbu. Většina provincií se snažila nastavit ceny bytů na nejnižší možnou úroveň. To vedlo k další vlně prodávání státních bytů. V té době se objevily problémy spojené s tím, jak jednotlivé vládní společnosti, úřady a ministerstva mezi sebou soupeřili o peníze z prodeje bytového fondu. Ministerstvo financí tedy vydalo vyhlášku, podle které má být většina peněz z prodeje státních bytů vrácena státu, jednotlivým státním společnostem a institucím poté zůstalo přibližně pouze 10 až 15 % zisku.¹⁷² To zchladilo zájem pracovních jednotek prodávat své byty a od konce roku 1995 se prodej státních bytů zpomalil.

Toto období bylo charakterizováno zaváděním a testováním principů volné tržní ekonomiky. Mezi roky 1990 až 1995 vzrostly celkové investice do bytové výstavby ze 162 na 301 miliard yuanů. Zde je tedy nárůst investic o 85 % za pouhých 5 let. Průměrná obytná plocha na jednoho obyvatele se zvýšila z 3,6 m² v roce 1978 na 13,7 m² v roce 1990.¹⁷³

Reformy v tomto období ještě nedokázaly osamostatnit politiku bydlení od pracovních jednotek, které stále poskytovaly bydlení většině obyvatel. Proto je možné označit toto období za fázi duplicity, kdy pracovní jednotky stále pokračovaly ve stavění bytových domů pro své zaměstnance, zatímco obyvatelé starších bytových domů byli nabádáni, aby své byty za zvýhodněné ceny odkoupili od pracovních jednotek.¹⁷⁴ Na konci roku 1995 tak bylo do soukromého vlastnictví prodáno 30,5 % bytů.¹⁷⁵

S vypuknutím tzv. Asijské finanční krize v roce 1997 začala Čína mnohem více využívat stavební průmysl a bytovou politiku jako nástroj ekonomického růstu. Vláda se snažila o nové nastartování čínské ekonomiky, takže bylo úplně upuštěno od zvýhodněného poskytování bydlení ze strany státu. Dělníci si museli sami obstarat bydlení na bytovém trhu a nemohli se nadále spoléhat na to, že jim bude poskytnuto zdarma zaměstnavatelem. Ten jim ovšem mohl nabídnout finanční podporu. Vláda se snažila

169 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 21

170 Tamtéž

171 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

172 Tamtéž

173 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 22

174 Tamtéž

175 ZHANG, Amei. *Economic growth and human development in China*; http://hdr.undp.org/sites/default/files/amei_zhang.pdf; staženo: 22.2.2017

jednoduše podpořit další růst bytové výstavby. Znamenalo to definitivní konec systému, kde pracovní jednotky stavěly, nakupovaly a distribuovaly byty pro své zaměstnance.¹⁷⁶

V červenci 1998 vydala vláda dokument nazvaný „*Rezoluce o pokračování bytových reforem urychlující rozvoj bytové výstavby*“, kde je rozhodnuto, že od systému poskytování bydlení ze strany státu bude upuštěno do konce roku 1998 a bude plně nahrazen tržní ekonomikou.¹⁷⁷ Následně byli obyvatelé důrazně vyzváni, aby si do konce roku zajistili vlastní bydlení na bytovém trhu, anebo aby od státních společností odkoupili své stávající byty. Jednotlivé lokální vlády a pracovní jednotky zaváděly za tímto účelem různé možnosti k odkupu státních bytů za zvýhodněných podmínek. Od 1. ledna 1999 byly všechny byty prodávány a pronajímány podle tržních cen.¹⁷⁸

S cílem podpořit privatizaci vláda následně začala zvyšovat nájemné a zároveň zavedla nový systém poskytování hypoték. Takže pro většinu obyvatel se pronajímání bytů stalo nevýhodné. Během čtyř let, do roku 2002, bylo zprivatizováno 80 % bytového fondu.¹⁷⁹ To představovalo přibližně 1/3 Čínského HDP.¹⁸⁰

13.2. Xiaoqu

Xiaoqu je nejčastější forma bytové výstavby v Číně. Od osmdesátých let většina developmentu následovala tento koncept a dnes téměř každý městský obyvatel žije v rámci nějakého Xiaoqu.

Termín Xiaoqu lze doslovně přeložit jako „malá čtvrť“, význam tohoto slova můžeme také chápat jako komunita nebo sousedství. Ve skutečnosti se jedná o komplex bytových domů, které jsou obehnány zdí nebo plotem a které byly postaveny v rámci jednoho developerského projektu. Celý komplex má pouze několik vstupů. Ty jsou kontrolovány, pro pěší jsou ale většinou otevřené a volně průchozí během celého dne.

Starší Xiaoqu se nejčastěji skládají ze šestipodlažních budov. Tyto čtvrti jsou dnes ve velkých městech bourány a nahrazovány moderními výškovými domy. Nové Xiaoqu jsou shluky věžáků, kde je většinou mezi 1500 a 4000 domácností.¹⁸¹ Často zabírají jeden celý městský blok. Uvnitř se také nachází veškeré nutné vybavení, služby a obchody.

Na rozdíl od evropských měst, čínská města nebyla stavěna okolo centrálního náměstí, ale byla stavěna uvnitř rastru paralelních ulic. Centrem veřejného života tak nebylo náměstí, ale právě sousedství, kde měla komunita velkou důležitost. Politický a společenský život se tradičně odehrával právě v těchto městských částech, které jsou jak trochu veřejné, tak i trochu soukromé. Tento koncept převzal i současný čínský establishment. Podle oficiálního vyjádření vlády slouží politika Xiaoqu k vytvoření kvalitní občanské společnosti, podpoře společenské soudržnosti, sousedských vztahů, k vytvoření pocitu bezpečí a harmonické společnosti. Neoficiálně tento koncept demonstruje názor čínské vlády, že společnost je harmonická, pouze pokud je pod důslednou kontrolou.

176 JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; s. 259

177 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 23

178 Tamtéž

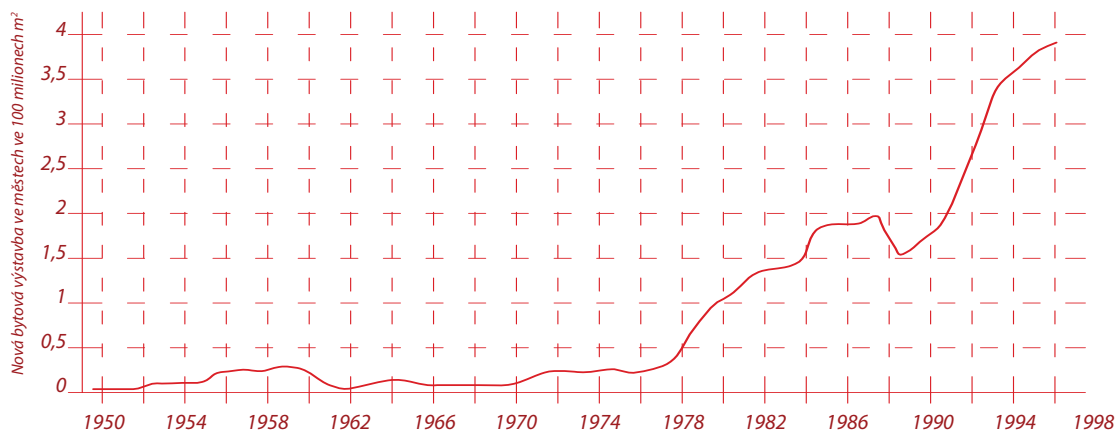
179 WANG, Ya Ping; *Urban Housing Reform and Finance in China: A Case Study of Beijing*; in *Urban Affairs Review* 36/5, květen 2001; s.: 620

180 ADAMS, Bill. *Macroeconomic Implications of China Urban Housing Privatization, 1998–1999*; in *Journal of Contemporary China* 18/62, Listopad 2009; ISSN: 1067-0564; s.: 881

181 BLACKADAR, Tom; JOHNSON, Marcia. *The Chinese xiaoqu*; <http://rnrblog.roughandreadytours.net/2012/03/chinese-xiaoqu.html>; staženo: 22.2.2017

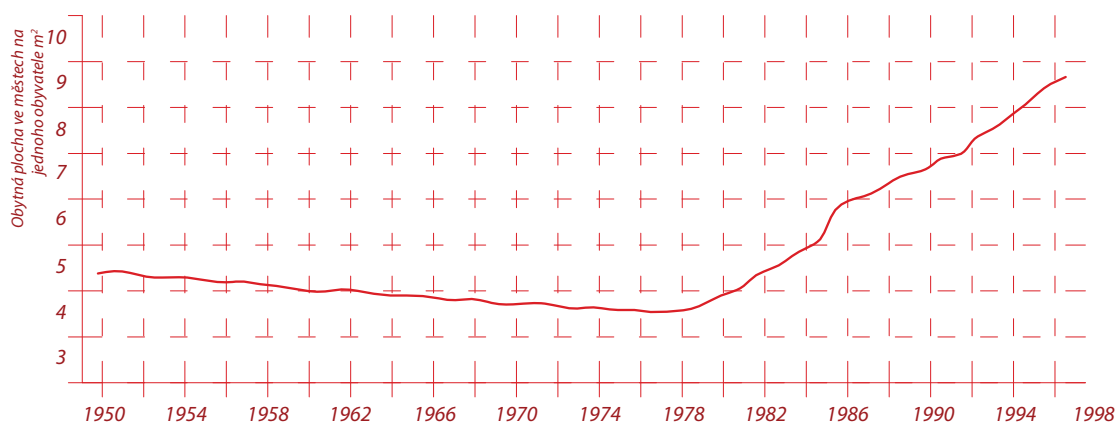

Obr. 334–336: Letecký pohled na xiaoqu v Cengdu, xiaoqu Pekingu a xiaoqu za plotem s žiletkovým drátem v Nanjingu
Zdroj: http://www.chinadaily.com.cn/micro-reading/dzh/2016-02-23/content_14563889.html; staženo 23.2.2017
Archiv autora

Obr. 337: Růst bytové výstavby ve druhé polovině 20. století

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

Obr. 338: Obytná plocha ve městech na jednoho obyvatele

Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

Obr. 339: Výstavba čínských měst – Peking

Zdroj: Archiv autora

Obr. 340-343: Výstavba čínských měst – Wenzhou, Chongqing, Šanghaj
Zdroj: Archiv autora

/ 14 /
Současná čínská architektura

Současná čínská architektura je téma, kterému je velice obtížné porozumět. V jedné z prací Dalibora Veselého je možné najít dvě přirovnání, která speciálně připomínají problémy čínských teoretiků architektury. Prvním je astronaut, který spí na vesmírné stanici, zazvoní mu telefon, on rozsvítí a snaží se zorientovat. Druhým je ochrnutý pacient, který může formulovat myšlenku, ale nemůže ji provést žádnou akci.¹⁸²

14.1 Čínská identita?

Architektura je především obrazem společnosti. A je zřejmé, že čínská společnost má ve 20. a hlavně 21. století velký problém s vlastní identitou. Stará populace je mnohem více spojená s tradičním způsobem života. (Tedy s těmi zbytky, které přežily Kulturní revoluci.) Mladá generace se stále více distancuje od starého systému hodnot a norem. Před dvaceti lety byly problémy řešeny v rodinných nebo pracovních komunitách (*danwei*). V současné době se dostává do popředí rozmazlovaná generace jedináčků poznamenaná vyzdvihováním západní individuality, konzumerismem a pop kulturou. Mnoho mladých Číňanů vytvořilo úplně nové pojetí sebe samých. Sní o cestování do zahraničí a o zajímavé profesi, ve které se budou moci seberealizovat. Generace rodičů usiluje o udržení tradičních společenských principů, ale narážejí na mladou generaci s jejich zahraničními vzory, úplně odlišnými názory a jinými životními cíli.

Je zde veliký rozdíl mezi generacemi, té, která se narodila po roce 1980 a vyrůstala už po zavedení reformy a politiky ekonomického uvolnění, a generace jejich rodičů. Staří lidé říkají: "Jak je možné, že oni mají vše tak jednoduché, když mi měli vše tak těžké." Staří lidé pamatují velký hladomor a přidělové lístky na jídlo, zatímco mladí vyrůstali s coca-colou a hamburgerem z řetězce McDonald. Generace narozená v 50. a 60. letech jsou děti kulturní revoluce, většina výuky probíhala tak, že se učili zpaměti odříkávat Rudou knížku. Univerzity byly zavřené. V osmdesátých letech tato generace vytvořila otevřenou ekonomiku a svět, kde jediným měřítkem jsou pouze peníze. Zatímco mladší generace má možnosti studovat, cestovat a má relativní přístup k informacím.

Zhang Jun 26 letá Ph.D. studentka situaci popsala slovy: "Není to jen generační propast, je to obrovská mezera v hodnotách, v bohatství, ve vztazích, je to propast v informovanosti." Lin Meilian, 30 letý novinář, říká: "Nemám nic společného se svou matkou. Vůbec se spolu nebavíme. Nechápe, jak jsem se rozhodl žít svůj život."¹⁸³

Před třiceti lety žila většina Číňanů ve svých městech na venkově. Žili v tradičních domech, ve kterých žily jejich rodiny stovky let. Měli možnost cítit kontinuitu času, historie. Měli domov, kam patřili po generace. Současní mladí obyvatelé měst jsou už potomky migrantů, kteří do měst přišli za prací v továrnách. Už se v prostředí velikých megalopolí narodili a po většinu života nic jiného nepoznali. Jejich rodiče se mají kam vracet. Na Svátky jara jezdí domů na venkov, do prostředí, které považují za svůj domov. Jejich děti tohle nemají. Za svůj domov považují trochu město a trochu venkov, odkud pochází jejich předci, ale skutečný domov vlastně nemají. Zde je jeden ze základů čínského problému s identitou.

V roce 2001 zavedla Šanghaj *One City, Nine Towns Development Plan*, který počítal s výstavbou devíti nových satelitních měst pro 5,4 milionu obyvatel.¹⁸⁴ Každé město dopovídá jednomu speciálnímu evropskému modelu. Jednotlivé vzory jsou německé, anglické, holandské, italské, španělské atd. Město Anting New Town od německého

182 FUNG, Stanislaus. *Orientation: Notes on Architectural Criticism and Contemporary China*; in Journal of Architectural Education 62/3 únor 2009; ISSN: 1046-4883; s 16

183 PALMER, James. *The balinghou, Chinese parents bemoan their children's laziness and greed, but this generation of young people has had enough*; <https://aeon.co/essays/china-s-generation-gap-has-never-yawned-wider>; staženo:25.2.2017

184 DEN HARTOG, Harry. *Shanghai New Towns - Searching for community and identity in a sprawling metropolis*; http://newurbanquestion.ifou.org/proceedings/9%20Changing%20Planning%20Cultures/full%20papers/F054_Harry_den_Hartog_Shanghai_New_Towns.pdf; staženo: 20.2.2017

Obr. 344–345: Hangzhou, Tianducheng, město, které se snaží tvářit jako Paříž

Zdroj: <http://www.nbcnews.com/news/other/eiffel-tower-replica-looms-over-chinas-parisian-style-ghost-town-f6C10833193>

Staženo 25.2.2017

Obr. 346–347: Shanghai Themes New Town

Zdroj: <http://www.businessinsider.com/china-ghost-city-english-town-2011-6?op=1/#1>

http://www.huffingtonpost.com/2013/09/14/fake-english-town-in-china_n_3907820.html

Staženo 25.2.2017

architekta Alberta Speera mladšího je kopií německého maloměsta.¹⁸⁵ Takhle je obyvatelům nabízena převzatá městská identita, kterou ztratili v období maoismu. Vzniká tak post-reformní komunistický mix západní a čínské kultury. Tento proces je úzce svázán se vznikem prosperující střední třídy.

Profit z turismu byl v šanghajském projektu také brán v úvahu. Vzhledem k špatnému životnímu prostředí a až jakési banální fádnoti většiny velkých měst jsou tato “evropská” maloměsta plná vodních kanálů a zahrad vítanou atrakcí, která představuje víkendový únik z šedé reality.

Například “anglické” město Themes New Town od britského studia Atkins zůstalo prázdné. Dnes je centrem svatebního průmyslu. Slouží jako romantická kulisa. “Je to pouze virtuální město duchů s prázdnými ulicemi a zavřenými obchody.”¹⁸⁶

Tematická města jsou pouze velikým billboardem, který má přilákat obyvatele

185 Albert Speer and Partners; <http://www.as-p.com/projects/project/anting-new-town-20/show/>; staženo: 22.2.2017

186 <http://www.businessinsider.com/china-ghost-city-english-town-2011-6?op=1/#1>; staženo 23.2.2017

do okolních betonových bytových domů, kde bydlí miliony lidí. Tato “evropská” maloměsta nejsou od počátku zamýšlena jako skutečně fungující města, ale jako nástroj marketingu.

Ve většině měst jsou nově stavěné obytné mrakodrapy a nákupní centra obaleny prefabrikovanými antickými sloupy a klasicistními ornamenty. Na piazzettách mezi výškovými domy jsou renesanční fontány, barokní sochy a italské kavárny, vše doplňují plastové palmy a reprodukováná hudba. Tyto budovy mají demonstrovat svou modernost a majestátnost. Výsledkem je však obraz absolutní povrchnosti. Západní texty o architektuře, třeba i několik set let staré, jsou používány jako obecné předlohy pro navrhování. Klasické západní vzory jsou v Číně obecně považovány za moderní a pokrokové.

Po letech nepřerušovaného vyzdvihování zahraničních architektů, není zarážející skutečnost, že čínská kritika začala přenášet do popředí koncept identity a nedostatku pochopení vlastní kultury. Tato diskuze je úzce spjata s širším globálním procesem, který začal, když vzrůstající globalizace začala být brána jako útok na sociální a kulturní tradice a hodnoty. Číňané začali mít potřebu identifikovat se se svou vlastní minulostí.

Když se čínský han buddhismus během osmdesátých let jakžtakž vzpamatoval z Kulturní revoluce, přišlo divoké uvolnění ekonomiky v devadesátých letech. Bylo to desetiletí, kdy se vše v Číně řídilo slavnou větou Deng Xiaopinga: “Vše má být soustředěno kolem ekonomického rozvoje.”¹⁸⁷ Číňané hledali nějakou cestu, která by je mohla provést složitostí doby, a čínská forma buddhismu se jevila jako vhodná alternativa. Velice dobře obchodovatelná alternativa. Ve velkém měřítku se v posledních letech začaly znovu stavět buddhistické kláštery srovnané se zemí za Kulturní revoluce. Nyima Dorjee Rinpoche, tibetský představitel kláštera Palden Ningye, říká: “Tyto kláštery jsou velkolepé, ale není v nich přítomný Buddha ani jeho cesta, jsou prázdné.”¹⁸⁸ Po konci Kulturní revoluce se kláštery nikdy fakticky nevrátily mnichům. Kláštery spadly do správy tří vládních úřadů: Úřadu pro turismus (*Lǚyóu Jú*), Úřadu pro krajinu a lesnictví (*Yuánlín Jú*) a Úřadu pro kulturní dědictví (*Wénwù Jú*). První věc, kterou úřady zavedly, bylo vstupné. Mniši tedy začali vybírat vstupné. Postupem času se v tom zdokonalili a některé kláštery se v tom staly opravdovými přeborníky. Například Shi Yongxin, duchovní představitel kláštera Shaolin a jeden z nejznámějších čínských mnichů, je často nazýván “generální ředitel Shaolinu”, protože pod obchodním jménem Shaolin založil více než deset komerčních firem.¹⁸⁹

Sám jsem navštívil úplně nové kláštery postavené developerem za účelem zisku. Tradiční tesařské řemeslo zde nahradily betonové prefabrikáty, ze kterých je stavba smontována. Pro developery není příjem ze vstupného to nejdůležitější. Pokud je klášter postavený ve městě zvedne se cena okolních nemovitostí. Pokud je klášter v horách, investice se vrátí skrze okolní restaurace a hotely. Tento způsob zhodnocování ceny nemovitostí se stal natolik populární, že se mezi developery uchytilo rčení: “Nejdříve postav klášter, chceš-li zbohatnout.”¹⁹⁰ Tyto čistě komerční kláštery můžete najít po celé zemi. Dokonce zde nemají ani skutečné mnichy, jen obyčejné zaměstnance převlečené za mnichy. Celou svou pracovní dobu sedí v klášteře a vybírají peníze. Vydávat se za mnichy je sice ilegální, ale většina lokálních představitelů to toleruje, protože se tak generuje zisk.¹⁹¹

Poté, co Čína upřela pozornost k vlastní historii, se jednoduše přešlo na stavění obřích nákupních center s fasádou ze starých cihel, anebo k vytváření mrakodrapů s tradičními čínskými stříškami a ornamenty. Kruhový vchod do vnitřního dvora čínských domů má svůj původ ve filozofickém učení taoismu a konfucianismu. Využívání těchto

187 HUANG, Ginger. *The Business of Buddhism*; In *The World of Chinese* 1/2015; ISSN: 1675-7660; s. 31

188 Tamtéž; s. 29

189 Tamtéž; s. 32

190 Tamtéž; s. 33

191 Tamtéž; s. 35

Obr. 348: Modlí se lidé na buddhistickém svatém místě, postaveném developerem
Zdroj: Archiv autora

Obr. 349: Když nemůže Číňan do Atén, musí Atény do Číny - stavební produkce na čínském venkově.
Zdroj: archiv autora

slohových prostředků ve výškových budovách je vytrhuje z jejich původního významu. Povrchní vytváření tradičních prvků se snaží přesvědčit Číňany, že tato budova je čínská a odpovídá jejich kultuře. Architektura tak nese podobu kýčovitěho obrázku, který se však dobře prodává. Například pro Kaifeng, hlavní město za dynastie Song, bylo důležité nově vytvořit městskou iluzi tradiční Číny. Aby toho dosáhli, postavili nové nákupní centrum v tradičním čínském stylu, které vede ke starému chrámu draků. Poté bylo potřeba vytvořit prostor pro následný rozvoj sousedních ploch, takže byly strženy zchovalé tradiční domy s vnitřními dvory.¹⁹² Tradiční pojetí města se zredukovalo pouze na design, který optimalizuje prodejnost nemovitostí. Původní obyvatelé byli vystěhováni za město do nově postavených obytných souborů. Výsledkem se stává konstantní prázdnota.

Císařská architektura postavená před rokem 1911, je nyní považována za hodnotnou, vhodnou k následování a realizování. Kulturní revoluce se snažila originální čínské elementy vymazat z podvědomí Číňanů. Touha po kontinuitě však nyní překryla bolestná odtržení posledních dekád. Číňané si vytvořili silné pouto ke své staré architektuře, která je fascinuje stejně, jako fascinuje západní turisty – je exotická.

Jako výsledek hledání vlastní národní identity na sebe domy berou formu ikonických symbolů. Jsou to zvláštní budovy, které jsou všechny navrženy podle podobných předobrazů. Takže zde není žádná různorodost a individualita, ale určitý povrchní efekt, úmyslně oznamující pocit sounáležitosti buď s moderním (západním) světem, nebo s čínským národem.

14.2 Čínská střední třída

Urbanizace vytvořila poměrně bohatou střední třídu, která se stále rozrůstá. Další městský development je pak výsledkem poptávky této střední třídy, která hledá stále kvalitnější a luxusnější bydlení, lepší a více stylové obchody a zábavnější vyžití volného času. Tím vzniká jakési zacyklení, kdy města produkují zbohatlé obyvatele a ti zase stojí za dalším stavebním rozvojem.

Tato střední třída je charakteristická velikou kupní silou a konzumním životním stylem. Má peníze a ráda je utrácí. Po celá desetiletí byla americká střední třída hnacím motorem globální ekonomiky. Dnes se na její pozici začínají pomalu tlačit Číňané.

Podle zprávy, kterou vydal Economist Intelligence Unit (EIU) v listopadu 2016, bude do roku 2030 tři čtvrtě Číňanů patřit do střední třídy.¹⁹³ Zpráva určuje střední třídu jako nižší střední třídu s ročními příjmy \$ 2 100 – \$ 10 800 (podle kurzu k 25. 2. 2017 tedy zhruba 53 550 Kč – 275 400 Kč) a vyšší střední třídu s ročními příjmy \$ 10 800 – \$ 32 100 (tedy zhruba 275 400 Kč – 818 550 Kč). Při zahrnutí předpokládaného demografického vývoje bude čínská střední třída v roce 2030 představovat tedy více než jednu miliardu obyvatel, tedy cca dvojnásobek populace Evropské unie. Sama o sobě bude mít čínská střední třída tolik příslušníků, že by mohla představovat hned po Indii druhý nejlidnatější stát světa.

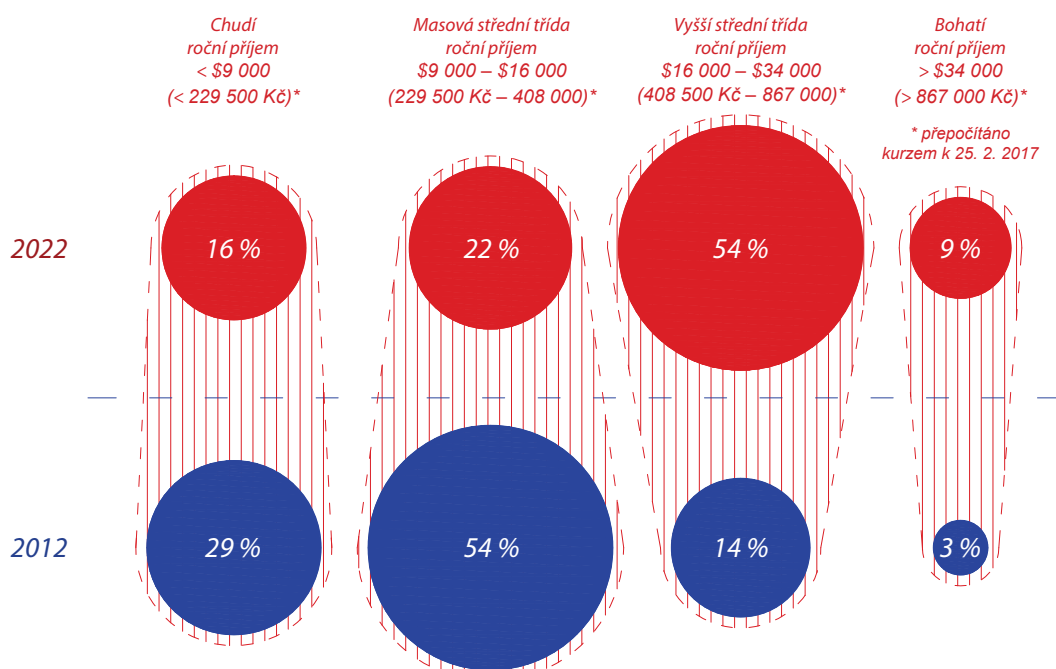
Tomuto trendu se ochotně přizpůsobuje i čínská ekonomika. “V minulosti byl čínský ekonomický růst zajištěn štedrými státními investicemi. Poptávka střední třídy na domácím trhu se stane základem pro budoucí ekonomickou udržitelnost.”¹⁹⁴

Obyvatelé z vyšší střední třídy budou nejčastěji žít v městských oblastech jako je Peking, Šanghaj, Guangzhou, Shenzhen. Tato města jsou také nejatraktivnější pro čínské migranty, kteří hledají lepší výdělek. Tito lidé budou svojí poptávkou zásobovat čínský bytový trh.

192 KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7

193 The Economist Intelligence Unit; http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=Chineseconsumer2030; staženo 25.2.2017

194 CHANDRAN, Nyshka. *China will be middle-income by 2030, with spending on cars, luxuries, health to rise*; <http://www.cnbc.com/2016/11/02/china-will-be-middle-income-by-2030with-spending-on-cars-luxuries-health-to-rise.html>; staženo: 25.2.2017

Obr. 350: Poměr střední třídy v městské populaci za rok 2012 a předpoklad pro rok 2022

Zdroj: <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>; staženo: 25.2.2017

V roce 2013 provedla podobnou studii analytická společnost McKinsey & Company.¹⁹⁵ Ti se ovšem zabývali pouze městskou populací. Tato studie definuje střední třídu jako masovou střední třídu s platy \$ 9 000 – \$ 16 000 ročně (tedy 229 500 Kč – 408 000 Kč, přepočítáno kurzem k 25. 2. 2017) a vyšší střední třídu s platy \$ 16 000 – \$ 34 000 ročně (tedy 408 500 Kč – 867 000 Kč). Ze studie vychází, že 76 % městské populace bude v roce 2022 patřit do jedné či druhé skupiny střední třídy, jejich roční výdělků tedy budou \$ 9 000 – \$ 34 000 (tedy 229 500 Kč – 867 000 Kč). V roce 2000 na takové platy dosáhla jen 4 % městské populace. Takže střední třída vzroste ze 4 % na 76 % za pouhých 22 let. Stejně tak masivně narůstá kupní síla Číňanů.

Podle Boston Consulting Group poroste v příštích třech letech, do roku 2020, čínská spotřeba (množství věcí, které lidi koupí) meziročně o 9 %. Generace čínských třicátníků a mladších lidí je díky vysokým příjmům mnohem více otevřená konzumu než jejich rodiče a prarodiče. Mají snadný přístup k západnímu spotřebnímu zboží a nejsou tak skromní jako předchozí generace. Jejich spotřeba tedy roste meziročně o 14 %. Dnes spotřeba mladší generace znamená 45 % ze spotřeby celé země.¹⁹⁶

Nárůst kupní síly městského obyvatelstva stál také za obrovským rozvojem v oblasti služeb. Jen v roce 2015 v tomto odvětví přibýlo 13 milionů nových pracovních míst. Nezaměstnanost v Číně v roce 2015 byla 5,2 %.¹⁹⁷

Vyšší střední třída se zaměřuje na koupi dražšího a luxusního zboží. Za svoje peníze chtějí odpovídající kvalitu. V roce 2015 představovala Čína jednu třetinu světového obchodu s luxusním zbožím, jako jsou kabelky, hodinky atd.¹⁹⁸ Doufejme, že tato vyšší střední třída v budoucnu vytvoří poptávku po kvalitnějších a více propracovaných městských projektech.

195 BARTON, Dominic; CHEN, Yougang; JIN, Amy. *Mapping China's middle class*; <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>; staženo: 25.2.2017

196 ISKYAN, Kim. *China's middle class is exploding*; <http://www.businessinsider.com/chinas-middle-class-is-exploding-2016-8>; staženo: 25.2.2017

197 WANG, Helen. *China's Middle Class Has Become A Major Pillar Of Its Economy*; <https://www.forbes.com/sites/helenwang/2016/01/19/chinas-middle-class-has-become-a-major-pillar-of-its-economy/#1885ebe33d4c>; staženo 25.2.2017

198 Tamtéž

Obr. 351: Čínská střední třída, reklamní billboard v obchodním domě

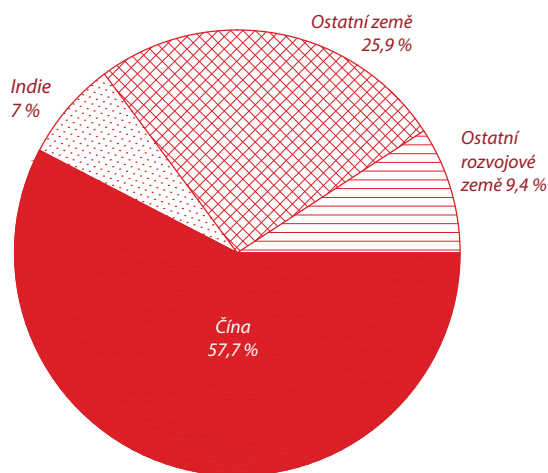
Zdroj: <http://www.atimes.com/article/chinas-middle-class-is-bigger-than-us/>; staženo: 27.2.2017

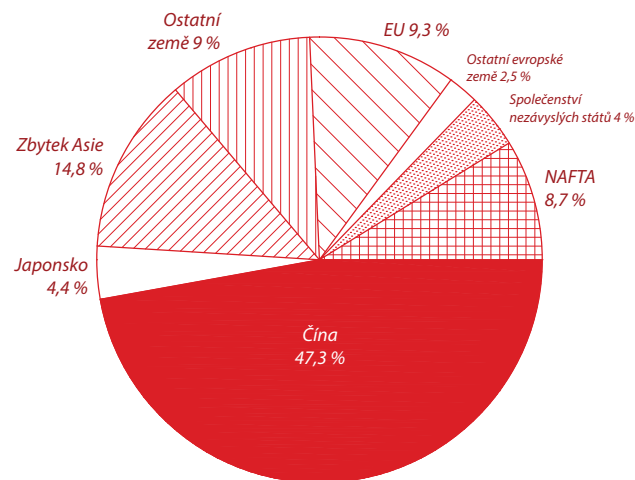
Obr. 352–353: Prodávání čínských developerských projektů

Zdroj: <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>;

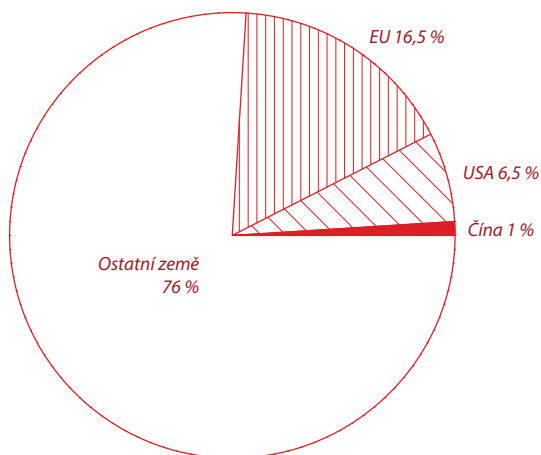
<http://www.scmp.com/business/article/1925175/new-construction-picks-chinas-property-market-out-woods>; staženo: 27.2.2017

Obr. 354: Světová spotřeba cementu v roce 2010
Zdroj: Portland Cement Association

Obr. 355: Světová spotřeba oceli v roce 2013
Zdroj: World Steel Association

Obr. 356: Procentuální poměr architektů
Zdroj: <https://www.linkedin.com/pulse/over-36-million-architects-worldwide-wow-neil-rerup>;
<http://www.archdaily.com/501477/does-italy-have-way-too-many-architects-the-ratio-of-architects-to-inhabitants-around-the-world>;
http://www.ace-cae.eu/fileadmin/New_Upload/7_Publications/Sector_Study/2014/EN/2014_EN_FULL.pdf
Staženo: 25.2.2017

14.3 “Copy-paste” urbanismus

Pokud se podíváme na grafy (obr. 354–356) vidíme, že Čína v roce 2010 představovala 57,7 % ze světové spotřeby cementu a 47,3 % ze světové spotřeby oceli v roce 2013. To znamená, že více než polovina stavebních materiálů vyprodukovaných na Zemi je spotřebovávána pouze 20 % obyvatel. Mnohem více zarážející ovšem je, že v Číně žije pouze 1 % ze světové populace architektů. Takže polovina všech stavebních materiálů spotřebovaných na Zemi připadá na pouze jednu setinu architektů. To se zákonitě musí projevit na způsobu práce a kvalitě projektů.

Trh si vyžaduje stavět hodně a rychle, takže je velice zkrácen čas jak na návrh, tak na samotné provedení stavby. Projektování se stává mechanickou průmyslovou produkcí, kde už nezbývá čas o ničem přemýšlet. “To je přesně podstata architektonické a městské produkce této země. Místo toho, aby produkovali neskutečně hluboký myšlenkový proces s intelektuální přípravou a těžkým rozhodováním mezi jednotlivými variantami, je navrhování dnes tak jednoduché jako Photoshop. Dokonce i na úrovni celého města. Photoshop je metaforou pro to, čím se architektura stává, něčím striktně mechanickým, bezmyšlenkovitě reprodukovatelným. Něčím, co nemá limity v tom, co lze zkombinovat v jednom jediném obrazu. To je nejvíce rozhodující determinant při vytváření měst.”¹⁹⁹

199 KOOLHAAS, Rem; BOERI, Stefano; KWINTER, Sanford; TAZI Nadia; OBRIST, Hans Ulrich. *Mutations*; Barcelona Actar, 2001; ISBN: 978-8495273512; s. 320

Obr. 357: "Copy-paste" urbanismus, Huaxi Village

Zdroj: <http://img.xcitefun.net/users/2011/12/275534,xcitefun-huaxi-village12.jpg>

Staženo: 27.2.2017

"Stojí zde budovy, které byly navrženy dvěma čínskými architekty během pouhých dvou dnů."²⁰⁰ Dvě stě metrů vysoké činžáky stojí hned vedle sebe. Natačí se k jihu. Vytváří města pouze na přesání, jen se základními službami, žádná práce, žádný život. Jižní fasáda obsahuje balkony a okna obytných místností, vše je vygenerováno počítačovými programy, které přesně počítají množství slunečního záření v každém pokoji. Půdorysy jednotlivých pater jsou používány znovu a znovu; jediné variace jsou ve výběru barev a v některých detailech fasády. Co se týče městského plánování, stejné domy jsou donekonečna používány. Vznikají tak neskutečně monotónní města plná anonymní architektury, kde všechny domy jsou si podobné. Mezi nimi se jako headliner tyčí nějaká ikonická stavba slavného architekta.

Vše musí být postaveno v rekordně krátkých časech. Objevují se výškové budovy postavené za pouhých několik dnů (obr. 362–370).

Budova musí být často prodána ještě před jejím dokončením. Takže realizace stavby a provedení detailů není tím nejdůležitějším výsledkem procesu tvorby, tím je vizualizace budovy, vytvořená se světelnými efekty, letícími ptáky, vodními plochami a fontánami, přesně podle pravidel marketingu a ekonomických studií prodejnosti.

"Copy-paste" urbanismus není jen výsledkem nízkého počtu architektů při velkém počtu navrhovaných domů. Je to především výsledek povrchní aplikace západních urbanistických teorií a západního architektonického přístupu bez jejich detailního prostudování a hlubokého pochopení.

Místo toho, aby se starali o specifika současné městské reality, jsou představitelé čínských měst ponořeni v iluzích městských utopií. Téměř každé čínské město má promyšleně vytvořenou Power Point prezentaci ukazující virtuální vizi budoucnosti města předpokládanou jejich městskými plánovači. Jediným reálným kontextem tohoto města je promítací plátno. Zářivá "ppt-města" vypadají tak surrealisticky oproti nekonečně šedé realitě. Každé ppt-město je tak bezvadné, naleštěné a čisté, takže nezbyvá místo pro jakýkoliv závan autenticity současného života.

Architektonické symboly moderního Peking, jakými jsou Národní opera od Paula Andrewa, ředitelství CCTV od Rema Koolhaase, nebo Národní stadion od Herzog a de Meuron, přesně zapadají do konceptu ppt-města. Takto vzrušující městské divy vylučují starosti obyčejného každodenního městského života. Nebezpečím ppt-města je, že možná skvěle vyhovují vizuálnímu efektu, ale neslučují se životem obyčejných lidí.

200 KOOLHAAS, Rem; BOERI, Stefano; KWINTER, Sanford; TAZI Nadia; OBRIST, Hans Ulrich. *Mutations*; Barcelona Actar, 2001; ISBN: 978-8495273512; s. 316

Obr. 358–361: Ppt–město versus realita, Huaxi Village, nejbohatší “vesnice” v Číně

Zdroj: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2047607/China-builds-supertower-Hanging-Village-Huaxi-2-000-farmers.html>; http://menpiao.daiwoqu.com/c_1026; <http://www.businessinsider.com/huaxi-richest-village-china-photos-2011-10>; <http://leslie-writes.com/2011/11/01/hood-rich-huaxi-hope-of-the-chineses-countryside/>; staženo: 27.2.2017

Obr. 362–370: Stavba patnáctipatrového domu za pouhých sedm dní

Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=lwmKeXkBWOA>
Staženo: 27.2.2017

Obr. 371: "Copy-paste" urbanismus ve městě Jiangyin

Zdroj: KOWALSKI, Kacper. <http://architizer.com/blog/such-great-heights/>

Staženo: 27.2.2017

Obr. 372: Prázdný developerský projekt s neprodanými byty ve městě Hefei; "Copy-paste" urbanismus vertikálních forem

Zdroj: <http://www.businessinsider.com/photos-show-the-growth-of-chinese-megacities-2015-8/#with-crane-topped-residential-buildings-as-his-back-drop-a-man-in-hefei-anhui-province-carries-buckets-of-water-through-his-vegetable-field-222222222220>

Staženo: 27.2.2017

14.4 Čínská bytová politika v 21. století a její problémy

Jsou čínská města motory čínské a globální ekonomiky, nebo to jsou jen ekonomické bubliny vytvořené přehnanými investicemi – tikající časované rozbušky budoucí světové krize?

“Tragédie Velkého skoku vpřed se v současné době opakuje jako komedie velkého kapitalistického skoku vpřed vstříc modernizaci. Jen staré heslo “ocelárna do každé vesnice” se nahradilo heslem “mrakodrap do každé ulice”.²⁰¹

Od zavedení plánované tržní ekonomiky hrají bytová výstavba a městský development významnou roli v celkové ekonomii země. Bytový trh roste závratnou rychlostí. Po vypuknutí světové ekonomické krize v roce 2007 začala Čína využívat stavební průmysl k posílení ekonomiky. V roce 2009 bylo do bytové výstavby (zahrnuje i stavby přechodného bydlení) investováno 3,62 bilionu yuanů.²⁰² (Podle kurzu aktuálnímu k datu 23. 2. 2017 se jedná o cca 13,4 bilionu Kč. Pro srovnání, celkový státní rozpočet České republiky za rok 2016 hospodařil s částkou 1,251 bilionu Kč²⁰³, tedy skoro 11x nižší.) V roce 2009 představovaly investice do bydlení 10,64 % čínského HDP.²⁰⁴

Obrovský stavební rozvoj vedl k zvětšování bytového fondu a k zlepšení životních podmínek městských domácností. Například užitná plocha na jednoho obyvatele v čínských městech roste od roku 1998 průměrně o 1 m² každý rok. Na konci roku 2009 představovala průměrná užitná plocha na jednoho obyvatele 30 m².²⁰⁵

Roční reálný disponibilní příjem na hlavu vzrostl v městských oblastech Číny z 623 Yuanů v roce 1986 na 21 810 yuanů v roce 2011.²⁰⁶ Celkové čisté bohatství ve městech přepočítané na jednoho obyvatele v roce 2010 odpovídalo 2,47 milionů yuanů. Z toho finanční prostředky představovaly pouze 8,76 %, největší podíl z celkového bohatství městských domácností představuje právě bydlení.²⁰⁷

Společně s růstem bohatství ve městech se také začaly rapidně zvyšovat rozdíly v nerovnosti příjmu jednotlivých skupin obyvatel. To lze pozorovat už od začátku reformy v osmdesátých letech, ale od devadesátých let je problém v rozšiřující se propasti mezi chudými a bohatými opravdu výrazný. Příčina tohoto procesu leží v sociálních a ekonomických změnách, které souvisely s přechodem na plánovanou tržní ekonomiku. Vznik tržního hospodářství vytvořil nové příležitosti mimo starý systém přerozdělování státních zdrojů.²⁰⁸ Co se týče příjmů, vznikl velký rozdíl mezi soukromým a státním sektorem a mezi původními obyvateli měst a migranty přicházejícími z venkova.

Ovšem přechod na nový ekonomický systém a s ním spojené uvolnění ekonomiky samo o sobě neznamená vznik tak obrovských sociálních nerovností. Skutečnou podstatou problému je privatizace bytového fondu v rámci reformy bydlení v devadesátých letech. Centrální vláda důrazně podporovala prodávání státních bytů stávajícím nájemníkům. Lokální vlády vydávaly různá opatření, která umožnila odkup státních bytů za výrazně nižší cenu. Odkup bytů byl obecně řízen skrze pracovní jednotky, které byty vlastnily. Na nich de facto záviselo, komu zvýhodněné podmínky nabídnou. Těm, kteří dostali

201 ŽIŽEK, Slavoj. *Three Notes on China: Past and Present*; In Positions 19/3, 2011; ISSN: 1067-9847; s. 718

202 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 23

203 Ministerstvo financí České republiky; <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2015/poslanecka-snemovna-schvalila-statni-roz-23323>; staženo: 19.3.2017

204 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 24

205 Tamtéž

206 Tamtéž; s. 32

207 *China household financial report by Southwestern University of Finance and Economics 2010*; <http://www.chfsdata.org/> staženo: 1.3.2017

208 NEE, Victor. *Social Inequalities in Reforming State Socialism: Between Redistribution and Markets in China*; In American Sociological Review 56/3, leden 1991; ISSN: 0003-1224; s. 267

Obr. 373: Rozdílná úroveň domů v centru Wenzhou v roce 2017
Zdroj: Archiv autora

lepší byty během starého systému přidělování bydlení, anebo těm, kteří odkoupili byty za výhodnějších podmínek, tak bylo umožněno hodně zbohatnout při následném vstupu na nově vznikající bytový trh.²⁰⁹ Zatímco situace chudých domácností se ještě zhoršila s tím, jak se museli vypořádat s rostoucími nájmami.²¹⁰ Distribuce bohatství čínských měst tedy probíhala od začátku reformy nerovnoměrně a závisela na organizaci původní komunistické hierarchie.²¹¹

Od roku 1991 v Číně pozorujeme vysoký nárůst cen nemovitostí. Ten zaznamenal pouze malý pokles v roce 2008, v reakci na světovou finanční krizi. Mezi roky 2002 a 2010 se cena nemovitostí v 35 největších čínských městech v průměru meziročně zvyšovala o 12,68 %. Ve velkých městech je zdražování ještě výraznější. Mezi roky 2002 a 2010 představoval průměrný meziroční nárůst cen nemovitostí v Pekingu 15,76 % v Šanghaji pak 14,93 %.²¹²

Raketově stoupající cena bydlení přitáhla okolo roku 2005 pozornost vládních činitelů, kteří se začali obávat, že by případná krize bytového trhu mohla mít negativní vliv na růst ekonomiky. Dostupnost bydlení se stala hlavním tématem řady regionálních vlád, které byly nabádány k vytvoření systému podpory pro obyvatele s nízkými příjmy. Takže centrální vláda zavedla celou řadu opatření, které měly vést k omezení spekulativního charakteru bytového trhu a s ním spojených ekonomických rizik. Po roce 2009 se zlepšování dostupnosti bydlení pro obyvatele s nízkými až středními příjmy stalo prioritou čínské bytové politiky. To je přímá reakce na neustále se rozevírající nůžky mezi **bohatou a chudou částí populace.**

209 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 32

210 ZHANG, Xing Quan. *The Restructuring of the Housing Finance System in Urban China*; In *Cities* 17/5, říjen 2000; ISSN: 0264-2751; s. 339

211 WALDER, Andrew; LI, Bobai; TREIMAN Donald. *Politics and Life Chances in a State Socialist Regime: Dual Career Paths into the Urban Chinese Elite, 1949 to 1996*; In *American Sociological Review*, Vol. 65/2 Duben 2000; ISSN: 0003-1224; s. 191

212 YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1; s. 25

Dostupné bydlení je většinou cenově charakterizováno jako byt s adekvátním komfortem, kde nájem je nižší než 30 % měsíčního příjmu domácnosti, anebo kupní cena nemovitosti nepřesáhne tři roční příjmy domácnosti. Pro měření dostupnosti bydlení v městských oblastech byl zaveden PIR index (price-to-income ratio). Je to poměr průměrné hodnoty ceny bytu k průměrným příjmům domácnosti. UN HABITAT určuje jako normální poměr hodnotu mezi 3 až 5. Podle průzkumu, který započítal příjmy a nájem velkého množství domácností po celé Číně v roce 2016, měla hodnota PIR indexu po celé Číně hodnotu 10,2. Peking a Šanghaj mají hodnotu indexu 14,5 respektive 14, což spadá do kategorie “těžce nedostupné”. (Například hodnota indexu v USA je 3,6 a v Kanadě je 3,9.)²¹³

Rychle rostoucí ceny nájmu se dostaly na úroveň, která je pro hodně obyvatel nepřijatelná. Na konci roku 2008 bylo v Číně 7,4 milionů domácností, které potřebovaly podporu na bydlení.²¹⁴ Navíc čínská města mají podle odhadů “pohyblivou populaci” okolo 230 milionů převážně migrujících dělníků, to odpovídá 17 % čínské populace.²¹⁵ S narůstající urbanizací se ročně objevuje cca 10 milionů lidí, kteří mají problém platit vysoké nájem.

Obecně lze říci, že centrální vláda vydává nařízení o dostupném bydlení, za jeho financování a výstavbu jsou ovšem zodpovědné provinční vlády a jednotlivá města. S výjimkou opravdu zaostalých oblastí centrální vláda neposkytuje městům žádnou finanční podporu na stavbu dostupného bydlení.

Veškerou půdu vlastní stát, který je reprezentován centrální vládou. Ta dá půdu do správy jednotlivým provinčním vládám a městským municipalitám, které státem vlastněnou půdu dlouhodobě pronajímají developerům, většinou na 40–70 let. Poplatek za pronájem půdy developer skládá jednorázově dopředu. Vlády jednotlivých provincií se snaží co nejvíce podporovat městskou výstavbu, protože si tím zvětšují příjmy. Zároveň pouze tyto vlády mají pravomoc zabírat venkovskou zemědělskou půdu. Odhaduje se, že zisky z pronájmu půdy představují průměrně okolo 46 % příjmů lokálních vlád, v některých oblastech dokonce až 70 %.²¹⁶ Ve snaze o větší příjmy jsou místní vlády ochotné riskovat sociální nepokoje. S tím jak města dramaticky rostla, o svou půdu přišlo více než 88 milionů rolníků. Zabírání zemědělské půdy je častým zdrojem konfliktů mezi obyvateli a lokálními vládami.²¹⁷ Převod zemědělské půdy na městskou, není jen pouhým přepsáním v katastru, je to také změna vlastníka, protože zemědělská půda je ve vlastnictví jednotlivých rolníků. Takže lokální vlády vytvořily výnosný obchod, kdy za nízké ceny vykupují zemědělskou půdu od rolníků a obratem ji draze pronajímají developerům jako stavební půdu.²¹⁸

Centrální vláda viděla potřebu omezení bezmezného městského růstu, takže se v roce 2006 rozhodla zavést “červenou linii”, která vymezuje 120 milionů hektarů chráněné zemědělské půdy. Zároveň začala určovat pro jednotlivá města roční kvóty pro maximální zabírání zemědělské půdy.²¹⁹

I přes tyto omezení rozloha měst roste dvojnásobnou rychlostí než městská

213 DEMOGRAPHIA; *13th Annual Demographia International Demographia International Housing Affordability Survey: 2017*; <http://www.demographia.com/dhi.pdf>; staženo: 1.3.2017

214 MAN, Joyce Yanyun. *Affordable Housing in China*; Lincoln Institute of Land Policy, leden 2011; http://www.lincolnst.edu/sites/default/files/pubfiles/1871_1184_lla110104.pdf; staženo: 1.3.2017

215 CHAN, Kam Wing. *Achieving Comprehensive Hukou Reform in China*; http://www.paulsoninstitute.org/wp-content/uploads/2017/01/PPM_Hukou_Chan_English_R.pdf; staženo: 1.3.2017

216 LANDESA; *17-Province Survey of Rural Land Rights in China*; <http://www.landsa.org/wp-content/uploads/Research-Report-2010-Findings-from-17-Province-Survey-of-Rural-Land-Rights-in-China.pdf>; staženo: 2.3.2017

217 SARGESON, Sally. *Violence as development: Land expropriation and China's urbanization*; In *Journal of Peasant Studies*; 40/6 listopad 2013; ISSN: 0306-6150; s. 1063

218 XIAO, Yuan. *Making Land Fly*; přednáška; Cambridge, Massachusetts, MIT; <https://www.youtube.com/watch?v=Sk1POKpnGzo>; staženo: 2.3.2017

219 XIAO, Yuan. *Making Land Fly: The Institutionalization of China's Land Quota Markets and Its Implications for Urbanization, Property Rights, and Intergovernmental Politics*; dizertační práce; Cambridge, Massachusetts, MIT, 2014

Obr. 374: Bydlení migrujících dělníků v areálu bývalé Světové výstavy EXPO 2010 v Šanghaji
Zdroj: Archiv autora

Obr. 375–378: Zvyšující se cena bytů nutí velké množství Číňanů žít v minimálních bytech.
Zdroj: http://vision.xitek.com/vision/subject/201312/03-140027_6.html; staženo: 10.3.2017

populace.²²⁰ Zatímco venkov čelí problémům s obděláváním zemědělské půdy, protože velké množství venkovské populace odešlo do měst, a na polích nemá kdo pracovat. Čínský venkov je dnes plný opuštěných stavení. Vylidnění venkova znamená problémy pro čínskou produkci potravin.

Investice v roce 2015 tvořily 45 % čínského HDP.²²¹ V některých městech investice znamenaly dokonce až 60 % z celkového HDP. (Pro srovnání investice v USA v roce 2016 se podílely na HDP 19,8 %). Přitom samotný bytový trh tvoří 12 % HDP.²²² Velikým problémem čínských měst je jejich ekonomická závislost na investicích do městské výstavby. Čínská města, respektive čínská ekonomika, potřebují novou výstavbu, přestože nepotřebují nové domy. To se projevuje na stavbě měst duchů, jakými jsou města Ordos, Yujiapu nebo Meixi Lake development u města Changsha. Tyto města mají školy, knihovny, musea a vše, co má mít moderní město, avšak nemají žádné obyvatele.

Mezi roky 2000 a 2010 byly postaveny více než 4 miliardy metrů čtverečních nových bytů. To je více než dvojnásobek skutečné potřeby, která by uspokojila poptávku rostoucí městské populace. Tato investiční bublina se ve své skutečné síle projevila v roce 2011, kdy byla postavena jedna miliarda metrů čtverečních nových bytů. Zároveň vzrostl standard komfortu jednotlivých jednotek a mnohem více se využívalo výškových domů, které mají dražší konstrukci, takže jednotková cena za m² nových bytů narostla o 179 %.²²³ Vznikl tak veliký paradox, kdy vláda a města nabádají developery pro další a další výstavbu, avšak spousta nových bytů zůstává prázdných, zatímco hodně lidí ve městech nemá kde bydlet, protože nové byty jsou pro ně naprosto finančně nedosažitelné. Podle odhadů UN HABITAT bylo v roce 2010 v Číně 64,5 milionů prázdných bytů, tedy 20 % celého bytového fondu.²²⁴ V centrech měst se nejlevnější bydlení nachází ve starých domech, které jsou ale srovnávány se zemí, aby udělaly místo pro nový development, a jejich obyvatelé se musí odstěhovat do bytových komplexů na okraji.

Velké množství prázdných nemovitostí je také výsledkem toho, že bytový trh je velice spekulativní. Investice do akcií jsou považovány za velice riskantní kvůli častým turbulencím na čínském trhu s cennými papíry. Investovat do akcií je pro většinu Číňanů něco, jako hrát ruletu v kasinu.²²⁵ Mít své úspory v bance anebo v hotovosti je velice nevýhodné kvůli vysoké inflaci a poměrně velké nestabilitě yuanu. Investice do nemovitostí je tedy pro Číňany nejméně příležitostí jak zhodnotit své úspory. Velké množství domácností, které vlastní peníze, investují jak do zkvalitnění svého vlastního bydlení, tak do nákupu druhých a třetích nemovitostí. Stejný osud má většina prázdných bytů. To je také podpořeno neexistencí daně z nemovitosti. Investice na bytových trzích mají značný význam pro současnou čínskou ekonomiku. Čínská vláda je spokojena, že investice většiny Číňanů končí na domácím trhu, avšak hrozí čím dál větší riziko, že se trh nezdravě zdeformuje, což by vyústilo v krizi a následný ekonomický propad.

Čínské municipality utrácí peníze za projekty, které nemají žádnou reálnou možnost návratu investic. Většina těchto projektů je financována skrze státní půjčky. A státu jde o to, aby vytvořil pracovní místa a udržel ekonomiku v růstu.²²⁶

Velká města jako jsou Šanghaj, Peking, Shenzhen, atd. nemají s prázdnými byty

220 LOONEY, Kristen; RITHMIRE, Mag. *Urbanization with Chinese Characteristics? China's Gamble for Modernization*; Harvard Business School, 2016; http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/16-083_643383b9-cfdf-479e-9569-181a4f4fb0c1.pdf; staženo: 10.3.2017

221 CEIC; www.ceicdata.com; staženo: 2.3.2017

222 CHEN, Yifei. *Chasing ghosts: Where is China's next wave of empty 'new towns'?*; <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>; staženo: 3.3.2017

223 UN HABITAT; *World Cities Report 2016*; ISBN: 978-92-1-133395-4; s. 66

224 Tamtéž

225 LOONEY, Kristen; RITHMIRE, Mag. *Urbanization with Chinese Characteristics? China's Gamble for Modernization*; Harvard Business School, 2016; http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/16-083_643383b9-cfdf-479e-9569-181a4f4fb0c1.pdf; staženo: 10.3.2017

226 RAPOZA, Kenneth. *What Will Become Of China's Ghost Cities?*; <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2015/07/20/what-will-become-of-chinas-ghost-cities/2/#1fab2f61b5d5>; staženo: 4.3.2017

Obr. 379: Výstavba obrovského bytového projektu Huaguoyuan, což v překladu znamená "Květinová a ovocná zahrada" ve městě Guiyang.

Zdroj: <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>; staženo: 19.3.2017

Obr. 380: Místní obyvatelé stojí před stavenišťem bytového projektu Huaguoyuan, což v překladu znamená "Květinová a ovocná zahrada" ve městě Guiyang.

Zdroj: <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>; staženo: 19.3.2017

problém. Díky dostatku pracovních míst a příležitostí jsou neustálým lákadlem pro nové obyvatele. V těchto městech je bytů nedostatek. Problém mají ostatní, méně důležitá města. V Číně se nyní nalézají 171 měst s populací přes milion obyvatel.²²⁷ Města duchů vznikají v méně důležitých městech, anebo ve městech v hůře ekonomicky rozvinutých regionech, která chtěla také zbohatnout na urbanizaci a na spekulaci s pozemky. Pro obrovský zisk, zvýšení svého HDP a dosažení urbanizačních plánů rozjela tato města kolotoč obrovského nepřipraveného a nahodilého developmentu, aniž by byla schopná nalákat nové obyvatele na pracovní příležitosti. Podle Světové banky si v čínské fiskální politice musí samy města pokrýt 80 % svých nákladů, příjmy z daní jsou nedostatečné, takže pro pokrytí svých potřeb města využívají obchod s vykupováním zemědělské půdy a následným pronajímáním té samé půdy jako stavební.²²⁸ V centrálně plánované ekonomice, je stanoven plán růstu HDP, očekává se, že jednotlivá města ho budou plnit. Například dvanáctá pětiletka pro roky 2011–2015 počítala s meziročním nárůstem HDP o 7 %.²²⁹ Představitelé měst tedy uvítají jakoukoliv možnost jak HDP zvýšit, protože jsou hodnoceni podle toho, jak plní plán. Čínské ministerstvo financí uvádí, že za rok 2012 pro lokální vlády a municipality představovaly spekulace s půdou příjem 438 miliard dolarů²³⁰ (tedy více než 11 bilionů korun, tedy zhruba 9 celkových rozpočtů České republiky). Další motivací místních představitelů k spekulacím s pozemky je vysoká míra korupce. Lokální vlády a úředníci tak od developerů inkasují vysoké provize.

Poté, co developeři dostanou půdu do pronájmu, jsou většinou nabádáni začít rychle stavět nové domy. Navíc tím, že mají půdu, sice v dlouhodobém, ale stejně v časově omezeném pronájmu, potřebují co nejdříve projekt dokončit a zpeněžit. Bytové domy jsou tedy postaveny mnohem dřív než základní infrastruktura, jako jsou školy a školky, zdravotnická zařízení, obchodní domy atd. Byty se třeba i prodávají, ale pouze jako investice, nikdo se nechce nastěhovat do velikého chuchvalce bytovek na okraji města, kde krom bydlení nic jiného není.

Například město Guiyang v provincii Guizhou staví novou městskou čtvrť pro půl milionu obyvatel, přitom celý Guiyang má populaci 4,5 milionů. Celému projektu vévodí dvojice mrakodrapů vysokých 406 m – kopie New Yorkských dvojčat Světového obchodního centra.²³¹ Provincie Guizhou má nejnižší HDP v přepočtu na jednoho obyvatele, takže přilákat půl milionu obyvatel do nově postavených domů bude pro developera téměř nesplnitelný úkol. Pokud se mu to povede tak jedině za dlouhou dobu.

Obrovským problémem je, že plánování si de facto řídí každé město samo a každé město chce co nejvíce zbohatnout na příjmech z výstavby. Města tak plánují co největší množství nových čtvrtí, aniž by toto plánování spolu koordinovala. Tím se městský development vymkl kontrole. Podle reportáže oficiálních novin Xinhua a nezávislého zpravodajského serveru Thepaper.cn z roku 2015 představuje plánovaná výstavba čínských měst bydlení pro 3,4 miliardy obyvatel, což je více než dvojnásobek aktuální čínské populace.²³² Například Zhengzhou, hlavní město provincie Henan, zabírá rozlohu 134 km², avšak má naplánovanou novou výstavbu na ploše 150 km².²³³

227 SHEPARD, Wade. *What Is the Future of China's Ghost Cities?*; <http://www.vagabondjourney.com/what-is-the-future-of-chinas-ghost-cities/>; staženo: 3.3.2017

228 Tamtéž

229 Ekonomický deník; *Čína vyhlásí třináctou pětiletku. Svět trne*; <http://ekonomicky-denik.cz/cina-vyhlasí-trinactou-petiletku-svet-trne/>; staženo: 5.3.2017

230 SHEPARD, Wade. *What Is the Future of China's Ghost Cities?*; <http://www.vagabondjourney.com/what-is-the-future-of-chinas-ghost-cities/>; staženo: 3.3.2017

231 CHEN, Yifei. *Chasing ghosts: Where is China's next wave of empty 'new towns'?*; <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>; staženo: 3.3.2017

232 CHINADIALOGUE; *New "ghost cities" typify out-of-control planning*; <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/8239-New-ghost-cities-typify-out-of-control-planning>; staženo: 3.3.2017

233 Tamtéž

Obr. 381–383: Město Xining ležící na severovýchodním konci Tibetské náhorní plošiny v nadmořské výšce 2200 metrů
Zdroj: Archiv autora

Realitní analytik Gao Fei jen kroutí hlavou a říká: “S tím se nedá nic dělat. Jednotliví lokální představitelé jsou příliš mocní. Zajímají se jen o problémy jejich pětiletého funkčního období. Pokud mají dobrá čísla ekonomických ukazatelů, budou do funkce dosazeni i pro další období. Dlouhodobá udržitelnost je nezajímá.”²³⁴ Gao doufá, že jednoho dne nebudou místní představitelé hodnoceni pouze podle růstu HDP.

234 SCHMITZ, Rob. *China's economic boom leaves a trail of ghost cities*; <https://www.marketplace.org/2014/06/02/world/live-stage/chinas-economic-boom-leaves-trail-ghost-cities>; staženo: 4.3.2017

14.5 Systém Hukou

Systém Hukou byl založen na konci padesátých let jako nástroj registrace a kontroly obyvatel, později sloužil k řízení migrace. Na základě tohoto systému byla populace Číny jednoduše rozdělena na venkovskou (*nongye*) a městskou (*fei-nongye*). Každý dostal svůj status podle místa narození. V předreformní době podle tohoto systému lidé ve městech dostávali základní potraviny a zboží, které bylo přidělováno státem, zatímco lidé se statusem venkovského obyvatele pracovali v kolektivně vedeném zemědělství. Systém Hukou byl efektivním nástrojem kontroly městského obyvatelstva a migrace lidí do měst, protože většina základních nutností denního života byla poskytována státem, lidé jednoduše nemohli žít ve městech bez statusu rezidenta. Takže nebylo možné, aby se lidé sami přestěhovali, aniž by dostali souhlas ke změně rezidentského statutu.

Systém Hukou, jakožto nástroj kontroly, přežil i dobu reform. Sociální výhody jako je školství či zdravotnictví jsou stále vázány na tento systém. V praxi to znamená, že migrující dělníci, kteří odpovídají zhruba 268 milionům obyvatel, nemají přístup k sociálnímu zázemí ve městech, kde žijí, protože nemají status městských obyvatel.²³⁵ Pokud je dnes míra urbanizace Číny 53 %, pak ale pouze 35 % obyvatel má status městského rezidenta podle systému hukou, 18 % jsou migrující dělníci.²³⁶

Na Světovém ekonomickém fóru v Tianjinu v roce 2014 čínský premiér Li Keqiang řekl: “Zavedení urbanizace zaměřené na potřeby lidí je největší systémová reforma Číny.” Poukazoval tím na fakt, že nerovné postavení lidí, jehož příčinou je čínská urbanizace, má negativní důsledky na udržitelnost čínského hospodářství.

Pokud se dnes Čína snaží posílit svou ekonomiku zvyšováním spotřeby na domácím trhu, představuje 268 milionů migrujících dělníků problém. Tito dělníci nejsou součástí sociálního systému a ze svých platů si tedy musí našetřit na horší časy. V průběhu srpna 2014 vydala čínská vláda dokument, který se má stát základem pro revizi systému Hukou. Podle tohoto dokumentu Čína v následujících letech přistoupí k “úplnému zrušení systému Hukou v malých městech, postupnému uvolnění systému ve středně velkých městech a ke striktní kontrole obyvatel ve velkých městech.”²³⁷

Čínská urbanizace jednoduše nemůže déle unést rozdělování obyvatel na dvě třídy – venkovskou a městskou. Giniho koeficient určující rozdílnost příjmů má v Číně hodnotu 46,9.²³⁸ Což je poměrně vysoké číslo odpovídající spíše rozvojovým ekonomikám chudých afrických či jihoamerických zemí, než světové ekonomické velmoci. Tato rozdílnost je jednou z překážek udržitelné urbanizace a komplikací ekonomického růstu.

14.6 “National New-type Urbanization Plan; 2014–2020”

V listopadu 2012 čínský prezident Xi Jinping řekl: “Naši lidé milují život a očekávají lepší možnosti ve vzdělávání, více stabilních pracovních pozic, vyšší příjmy a spolehlivější sociální systém, vyšší standard zdravotní péče, více pohodlí a krásnější životní prostředí. Lidé touží po dobrém a krásném životě a to je cíl, který se snažíme zrealizovat.”²³⁹

New-type Urbanization Plan byl vydán 16. března 2014 Ústředním výborem Komunistické strany Číny. Ve svých 30 kapitolách plán předkládá až překvapivě komplexní vizi zahrnující masové vykořenění čínských rolníků, demolice a následnou výstavbu nových domů a infrastruktury. Cílem plánu je vytvořit z Číny světovou velmoc

235 FU, Jun. *China's Urbanization Drive at Cross-road*; Peking University; <http://www.sg.pku.edu.cn/uploadfile/201409/China's%20urbanization%20at%20cross%20road.pdf>; staženo: 19.3.2017

236 HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017

237 FU, Jun. *China's Urbanization Drive at Cross-road*; Peking University; <http://www.sg.pku.edu.cn/uploadfile/201409/China's%20urbanization%20at%20cross%20road.pdf>; staženo: 19.3.2017

238 *The World Factbook*; <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html> Staženo: 19.3.2017

239 HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017

Obr. 384: Bytové domy Meixi Lake Development poblíž města Changsha

Zdroj: <https://www.wired.com/2016/02/kai-caemmerer-unborn-cities/#slide-9>; staženo: 19.3.2017

Obr. 385: Město Ordos ve Vnitřním Mongolsku

Zdroj: <http://www.theplaidzebra.com/ghost-city-china/>; staženo: 19.3.2017

Obr. 386: Nová bytová výstavba ve městě Lanzhou

Zdroj: <http://www.news.com.au/travel/world-travel/asia/is-lanzhou-new-area-shaping-up-to-be-chinas-next-ghost-city/news-story/ab1a8dab3456aca4fc487df72a688ea6>; staženo: 19.3.2017

ne jen ekonomickou, ale i ekologickou. Jeho oficiální oznámení přes noviny Xinhua z 16. března 2014 obsahuje vzletné věty typu: “Urbanizace je cesta, po které musí Čína jít směrem k modernizaci. Slouží jako silný motor pro udržitelný a zdravý hospodářský růst. Poptávka na domácím trhu je klíčovým impulsem v rozvoji Číny a největší potenciál pro rozšíření domácího trhu spočívá právě v urbanizaci. Jedním ze základních principů pro prosazování urbanizace je postavit lidi do centra a ujistit se, že všichni lidé mají prospěch z modernizačních úspěchů naší země”²⁴⁰

Jak ale plán funguje a jak je to s těmi modernizačními úspěchy ve skutečnosti?

Plán má několik cílů. Za prvé, plán jasně určuje strategie pro hospodářský růst a budoucí reformy, kde urbanizace je i nadále považována jako klíčový proces pro podporu ekonomického růstu. Plán počítá se stimulací domácí poptávky skrze městskou střední třídu. Za tímto účelem má být uvolněn hukou systém registrace obyvatel a migrující dělníci se budou moci stát trvalými obyvateli měst. “Čína by měla zajistit přiměřený pohyb obyvatel a pomáhat venkovské části obyvatel, získat status rezidentů měst se všemi sociálními výhodami, které se stanou dostupné pro všechny.”²⁴¹ Zvýšení kupní síly střední třídy podporuje růst v sektoru služeb, který by měl převzít vůdčí sílu při zvyšování ekonomického růstu. Podle plánu se má sektor služeb stát hlavní zdroj zaměstnanosti v čínských městech. Zde je vidět jasný odklon od předchozího ekonomického modelu, který spoléhal na průmyslovou výrobu, investice a export. Nový plán se zaměřuje především na spotřebu na domácím trhu.

Druhým cílem je transformace venkova, který nový plán nazývá slovy “budování nové socialistické krajiny”. To znamená významný posun v přístupu centrální vlády k ochraně životního prostředí. K tomu prezident Xi řekl: “Měli bychom udržet více zemědělské půdy pro naše farmáře a zanechat našim budoucím generacím krásnou vlast se zelenými poli, čistou vodou a modrou oblohu.”²⁴² Nyní je více než jedna třetina pracovních sil zaměstnaných v zemědělství. Současné čínské zemědělství je poměrně neefektivní, proto nový plán počítá se snížením pracovních sil v zemědělství z 38 % v roce 2010 na 11,6 % v roce 2030 s tím, že z “rolníků” se stanou “profesionální zemědělci” využívající moderních postupů a všech dostupných moderních technologií ke zvýšení zemědělské produkce.²⁴³

Plán se zaměřuje na urbanizace menších měst. Do roku 2030 má být do měst přesídleno dalších 250 milionů obyvatel.²⁴⁴ Ti by měli zaplnit již postavené prázdné domy. Plán je v souladu s dlouhodobým cílem Komunistické strany Číny zabránit koncentraci obyvatel v několika obrovských megaměstech. Migrantů by nyní měli tedy směřovat do menších měst. Města s populací pod jeden milion obyvatel budou mít výrazně volnější systém Hukou.

Nová vládní politika se snaží omezit spekulace s nemovitostmi, snížit korupci v oblasti bydlení, otevřít alternativní cesty pro investice, čímž má snížit a ustálit náklady na bydlení téměř v celé zemi.²⁴⁵ Ale ve skutečnosti podle analýzy finanční společnosti JP Morgan “bublina bytového trhu stále narůstá.”²⁴⁶

240 XINHUA; *China unveils landmark urbanization plan*; http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-03/16/c_133190495.htm; staženo: 4.3.2017

241 Tamtéž

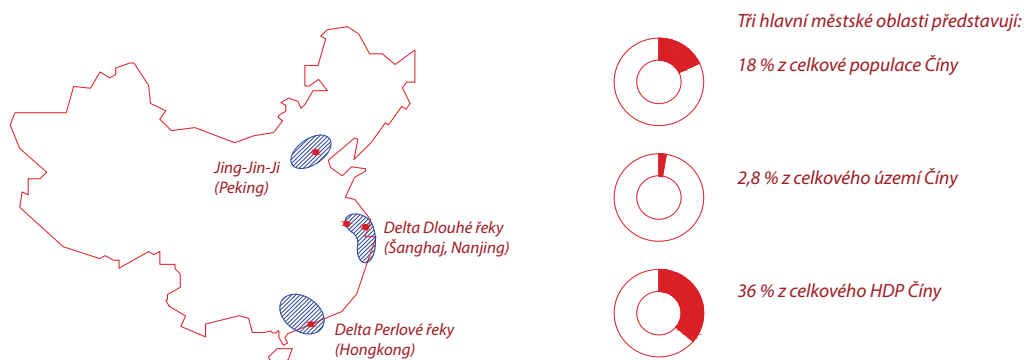
242 HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017

243 LOONEY, Kristen; RITHMIRE, Mag. *Urbanization with Chinese Characteristics? China's Gamble for Modernization*; Harvard Business School, 2016; http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/16-083_643383b9-cdf-479e-9569-181a4f4fb0c1.pdf; staženo: 10.3.2017

244 SHEPARD, Wade. *What Is the Future of China's Ghost Cities?*; <http://www.vagabondjourney.com/what-is-the-future-of-chinas-ghost-cities/>; staženo: 3.3.2017

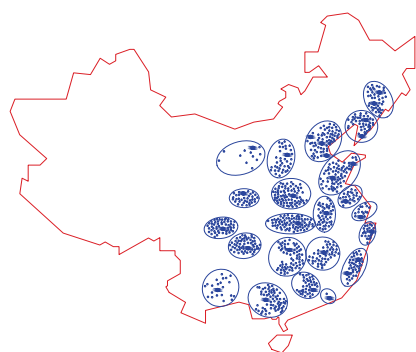
245 Tamtéž

246 HE, Laura. *How to make money off China's new property bubble*; <http://www.scmp.com/business/money/markets-investing/article/1921788/how-make-money-chinas-new-property-bubble>; staženo: 5.3.2017

Obr. 387: Tři hlavní městské oblasti

Zdroj: HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017

Obr. 388: 19 městských shluků

Zdroj: HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017

Plán počítá s masivními investicemi do dopravní infrastruktury. Železnice a dálnice mají propojit všechna města s populací nad 200 000 obyvatel. Všechna města s populací nad 500 000 obyvatel mají být propojena koridory pro rychlovlaky.²⁴⁷ Vybudovat něco takového trvalo evropským zemím více než sto let, Čína plánuje, že to stihne během šesti let.

Městská síť bude mít svůj základ ve třech obrovských městských oblastech – Jing-Jin-Ji (Peking, Tianjin, Hebei), delta Dlouhé řeky (Šanghaj) a delta Perlové řeky (Hongkong, Shenzhen, Guangzhou). Menší města jsou rozmístěna do 19 tzv. shluků. (obr. 387–388) Samotná pekingská oblast bude představovat obří metropoli, kde bude žít až 130 milionů lidí.²⁴⁸

“Tím se rozhodujícím způsobem změní charakter Číny. S cílem zajistit politickou a ekonomickou stabilitu komunistická strana trvala po celá desetiletí na tom, aby většina rolníků, a to i těch, kteří pracují ve městech, zůstala majetkově svázána se svými malými pozemky. Nyní v důsledku zpomalení ekonomického růstu musela strana přehodnotit své priority a najít zdroj ekonomického růstu, který stále více závisí na konzumu městského obyvatelstva.”²⁴⁹ Většina čínských zemědělců hospodaří na velmi malých pozemcích, které jim byly dány během pozemkové reformy v padesátých letech.²⁵⁰ Umožnění změny vlastnických práv a změny registrace domácností má primárně nastartovat novou migrační vlnu. Zjednodušeně lze říci, že rolníci mohou vyměnit svou půdu za status městského

247 WELLER, Chris. *Here's China's genius plan to move 250 million people from farms to cities*; <http://www.businessinsider.com/heres-chinas-big-plan-to-move-a-population-the-size-of-the-philippines-from-farms-to-cities-2015-7>; Staženo 6.3.2017

248 WELLER, Chris. *China is building a megacity that will be larger than all of Japan*; <http://www.businessinsider.com/china-megacity-in-beijing-will-be-larger-than-japan-2015-7>; staženo: 6.3.2017

249 JOHNSON, Ian; *China's Great Uprooting: Moving 250 Million Into Cities*; http://www.nytimes.com/2013/06/16/world/asia/chinas-great-uprooting-moving-250-million-into-cities.html?_r=0; staženo: 6.3.2017

250 Tamtéž

rezidenta v systému Hukou. “Pokud se nějaký rolník rozhodne pro migraci do města, může své venkovské pozemky městu odprodat výměnou za finanční kompenzaci a status městského obyvatele. Municipalita na vykoupěných pozemcích zboží stará stavení, pozemky rozorá a přidá je ke své zemědělské půdě. Jiná pole na okraji města pak může pronajmout developerům, aniž by se změnil poměr mezi plochou města a zemědělskou krajinou.”²⁵¹ “Po celé Číně buldozery srovnávají se zemí vesnice, které pamatují dávné dynastie. Výškové budovy nyní vyrážejí k obloze uprostřed prašných pouští anebo zelených plání. Nové městské čtvrti nabízejí moderní školy a nemocnice, ale často na úkor stržených venkovských chrámů a divadel.”²⁵²

“Stavební šílenství je vidět ve městech, jako je Liaocheng. To bylo postaveno jako ubytovna pro zemědělce, kteří po generace pěstovali pšenici na severních planinách Číny. Nyní je město obklopeno dvacetipatrovými bytovými domy pro přestěhované zemědělce, kteří byli vrženi do městského života. Mnozí z nich jsou ze své nové situace bezradní. Dostali byty zdarma, plus desítky tisíc dolarů jako kompenzaci za svou půdu, ale vůbec neví, co budou dělat, až jim peníze dojdou.”²⁵³ (obr. 389–393)

Takže to zatím vypadá, že venkovské oblasti Číny se opět stanou polem pro politické kampaně a státem vedené sociální inženýrství. Shora řízené úsilí o transformaci celé země často naráží na odpor obyvatel, kteří odmítají prodat půdu a přemístit se do měst. Pozemkové spory představují tisíce protestů každý rok.

Nová vlna urbanizace je v plném proudu. Téměř každá provincie má vypracované podrobné programy na přesídlení rolníků, jejich půda pak připadne do správy již určeným společnostem nebo obcím. Jsou zde velké kampaně, které mají nalákat zemědělce do měst. Ti zemědělci, kteří jsou zahrnuti v relokačních programech, zpravidla nemají jinou možnost než opustit svou půdu. “V Číně je v mnoha případech urbanizace akcí místních municipalit, které se snaží přesídlit rolníky do měst, aby získaly jejich pozemky,” říká Li Dun, profesor na pekingské univerzitě.²⁵⁴

14.7 Životní prostředí

Velká města jako je Peking nebo Chongqing mají obrovské problémy se smogem a velmi špatnou kvalitou pitné vody, ale v průmyslových a těžbařských centrech, především chudých provinciích, najdeme města, která jsou doslova peklem na Zemi. Jedním z takových měst je Baotou ve Vnitřním Mongolsku, kde jsou doly a továrny zpracovávající vzácné kovy. Vznikají zde součástky, bez nichž by nefungoval žádný mobilní telefon, počítač, televize s plochou obrazovkou, elektromobil atd. Například smartphone má v sobě komponenty z osmi různých vzácných kovů, které jsou obsaženy ve všech jeho částech od paměťové karty až po displej. V roce 2009 Čína představovala 95 % světové produkce vzácných kovů, přičemž se odhaduje, že na Baotou připadá 70 % světové produkce.²⁵⁵

“Na těžbě ceria, neodymu a dalších vzácných prvků stojí a padá rostoucí ekonomika Číny a Baotou je cenou, kterou za svůj národní úspěch platí. Zajímavé je, že například neodymium není v zemské kůře o nic méně hojným prvkem, než třeba nikl či měď. Ačkoliv 90 % jeho produkce je vázáno na Čínu, ta kontroluje méně než 30 % světových zásob. Proč je tedy jeho výroba vázána téměř výhradně na Baotou? To, co je a ostatní vzácné minerály číní velmi vzácné, je způsob jejich výroby, který zahrnuje povrchovou těžbu,

251 LOONEY, Kristen; RITHMIRE, Mag. *Urbanization with Chinese Characteristics? China's Gamble for Modernization*; Harvard Business School, 2016; http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/16-083_643383b9-cfdf-479e-9569-181a4f4fb0c1.pdf; staženo: 10.3.2017

252 JOHNSON, Ian; *China's Great Uprooting: Moving 250 Million Into Cities*; http://www.nytimes.com/2013/06/16/world/asia/chinas-great-uprooting-moving-250-million-into-cities.html?_r=0; staženo: 6.3.2017

253 Tamtéž

254 Tamtéž

255 MAUGHAN, Tim. *The dystopian lake filled by the world's tech lust*; <http://www.bbc.com/future/story/20150402-the-worst-place-on-earth>; staženo: 20.3.2017

Obr. 389–393: Město Liaocheng v provincii Shandong
Zdroj: <https://othersidechina.wordpress.com/tag/liaocheng/>
staženo: 19.3.2017

mechanické drcení směsí, jejich rozpouštění v toxických roztocích. Aby bylo možno realizovat produkci, musí se tak činit v ekonomicky příhodném, tedy masivním měřítku. Výsledkem jsou úhledné 1,5 kilogramu vážící cihličky neodymu, jejichž vývozní cena činí asi 250 dolarů. V Baotou jich ročně vyrobí na 30 000 tun. Jejich těžba je špinavá práce. K zisku jedné tuny vzácného kovu se v průměru řadí vznik 2000 tun toxického odpadu. Znečištění je dáno způsobem extrakce minerálů, protože se většinou louží v nádržích se sulfáty či kyselinou chlorovodíkovou. Při výrobě se také odděluje významné množství radioaktivního thoria. I proto je zde přirozené radioaktivní pozadí trojnásobně vyšší než činí běžný průměr. Závody v Baotou ročně vyprodukují na deset milionů tun odpadní vody.²⁵⁶

12 km na západ od centra města se nachází jezero, původně povrchový důl, do kterého je nyní vypouštěna odpadní voda z průmyslové výroby. Bez přestání sem proudí černě zbarvená hmota plná karcinogenních, radioaktivních a toxických látek. (obr. 395–396)

Výsledkem 3. pléna 18. kongresu Čínské komunistické strany byla mimo jiné i tato věta: “Musíme prohloubit ekologické reformy a soustředit se na vybudování krásné Číny. Musíme urychlit vytváření systému, díky kterému zavedeme ekologický progres, zlepšíme instituce a mechanismy pro rozvoj našeho geografického prostoru, zachování přírodních zdrojů, ochranu ekologického prostředí a zavedením modernizace podporující přirozený rozvoj mezi člověkem a přírodou.”²⁵⁷

Přes úžasný úspěch v boji s chudobou a veliký zisk získaný na základě ekonomického rozvoje, čelí Čína závažným problémům – mezi největší patří devastace životního prostředí a hrozba klimatických změn.

Environmentální udržitelnost je pro společnost základem zdraví, bezpečí a stability, zároveň je předpokladem zdravého ekonomického růstu.

Znečištění je vážný problém. Peking býval nazýván “království bicyklů”. Kolo je stále často využívaným dopravním prostředkem, ale počet automobilů od roku 1978 vzrostl více než 35x.²⁵⁸ Dlouhé dopravní zácpy jsou na denním pořádku. Čína představuje největší světový trh s automobily. Zároveň je dnes největším světovým producentem emisí oxidu uhličitého a předpokládá se, že jeho produkce poroste až do roku 2030.²⁵⁹

Urbanizace výrazně změnila čínskou krajinu a životní prostředí. Některé změny jsou vidět a některé vidět nejsou, ty jsou ovšem ještě více alarmující. Podle zprávy čínského Ministerstva životního prostředí má více než polovina měst v Číně “závažně znečištěné” podzemní vody. Podle Světové zdravotnické organizace byla v roce 2013 průměrná roční koncentrace polévatého prachu zdraví škodlivá v 95% ze 74 monitorovaných měst.²⁶⁰

Pro další ekonomický růst je nezbytné zaměřit se na základní environmentální potřeby, jako je snižování kontaminace zemědělské půdy, chemické kontaminace potravin a snížení znečištění vody a ovzduší.

V Číně je veliký prostor pro zlepšení veřejného povědomí o ekologických otázkách a participaci občanů při řešení environmentálních problémů. Zahraniční příklady ukazují, že společenská angažovanost v otázkách životního prostředí má dopad na chování

256 Ekolist. *Cesta k obnovitelným zdrojům energie vede přes čínské jezero toxického odpadu*; <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/cesta-k-obnovitelnym-zdrojum-energie-vede-pres-cinske-jezero-toxickeho-odpadu> staženo: 20.3.2017

257 UNITED NATIONS. *Development Assistance Framework China 2016–2020*; https://www.unicef.org/about/execboard/files/China_DPDCPCHN3_draft_UNDAF.pdf; staženo: 20.3.2017

258 FU, Jun. *China's Urbanization Drive at Cross-road*; Peking University; <http://www.sg.pku.edu.cn/uploadfile/201409/China's%20urbanization%20at%20cross%20road.pdf>; staženo: 19.3.2017

259 UNITED NATIONS. *Development Assistance Framework China 2016–2020*; https://www.unicef.org/about/execboard/files/China_DPDCPCHN3_draft_UNDAF.pdf; staženo: 20.3.2017

260 FU, Jun. *China's Urbanization Drive at Cross-road*; Peking University; <http://www.sg.pku.edu.cn/uploadfile/201409/China's%20urbanization%20at%20cross%20road.pdf>; staženo: 19.3.2017

Obr. 394: Smog v Pekingu

Zdroj: <https://www.thebeijinger.com/blog/2015/04/02/car-exhaust-now-officially-blamed-beijings-pollution>; staženo: 20.3.2017

Obr. 395–396: Toxické jezero a továrny v Baotou

Zdroj: <http://www.bbc.com/future/story/20150402-the-worst-place-on-earth>; staženo: 20.3.2017

a produkci velkých firem, trhu, státu atd.

Je nutné na úrovni státu zavést jasné strategie směřující k ochraně přírody, energetické efektivity, snížení kontaminace vody a emisí ve vzduchu, které by zmírnily rizika budoucích přírodních katastrof a klimatických změn. Další investice do inovativních environmentálních technologií směřujících k udržitelnému růstu mohou vytvořit nové možnosti pro lépe vyváženou ekonomiku státu.²⁶¹

14.8 Jing-Jin-Ji

Po celá desetiletí se čínská vláda snažila omezovat růst velikosti Pekingu skrze neúprosné limity v přidělování rezidenčních statusů. Nyní Čína zahájila ambiciózní plán, v němž se má Peking stát středem nového superměsta pro 130 milionů lidí. (To je stejný počet obyvatel jako celá Itálie a Francie dohromady.) Plán byl diskutován již delší dobu, ale realizován začal být teprve v posledních letech (spíše měsících) jako součást úsilí prezidenta Xi Jinpinga reformovat čínskou ekonomiku.

Jméno Jing-Jin-Ji je složené ze tří částí: "jing" jako Beijing, "Jin" jako Tianjin a "Ji" je tradiční název pro provincii Hebei. Nová výstavba propojí města Peking a Tianjin a zároveň se výstavba suburbií rozvine všemi směry. Dnes má Peking populaci 21,5 milionů obyvatel a Tianjin 14,7 milionů.²⁶² Podle jeho plánovačů se má město stát laboratoří "moderního urbanismu" a stimulovat ekonomiku severní Číny. Ta by měla dohnat více prosperující čínské ekonomické oblasti: deltu Dlouhé řeky kolem Šanghaje a Nanjingu v centrální Číně a deltu Perlové řeky kolem Shenzhenu, Guangzhou a Hong Kongu v jižní Číně.

Peking jakožto hlavní město bude politickým a kulturním centrem, Tianjin bude centrem univerzit, pokroku a nových inovací a Hebei bude centrem lehkého průmyslu a výroby.

Se svou rozlohou rovnající se téměř trojnásobku České republiky je město přísně naplánované okolo budoucích uzlů vysokorychlostní železnice, která propojí hlavní části města v dojezdových časech do jedné hodiny. Moderní rychlovlaky jezdí rychlostmi až 300 km/h, takže nová linka mezi Pekingem a Tianjinem snížila cestovní časy ze 3 hodin na 37 minut. Tento spoj je tak vytížený, že musely být položeny ještě jedny koleje. Avšak mnohé další z nových železnic budou ještě roky ve výstavbě. To přináší veliké problémy pro lidi, kteří již žijí v nově postavených městských oblastech. Většina železnic by však měla být hotova do roku 2022, kdy bude Peking hostit 24. zimní olympijské hry.

Provincie Hebei poměrně hodně uvolnila systém Hukou a nabídla mnohem levnější byty než blízký Peking. Mnoho zdejších oblastí se během posledních let proměnilo v nekonečné suburbie, jejichž bytové domy připomínají obrovskou noclehárnu Pekingu. Kromě dopravní infrastruktury zde chybí i další vybavení jako jsou školy a nemocnice.

"Sociální zázemí je tu špatné," říká Zheng Linyun, který bydlí na předměstí Yanjiao a cestování za prací do Pekingu mu zabere okolo pěti hodin každý den. Jeho šestiletý syn právě začal chodit na základní školu, ve třídě má více než 65 spolužáků. "Všichni vidíme, jak sem přichází stále více a více lidí."²⁶³

"Když prší, v ulicích je povodeň, protože tu není dostatečná kanalizace," uvedl Xia Zhiyan, který bydlí také v Yanjiao. "Prostě se staví více a více bytů, aniž by tu bylo nejzákladnější vybavení."²⁶⁴

Protože v Číně není vybírána daň z nemovitosti, suburbie, kde jsou jen byty, nemá

261 UNITED NATIONS. *Development Assistance Framework China 2016–2020*; https://www.unicef.org/about/execboard/files/China_DPDCPCHN3_draft_UNDAF.pdf; staženo: 20.3.2017

262 POLADIAN, Charles. *The Rise Of China's Megalopolis: Jing-Jin-Ji And The Evolution Of Megacities*; <http://www.ibtimes.com/pulse/rise-chinas-megalopolis-jing-jin-ji-evolution-megacities-2016373>; staženo: 7.3.2017

263 JOHNSON, Ian; *As Beijing Becomes a Supercity, the Rapid Growth Brings Pains*; <https://www.nytimes.com/2015/07/20/world/asia/in-china-a-supercity-rises-around-beijing.html>; staženo: 6.3.2017

264 Tamtéž

Obr. 397: Charakter pekingských předměstí
Zdroj: Archiv autora

Obr. 398–399: Yanjiao - satelit Peking
Zdroj: https://www.nytimes.com/2015/07/20/world/asia/in-china-a-supercity-rises-around-beijing.html&assetType=nyt_now&_r=0#; staženo: 20.3.2017

možnosti jak získat peníze pro stavbu a provoz dostačujícího zázemí. Jediný větší zdroj příjmů je pronájem pozemků developerům.

Od roku 2017 by se mělo začít s přemísťováním některých vládních úřadů, centrál státních společností, průmyslových závodů, nemocnic a univerzitních kampusů z centra Pekingu na periferie. To by mělo zamezit funkční jednotvárnosti suburbii a vytvořit zde pracovní místa. Zároveň by se tím mělo snížit znečištění ovzduší v centru Pekingu.²⁶⁵

Wang Jun, historik pekingské urbanizace, říká: “Jedná se o obrovský projekt, který je mnohem složitější než jen postavit silnice a železnice. Pokud uspěje, změní tvář celé severní Číny.”²⁶⁶

14.9 “No more weird buildings”

V říjnu 2014 na literárním symposiu v Pekingu pronesl čínský prezident Xi Jinping dvouhodinový proslov, v němž vyzval k morálně zodpovědnému umění, které “má být jako sluneční paprsky na modré obloze, jako svěží vánek jarních dnů, které bude inspirovat mysl, hřát u srdce, kultivovat vkus a překrývat nežádoucí umělecké styly.”²⁶⁷

Uprostřed výzev a volání po vlasteneckém umění prezident Xi mimo jiné řekl, že stavby, jako CCTV Tower od Rema Koolhaase, jedna z nejznámějších pekingských budov, by se již neměly v budoucnu ve městě stavět. V tomto kontextu použil větu “No more weird buildings”.

Xi mluvil o umění jako o konkurenci mezi kulturami, doslova řekl: “Čínské umění se bude rozvíjet jen tehdy, pokud budou zahraniční díla sloužit Číně a pokud se podaří skrze důkladné pochopení propojit čínské a západní umění.”²⁶⁸

Ostrá slova proti mezinárodní architektuře patrně souvisela s celkovým omezováním politické a občanské svobody, kterou začal prezident Xi v posledních letech prosazovat. (Uvěznění Ai Weiweie v roce 2011 atd.). Čínští politici představitelé sice nemají takovou moc, jakou míval kdysi Mao, přesto i nadále určují směr, jaký má čínská kultura následovat. Prezident Xi v projevu dále řekl, že umění by mělo “šířit hodnoty současné Číny, které ztělesňují tradiční čínskou kulturu a reflektují čínskou lidovou estetiku.”²⁶⁹ S tím, že pokud pracuje umělec v Číně, musí si nejprve uvědomit, komu slouží, jinak by se mohlo stát, že jeho práce bude postrádat vitalitu. Dle prezidenta by mělo umění sloužit hlavně obyčejným pracujícím lidem. Xi připomněl více než sedmdesát let starou myšlenku Mao Zedonga, že lidové masy a umění “mají být v úplné jednotě”. “Výtvarná tvorba dokáže létat na křídlech imaginace, avšak umělci by se měly ujistit, zda došlapují na pevnou zem.”²⁷⁰

Tato slova jasně ukazují, že v příštích letech bude městský vývoj v přísné režii Komunistické strany Číny. Města budou plánována striktně shora, “politicky korektně” a jakýkoliv náznak experimentu bude považován za nebezpečný.

265 JOHNSON, Ian; *As Beijing Becomes a Supercity, the Rapid Growth Brings Pains*; <https://www.nytimes.com/2015/07/20/world/asia/in-china-a-supercity-rises-around-beijing.html>; staženo: 6.3.2017

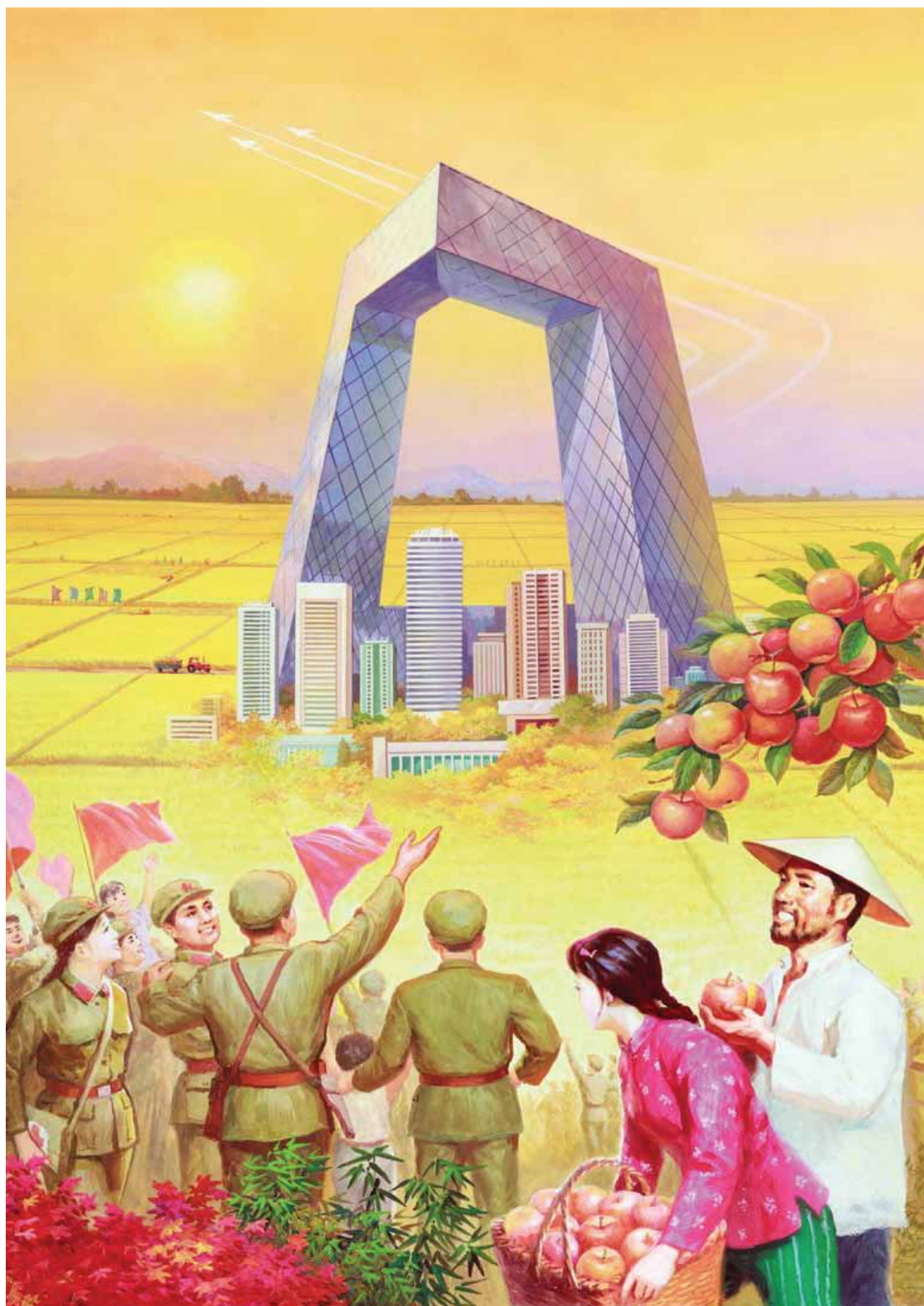
266 Tamtéž

267 ABKOWITZ, Alyssa. *Xi Jinping Isn't a Fan of Weird Architecture in China*; <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2014/10/17/xi-jinping-isnt-a-fan-of-weird-architecture-in-china/>; staženo: 16.3.2017

268 RAMZY, Austin. *Xi Jinping Calls for Artists to Spread 'Chinese Values'*; https://sinosphere.blogs.nytimes.com/2014/10/16/xi-jinping-calls-for-artists-to-spread-chinese-values/?_php=true&_type=blogs&_php=true&_type=blogs&r=2; staženo: 16.3.2017

269 Tamtéž

270 Tamtéž

Obr. 400: Nick Bonner a Dominic Johnson-Hill, kteří žijí v Pekingu, zaslali fotky ikonických pekingských budov do Severní Koreje, kde na základě fotografií místí umělci vytvořili sérii propagandistických plakátů. Ty byly vystaveny na akci Beijing Design Week 2013.
Zdroj: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/oct/17/china-north-korean-propaganda-paintings>; staženo:20.3.2017

/ 15 /
Živá města?

Obr. 401: Šanghaj - městská krajina světové metropole

Zdroj: LEE, Christopher C. M.. *Xiamen the Megaplot*; Harvard University Graduate School of Design, 2013; ISBN: 978-1-934510-36-0; s.: 11

Čína se snaží proklamovat a ukázat její boj za lepší životní prostředí a udržitelná města, otázkou ale je, zda urbanismus a podoba měst tomu opravdu odpovídá. Udržitelnost čínských měst je jednoznačně diskutabilní a je zde veliký prostor pro zlepšení.

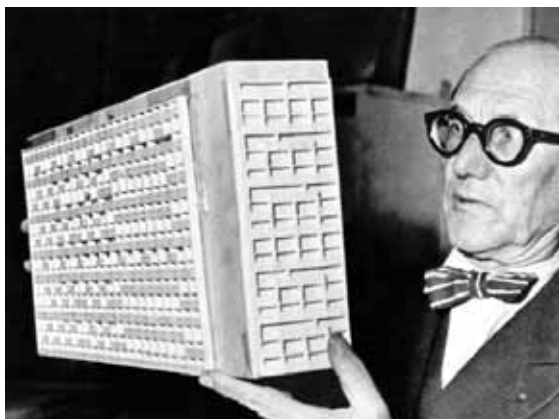
“V našem architektonickém ateliéru všichni zaměstnanci tráví každý den děláním krásných modelů a pak máme osm koček, které během noci všechny modely zničí. V ničení měst jsou dokonce lepší než naše vláda. Ony jsou pro nás velkou metaforou. My jsme lidé, kteří milují architekturu a snaží se změnit svět. Děláme nové a nové modely, ale kočky je vždy roztrhají.”²⁷¹

Současná čínská města jsou rozvojová města. Legitimita vládnoucí strany je zde zajištěna její schopností iniciovat, provádět a řídit ekonomický růst. Rozvojové město spoléhá na tržní spekulace a ověřené, tisíckrát zopakované, městské formy. Za účelem přilákání developerů a investorů používá takové urbanistické strategie, které přináší minimální regulace a nevyslovují žádné politické otázky. Tyto městské strategie jsou většinou popsány jako “racionální plánování” nebo “vědecké metody” – eufemismem pro bezpohlavní utilitární urbanismus.

Na obr. 402 vidíte le Corbusiera s návrhem jeho architektury, která byla absolutně hygienická, kompozičně vytříbená a technicky dokonalá. Tato architektura měla představovat nový univerzální sloh nové univerzální civilizace. “Mimoto se jeho koncepce jako architektonické dílo vyznačovala oslnivou jasností, prostotou a harmonií. Byla tak čistá, tak zřejmá, tak snadno pochopitelná. V okamžiku řekla všechno, jako dobrá reklama. Tato vize se svým odvážným symbolismem byla téměř neodolatelná pro urbanisty, stavitele obytných domů, projektanty a také pro developery, bankéře poskytující kapitál i starosty měst. Silně přitahuje zastánce “pokrokového” zónování, kteří stanovují pravidla vypočtená na to, aby povzbudila realizátory jiných projektů, než jsou sídliště, aby aspoň trochu uvažovali o tomto snu. Nehledě na zvládnutost nebo těžkopádnost jejich projektů, ošklivost a zbytečnost volných ploch a nezajímavost pohledů zblízka, napodobitelé le Corbusiera volají: “Podívejte se, co jsem udělal!” Jako velké, zosobněné “ego” vypovídají taková díla o svém tvůrci. Ale pokud jde o fungování města, říkají jen samé lži.”²⁷²

271 OBRIST, Hans Ulrich. *Ai Weiwei Speaks*; 1. vyd. Penquin Books, Londýn, 2011; ISBN: 978-0-241-95754-7; s.: 9

272 JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*; 1. vyd. MOX NOX, Praha, 2013; ISBN: 978-80-905064-4-2; s.: 38

Obr. 402: Le Corbusier s modelem jeho architektury
Zdroj: <https://archiobjects.org/the-big-contradiction-of-le-corbusier/>
Stažen: 2.4.2017

Obr. 403: Communist Mansion postavený hned vedle bílé pagody tibetského buddhismu, Peking 1959
Zdroj: LEE, Christopher C. M.. *Xiamen the Megaplot*; Harvard University Graduate School of Design, 2013; ISBN: 978-1-934510-36-0; s.: 53

Na obr. 403 vidíte, jak tato architektura postupně nahrazuje tradiční městské formy. Pokud budu modernistickou architekturu kritizovat, nejde o nějaké sentimentální volání po starých domech s šikmými prohnutými střechami, problémem této “nové” architektury leží ve způsobu, jakým přistupuje ke společnosti. Pro le Corbusiera byla společnost souborem dat, na jejichž základě byla města navrhována, ale společnost je mnohem složitější a mnohem hůře uchopitelný organismu, stejně tak i město.

Čínská společnost, která se vyvíjela tisíce let, byla založená na ustálených přísných pravidlech. Široké rozvětvené rodiny žily pohromadě okolo uzavřených dvorů v tradičních domech *siheyuan*. Každá rodina žila ve svém vlastním soukromém světě. Tyto domy vytvářely sousedství zvaná *hutong*, veřejné komunity sdílené mezi rodinami. Tradiční městské formy přirozeně odpovídaly komunitnímu způsobu života čínské společnosti, jejímž přepisem bylo město. Ve starém Pekingu bylo Zakázané město uprostřed, zde žil císař, okolo byla vládní čtvrt, kde žili ministři a úředníci, dále od císařského paláce žili obyčejní lidé. Čím dále byl člověk vzdálen od císaře na společenském žebříčku, tím vzdálenější byl od něj v prostoru.

Ve dvacátém století přišla nejprve revoluce politická, poté revoluce kulturní a společenská a nakonec revoluce ekonomická. Nová společnost přišla s novou městskou typologií, která odpovídá těmto revolucím. Otázkou je, jestli se čínská společnost opravdu změnila tak moc, jak se změnila architektura. Díky svým mnohonásobným dějům, měřítku a až nepochopitelné složitosti vždy město představovalo problém pro architekty a také pro politiky. “Autoritářské režimy, anebo vlády obávající se náhlých změn často využívají typologický přístup jako zjednodušující nástroj, kterým se snaží rychle vytvářet města.”²⁷³ To je také případ Číny.

Po roce 1978, kdy Čína zaváděla tyto “racionální metody” v plánování a začínala ve velkém stavět modernistická města, v Evropě a Severní Americe již dávno existovala propracovaná kritika takovýchto postupů a od modernistického plánování se víceméně upouštělo.

Již roku 1961 Jane Jacobs napsala: “Podívejme se na to, co jsme postavili. Postavili jsme sídliště pro obyvatele s nízkými příjmy, z nichž se stávají ještě horší ohniska kriminality, vandalismu a celkové sociální beznaděje, než byly slumy, které tato sídliště měla nahradit. Postavili jsme sídliště pro obyvatele se středními příjmy, která jsou skutečnými divy fádnoti a uniformity, pevně uzavřenými před jakýmkoliv projevem svěžesti a životnosti skutečného města. Postavili jsme luxusní sídliště, jejichž bezduchost

273 SHANE, David Grahame. *Transcending Type: Designing for Urban Complexity*; in *Architectural Design*, Volume 81, Issue 1, *Typological Urbanism: Projective Cities*; ISBN: 978-0-470-74720-9; s. 130

Obr. 404: Chenggong District, Kunming, Yunnan

Zdroj: <http://www.archdaily.com/776807/using-big-data-to-determine-the-extent-of-chinas-ghost-cities>

Staženo: 2.4.2017

je zmírňována jen nejnepoužitelnějšími. Postavili jsme kulturní centra, která nedokážou uživit dobré knihkupectví; správní centra, jimž se vyhýbají všichni kromě tuláků; nákupní centra, která jsou bezvýraznými napodobeninami jednotvárných předměstských ulic; promenády, které vedou odnikud nikam a kde se nikdo neprochází; a rychlostní komunikace, které rozrušují velká města. To není stavba měst - to je ničení měst."²⁷⁴

“Za zdánlivým chaosem starého města, všude, kde staré město úspěšně funguje, se skrývá skvělý řád, který udržuje bezpečnost na ulicích a svobodu pohybu ve velkoměstě. Je to komplikovaný řád. Jeho podstatou je složitý systém využití chodníků, který s sebou přináší neustálé střídání lidských očí. Celý tento řád se skládá z pohybu a ze změny, a i když je to život, a ne umění, můžeme jej s trochou fantazie nazvat uměleckou formou velkoměsta a přirovnat jej k tanci. Ne k prostoduchému, přesně prováděnému tanci, při němž všichni vykračují současně, otáčejí se najednou a hromadně se uklánějí, ale ke složitému baletu, v němž jednotliví tanečníci i soubory mají zvláštní úlohu a tyto úlohy se navzájem báječně podporují a vytvářejí dobře sladěný celek. Balet, který se odehrává na dobře fungujícím městském chodníku, je na každém místě jiný a na kterémkoliv určitém místě obsahuje vždycky spoustu nových improvizací.”²⁷⁵

Podíváme-li se na vznikající město Jing-jin-ji, těžko můžeme spatřit balet. Jednotlivé bytové domy jsou poslušně vyskládány v krajině, vzpřímeně zde stojí jako vojáci na přehlídce. Bytový komplex, jako v pozoru nastoupená četa. Stejně poslušné obyvatele má toto město produkovat. Obyvatele stvořené ke konzumu a k národnímu ekonomickému růstu. Je tento městský model udržitelný? Dlouhodobě pravděpodobně ne. Zde narážíme na velký problém. Toto město není stavěno jako lidské sídlo ale především jako stimul pro rostoucí ekonomiku. Pokud tedy toto město selže, ekologické dopady, jak lokální tak i globální, budou nesmírné. Pád čínské ekonomiky, by dnes představoval něco podobného jako Krach na Newyorské burze v říjnu 1929.

Jak tedy k takovému městu přistupovat? Jak ho navrhovat a jak by mělo vypadat? “Vitální města mají podivuhodnou schopnost chápat, sdělovat, vynalézat a objevovat to, co je zapotřebí, aby mohla bojovat se svými nesázami. Živá, rozmanitá a dynamická města obsahují zárodek své vlastní regenerace a k tomu tolik energie, že mohou řešit problémy a uspokojovat potřeby, které se netýkají jen jich samých.”²⁷⁶

Města jako Jing-jin-ji jsou už jasně definovaná, naplánovaná a postavená do své finální podoby. Prostor pro improvizaci se snaží vědomě zmenšovat,

274 JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*; 1. vyd. MOX NOX, Praha, 2013; ISBN: 978-80-905064-4-2; s.: 21

275 Tamtéž; s.: 66

276 Tamtéž; s.: 11

takže dokážou jen velice špatně reagovat na jakoukoli změnu. Živá a rostlá města jsou města improvizovaná, města ideově bohatá, města nikdy nedokončená. Právě taková města nacházíme v místech, kde je možné stavět spontánně a okamžitě reagovat na aktuální potřebu. Takhle přesně vznikaly staré pekingské hutongy. Taková místa jsem mohl pozorovat na chudých předměstích čínských měst, anebo v centrech asijských metropolí, která byla zatím modernizována v mnohem menší míře, například Hanoj. (obr. 405–405)

V těchto městech nové neznamená demolici starého, nové a staré se přirozeně doplňuje a zároveň staré neblokuje rozvoj nového. Oboje existuje pospolu. Stejně tak prvky asijské a západní kultury se v těchto městech přirozeně prolínají.

V Číně se po tisíce let stavěla pouze tradiční města a pak se najednou začala tradiční města bourat a na jejich místě se staví "moderní" města podle západních vzorů. Městská výstavba, držaná silnou mocí politiky a plánování, zde zná především své extrémní póly. Čína by si měla uvědomit a rozhodnout se, co je její současná kultura a identita. Zda má nějaké smysluplné zbytky tradic nebo zda během Kulturní revoluce vše pošlapala. Měla by si vyjasnit, zda chce stavět města, která jsou kopií Amerických, či evropských vzorů (dá se dost polemizovat o tom, zda to jsou dobré vzory), anebo zda chce rozvíjet vlastní specifické městské formy.

Francouzský filosof Paul Ricoeur o konfrontaci jednotlivých kultur napsal: "Čím je tedy umožněné střetávání jednotlivých kultur; střetávání, které nemá ani pro jednu kulturu fatální následky? Mohlo by se zdát, že výsledkem předchozích úvah je, že kultury jsou neslučitelné, jenže lidé nikdy nejsou tak moc rozdílní. Když se ocitneme v úplně jiné zemi tak, jak jsem se já před pár lety ocitl v Číně – bylo tam vše jiné, přesto jsem věděl, že jsem nikdy neopustil lidstvo. Ale tento pocit vám je k ničemu, takže člověk musí vše vsadit na jednu kartu a pokusit se o potvrzení jednoty lidstva. Stejnou sázku museli provést egyptologové předtím, než objevili princip nesrozumitelného hieroglyfického písma. Předpokládali, že pokud byly tyto znaky vytvořeny člověkem, musí být možné je rozluštit. Ne všechno se podařilo přeložit, ale alespoň částem textu vždy porozuměli. Není zde žádný důvod nebo snad pravděpodobnost, že by jakýkoliv lingvistický systém nešel přeložit. Víra, že překlad je do určitého bodu vždy možný, je tvrzením, že cizinec je také člověk; ve zkratce, že vždy je možné komunikovat. To, co jsme řekli o jazyku, platí i pro základní hodnoty, symboly a obrazy, které tvoří zdroj národní kultury. Ano věřím, že je možné pochopit ty, kteří se ode mne liší, pouze prostřednictvím sympatií a představitosti, stejně jako rozumím charakterům v románu, v divadle, anebo skutečnému příteli, který je jiný než já. kromě toho dokážu porozumět, aniž bych musel znovu opakovat, převyprávět, aniž bych musel znovu prožít, dokážu se změnit, pokud se zabývám sám sebou. Chcete-li být člověkem, musíte být schopni pozorovat realitu z různých perspektiv.

Poté musíme vyslovit otázku identity: co se stane s mými hodnotami, pokud pochopím i hodnoty jiných národů? Pochopení se stává nebezpečným dobrodružstvím, ve kterém riskujeme, že veškeré kulturní dědictví pohltí neurčitý synkretismus. Nicméně se mi zdá, že zde uvádíme pouze části křehké a prozatímní odpovědi: jen živá kultura, věrná svým kořenům a připravená pro kreativitu na úrovních umění, literatury, filosofie a spirituality, je schopná unést střetnutí s jinými kulturami - není jen schopná jej ustát, ale předává také smysl tomuto střetnutí. Pokud setkání představuje konfrontaci tvůrčích impulzů, pak je to samo o sobě kreativní. Myslím, že ve veškeré tvorbě je obsažený jistý druh harmonie."²⁷⁷

Je tedy čínská kultura opravdu autentická? Je schopná smysluplně konkurovat západní kultuře? Nebo je čínská kultura jen mrtvým falsifikátem své dávné slávy? Pokud stavíme město, které dokonale slouží ekonomickému růstu, hrozí, že kromě

277 RICOEUR, Paul. *Universal Civilization and National Cultures*; in *History and Truth*; Northwestern University Press, 1965; ISBN 978-0-8101-2400-4; s. 281

Obr. 405–406: Hanoi - spontánně rostlé město
Zdroj: Archiv autora

profitu začne postrádat své další významy. “Navrácení smysluplnosti by nemělo být zaměňováno s obnovou tradiční kultury. Samozřejmě v plném proudu je již mnoho úsilí udržet nejrůznější kulturní dědictví naživu a architektura není vůči tomuto přístupu imunní. Jedním ze způsobů je vzít tradiční formy a přitom využívat nové technologie a materiály. Nicméně, taková snaha o autenticitu, ze své podstaty, obsahuje nebezpečí, že se stane pouhým falsifikátem.”²⁷⁸ “Fenomén padělku je v podstatě replikace významu”²⁷⁹

Význam je tedy základem padělku a kopie jsou formy, které se pokouší nést autentický význam. Je důležité si uvědomit, že neautentičnost se vynořuje už jen ze samotného pokusu o udržení nebo vytvoření autenticity. “Autentický význam nemůže být vytvořen v důsledku předělávání nebo vytříbení formy, protože autenticita je v první řadě zdrojem, ze kterého forma získává význam.”²⁸⁰ “Pak potřebujeme najít způsob jak vyřešit paradox představený Rcoeuem, tedy jak pokročit směrem k univerzální civilizaci a zároveň se navrátit k pramenům národní kultury.”²⁸¹

Pokud chceme stavět živá, fungující města, musíme se zaměřit více na významy a děje než na formu a hmotu. Zde je jeden ze základů celého problému. Současná politika městského plánování je nastavená tak, že developer potřebuje vytvořit právě onu hmotnou realitu, kterou poté prodává a tím generuje zisk. To je jeho práce, která ho živí, na tom není nic špatného. Důležité ale je si uvědomit, že základem města nejsou domy a ulice, ale lidé, děje a život. Město, kde nežijí lidé, přestává být městem. Naše plánování je příliš zatíženo na hmotné věci, protože tyto věci jsou obchodovatelné. Konkrétní hmotný objekt je vždy jednodušší prodat než abstraktní ideu. Význam a myšlenka se tedy většinou redukuje jen na estetiku fasád. “Ve velkoměstech živá a rozmanitá místa přitahují ještě více života, mrtvá a jednotvárná místa život odpuzují. Tento princip platí nejen ve společenské, ale i v ekonomické oblasti.”²⁸²

Je tedy nezbytné zrevidovat městské typologie a zaměřit se na vytváření právě takových typologií, které podnětně stimulují udržitelný městský život a to jak z hlediska environmentálního, tak i sociálního a ekonomického. Město zároveň musíme chápat jako neustále se měnící a vyvíjející se organismus, takže musí umožňovat individuální improvizace, které život přinášejí. Aby bylo město udržitelné, musí jeho typologie počítat i s budoucí změnou. Protože, co se nevyvíjí, to brzy zanikne.

Pro představu města jsem jednoduše použil existující bytový komplex, který se nachází v Nanjingu kousek od školy, kde jsem studoval, budovy jsem tak dobře znal. Postupně jsem tyto budovy začal měnit a transformovat do podoby odpovídající pravidlům, kterými se řídí tradiční, živé, fungující město. (obr. 409–421)

Nejprve jsem potřeboval narušit a rozbít obrovské měřítko domů, proto jsem do budov doslova vyhlodal dvory, atria a veřejné prostory malého měřítka. Hmotu, kterou jsem odebral, jsem opět přidal v podobě modulů - parazitů, aby se nesnižovalo množství bytů a hustota zalidnění zůstávala tedy stejná. Tyto moduly pro mě představují i možnost měnit a doplňovat projekt v průběhu času. Každý veřejný mikro-prostor jsem trochu odlišil v materiálech a detailech, takže se obyvatelé mohou lépe v obrovském komplexu orientovat, lépe se ztotožnit se svým okolím. Poté jsem musel jednotlivé veřejné prostory propojit, vytvořit tak “ulice uvnitř domu”, které fakticky i obrazně propojují jednotlivé budovy a obyvatele a tím pomůžou naplnit sociální poslání městského života. Nakonec jsem do tohoto vertikálního města rovnoměrně vložil kavárny, čajovny, obchody, zahrádky,

278 HANDA, Rumiko. *Beyond Meaning: In Search of Meaningfulness in Architecture*; in 84th ACSA Annual Meeting and Technology Conference Proceedings; s.: 611

279 DOVEY, Kimberly. *The Quest for Authenticity and the Replication of Environmental Meaning; in Dwelling, Place and Environment: Towards a Phenomenology of person and World*; Dordrecht, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 1985; ISBN: 978-90-247-3282-1; s.: 36.

280 Tamtéž

281 HANDA, Rumiko. *Beyond Meaning: In Search of Meaningfulness in Architecture*; in 84th ACSA Annual Meeting and Technology Conference Proceedings; s.: 611

282 JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*; 1. vyd. MOX NOX, Praha, 2013; ISBN: 978-80-905064-4-2; s.: 111

Obr. 407: Li Rui, šedesátiletý bývalý farmář prohledává ruiny jeho bývalé vesnice v Liaocheng, která musela ustoupit nové výstavbě.

Zdroj: JIN, Justin. http://www.nytimes.com/2013/06/16/world/asia/chinas-great-uprooting-moving-250-million-into-cities.html?pagewanted=all&_r=0

Stažen: 2.4.2017

Obr. 408: Piknik pod dálničním mostem na předměstí Chongqingu

Zdroj: JIN, Justin. <http://www.scmp.com/magazines/post-magazine/article/1934172/photographs-human-impacts-chinas-new-urbanisation>

Stažen: 2.4.2017

parky atd., jednoduše veškeré stimuly městského veřejného života.

Tato představa mě velice lákala. Samozřejmě si uvědomuji, že to tak jednoduché není. Ve své podstatě je takový přístup stejně povrchní jako lepit prefabrikované antické ornamenty na fasádu obchodních center. Potřeboval jsem si zjistit, zda má taková architektura nějakou již vypracovanou teoretickou oporu.

Začal jsem tedy studovat reálné i utopické vize měst, které vypracovali teoretici architektury v průběhu 20. století jako svou reakci na modernistické plánování představované především Athénskou chartou. Zajímavé je, že většina těchto vizí byla vypracována už před rokem 1978, tedy před čínským stavebním boomem. To znamená, že Čína si v době, kdy potřebovala postavit obrovské množství bytů, mohla kromě athénské charty vybrat i z jiných teorií. Takže se zároveň můžeme pokusit zrekonstruovat, jak by čínská města mohla vypadat, pokud by byla stavěna podle nějaké alternativní teorie, která ale už v té době existovala.

Obr. 409: Narušení moderní výstavby prvky, které odpovídají principům tradičního města
Zdroj: Archiv autora

Obr. 410–421: Jednotlivé městské principy a prvky - veřejné a poloveřejné městské prostory, různost a diverzita, propojení, zeleň, vytváření živých, zajímavých míst, která slouží různým aktivitám
 Zdroj: Archiv autora; <https://www.mvrdv.nl/projects/celosia>; <http://www.pauvidal.eu/>; <https://www.stefanoerarchitetti.net/en/portfolios/bosco-verticalale/>; Wen C. Fong, Chin-Sung Chang a Maxwell K. Hearn; *Landscapes Clear and Radiant The art of Wang Hui (1632-1717)*; Yale University Press; 2008; IBSN: 978-0-300-14144-3

/ 16 /
Alternativní městské teorie

Obr. 422: Aldo van Eyck
 Zdroj: http://www.team10online.org/team10/eyck/eyck_otterlo.jpg
 Staženo: 3.4.2017

16.1 Konfigurativní navrhování Aldo van Eycka a Pieta Bloma

Už v padesátých letech se objevovali architekti, kteří začali poukazovat na neživotnost moderních staveb. Tito architekti začali považovat Athénskou chartu za selhání moderní architektury. To souviselo s tím, že po druhé světové válce se zhroutila ranně modernistická představa zbrusu nového světa. Nová generace evropských architektů přišla se skromnějšími cíli, už se nesnažili vytvářet novou společnost, ale hledali odpovědi na problémy společnosti současné. V padesátých letech se uvnitř CIAM vytvořila skupina mladých architektů – TEAM 10. Tvrdili, že hlavním problémem moderní architektury je její rozdělení na samotnou architekturu a urbanismus. Poukazovali na obrovskou profesní mezeru mezi těmito příbuznými obory. Vystavěné prostředí chápali jako jeden nedělitelný celek, takže volali po vzniku “architektury–urbanismu”. Žádali úplné přehodnocení vztahu mezi vnějším a vnitřním prostředím. Podle nich neexistuje stavba, která má nějaký interiér oddělený od exteriéru, ale pouze prostor, který je jednou nedělitelnou entitou, zde stojí člověk se svými specifickými potřebami.

Slovo “hranice” bylo použito členem Týmu 10, holandským architektem Aldo van Eyckem, k popsání vztahů různých prostorových nebo psychologických měřítek a katastrů města. Van Eyck nekoncepce vztah interiéru a exteriéru na základě termínu funkčnosti nebo estetiky a už vůbec ne jako metaforu k otevřené společnosti, ale jako analogii k lidským mentálním dispozicím a psychickým procesům. K přehodnocení tématu vztahu mezi interiérem a exteriérem jako urbanistického problému van Eyck v roce 1956 napsal: “Nedýcháme tak, že bychom se jenom nadechovali nebo pouze vydechovali. To je důvod proč je tolik výhodné pokud vztah mezi interiérem a exteriérem, mezi individuálním a veřejným prostorem, uvnitř a venku, mezi otevřeným a zavřeným, bude vystavěným zrcadlem lidské přirozenosti, takže člověk se s ním bude moci identifikovat. To jsou formální skutečnosti, protože to jsou mentální skutečnosti. Kromě toho to nejsou polární, ale ambivalentní skutečnosti. Byt a jeho rozšíření do exteriéru, město a jeho proniknutí do interiéru, to je to, na co se musíme zaměřit.”²⁸³

V 50. letech se van Eyck začal ukazovat jako důležitá postava holandské architektury. V roce 1959 se stal redaktorem holandského časopisu Forum, který přeměnil v platformu pro své myšlenky. V redakci Fora se setkal s Hermanem Hertzbergerem, další důležitou postavou holandské architektury té doby. Van Eyck také vyučoval na řadě architektonických škol. V tomto kontextu učení, psaní a tvorby van Eyck vyvinul to, čemu říkal “konfigurativní disciplína”. Tato metoda navrhování se snažila začlenit široce rozdílnou škálu funkcí a prostorů různého měřítka do vestavěného prostředí v souvisle logické konfiguraci: na jednom konci spektra řád malých prostorů tradičně přidružených k potřebě soukromí s domácí atmosférou – na druhém konci spektra je rozlehlé měřítko moderního města a obrovské společnosti. V tomto smyslu van Eyck řekl: “Dům musí být

283 JASCHKE, Karin. *City Is House and House Is City, Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In *Intimate Metropolis, Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, London and New York, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 176

trochu jako malé město, pokud se má stát skutečným domem; město má být jako velký dům, pokud má být skutečným městem." Podnětná a konceptuálně silná myšlenka, která se stala paradigmatickou figurou pro jeho následovníky.²⁸⁴ Ti se snažili najít vztah mezi bytovou jednotkou a rozvržením města v trojrozměrné městské prostorovosti. Celá řada ambiciózních projektů, nyní řazených pod termín "holandský strukturalismus", byla výsledkem úvah o "konfigurativním navrhování".

V roce 1962 van Eyck publikoval ve Foru článek nazvaný *Steps towards a configurative discipline*, zde píše: "Amorfni a aditivní charakter všech nových měst - jejich různorodá jednotvárnost – je okamžitým výsledkem úplné absence správného měřítka. Ty městské funkce, které nebyly doposud zapomenuty, byly rozčleněny. Aktuální stavební elementy byly následně akademicky komponovány podle jednoduchého zaplňujícího návyku, volné prostory mezi nimi jsou tak pouze náhodě vyjádřeny a zbaveny jakéhokoliv občanského smyslu. Přerostlé objekty se nemilosrdně tvrdě a neohrabaně tyčí uprostřed prázdna.

Uvnitř obrovských okrsků složených z právě takových objektů není už žádné místo pro emoce. Ve výsledné prázdnotě není nic mezi jednotlivými domy. Tato městská prázdnota nenechává žádný prostor pro nic jiného než pro další prázdnotu. Všechny městské ingredience ztuhly, všechny městské barvy se rozpily. Zbyla pouze naplánovaná pustina."²⁸⁵

Aldo van Eyck vyučoval Pieta Bloma během jeho prvního roku studia na Amsterdamské akademii architektury (akademický rok 1956–1957). Když se van Eyck stal redaktorem časopisu, v jednom z prvních čísel v roce 1959 publikoval studentský projekt Pieta Bloma nazvaný *The Cities will be Inhabited like Villages*. Návrh, který Blom navrhl ve svém druhém roku studia, představoval novou obytnou čtvrť pro 800 obyvatel na okraji Amsterodamu. Projekt byl založen na bytových domech – *bouwsteen*. Každý měl 24 bytů různých velikostí a rozdílných dispozic, do každého bytu byl jiný přístup. Tento návrh byl v ostrém kontrastu k deskovým domům zaplněným uniformními byty, které v bytové výstavbě převládaly (a stále převládají). Bytové domy vytvářely obytné moduly, které bylo možno skládat do řad a shluků okolo různých vnitrobloků a poloveřejných meziprostor, stejně tak bylo možno kombinovat celá sousedství a čtvrti.²⁸⁶

Piet Blom to popsal jako "projekt, který nutí obyvatele žít spolu". Je zde obsažena touha "vytvořit společné bydlení, ve kterém by byly zbořeny dělící zdi, takže člověk by mohl vytvořit společenství. To znamená vytvořit dům, kde neexistuje dualismus mezi individuální a kolektivní existencí. To znamená dát větší šanci životu, aby se plně vyjádřil."²⁸⁷

Rok na to byla jiná Blomova studentská práce, *Practical Planning Exercise*, znovu publikovaná v časopise Forum. Tentokrát se jednalo o návrh 500 bytových jednotek na poměrně velkém území, které sousedilo se standardní bytovou výstavbou uspořádanou do řad v rozsáhlých otevřených kompozicích. V kontrastu ke stávající výstavbě Blom navrhl modulární jednotky vzájemně se proplétajících bytů a rodinných domů, které vytváří malé uzavřené bloky. Každý blok měl v diagonálních rozích dva vysoké bytové domy. Toto řešení se mohlo opět skládat do různých kombinací a vytvářet polouzavřené dvory navzájem propojené v důležitých místech.

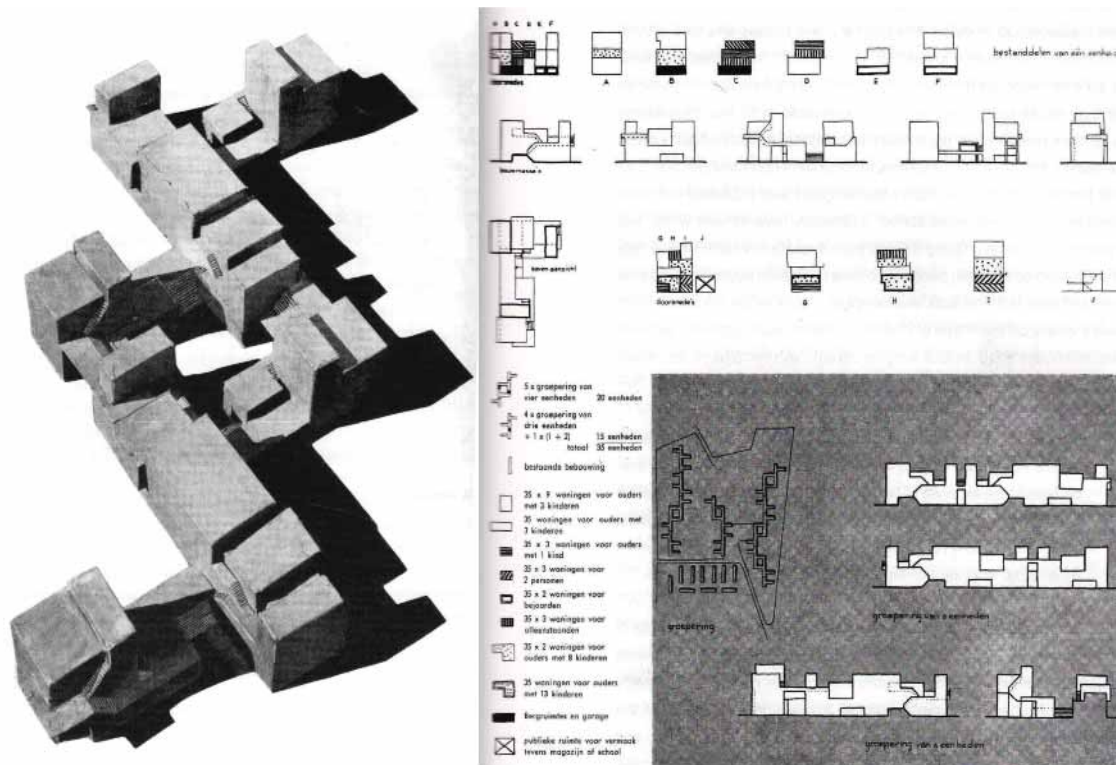
Za účelem poskytnutí oddělených a více intimních prostor, v obou projektech Blom organizuje a řetězí jednotlivé jednotky tak, že se neobvyklými způsoby mažou hranice

284 VAN EYCK, Aldo. *Is Architecture Going to Reconcile Basic Values?*; In NEWMAN, Oscar. CIAM '59 in Otterlo, K. Krämer, Stuttgart, 1961; s.:26

285 VAN EYCK, Aldo. *Steps towards configurative discipline*; In Forum 3/1962; s.:348

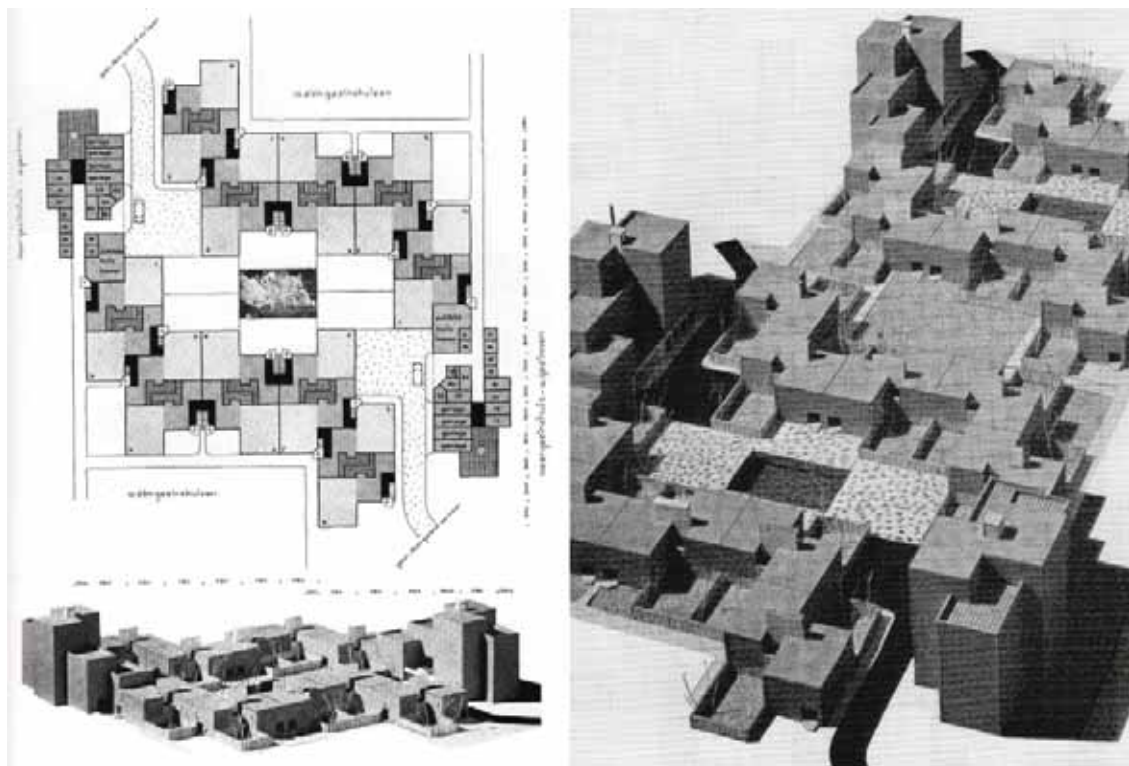
286 JASCHKE, Karin. *City Is House and House Is City, Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In Intimate Metropolis, Urban Subjects in the Modern City; Routledge, London and New York, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 177

287 BLOM, Piet. *Project P. Blom*;, Forum 1/1959; s.: 322

Obr. 423: "The Cities will be Inhabited like Villages" studentský projekt Pieta Bloma – obytný dům bouwsteen

Zdroj: JASCHKE, Karin. *City is House and House is City: Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming; in Intimate Metropolis: Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, Londýn, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 178, 179

Obr. 424: Practical Planning Exercise – segment návrhu studentského projektu Pieta Bloma

Zdroj: JASCHKE, Karin. *City is House and House is City: Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming; in Intimate Metropolis: Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, Londýn, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 183, 184

mezi veřejným a soukromým, vnitřním a venkovním. Architektonické elementy jako jsou poloveřejné dvory, otevřená schodiště a velké vstupní předprostory vytvářejí promyšlenou kompozici stezek. Plastická artikulace objemu budov a fasád tvoří bohaté prostorové a vizuální propojení blízkých domů či bytů tak, že vznikají pocitově vlnná, bezpečná místa, která umožňují smysluplnější využívání venkovních ploch. To později Blom okomentoval slovy: “Nenávidím slovo byt, protože to přímo odkazuje k myšlence střechy nad hlavou. Bydlení ale také zahrnuje sousedství, ulici, společenská zařízení a atmosféru celé čtvrti.”²⁸⁸ Podle něj může být městský prostor koncipován jako domácnost. Město může být tedy považováno za uskutečnitelný domov, a domov znamená ztotožnění se s městem.

Van Eyckova vize strukturně řazených principů byla svázána se soudobými filozofickými a antropologickými texty, které považují společnost a kulturu za strukturní subjekty, anebo za systémy psychosociálních a materiálních vztahů.²⁸⁹ Skrze jeho zájem o tradiční exotické kultury byl van Eyck dobře obeznámen s antropologickými výzkumy. Nejdůležitější pro něj byla klíčová studie Ruth Benedictové z roku 1934 nazvaná *Kulturní vzorce*. V této práci Benedictová popisuje kulturu jako konfigurace různých struktur či vzorců.²⁹⁰ Podle její teorie zde jsou opakující se pravidla a parametry v kulturách napříč světem, stejně tak jako stejné mentální a fyzické dispozice lidí. Každá kultura vznikla a definovala sebe díky své vlastní jedinečné strukturální konfiguraci. Kultura byla vnímána jako vymezená jednota, její obrys a základní stavební díly určovaly její strukturní řád. Van Eyck porovnával teorii o kulturních vzorcích s architekturou primitivních afrických národů, anebo s architekturou puebel severoamerických indiánů. Na základě svých výzkumů došel k přesvědčení, že pokud mají být lidé schopni se ztotožnit s vystavěným prostředím, ve kterém žijí, musí toto prostředí odpovídat struktuře a vzorcům současné kultury. Tyto vzorce se snažil najít, avšak obával se, že moderní kultura je ještě příliš mladá na to, aby dokázala vytvořit svou vlastní fungující strukturu. Zde samozřejmě vyvstává otázka, jak mají být takové městské koncepce vytvořeny. Van Eyck zkoumal vzorce a struktury venkovské lidové architektury i avantgardního umění, stejně tak prohluboval své úsilí o porozumění psychologických procesů zahrnutých ve vytváření kulturní identity a jejího smyslu.

Ve článku *Steps towards a configurative discipline* van Eyck píše: “Nyní můžeme vytvořit typ bydlení, který neztratí svou specifickou identitu, pokud bude neustále opakován, ale naopak dosáhne skutečně ještě větší identity a rozličného významu pokud bude komponován do určitých skupin.

Každý jednotlivý byt má potenciál pro svůj rozvoj prostřednictvím konfiguratívního opakování do skupin a svazků, ve kterých je identita každého bytu nejenom udržována, ale zvyšuje svou kvalitativní dimenzi připadající speciálně na konkrétní stupeň posloupnosti, které náleží. Zatímco výsledná skupina je pro změnu posílená v další fázi násobení o novou identitu, ta ovšem opět ještě více posílí předešlou fázi.

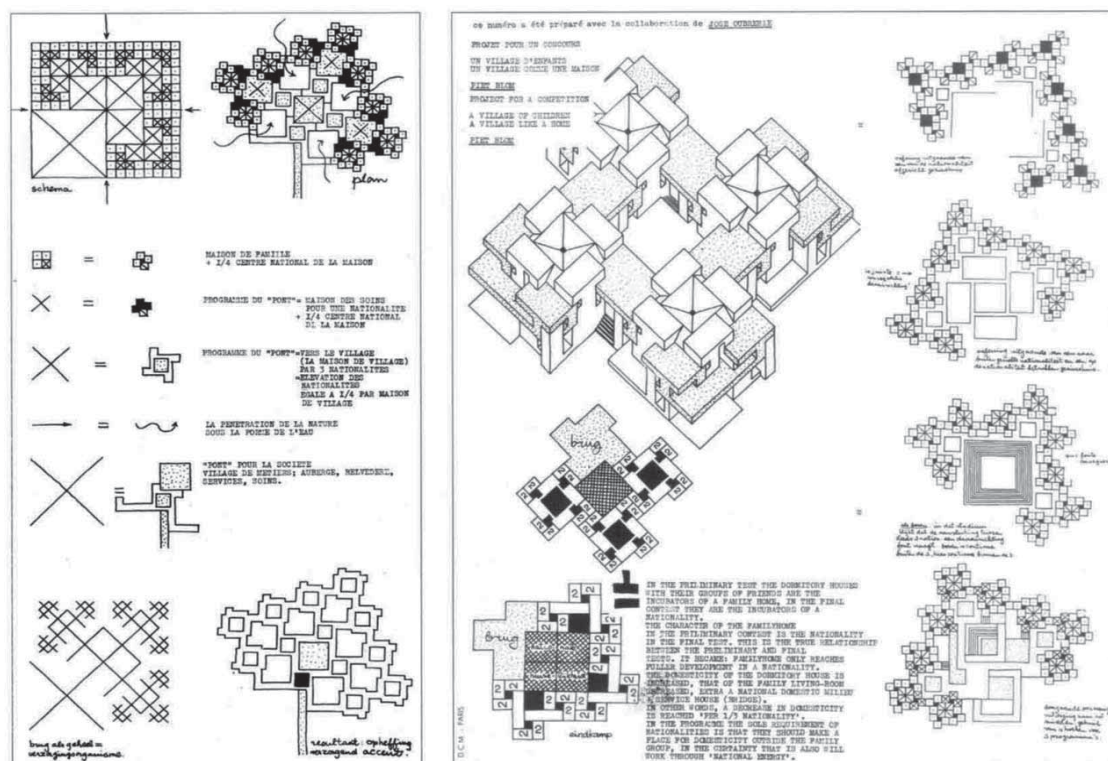
Tak jak se dnes staví, vše až doposud přejímalo metody ničící jakoukoliv limitovanou identitu předcházející posloupné fáze. Skutečností je absurdní pravda, že identita jednotlivých bytů, pokud vůbec nějakou identitu mají, není dnes schopna přežít i jeden z prvních stupňů násobení, například pokud mají jednotlivé byty společně vytvořit bytový dům! To ukazuje, že zavedené mechanismy navrhování nejsou schopné se vyrovnat s rozmanitostí, takže se musí zabývat naprosto pochybnou jedinečností tvořenou v podstatě špatným aditivním způsobem.

Identita menšího shluku, jeho skutečný bytový potenciál, je obsažena a zesílena

288 JASCHKE, Karin. *City Is House and House Is City, Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In Intimate Metropolis, Urban Subjects in the Modern City; Routledge, London and New York, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 181

289 Tamtéž; s.: 185

290 Benedictová, Ruth; *Kulturní vzorce*; Praha: Argo; 1999; ISBN: 80-7203-212-7

Obr. 425: Blomliv projekt městského bydlení, za který získal v roce 1962 Římskou cenu

Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>

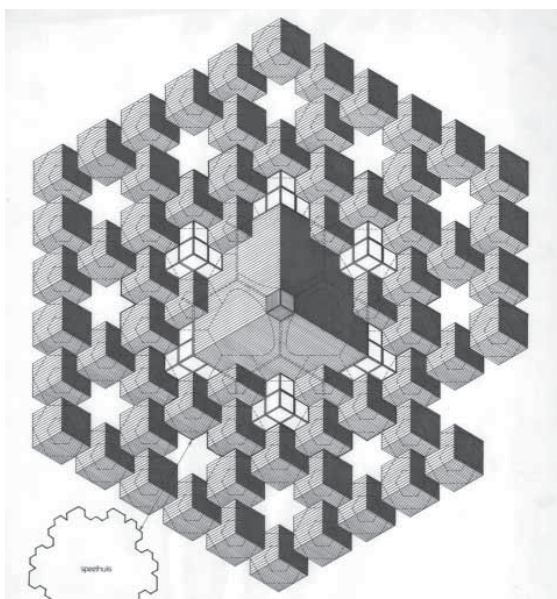
Staženo: 3.4.2017

v jeho neustálém opakování a násobení, zatímco identita většího shluku je skrytě přítomna i v menší části. To samozřejmě směřuje ke smyslu sjednocení skrze různorodost a rozdílnost – rozmanitost skrze soulad a prostorovou podobnost – ale také to směřuje k potřebě vyjádřit jak interiér, tak exteriér, jasně a trvale, pouze pokud se jejich úplná rozdílnost shoduje, může nakonec vytvořit soustavu míst, které poskytují příležitosti, po nichž volá skutečná městská existence.”²⁹¹

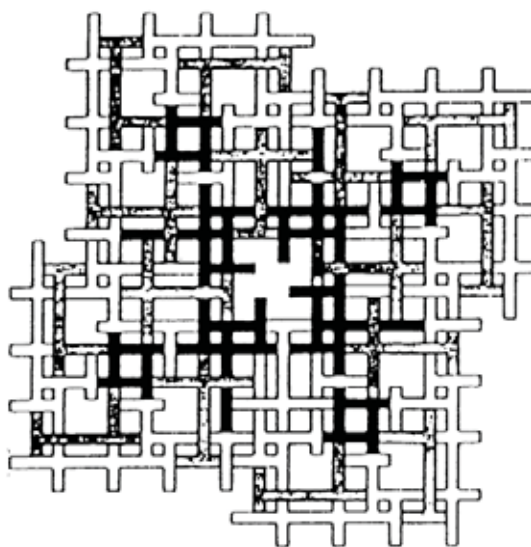
Výsledkem těchto úvah byl vybrán strukturální aspekt vystavěného prostředí jako klíč k obnově sociálních forem na poli architektury, ne v malém měřítku, ale pro uspokojení obrovského množství masové společnosti, tedy tam, kde architektura podle van Eycka absolutně selhává. “Konfigurativní navrhování” pracuje na základě systematického násobení základní figury v podobných psychických formách různého měřítka. Vztah mezi odlišnými měřítky a prostorovým řádem byl vytvořen na základě buďto formální (symbolické) anebo morfologické (strukturální) podobnosti. Můžeme pozorovat celou řadu přístupů ke konfigurativnímu uvažování. Příkladem takových přístupů je, že myšlenka může vzniknout skrze (spíše než z) formu; za druhé považování jednotlivých bytových jednotek za tvořivé elementy, spíše než za poskytovanou nutnost; a za třetí, vytváření prostorových archetypů k podpoření kreativního přisvojení si domácího a městského prostředí.

Ve van Eyckově teorii je obsažena víra, že vystavěné městské prostředí má schopnost absorbovat socio-kulturní význam, anebo že může vložit významový obsah do již složené konfigurace. V tomto uvažování se vystavěné prostředí stává smysluplným ne skrze své vlastní vrozené vlastnosti (funkční, estetické, symbolické, atd.), ale také ve své roli zprostředkovatele – jakési nádoby připravené přijmout nový obsah. “Konfigurovaná” městská forma v tomto smyslu vkládá do vystavěného prostředí struktury významů.

291 VAN EYCK, Aldo. *Steps towards configurative discipline*; In Forum 3/1962; s.:350

Obr. 426: Piet Blom struktura divadla Speelhuis Theatre a Krychlových domů v Rotterdamu
Zdroj: <http://www.archdaily.com/805592/total-space-considering-dutch-structuralism-today>; staženo: 3.4.2017

Obr. 427: Struktura pro urbanizaci Holandska představená na setkání Teamu10 v Abbayé Royaumont, 1962
Zdroj: <http://loveyousomat.tumblr.com/post/15288950412>
Staženo: 3.4.2017

Ve van Eyckových a Blomových návrzích nejsou individuální byty schovány za fasády, ale spíše určují společné prostory a sdílená území. Přesně, jak Herzberger řekl: “bytová jednotka je primární entitou, nejmenší budovou a základním kamenem procesu konfiguratívního navrhování.”²⁹² Takže veřejný nebo komunitní prostor je efektivně tvarován privátními prostory. Nešlo pouze sentimentální usilování o představu předmoderního kolektivismu, záměrem bylo upřednostnit jednotlivce jako dialektický “řád” společnosti.

Nejdůležitější motiv prací Bloma, van Eycka, Hertzbergera a dalších v praxi spočíval v tom, co oni nazývali “archetypy”: prostorové elementy a situace, které chápali za základní jednotku městského prostředí fyzického, sociálního i psychického. To například zahrnovalo různé vyhlídky, podia, terasy, balkóny, přístřešky, stříšky, niky a zákoutí, bariéry a prostory určené k organizování sociálních vztahů, anebo propojení jako jsou schodiště, pasáže a stezky.²⁹³

V roce 1974 zhmotnil Piet Blom svou představu ideálního města v projektu bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo. Samotné budovy jsou neseny pilíři nad uvolněným parterem, který slouží kolektivnímu pojetí městského života, jež se odehrává v atriiích a průchodech. Blom formu tohoto domu nazval “střechou města”, která chrání volný prostor pro nepředvídatelné události a setkání. Celý komplex je vyjádřením Blomovi věty: “Architektura je více než vytvářením místa pro život. Je vytvářením společnosti.”²⁹⁴

Bytový dům v Hengelo je tvořen neustálým opakováním ikonického typu rodinného domu s fasádou z červených cihel a s šikmou střechou. Toto opakování může být teoreticky prováděné do nekonečna, anebo může být zastavené v libovolný moment sekvence. Vzniká zde příjemná atmosféra obytného prostředí, stejná jakou pozorujeme, pokud procházíme centry rostlých měst. Estetika tohoto projektu balancuje na pomezí tehdejšího brutalismu, holandského strukturalismu, pop-artu a nastupující postmoderny.

Celý projekt reaguje na své okolí. Každá z hran komplexu přirozeně a velice

292 HERTZBERGER Herman. *Een Studie in Configuratie*; In Forum 4/1963; s.: 2

293 JASCHKE, Karin. *City Is House and House Is City, Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In *Intimate Metropolis, Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, London and New York, 2008; ISBN: 978-0415415071; s.: 190

294 *Piet Blom: Creating a Society*; <http://www.pencil.com/gallery.php?show=8767&p=790997085710>; staženo: 2.4.2017

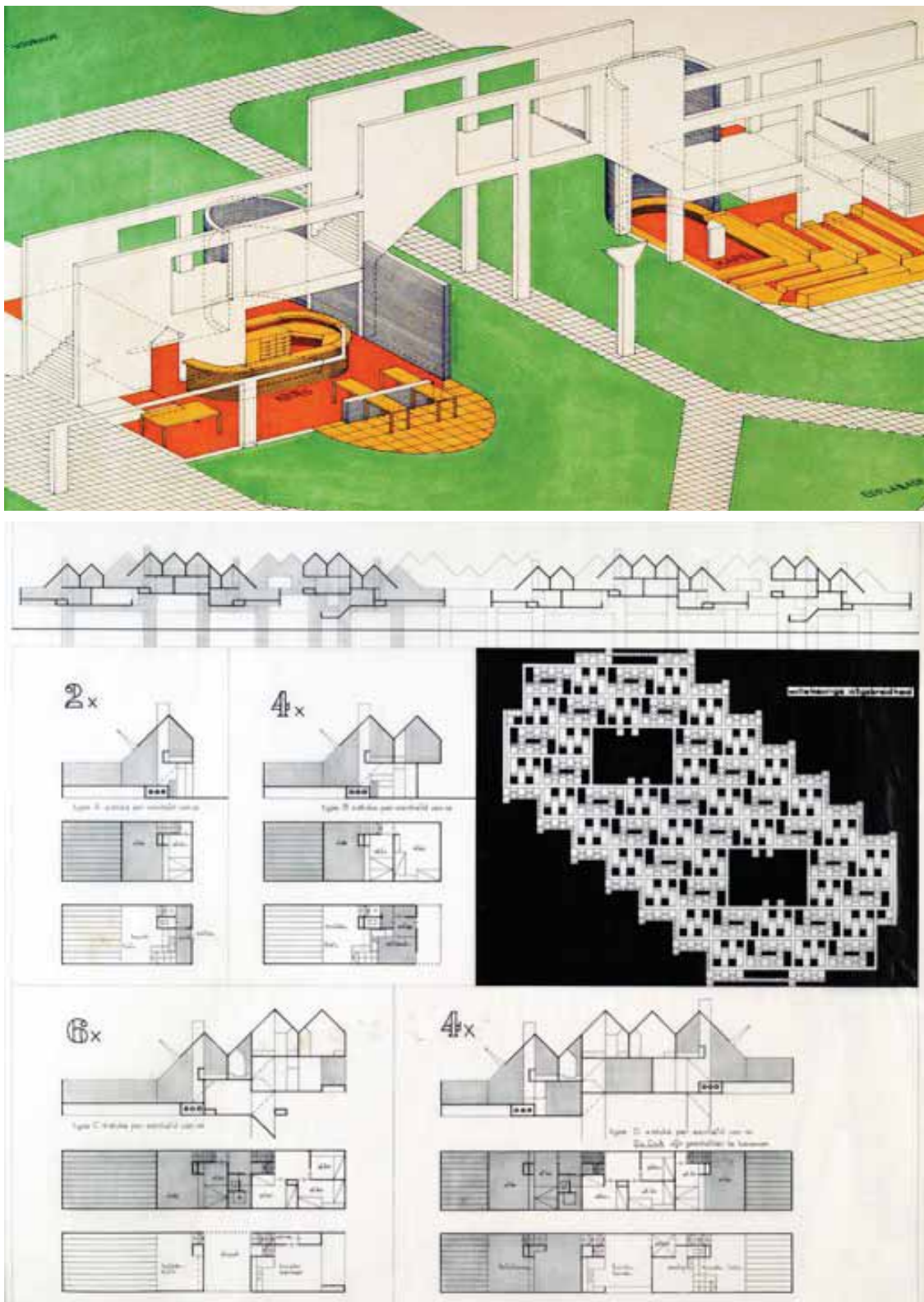
*Obr. 428: Model projektu bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966-1974
Zdroj: VAN DEN HEUVEL, Dirk. Piet Blom's Domesticated Superstructures; in DASH #05, The Urban Enclave, Delft Architectural Studies on Housing, nai010 Publishers, 2011; s: 62*

nenápadně odpovídá daným podmínkám. Na jižní straně zdvojená výška parteru umožňuje vytvořit průhledy na zelenou louku a blízký rybník, parter zde tvoří podloubí využívané pro skromný trh. Na severní straně přiléhá k ulici zdvojená výška parteru řadou obchodů, dílen a kanceláří. Je zde také místní hospoda pojmenovaná Kasbah. Parkování je přirozeně ukryto v podzemí. Uvnitř areálu vzniká celá řada otevřených prostor se zelení pro kolektivní využití, jako je například malé venkovní divadlo. Na kratší západní straně se nachází škola a dětské hřiště, na východní straně se projekt otevírá do krajiny. Otevřené městské prostory představovaly body a sféry atraktivního městského života. Klíčem ke změně bytové výstavby skrze používání nových městských typologií se pro Bloma stal zájem o osobité druhy městského prostoru. Jejich hlavní charakteristikou je, že se nesnaží fixovat a určovat každodenní život obyvatel, ten je vnímán jako originální, neurčitý proces. To je hlavní vlastností živého města.

Blom tímto radikálním gestem udělal nový krok v úvahách o suburbanizaci měst. Sám poukázal na práci Yona Friedmana a jeho prostorového města, který měl bezprostřední vliv na jeho projekt.²⁹⁵

Konfigurativní navrhování v podobě, jak bylo vytvořeno van Eyckem a ověřeno na Blomových návrzích, nejspíše nikdy nesplní hlavní úkol, který si před sebe položilo. Konkrétně změnit formu a sociální integritu moderní společnosti. V mnoha případech, projekty selhaly kvůli svému schematickému charakteru, a jakési architektonické aroganci velice podobné tomu, proč redaktoři časopisu Forum kritizovali dřívější modernistické návrhy. Avšak jak v teoretických úvahách, tak v momentu své realizace konfigurativní navrhování ukázalo odpovědi na velké množství problémů modernistických měst. Van Eyck a jeho kolegové se kategoricky stavěli proti mechanickému a racionálnímu pochopení města. Vytvořili široké spektrum formálních a konceptuálních metod jak přehodnotit městskou prostorovost – od měřítka domácnosti až po měřítka celého regionu. Schopnost pracovat na úrovni různých měřítek, tak aby jedno doplňovalo to druhé, představuje výzvu a příležitost. Pro naši současnou architekturu by měla být inspirací duchaplnost a investigativní úsilí, které bylo hnacím motorem práce Bloma a van Eycka.

²⁹⁵ VAN DEN HEUVEL, Dirk. *Piet Blom's Domesticated Superstructures*; In DASH #05, The Urban Enclave, Delft Architectural Studies on Housing, nai010 Publishers, 2011; ISBN: 9789056628093; s. 64

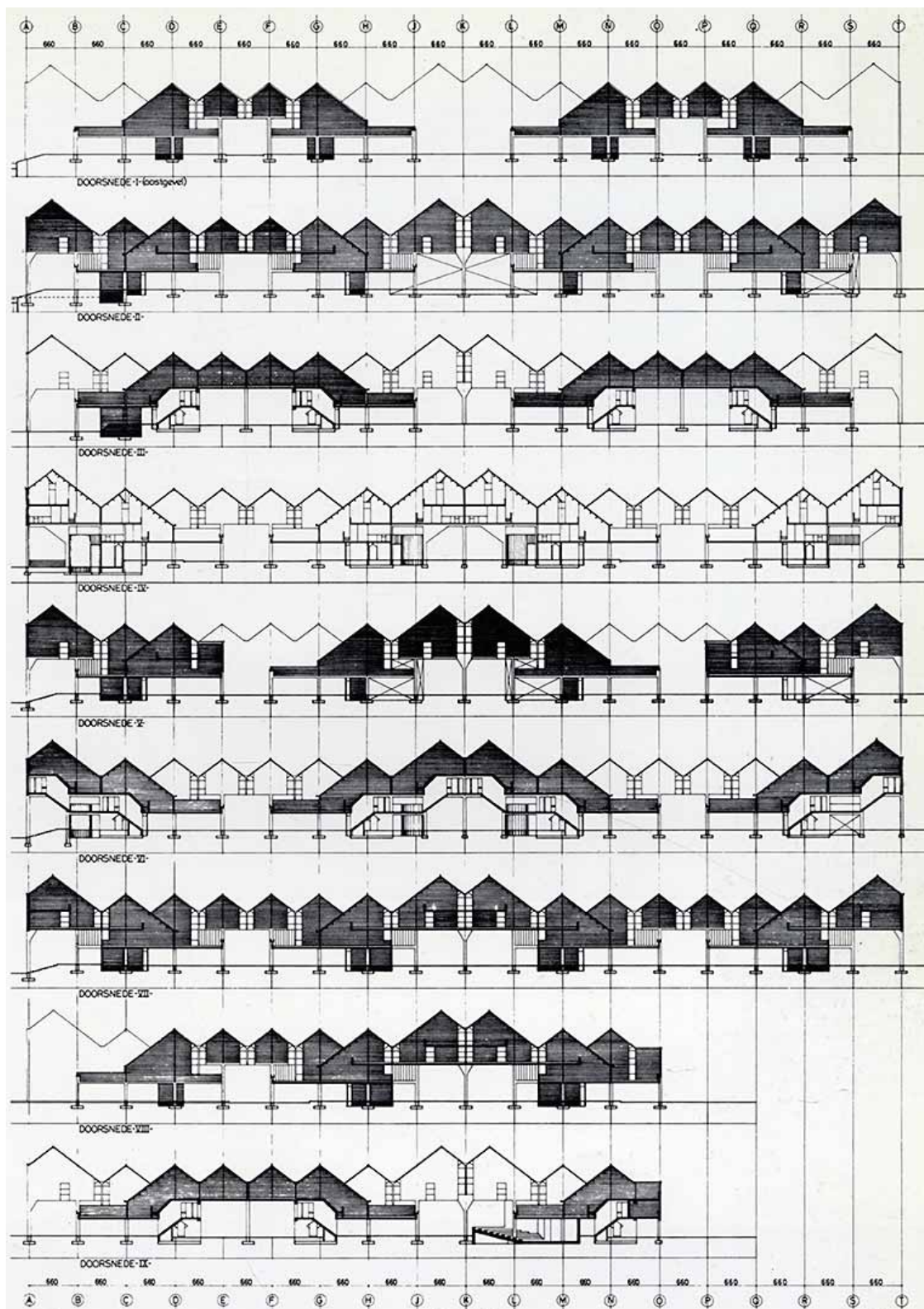
Obr. 429–430: Projekt bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966–1974

Zdroj: <http://arquitectura.estudioquagliata.com/tag/kasbah>

Staženo: 3.4.2017

Obr. 431–433: Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo
Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>
<https://architecturalodyssey.files.wordpress.com/2013/01/dsc03758.jpg>
<http://static.panoramio.com/photos/original/106084147.jpg>
Staženo: 3.4.2017

Obr. 434: Projekt bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966-1974

Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>

Staženo: 3.4.2017

Obr. 435–437: Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo

Zdroj: https://images2.persgroep.net/rcs/jSlbMXhSHPc0lyUAmo7uF0gEyzg/diocontent/100471153/_fitwidth/694/?appld=21791a8992982cd8da851550a453bd7f&quality=0.9

https://images4.persgroep.net/rcs/9Oh3fUp8ddgrGdJmFADHzQiNjdc/diocontent/100266763/_fitwidth/694/?appld=21791a8992982cd8da851550a453bd7f&quality=0.9

https://www.mimoo.eu/images/20285_1.jpg

Stáženo: 3.4.2017

Obr. 438–439: Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo

Zdroj: https://www.mimoo.eu/images/20283_1.jpg

https://www.mimoo.eu/images/20286_1.jpg

Staženo: 3.4.2017

Obr. 440–444: Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo

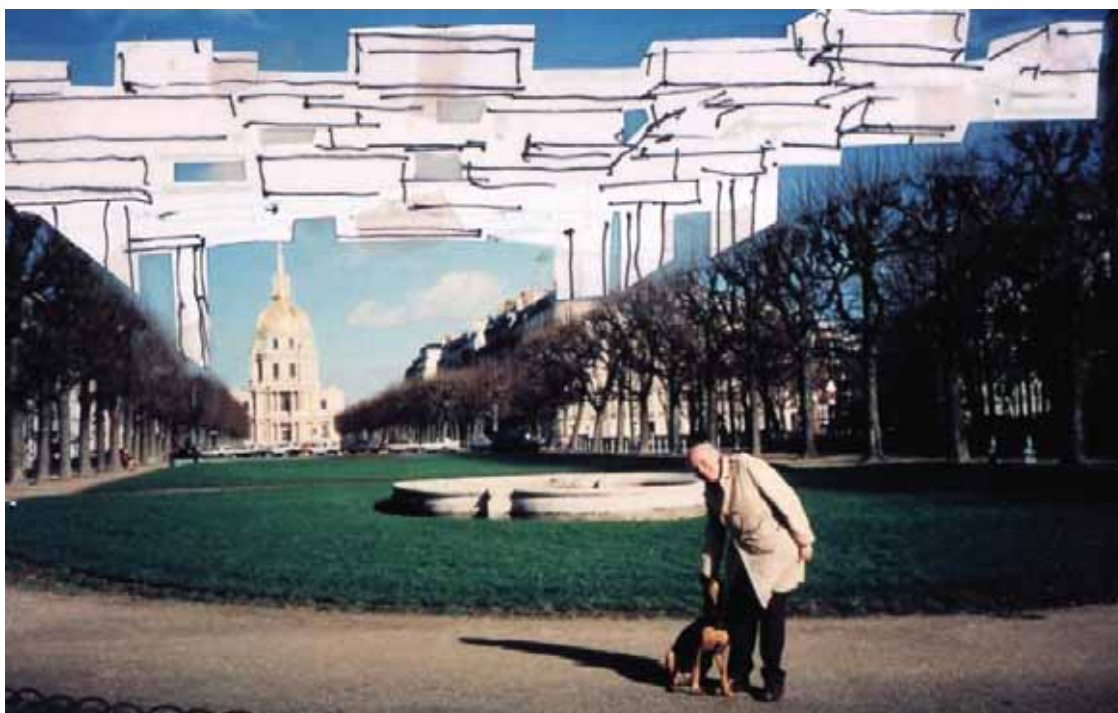
Zdroj: http://www.architectuur.org/images/blom03_4.jpg

<https://pbs.twimg.com/media/CrvLiptWYAARpGH.jpg>

<http://www.architectural-photographer.eu/wordpress/wp-content/uploads/2012/08/G8N35393.jpg>

<http://secretarisvogel.blogspot.cz/2014/05/de-kasbah-mei-2014.html>

Staženo: 3.4.2017

Obr. 445: Yona Friedman a pes Balkis před pařížskou Invalidovnou
Zdroj: FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514

16.2 Prostorové město - “Ville Spatiale”

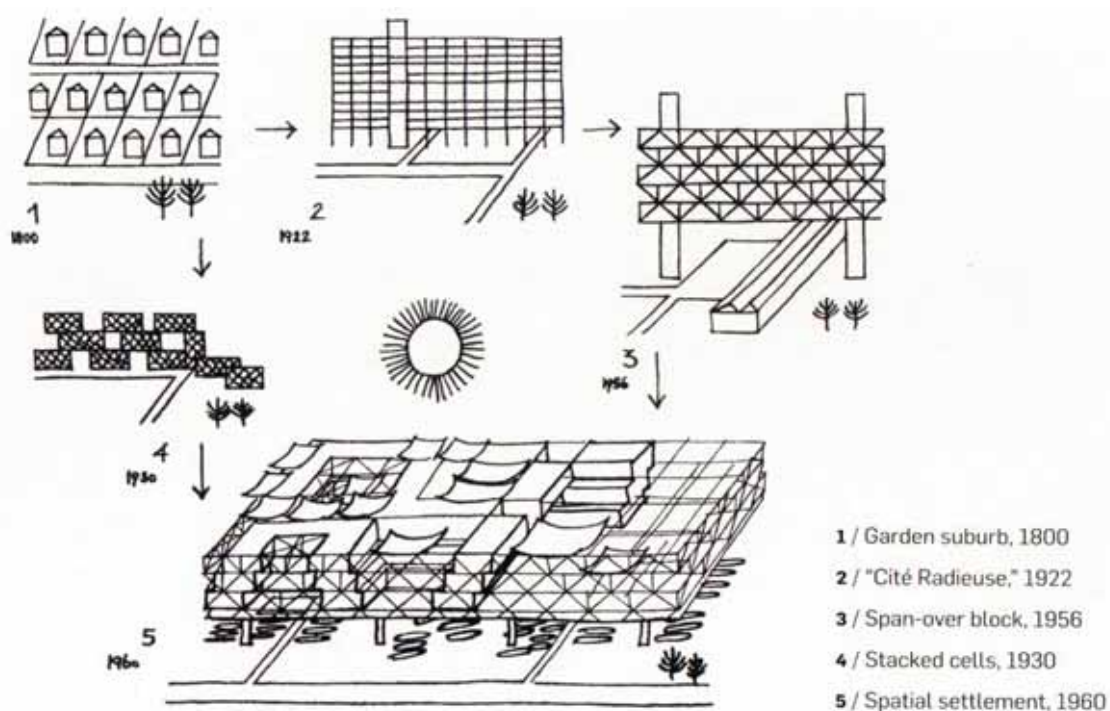
V roce 1956 zaslal Yona Friedman desátému kongresu CIAM v Dubrovniku Manifest mobilní architektury. V něm popsal konstrukční systém, který svým obyvatelům umožňuje určovat podobu jejich vlastních bytů. Friedman tuto myšlenku rozvedl do podoby prostorové městské krajiny, která se na pilířích klene nad současnými již existujícími městy. Později své myšlenky ještě rozvinul v manifestu Prostorové město z roku 1960.

Jeho cílem bylo dokázat, že jsme schopni vytvářet kompaktní prostorová města skrze vrstvení jednotlivých forem a typologií, aniž bychom museli bourat starou zástavbu, takže by se omezilo plošné rozšiřování měst a zabírání zemědělské půdy.

Kromě tvorby prostorových kompozic a vizualizací možných výsledků se Friedman také zaměřil na technickou proveditelnost svých myšlenek. Jednotlivé platformy mají být zavěšeny mezi servisní věže obsahující komunikační jádra, technologické vedení a potrubí. Různé městské části budou propojeny tubusy nebo lanovkami MHD.

Friedman definuje funkci prostorového rámu: “Pro Ville Spatiale je rozhodující to, čemu říkám “prostorová infrastruktura”, vícepodlažní prostorový skelet nesený na široce rozmístěných pilířích. Tato infrastruktura tvoří pevný prvek města. Mobilní prvek se skládá z vodorovných ploch a dělicích stěn, které umožňují individuální dělení prostoru; to je možné nazvat vyplněním infrastruktury. Všechny prvky, které přichází do přímého kontaktu s jednotlivými uživateli, jsou mobilní, na rozdíl od infrastruktury, která je pevná a je využívána kolektivně.”²⁹⁶

Jako základ prostorového města tedy navrhuje mnohoúrovňový prostorový rám (rastr) o základním modulovém rozměru 6 m, který dokáže pojmout všechny druhy městských funkcí. Struktura je podporována sloupy (jádry), které jsou rozmístěny v intervalu 40 – 60 m, a kde se nachází vstupy, vertikální komunikace a inženýrské sítě. V prostorovém rámu jsou umístěny bytové jednotky i pracovní prostory takovým způsobem, že skrze volné místo mezi nimi prochází sluneční paprsky až na nejspodnější

Obr. 446: Yona Friedman, fáze vývoje bytových forem

Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 48

úroveň města.²⁹⁷

I přesto, že se to na první pohled může zdát, Friedmanovi vůbec nejde o konstrukci, strukturu, technicizující estetiku, či jakoukoliv jinou estetiku. Hlavním cílem je, že uživatelé stavby budou schopni vlastními silami dle aktuální situace a potřeb neustále měnit své životní prostředí. V manifestu *Mobilní architektura* Friedman píše: "Proces je to důležité a finální výsledek, o kterém můžeme s absolutní jistotou říci, že je neměnný, neexistuje."²⁹⁸

Ve Friedmanových návrzích tak mnohem více než o prostor anebo strukturu jde o svobodu a flexibilitu. Friedman navrhuje pohyblivý urbanismus založený na improvizaci. Vychází z myšlenky, že lidé mají být schopni vlastníma rukama postavit své bydlení. Improvizace může být prováděna pouze na určitém místě a v reálném čase. To se stává možným díky použití už vytvořených dílů, které se jednoduše sestavují a snadno přenáší, bez potřeby použít speciální nářadí a bez nutnosti odborných znalostí. To znamená, že tyto dílce mohou být jednoduše doneseny a osazeny jeden na druhý. "Jen si představte mít improvizované stavby vznášející se ve vzduchu jako balóny."²⁹⁹

Myšlenku jednoduché, prefabrikované architektury začal Friedman rozvádět hned po Druhé světové válce za účelem splnění základních bytových potřeb velkých mas lidí bez domova. Elementy, ze kterých se skládaly jeho návrhy, bylo možné levně vyrobit, snadno převážet a byly vysoce variabilní. V té době Friedman položil základní kámen své architektonické filozofie, zaměřené na potřeby obyvatel, kteří mají vytvářet živou architekturu založenou na strukturální emancipaci.

Improvizovaná architektura je časoprostorová architektura: její prostorová konfigurace se mění v čase. Změna v architektuře není kontinuální v matematickém smyslu tohoto výrazu, není možné s vědomím daného stavu přesně předpovědět,

297 FRIEDMAN, Yona. *Principles Ville Spatiale*; http://www.yonafriedman.nl/?page_id=396; staženo: 3.4.2017

298 *Interview with Yona Friedman*, <http://www.archdaily.com/781065/interview-with-yona-friedman-imagine-having-improvised-volumes-floating-in-space-like-balloons>; staženo: 3.4.2017

299 Tamtéž

Obr. 447: Yona Friedman, perspektiva prostorového města

Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 48

jaký bude příští krok. Proces změny je nevyrovnaný, nejsou zde žádná jasná pravidla. Improvizovaná architektura není "funkční" ve smyslu Bauhausem interpretovaného funkcionalismu. Není ani estetizující, přestože by mohla produkovat estetické efekty. Je to jednoduše "živá" architektura.

"Improvizace se na první pohled zdá jako termín s architekturou neslučitelný. Architektura, tak jak je učená na školách, znamená dlouhou životnost, věčnost. Žádná historicky významná budova nezmizela, přinejmenším po ní zůstaly stopy."³⁰⁰

Mobilní architektura je dle své definice pomíjivá. Její dispozice, objemy formy a části se mění tak, jak se mění kontext. Architektura se neustále přizpůsobuje potřebám svých uživatelů... Neustále se měnit, znamená neustále improvizovat. "Metoda pokusu a omylu je základní metodou veškeré vědecké práce. Stejně tak je určující pro kreativní umění. Je nezbytné do architektury zavést "pokus/omyl", neustálou improvizaci a nové technické přístupy."³⁰¹

Vzniká tak plánování bez architekta, kde jednotliví uživatelé sami vytváří své obydlí a své město. Každý jednotlivec tedy může sám rozhodovat o vystavěném prostředí, má tedy za své město zodpovědnost, k tomu potřebuje základní znalosti a know-how. Aby svou vizi plánování města srozumitelně rozšířil mezi lidi, vytvořil Friedman celou řadu kreslených manuálů - komixů. Nakonec pro Světovou výstavu v Osace v roce 1970 Friedman sestavil primitivní počítač s programem nazvaným Flatmaker, který dle zadaných parametrů dokázal rozhodnout o podobě bytu a jeho poloze v rámci města.³⁰² Tím chtěl umožnit lidem nezávisle navrhovat a budovat své město.

"Můj osobní pohled má tendenci se přiklánět k balancování na hraně analytického a holistického přístupu ke konceptu města. Prostorové město je něco jako tradiční město schované za hradbou. Individuální domy jsou budovány v rámci infrastruktury. Zároveň jsou osvobozeny od své vlastní struktury, která neovlivňuje jejich tvar nebo vnitřní dispozice."³⁰³

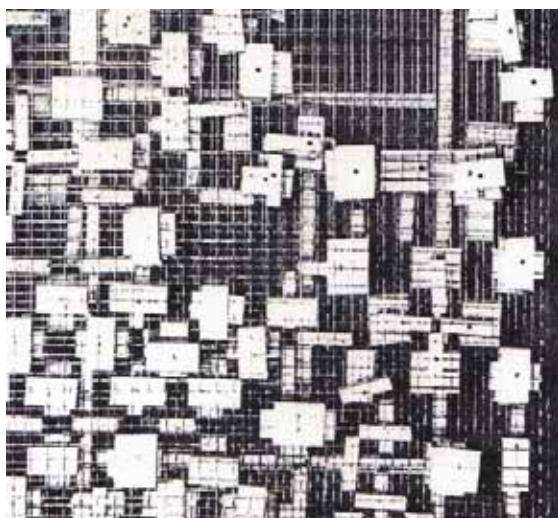
Města, podobná plánovanému Jing-Jin-Ji, Friedman nazývá "kontinentální město". "Tento termín znamená propojení existujících měst na kontinentu velice rychlou a hustou

300 FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 29

301 Tamtéž

302 více: <http://fresques.ina.fr/europe-des-cultures-en/fiche-media/Europe00061/yona-friedman-regarding-the-machine-that-invents-flats>

303 FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514; s.: 126

Obr. 448: Yona Friedman, půdorys prostorového města
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*;
Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 48

Obr. 449: Yona Friedman, Yokohama
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*;
Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 107

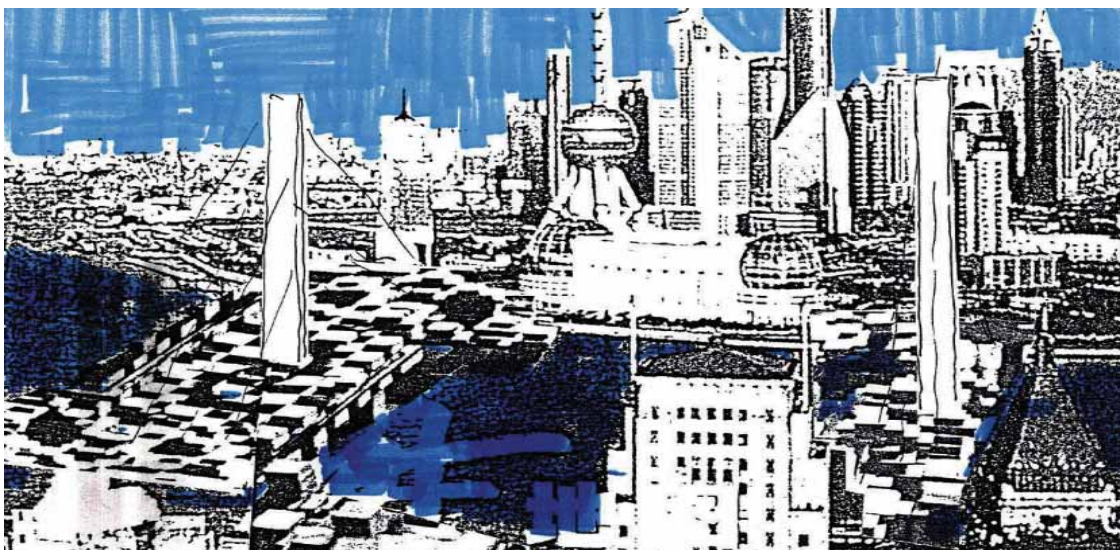
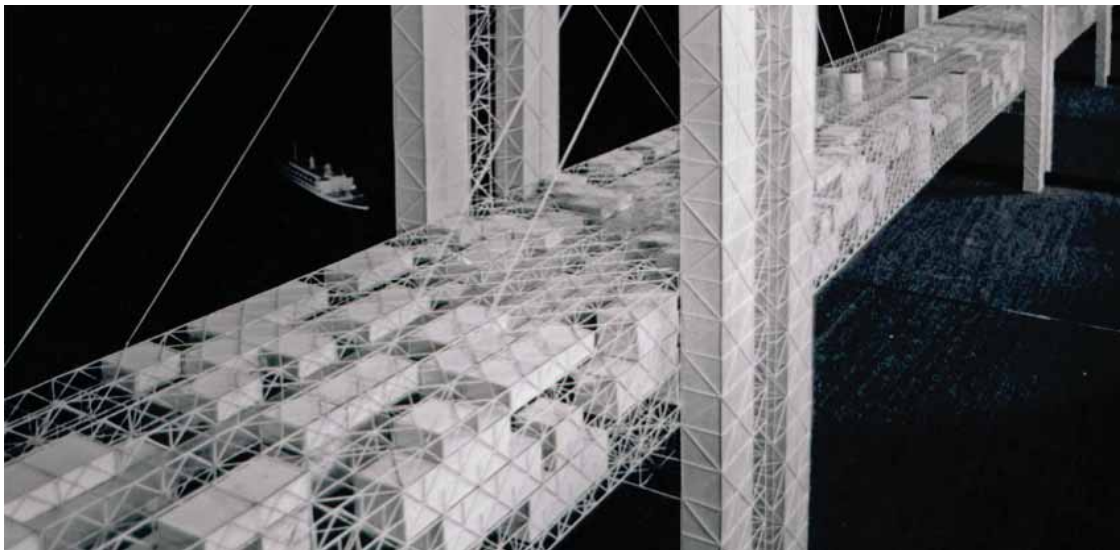
dopravní sítí. To změní celý kontinent na jedno velké super-město... Kontinentální město je také holistické město. Jednotlivé městské komponenty jsou elementy, které kontinentální město vytvořily, ale město jako celek je skutečnou entitou, jenž funguje nezávisle na částech, které ji vytvořily. Současná města jsou holistická, protože všechny jejich části fungují pouze v rámci svého sjednocení. Naše interpretace města v jakémkoliv měřítku má tendenci stát se holistickou interpretací

Žijeme my, jako jednotliví občané, v rámci super-organismu? Myslím si, že ne. Žijeme v rámci našeho malého území, ale samozřejmě vidíme a cítíme i to, co přesahuje dále. Nové holistické město prakticky nemá žádné hranice. Je to tkáň, struktura."³⁰⁴

V roce 2002 Yona Friedman vytvořil návrh pro Šanghaj. Jeho vize představovala několik nových čtvrtí, které by vznikly jako obrovské prostorové struktury přemostující řeku Huangpu v centru Šanghaje. Tento návrh demonstroval tři hlavní Friedmanovi teze architektury. Zaprvé se jednalo o prostorové město, tedy neustále se měnící superstrukturu. Zadruhé projekt vyplňoval městské mezery, tedy prázdná a málo využitá místa, jako jsou řeky, kolejistiště atd. Návrh doplňuje městskou tkáň a vytváří propojení jejich jednotlivých částí. Tato propojení nejsou pouze koridorem, ale skutečným městem. Zatřetí většina uživatelů města jsou chodci, lidé chodí v průběhu běžných aktivit městského života, jako je nakupování, trávení volného času atd. Tyto mosty tedy usnadňovaly efektivní pěší pohyb po městě.

Ač se projekty Yona Friedmana mohou zdát jako utopické, pokud porovnáme jejich strukturu a principy s tradiční formou čínského města v tom, jak fungují, jsou poměrně podobné. Navíc, i pokud se podíváme na improvizovanou architekturu chudých obyvatel v čínských slumech, anebo asijských suburbii, může také spatřovat podobnost s modely Yona Friedmana. (obr. 453–455)

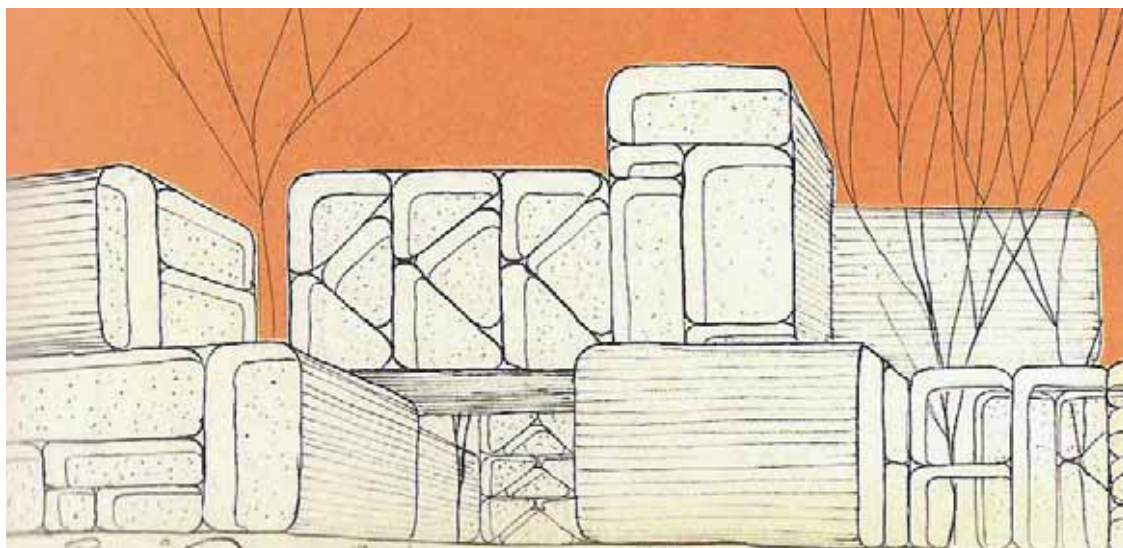
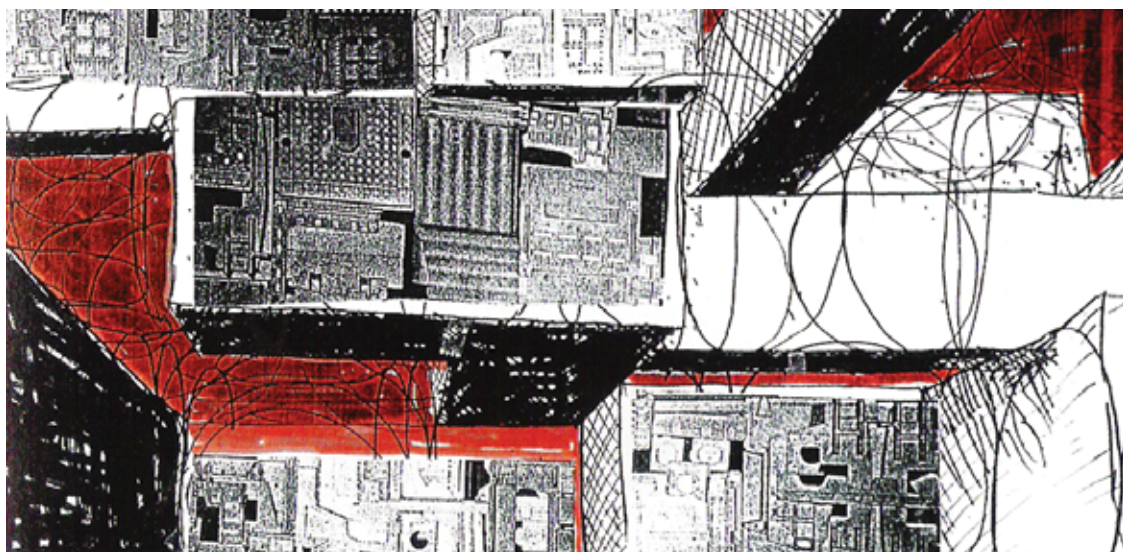
304 FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514; s.: 127

Obr. 450–452: Yona Friedman, Huangpu River Centre Šanghaj

Zdroj: <http://symbiosigroup.net/wp-content/uploads/2009/02/134.jpg>; <http://www.archdaily.com/781065/interview-with-yona-friedman-imagine-having-improvised-volumes-floating-in-space-like-balloons>; staženo: 3.4.2017

FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514; s.: 262

Obr. 453–455: Friedmanovi architektonické návrhy a rostlý, improvizovaně stavěný dům v Yangzhou v Číně

Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685; s. 48
Archiv autora

16.3 Metabolismus

V knize *Project Japan, Metabolism Talks* označil Rem Koolhaas metabolismus za “poslední hnutí, které změnilo architekturu”.³⁰⁵

Metabolismus je biologický termín, který popisuje anabolické a katabolické procesy živého těla. V souvislosti s japonskou architekturou od konce padesátých do konce sedmdesátých let tento termín poprvé použili teoretik architektury Noboru Kawazoe a architekt Kiyonori Kikutake – toto označení bylo přirozeně propojeno s tématem městské obnovy a regenerace.³⁰⁶ Jelikož byly domy v Japonsku stavěné ze dřeva, už od historie existovala neustálá cyklická městská přestavba a obnova tak, jak materiál degradoval a také kvůli častým přírodním katastrofám. Například svatyně Ise Shrine byla podle tradice už od 7. století každých dvacet let cyklicky přestavována do stejné podoby.³⁰⁷ Metabolismus zle přeložit japonským slovem shinchintaisha, což znamená obnovení nebo regeneraci a úzce souvisí s buddhistickou reinkarnací.³⁰⁸ Pro Japonce má tedy metafora s užíváním slova metabolismus jak vědeckou tak duchovní konotaci.

Kisho Kurokawa k tomu řekl: “My v Japonsku máme estetiku smrti, zatímco vy máte estetiku věčnosti. Svatyně Ise Shrine je každých dvacet let znovu stavěna do stejné formy i ve stejném duchu, zatímco na Západě se snažíte chránit antické chrámy, každý autentický kámen, tak jako by tu měly být na věky... Můžu být Buddhou, neustále reinkarnovaným, ale nemůžu být Ježíšem, vzkříšeným a věčným.”³⁰⁹

Metabolismus se pokoušel vytvořit vazbu mezi japonskou kulturou a současnou architekturou skrze asimilaci a následnou transformaci západních hodnot za účelem vyhotovení městských modelů vhodných pro japonské kulturní tradice.

V centru metabolistického myšlení leží reorganizace vztahu mezi společností a jednotlivcem. Městské plánování by mělo přinášet větší volnost svým obyvatelům.³¹⁰ Rozpuštění města do jednotlivých buněk odpovídalo rozpadu patriarchálních rodinných struktur a posílení postavení jednotlivce v japonské společnosti té doby. To souviselo s poválečnou výstavbou měst v Japonsku. Japonská města (a společnost) začínala po Druhé světové válce svou obnovu téměř od nuly. Metabolisté vycházeli ze specifického japonského sociálního a kulturního kontextu, avšak vždy zdůrazňovali, že jejich výsledky jsou univerzálně platné a aplikovatelné.

V 60. letech byli metabolisté velice ovlivněni všeobecným technickým a vědeckým pokrokem. To upřelo jejich zájem k tématům využívání megastruktur, moderních technologií a průmyslové, sériové výroby. Arata Izosaky k tomu řekl: “Výsledný obraz metabolismu je tak často tvořen pevným jádrem a moduly, které se mohou měnit v krátkém čase. To tvoří megastrukturu, kterou můžeme přirovnat ke kmenu stromu, který podporuje jednotlivé větve, nebo k cévám v organismu, které vyživují orgány a podporují růst buněk. Zvláště pozoruhodné byly masově vyráběné, zaměnitelné kapsle pro bydlení.”³¹¹ Metabolismus zásadně odmítal konvenční modernistická schémata masového bydlení tak, jak je produkoval CIAM. Metabolisté město vnímali jako strukturu, která je schopna neustále regenerovat sama sebe díky tomu, že jednotlivé bytové jednotky mají omezenou, “sezónní” životnost.

305 KOOLHAAS, Rem; OBRIST, Hans Ulrich. *Project Japan, Metabolism Talks...* Taschen, Kolín nad Rýnem, 2009; ISBN: 978-3836525084

306 Tamtéž; s.: 234

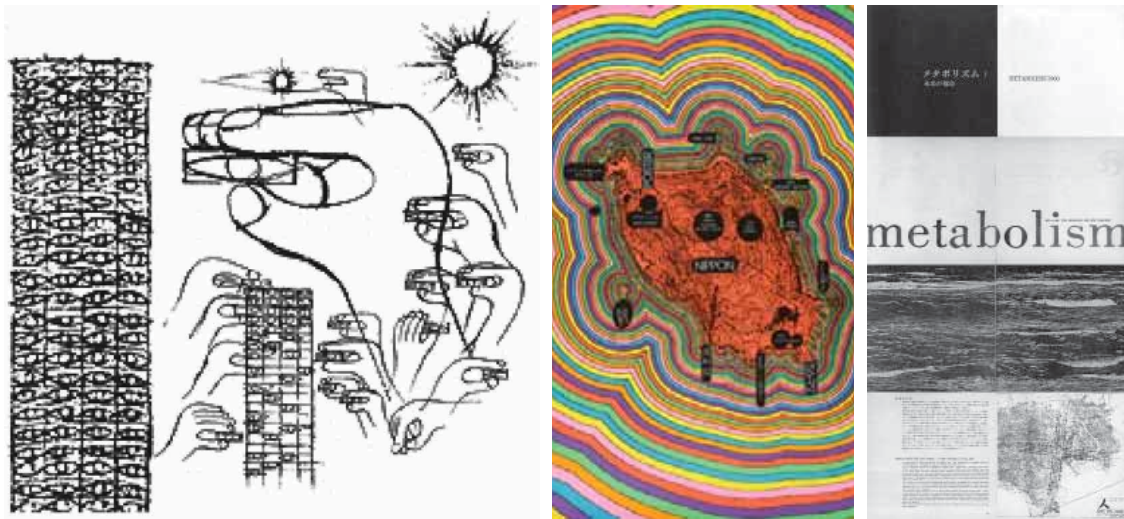
307 Tamtéž; s.: 373

308 WENDELKEN, Cherie. *Putting Metabolism Back in Place. The Making of a Radically Decontextualized Architecture in Japan*; In GOLDHAGEN, Sarah Williams; LEGAULT, Réjean. *Anxious Modernisms. Experimentation in Postwar Architectural Culture*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2000, ISBN: 978-0262072083; s.: 287

309 KUROKAWA, Kishō. *Metabolism in Architecture*. Boulder, CO: Westview, 1977; ISBN: 9780891587347; s: 10

310 LIN, Zhongjie. *Kenzo Tange and the Metabolist Movement, Urban Utopias of Modern Japan*; Routledge, London, New York, 2010; ISBN: 978-0415776608; s.: 95.

311 ISOZAKI, Arata; STEWART, David. *Japan-ness in Architecture*. Cambridge, Massachusetts, MIT Press, 2006; ISBN: 978-0262090384; s.: 63

Obr. 456–458: Awazu Kiyoshi - Grafický design z počátku šedesátých let, plakát Nippon a grafická úprava titulní strany manifestu

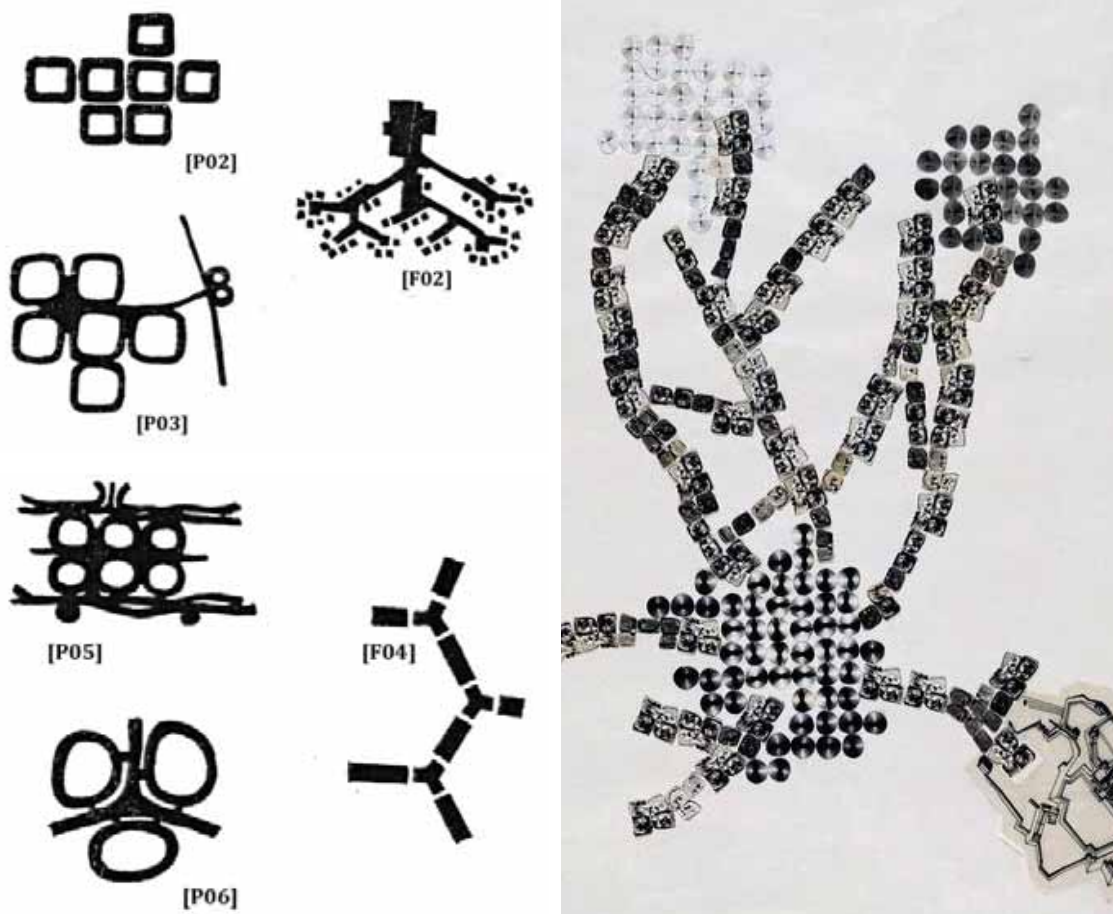
„Metabolism: The Proposals for New Urbanism“ z roku 1960

Zdroj: https://www.researchgate.net/figure/271006108_fig1_Fig1-Graphic-design-from-the-early-1960s-by-K-Awazu

http://www.lacma.org/sites/default/files/styles/Exhibition_Main/public/image/KiyoshiImage.jpg?itok=pUPETs9P

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/23/93/19/239319ddb635ef006e2506fc40e76ee4.jpg>

Staženo: 4.4.2017

Obr. 459–460: Kisho Kurokawa, Metabolism Iconography

Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/d9/b5/d1/d9b5d1c78a420d1632c965705757025c.jpg>

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/dc/38/c6/dc38c678dfb8e0a2d10fad4c18ce55c1.jpg>

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/dc/38/c6/dc38c678dfb8e0a2d10fad4c18ce55c1.jpg>

Staženo: 4.4.2017

Obr. 461: Kisho Kurokawa, Helix City

Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/1a/b6/da/1ab6da841180f34f0808b7a806164337.jpg>

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/1a/b6/da/1ab6da841180f34f0808b7a806164337.jpg>

Staženo: 4.4.2017

Jasným oddělením částí budov nebo města, které stárnou a mění se různou rychlostí, je možné opotřebované části nahradit, zatímco stabilní části zůstávají neměnné. Ideálem je navrhnout město s flexibilním propojením jednotlivých částí, které tedy mohou nezávisle růst, měnit se a zanikat, zatímco se rozvíjí organismus města jako celek.³¹²

Noboru Kawazoe se ptá: "Jaká bude konečná podoba měst? Ve stále se rozvíjejícím světě neexistuje žádná pevná forma. Doufáme, že vytvoříme něco, co po své smrti způsobí následné nové stvoření. To něco musíme nalézt ve formě měst, které se chystáme postavit, ve městech, která se neustále nacházejí v procesu metabolismu." později Kawazoe dodal: "Propojení mezi architekturou a městem má blízko k otázce interakce mezi řádem a zmatkem. Nepřehlednost sociálních aktivit je základem pro vitalitu moderních měst. Filosofie metabolismu to musí brát v potaz a musí se snažit vyvážit zmatek a řád města."³¹³

V roce 1960 vytvořil Kisho Kurokawa projekt nazvaný "Agricultural City". To mělo nahradit zemědělská města v Aichi, která byla zničena tajfunem Vera v roce 1959. Město spočívalo na struktuře vyzvednuté 4 m nad zemědělskou krajinou, z důvodu menšího zabírání půdy a prevence před záplavami. Tato konstrukce obsahovala veškerou infrastrukturu.

Základní rozměr města je 500 m x 500 m a obsahuje dvacet pět sekcí o rozměrech 100 m x 100 m, kde žije 200 lidí - základní jednotka zemědělské komunity.³¹⁴

Přirozený růst zemědělského města zajišťují soustavy obslužných ulic, které zároveň obsahují veškeré potrubí, kanalizaci atd. Přičemž každá ze čtvercových jednotek obsahujících několik domácností je autonomní. Dohromady lze tyto jednotky slučovat a vytvářet vesnice a města.

Jednotlivé části jsou násobeny spontánně, bez hierarchie, postupně vytváří vesnici tak, jak se vesnice vytvářely v celé japonské historii.³¹⁵

Kisho Kurokawa projekt popsal slovy: "Zdá se mi, že zde existuje koncept, ve kterém soupeří města s venkovem. Často říkáme, že venkovské obyvatelstvo proudí do měst nebo že se města rozšiřují. Jsem toho názoru, že venkovské komunity jsou města, jejichž výrobním prostředkem je zemědělství.

Zemědělská města, průmyslová města, města konzumerismu, všechna by měla tvořit nedílnou součást kompaktního společenství. Mezi nimi by měl existovat zřetelný městský systém. Zemědělská města mají potenciál stát se městy budoucnosti, proto je nezbytné mít plán pro jejich budoucí expanzi.

Základní jednotkou venkovských oblastí Japonska je komunita o rozměrech cca 500 m x 500 m soustředěná kolem svatyně, chrámu a školy. Podle návrhu jsou silnice, kanalizace, elektrické vedení a další zařízení instalovány 4 metry nad zemí. To umožňuje snadné společné obhospodařování zemědělské půdy.

Základní úroveň této infrastruktury je úroveň, na níž se odehrává společenský život, tedy úroveň, kde jsou zřízeny svatyně, školy, administrativní budovy.

Bytová jednotka je houbovitého tvaru - jedno až tři podlažní dřevěná struktura pokrytá hliníkovou střešou. Každý z těchto domů má vnitřní železobetonové jádro obsahující veškeré přípojky a zařízení. Voda, elektřina a plyn jsou poskytovány skrze tato jádra, na která jsou připojeny obytné prostory."³¹⁶

Kurokawa byl intelektuál, který ve velkém stylu tvořil a prezentoval své projekty. Když poprvé navštívil berlínskou univerzitu Humboldt a v hale uviděl slavný citát Karla Marxe - „Filozofové dosud jen různými způsoby interpretovali svět, ale jde o to jej změnit“,

312 KUROKAWA, Kishō. *Metabolism in Architecture*; Boulder, Londýn, 1977; ISBN: 978-0289707333; s.: 8

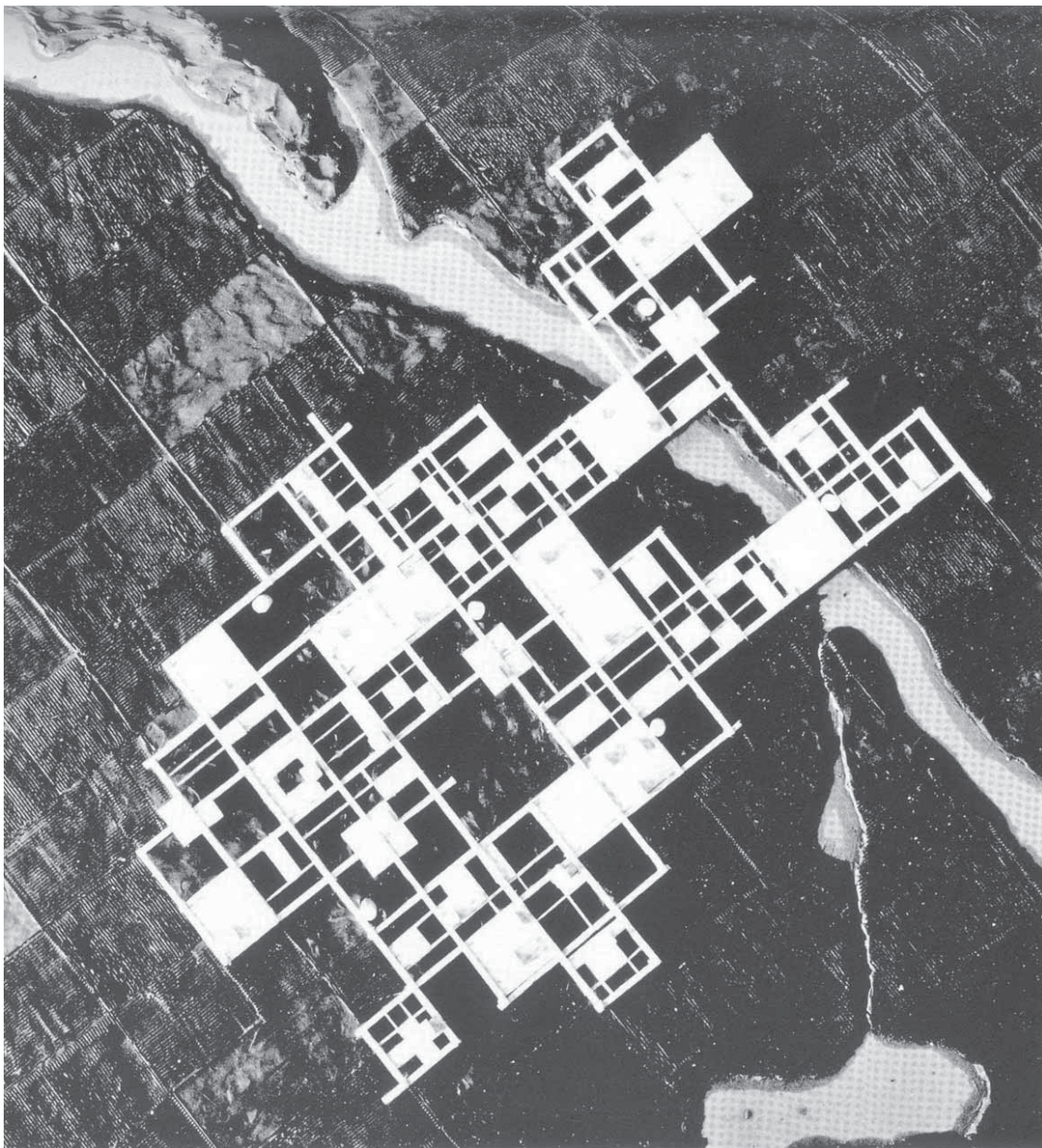
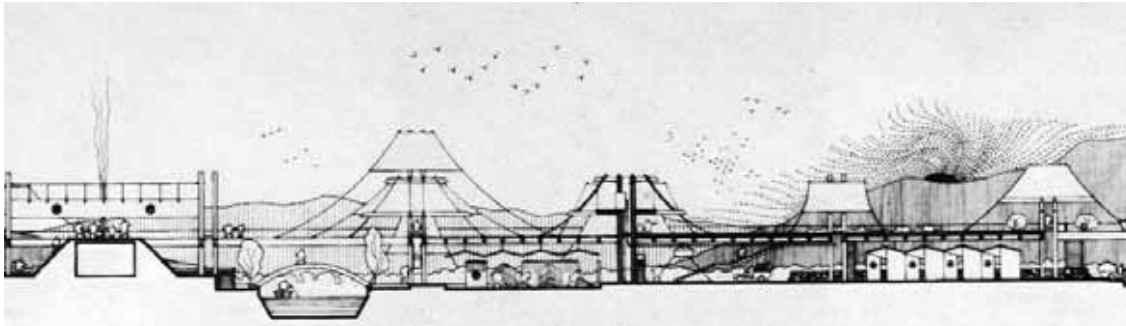
313 PERNICE, Raffaele. *Metabolism Reconsidered. Its Role in the Architectural Context of the World*; In JAABE - Journal of Asian Architecture and Building Engineering, Tokyo, Vol. 3/2, 2004; ISSN: 1347-2852; s.: 358

314 FABRIZI, Mariabruna. "Agricultural City" by Kisho Kurokawa (1960);

<http://socks-studio.com/2015/02/24/agricultural-city-by-kisho-kurokawa-1960/>; staženo: 4.4.2017

315 *Agricultural City, 1960 / Kisho Kurokawa*; <http://archeyes.com/agricultural-city-kurokawa-kisho/>; staženo: 4.4.2017

316 Tamtéž

Obr. 462–463: Kisho Kurokawa, Agricultural City, 1960
Zdroj: <http://archeyes.com/agricultural-city-kurokawa-kisho/>
Staženo: 4.4.2017

v ten okamžik prý vykřikl: "To je přesně to, co dělám celý život."³¹⁷

V roce 1972 dokončil realizaci slavné Nakagin Capsule Tower v Tokyu. Věž se stala symbolem metabolistické výstavby. 140 kapslí o vnitřních rozměrech 2,3 m x 3,8 m x 2,1 m (šířka x délka x výška) s kruhovým oknem je zavěšeno na dvě betonová jádra, která obsahují vertikální komunikace.³¹⁸ Jednotlivé kapsle jsou identické, montované ocelové buňky vybavené koupelnou, klimatizačním systémem a barevnou televizí. Kapsle byly vyrobeny v Ósace a do Tokya byly převezeny kamionem. Doba montáže jedné kapsle byla tři hodiny. K betonovému jádru je kapsle uchycena pouze čtyřmi speciálně vyvinutými vysoce pevnostními šrouby.³¹⁹ Tím byla zaručena jejich relativně snadná a rychlá vyměnitelnost. Kapsle mohla sloužit pro bydlení nebo jako kancelář, navíc je bylo možné propojovat mezi sebou, čímž vznikl větší byt.

Projekt představoval velice dostupné bydlení. Ve své době stála jedna spotřebiči vybavená kapsle méně než automobil Toyota Corolla, což bylo celosvětově nejprodávanější automobil roku 1974. Všechny kapsle byly prodány do jednoho měsíce od výstavby.³²⁰ To dokládá, že se jedná o životaschopný model městské výstavby, který se stal manifestem proměnlivé, recyklovatelné a udržitelné architektury.

Pouze 30 % kapslí po prodání sloužilo jako stálé bydlení ať už pro rodiny, anebo jednotlivce. 30 % kapslí si jako přechodné bydlení koupili businessmani, kteří cestovali mezi jednotlivými městy. 40 % kapslí sloužilo buďto nebytovým účelům (jako například kanceláře), anebo byly použity pro rozšíření některých bytů. Tuto funkční různorodost Kurokawa popsal jako "časovou komunitu" – společenství jednotlivců vzniklé na základě různých činností, které lidé v průběhu času vykonávají, ne na základě jejich vzájemného vztahu.³²¹

Projekt zrcadlil měnící se podobu japonské společnosti. V roce 1975 dokonce akademik Nakano Osamu ve své práci použil termín "kapsulární člověk", který "se cítí nejlépe uvolněně a bezpečně pokud je zavřený ve svém malém pokoji se svým stereo, televizí a komiksovými časopisy. Vytvořil si lásku a úctu k soukromí, nedůvěru ve veřejné záležitosti."³²²

Filipe Magalhães a Ana Luisa Soares, architekti z portugalského ateliéru FALA, popsali svou zkušenost se životem v jedné z kapslí slovy: "Uvnitř se prostor nezdá až tak malý. A upřímně řečeno v našem každodenním životě to pro nás není ani tak důležité. Kapsle dokonale plní svoji funkci moderního stroje na bydlení. Jako pár, který si teoreticky dokáže představit život i na menším prostoru, můžeme žít normálně. Jsme tu šťastní. Dáváme přednost životu v menším prostoru v centru Tokia, než ve velkém domě na předměstí. Naše rutina je odejít z domova ráno, vrátit se v noci a jít spát. Cítíme se jako normální, šťastné příklady „současného nomádství“, o kterém Kurokawa psal. Nicméně máme stále pocit, že žijeme v něčem na pomezí hotelu a vědeckého experimentu."³²³

Tokyo Metabolizing

V roce 2010 byla výstava v japonském pavilonu na 12. architektonickém bienále v Benátkách nazvána Tokyo Metabolizing. K výstavě vyšla stejnojmenná publikace.

317 Glancey, Jonathan. *Kisho Kurokawa*; <https://www.theguardian.com/news/2007/oct/16/guardianobituaries.japan>; staženo: 4.4.2017

318 ŠMÍDEK, Petr. *Nakagin Capsule Tower*; <http://www.archiweb.cz/buildings.php?type=arch&action=show&id=673>; staženo: 4.4.2017

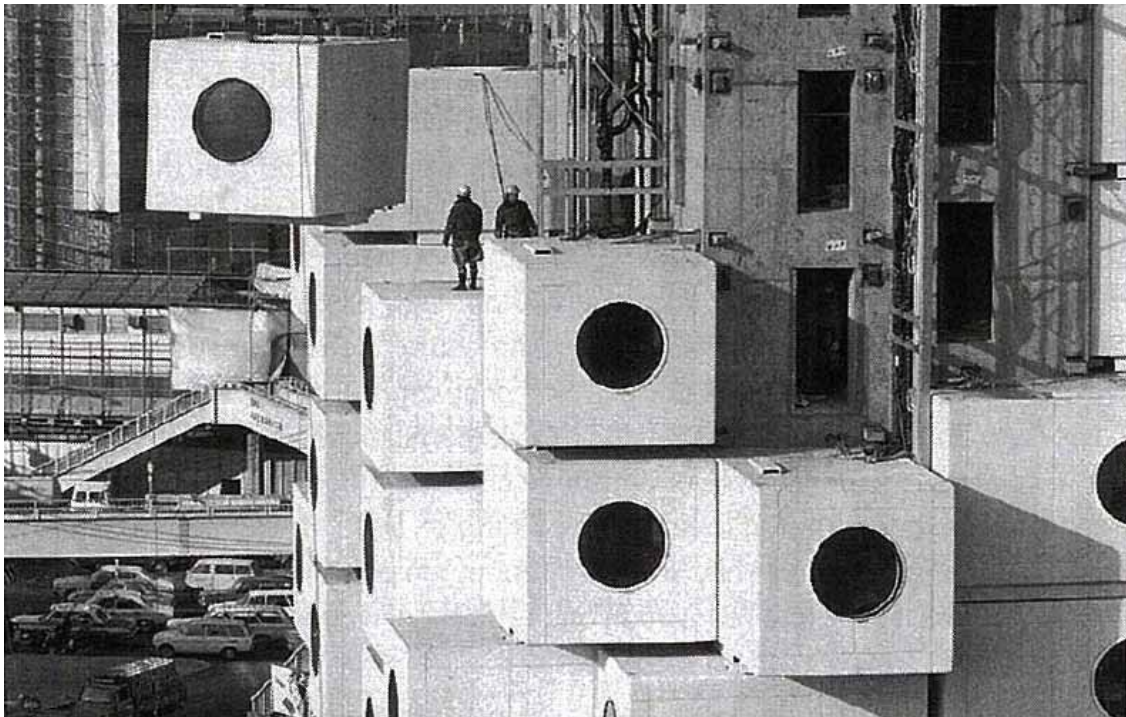
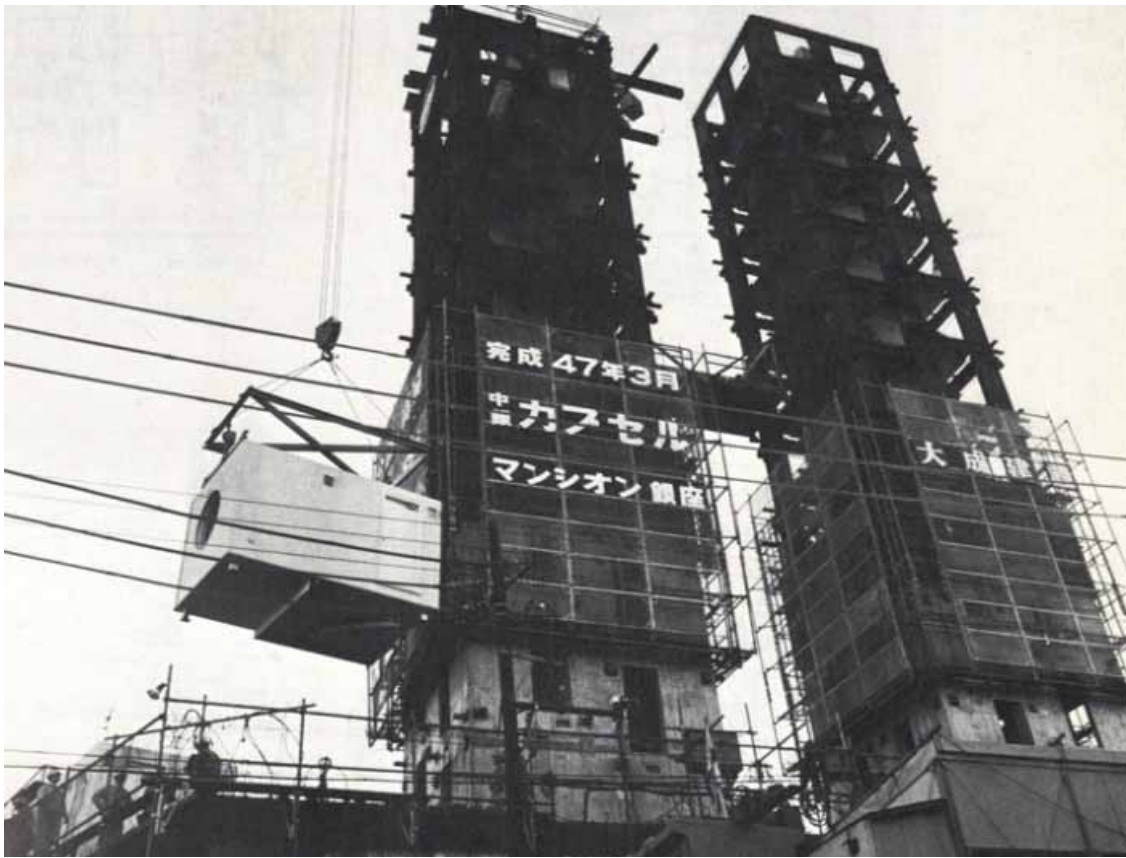
319 *Nakagin Capsule Tower in Tokyo / Kisho Kurokawa*; <http://archeyes.com/nakagin-capsule-tower-kisho-kurokawa/>; staženo: 4.4.2017

320 KEHL, James. *Metabolism and the Unit*; <https://jkehl.com/metabolism/>; staženo: 4.4.2017

321 Kurokawa, Kishō. *Metabolism in Architecture*; Boulder, Londýn, 1977; ISBN: 978-0289707333; s.: 15

322 TSURUMI, Shunsuke. *A Cultural History of Postwar Japan 1945 – 1980*; Routledge, Londýn, 2010; ISBN: 978-0415587815 s. 120

323 MAGALHÃES, Filipe; SOARES, Ana Luisa. *The Metabolist routine*; http://www.domusweb.it/en/architecture/2013/05/29/the_metabolist_routine.html; staženo: 5.4.2017

Obr. 465–466: Kisho Kurokawa, stavba Nakagin Capsule Tower
Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/da/37/51/da37516380771b8b22923bfbd5c5ade0.jpg>
<http://www.designboom.com/architecture/kisho-kurokawa-nakagin-capsule-tower-building/>
Staženo: 9.4.2017

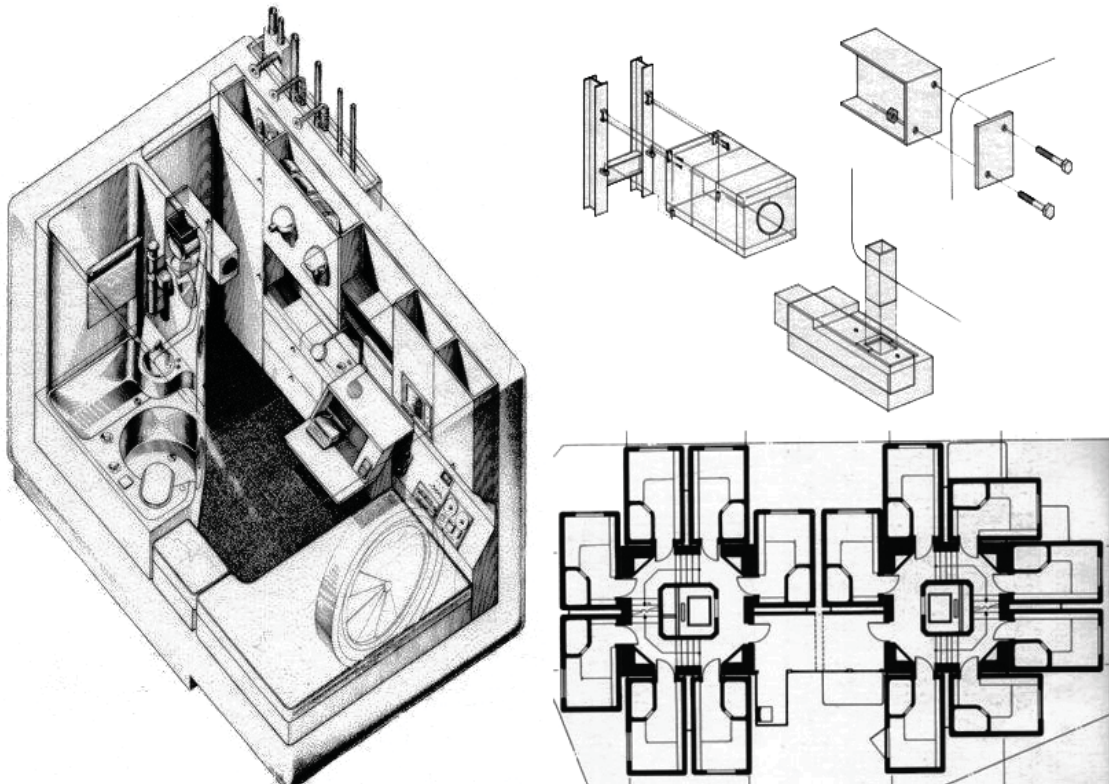

Obr. 467–468: Kisho Kurokawa, Nakagin Capsule Tower

Zdroj: <http://assets.inhabitat.com/wp-content/blogs.dir/1/files/2015/08/Kisho-Kurokawa-Modular-Nakagin-Capsule-Tower-at-Airbnb-3.jpg>

http://interiorator.com/wp-content/uploads/2013/12/1972_01.jpg

Staženo: 9.4.2017

Obr. 469–473: Kisho Kurokawa, Nakagin Capsule Tower
 Zdroj: <http://www.designboom.com/architecture/kisho-kurokawa-nakagin-capsule-tower-building/>
https://failedarchitecture.com/wp-content/uploads/2014/06/IMG_3554-830x554.jpeg
http://www.konbini.com/fr/files/2013/09/1972_05-1024x819.jpg
http://interiorator.com/wp-content/uploads/2013/12/1972_06.jpg
<http://www.japantimes.co.jp/wp-content/uploads/2016/03/p22-okeefe-nakagin-a-20160313.jpg>
 Staženo: 9.4.2017

“Na rozdíl od evropských městských struktur, které jsou vytvářeny systémem zdí, se Tokyo skládá ze shluku jednotlivých budov. Konstantní změna je tedy vrozenou součástí systému. Zkoumáním těchto unikátních aspektů neustálé změny si uvědomíme, že Tokyo je inkubátorem nových architektonických teorií a nových forem architektury.”³²⁴ (obr. 474–476)

Tokyo je tvořeno spoustou malých domů postavených na velice malých parcelách. Domy se v průběhu času neustále mění a přestavují tak, jak se mění potřeby a život jejich uživatel. Yoshiharu Tsukamoto, zakladatel ateliéru Bow-Wow, píše, že v dnešních městech a městském plánování se obyvatelé díky svému individualismu a fungování současné společnosti dostali do jakési “spirály netolerance”³²⁵. Aby tomu zamezili, nadefinovali si tři jednoduchá pravidla, která musí jejich projekty splňovat: 1) přivést lidi z venku i dovnitř domu; 2) vytvářet větší příležitosti k zabydlení ploch okolo domu; 3) znovu nadefinovat mezery.

Přivést lidi z venku i dovnitř domu

Od dvacátých let minulého století se podle pravidel městského zónování začaly stavět rodinné domy ve speciálních rezidenčních čtvrtích, takže prostor domu se zjednodušil na absolutně privátní území dané rodiny. Výsledkem toho se s každou další generací prohluboval názor, že pokud bude v domě někdo cizí, budou vznikat nekomfortní situace a stalo se stále složitější zvát lidi k sobě domů. V době před zavedením moderního plánování byly obchody, dílny a malé manufaktury přirozenou součástí domů. Takže mnoho cizích lidí chodilo dovnitř do domu. Pokud s tím srovnáme současné domy, vidíme veliký nárůst odcizení. Jediným prostředkem jak se dostat z této “spirály netolerance” je vytvořit prostředí, které lidi mnohem více sblíží. Ve svém vlastním domě a zároveň ateliéru Bow-Wow tedy Tsukamoto vytvořil vertikální, fluidní prostor, kde se nejenom promíchávají prostory pro práci a prostory pro bydlení, ale lidé z vnějšku neustále, přirozeně vstupují dovnitř.

Vytvářet větší příležitosti k zabydlení ploch okolo domu

Zastavování města a dělení stavebních parcel zmenšilo velikosti zahrad a jednotlivé domy tak dostalo do velice těsné blízkosti. Zahrada se stala pouhou mezerou. To má také svůj původ v povaze společnosti. Obyvatelé zavírají okna, věší záclony a všemožně se snaží zajistit, že vnitřek jejich domu je absolutně schovaný před pohledy zvenčí. Kvůli tomu je zničen zamýšlený vztah mezi interiérem domu, terasou a zahradou a okolí domu přestává být živým místem. V současných domech byly téměř všechny jejich funkce a aktivity schovány dovnitř, takže pokud jdete bytovou čtvrtí, je velice složité jen zahlédnout lidskou siluetu nebo tvář. Pokud bude naše stárnoucí populace pokračovat ve vytváření těchto netolerantních městských prostor, bude se zvětšovat počet opuštěných starých lidí. První věc, kterou můžeme udělat k zastavení tohoto negativního trendu, je začít k životu využívat i okolní plochy našich domů, měly bychom vytvářet terasy, balkony a střešní zahrady, které zaplní mezery mezi jednotlivými domy a dají nám víc příležitostí trávit čas venku.

Znovu nadefinovat mezery

Dnes je ve městě spousta ploch, které jsou tak malé, že je těžké je nějak využít, takže jsou prázdné. To souvisí i s nastavením norem o odstupech jednotlivých budov. Pokud je jasné, že jako vedlejší produkt výstavby budou vznikat prázdné mezery, měl by návrh budovy pracovat s těmito nevyužitými místy a dát jim nějaký smysl nebo účel.

324 KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129; s.: 11

325 Tamtéž; s.: 29

City of Monarchism
君主主义制度下的城市

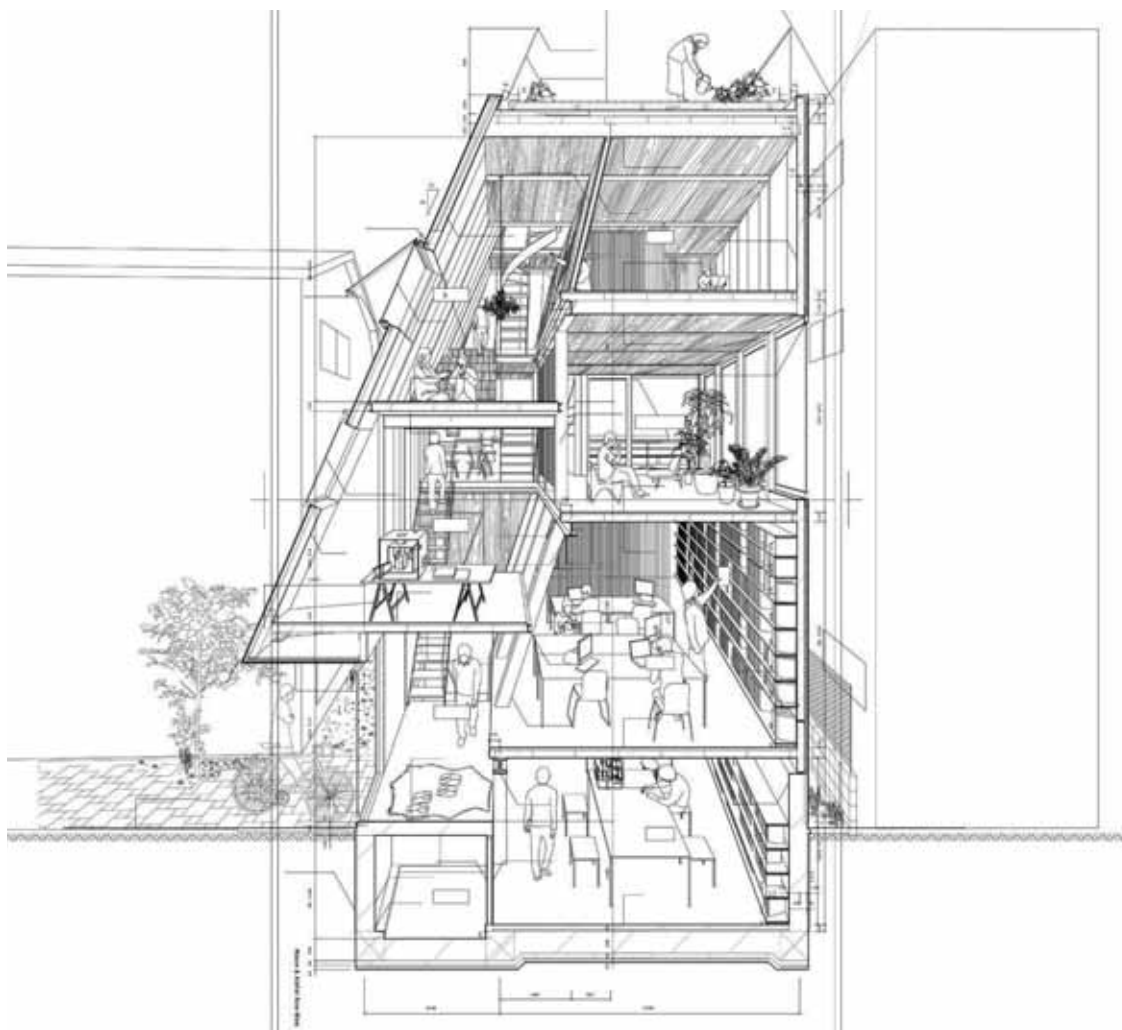
City of Capitalism
资本主义制度下的城市

The Metabolizing City
代谢中的城市

Obr. 474–476: Městská typologie

Zdroj: KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing: Gardencity, Tokyo*, 2014; ISBN 9784887063129

Obr. 477: Dům s ateliérem Bow-Wow

Zdroj: <http://www.archdaily.com/5918/house-atelier-atelier-bow-wow>

Staženo: 11.4.2017

Úzká mezera, která vznikla mezi domem s ateliérem Bow–Wow a sousední stavbou, pronikla dovnitř domu a dostala tak svou náplň a účel. Architekti se snažili co nejvíce propojit tuto mezeru s obytnou místností ve druhém patře, takže tuto obytnou místnost vytvořili ze třech stran úplně prosklenou. Jedna z prosklených stěn míří do mezery, bílá zeď sousední budovy jakoby rozšiřuje obytnou místnost. Výraz této “zapůjčené” zdi se stále mění, s tím jak se noří do stínů pohyblivého se slunce, nakonec se architekti rozhodli uvnitř pěstovat různé rostliny a vytvořit zde malou zimní zahradu.

Výše popsané principy splňuje také dům Moriyama v Tokyu od studia SANAA (Kazuyo Sejima a Ryue Nishizawa), který se nachází v tradiční staré čtvrti, kde každodenní život pokračuje uvnitř typické městské struktury.

Jedním ze základních požadavků bylo vytvořit dům pro investora a zároveň další bytovou jednotku, kterou je možné pronajmout.³²⁶ Architekti k tomuto úkolu přistoupili tak, že rozložili stavební program na jednotlivé dílčí části. To jim umožnilo vytvořit kontinuitu domu a vnějšího prostředí. Zahrada domem protéká. Navíc pokud stavební program takto rozdělíte, dům už nevypadá jako dům, ale jako shluk domů. To umožní zvýraznit vztahy mezi jednotlivými místnostmi a jejich charakter. Každá místnost, i když je situována třeba na okraj pozemku, je obklopena poměrně příjemným prostředím, žádné místo není důležitější než jiné, ve své hierarchii jsou si rovnocenné. Když je stavební program rozdělen do mnoha objektů, architekt nevytváří dům, ale staví městskou krajinu, vzniká tak větší hustota aktivit, což činí dané místo atraktivnějším. Lidský život expanduje do okolí, čímž se rozostřují a možná úplně mažou hranice domu.

Dům dává svému majiteli svobodu rozhodnout se, jakou a jak velkou část shluku má obývat a jakou se rozhodne pronajmávat. To se samozřejmě může měnit podle daných okolností v průběhu jeho celého života. Dům umožňuje majiteli měnit svůj způsob života.³²⁷

“V porovnání s lidským tělem má architektura tendence být velice velká. Pokud jí uděláme velice malou, změni naši prostorovou zkušenost, více se přiblíží lidskému tělu, bude jako oblečení. Vztah mezi prostorem a lidským tělem se mění od prostor, které slouží více lidem, až po miniaturní prostory, kam se vejde jen jeden člověk.”³²⁸

Podobným příkladem, avšak organizovaným vertikálně na velice malé parcele, je Saigon House od Vietnamského ateliéru a21studio, který se nachází v Ho Či Minově Městě (dříve se jmenovalo Saigon).

Architekti projekt popsali slovy: “Saigon se změnil k nepoznání. Pro nás je těžké to nazývat rozvoj. Ve skutečnosti to je zničující sekvence: zničení kultury, zničení architektury a hlavně zničení našich krásných vzpomínek na Saigon.”³²⁹

Parcela je úzká pouhé 3 m. Architekti se rozhodli navrhnout každý pokoj jako samostatnou jednotku, které jsou vertikálně řazeny nad sebe a propojeny schodišti, přízemí zůstalo volné a slouží společnému životu jeho obyvatel. Vznikl tak malý model vertikální městské komunity.

Songpa Micro Housing od korejského studia SsD je dalším příkladem moderního, soudobého metabolistického projektu. Projekt se nalézá v Soulu.

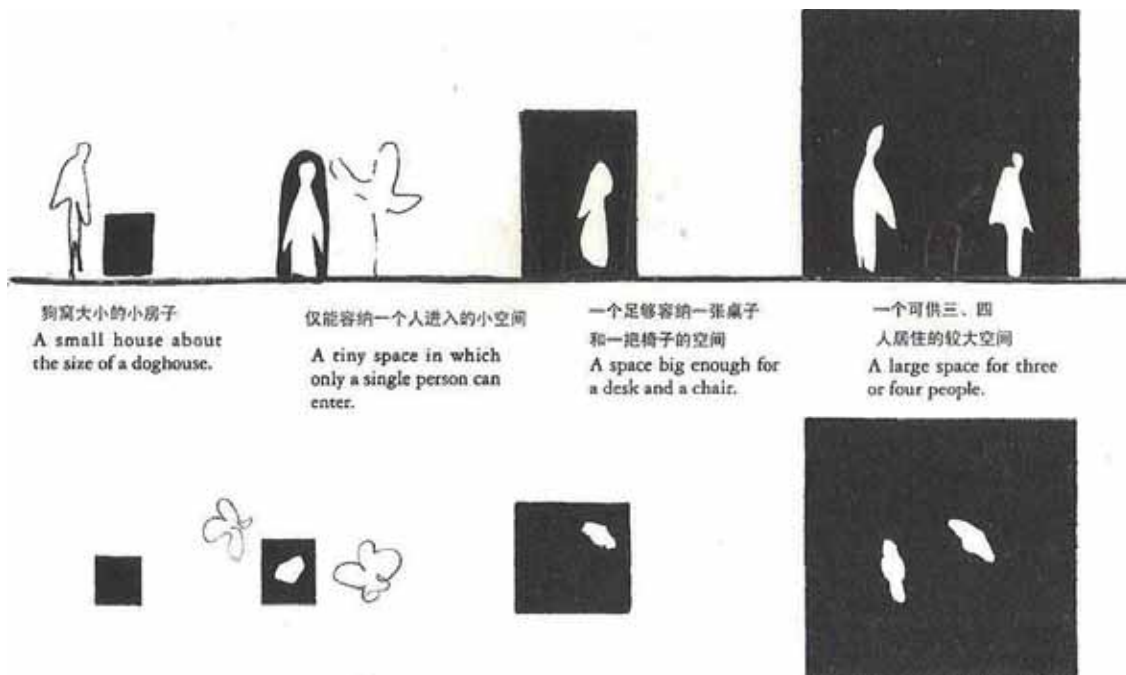
Architekti se snaží řešit problém městské hustoty a městského bydlení. Poukazují na to, že se jedná o globální problém, kterému čelí města po celém světě. Jedním z problémů malých bytových jednotek je, že evokují pocit pouze přechodného bydlení

326 KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129; s.: 80

327 <http://amassingdesign.blogspot.cz/2010/03/moriyama-house-sanaa-kazuyo-sejima-ryue.html>; staženo: 15.4.2017

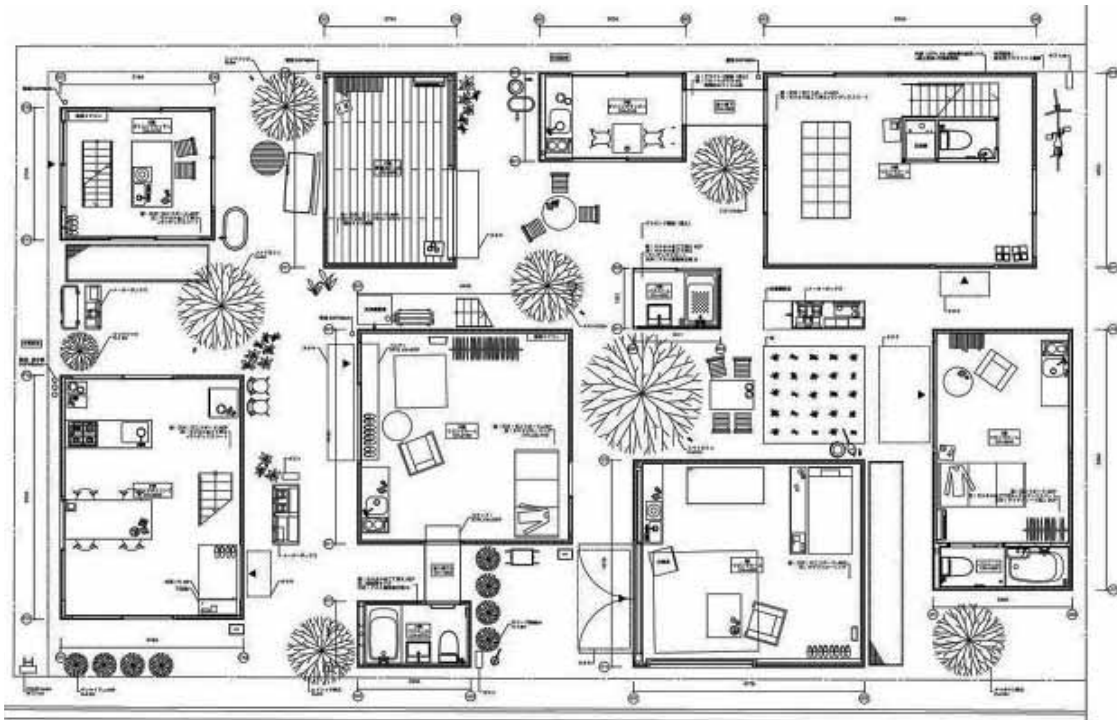
328 KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129; s.: 86

329 <http://www.archdaily.com/635091/saigon-house-a21studio>; staženo: 15.4.2017

Obr. 478–480: SANAA – Dům Moriyama

Zdroj: KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing: Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129*

Obr. 481–483: SANAA – Dům Moriyama

Zdroj: <http://amassingdesign.blogspot.cz/2010/03/moriyama-house-sanaa-kazuyo-sejima-ryue.html>

<https://www.e-architect.co.uk/japan/house-in-moriyama>

Staženo: 9.4.2017

Obr. 484–486: SANAA – Dům Moriyama

Zdroj: <http://amassingdesign.blogspot.cz/2010/03/moriyama-house-sanaa-kazuyo-sejima-ryue.html>;

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/01/58/90/01589038f88bf58e5cb0e2a98ade1a72.jpg>

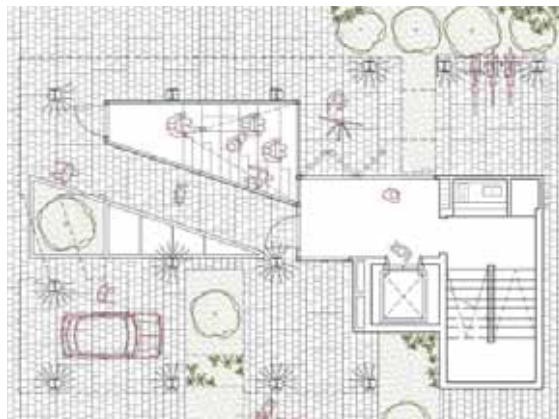
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/e1/d5/94/e1d5949f52b47c27d47c3b019f484251.jpg>

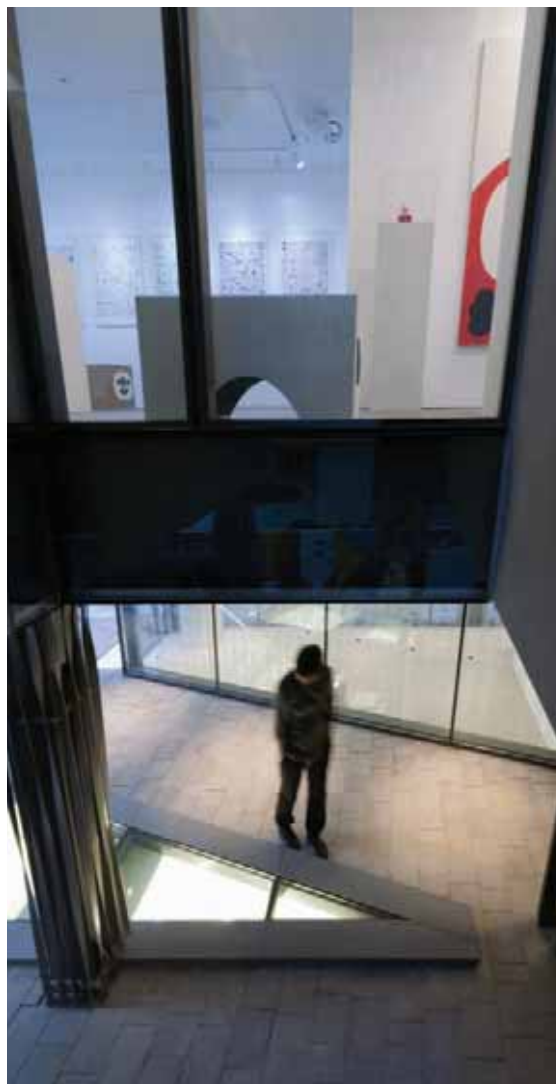
Staženo: 9.4.2017

Obr. 487–493: a21studio – Saigon House
Zdroj: <http://www.archdaily.com/635091/saigon-house-a21studio>
Staženo: 12.4.2017

Obr. 494–501: SsD – Songpa Micro Housing

Zdroj: <http://www.archdaily.com/576302/songpa-micro-housing-ssd>

https://aiany.aiany.org/Best%20in%20Competition_Songpa%20Micro%20Housing.pdf

Staženo: 12.4.2017

(za které je i většina nájemníků považuje), čímž projekty často ztrácí svou sociální hodnotu. Songpa Micro Housing se snaží vytvořit novou typologii tím, že minimální bytové jednotky rozšiřuje o poloveřené terasy, balkóny a vizuální propojení.

Tyto poloveřejné prostory měkce obalují dům. Vzniká tak průnik mezi soukromým a veřejným, mezi vnitřním a vnějším, vytváří se zde sociální vazby mezi sousedy. Ambicí projektu je ukázat, že prostor bytové jednotky a její velikost jsou dvě rozdílné veličiny.³³⁰

Projekt nabízí různě velké jednotky, které mohou sloužit jak pro bydlení, tak pro komerční využití. Navíc je možné jednotky mezi sebou propojovat a různě je kombinovat. Tato flexibilita umožňuje, že se dům dokáže přizpůsobit měnícím se nárokům jeho obyvatel, čímž nabízí udržitelný způsob života.

Parter je převážně volný, obsahuje pouze vstup do domu a vstup do suterénní kavárny, ta je zároveň uměleckou galerií a malým promítacím či přednáškovým sálem. Je to společný obývací pokoj pro obyvatele domu, ale i pro veřejnost.

Uvolněný parter má oficiálně funkci parkoviště, takže jsou naplněny stavební normy a územě plánovací regulativy. Neoficiálně ale může sloužit jako platforma pro jakoukoliv městskou aktivitu jako jsou vernisáže a občasně kulturní události. Tento prostor je skrze pobytové schody, hlediště promítacího sálu, přímo propojen s kavárnou.

Projekt se snaží vytvářet širokou paletu interakcí mezi budovou a městem, mezi jeho obyvateli, lidmi žijícími v okolních domech a náhodnými chodci. Tím vědomě rozšiřuje sociální bohatost města a celkovou městskou udržitelnost.

V roce 2016 proběhla v Tokyu výstava budoucí architektury *HOUSE VISION 2*, která měla podtitul *CO-DIVIDUAL – Split and Connect/Separate and Come Together*. Výstava se snažila pohlížet na budovy jako na výsledek průniku celé řady vědeckých odvětví. Úvodní text k výstavě obsahuje větu: “Vezmeme-li dům jako výchozí bod našeho bádání, objevíme možná řešení pro celou řadu otázek, jako jsou energetické problémy, společenská témata, mobilita, problémy spojené se stárnutím populace, vztah mezi městem a venkovem a otázky zachování tradičních systémů využívání půdy.”³³¹

Sou Fujimoto pro výstavu navrhl projekt Rental Space Tower, kterým přehodnocuje téma činžovního domu: “Nájemní bydlení bylo vždy koncipované tak, že soukromý prostor byl co největší a kolektivní prostor byl zredukovaný na co možná nejmenší chodby. Ale co když soukromé prostory budou minimalizovány, aby se společné prostory, jako jsou kuchyně, koupelny, obývací pokoje a zahrady, co nejvíce zvětšily. Kdo rád vaří, může využívat vybavenou kuchyň, kdo si chce protáhnout tělo, má velkou vanu, kdo rád čte, jde do knihovny plné knih. Namísto domu, kde sdílíte všechny ostatní místnosti mimo vlastní pokoj, jsou zde přehledně rozděleny soukromé a veřejné prostory a následně mezi sebou zkombinovány tak, aby přinesly nový pohled na to, co znamená pohodlné a příjemné bydlení. Starší lidé, kteří mají svůj čas ve vlastních rukách, nebo lidé, kteří rádi zahrádkaří, mohou udržovat společné zahrady, takže každý může obdivovat jejich umění. Šedé chodby jsou transformovány na pulzující místa.”³³² Tím se vědomě vytváří kontrast k obvyklé lidské snaze vlastnit, anebo si přivlastnit co nejvíce.

Fujimoto přináší vlastně koncept kolektivního domu. Ten stejný koncept, na kterém pracovali le Corbusier a levicová předválečná avantgarda, ten stejný koncept, který známe ze Zlína a Litvínova v podání architektů Voženilka, Hilského a Linharta. Avšak Fujimoto předkládá úplně jiný výsledek. Doba se změnila. Zatímco Voženilek navrhuje kolektivní dům pro zaměstnance, kteří společně pracují, společně chodí do zaměstnání, společně obědvají, společně tráví volný čas, naproti tomu Fujimoto navrhuje kolektivní dům

330 <http://www.archdaily.com/576302/songpa-micro-housing-ssd>; staženo: 15.4.2017

331 CO-DIVIDUAL – *Split and Connect/Separate and Come Together*; <http://house-vision.jp/en/exhibition.html>; Staženo: 15.4.2017

332 FUJIMOTO, Sou. *Rental Space Tower*; <http://house-vision.jp/en/exhibition.html>; staženo: 15.4.2017

Obr. 502: Sou Fujimoto – Rental Space Tower

Zdroj: <http://www.designboom.com/architecture/sou-fujimoto-house-vision-2016-rental-space-tower-tokyo-08-01-2016/>

Staženo: 12.4.2017

pro lidi, kteří spolu sdílí svoji zábavu, svoji nezávislost. Vidíme zde rozdíl mezi sdílenou uniformitou a sdílenou různorodostí. V tom jsou oba přístupy jiné, je vidět jak moc se změnila společnost a vnímání lidské osobnosti a individuality.

V panelové diskusi, která proběhla v rámci výstavy Fujimoto řekl, že velká města, jako je Tokyo, mají příliš vysokou hustotu obyvatel, proto mnoho lidí, hlavně mladých singels, žije ve velice malých bytech s jednou malou místností, minimální kuchyní a malou koupelnou. Tyto malinkaté byty jsou neustále kopírovány v monotónních patrech ještě monotónnějších bytových domů. Developeři jednoduše přizpůsobili své byty poznatku, že každý člověk musí jíst, pít a čůrat. Fujimoto se tedy ptá, proč nadále pokračovat ve vytváření takové nudné redundance?³³³

Jako odpověď navrhuje tyto malé pokoje ještě menší, ale doplňuje je o obrovský sdílený přidaný prostor, univerzálně využitelný pro nejrůznější aktivity. Pokud každou bytovou jednotku zmenší o malý kus, v součtu získá poměrně veliký společný prostor. Některá místa, například knihovna a kavárna, mohou mimo jiné sloužit jako pracovny. Hodně takových míst schválně nechává málo funkčně definovaných tak, aby byla umožněna změna aktivit v průběhu dne. Takové prostory dávají smysl v případě vhodného tvůrčího prolnutí dvou či více lidí. Oproti připraveným a zorganizovaným aktivitám nám náhodná setkání a nečekané události dávají mnohem více impulzů, jsou vlastně základem fungování živého města, předpokladem vytváření dalších hodnot.

Fujimoto je mistrem nejasných dvojsmyslů. Naprosto přirozeně a lehce podkopává a ničí naši jednoduchou verzi dualismu dvou elementů stojících nepřátelsky proti sobě, jako jsou příroda a lidská tvorba, město a krajina, uvnitř a venku, hmotné a abstraktní, racionální a iracionální. To ovšem odpovídá naší společnosti. Ta také není ani veselá, ani

333 ZERO = ABUNDANCE. Rental Space Tower; <http://www.interactiongreen.com/rental-space-tower/>; staženo 15.4.2017

smutná, není zářivá, ale není ani úplně temná, není chytrá, ale není ani hloupá. A přesně taková jsou i města, které jsme vytvořili. Takže Fujimoto ukazuje, že tyto zdánlivě protiklady mohou ve skutečnosti v architektuře tvořit jeden celek, který promyšleně a opatrně maže ostré linie a nepropustné hranice. Konečný výsledek není podbízivě bombastický, či teatrálně novátorský, namísto toho je až překvapivě harmonický a něžně lidský.

16.4 Riken Yamamoto – Local Community Area

V roce 2012 prezentoval Riken Yamamoto svůj teoretický projekt Local Community Area. Jako základ města bere jednotku – komunitu – pro zhruba 500 obyvatel, která obsahuje všechny nezbytné funkce. “Nákup vlastních nemovitostí příliš zatěžuje jednotlivce. Taková forma bydlení není schopná se přizpůsobit velkým sociálním změnám. Bydlení tedy bude nájemní. Takže spousta místa bude sloužit celé komunitě a soukromé prostory budou velice malé. Bydlení, které je základem komunitní oblasti vytváří takzvané “ie”. “ie” se skládá z “mise” a “nema”. Vzniká tak organizace místností zcela odlišná od obyčejné bytové jednotky LDK (Living–Dining–Kitchen). “Mise” je úplně průsvitný transparentní, “nema” je naopak velice privátní. Lidé si mohou svobodně pronajmout takové místo, které jim vyhovuje. Někdo si může pronajmout několik buněk “mise” a využívat je jako obchod nebo jako kancelář či ateliér. Může tam být komunitní prostor pro staré lidi nebo herna pro děti. Někdo jiný si může pronajmout několik buněk “nema” a vytvořit “ie”, které je podobné velice uzavřeným tradičním domům. Záchody, koupelny a kuchyně jsou společné. Ty jsou navrženy v takové velikosti, která je potřeba, aby dostatečně sloužily uživatelům. Toto uspořádání je mnohem efektivnější, než současný stav: jeden dům = jedna rodinná jednotka. Vztah mezi soukromými prostory sloužícími pouze jednotlivcům a prostory společnými byl úplně přehodnocen. Tyto znovu definované vztahy představují základ moderní lokální komunity.”³³⁴

Pro Yamamota je velice důležitá sociální interakce obyvatel, jí se snaží své návrhy přizpůsobovat. Jako výsledek staví formálně jednoduchou architekturu, která je ovšem velice bohatá ve svém obsahu. Je to architektura pro těsně svázanou společnost.

Projekt Lokal Community Area byl poté prezentovaný v rámci Tokijské výstavy House Vision v dubnu roku 2013. Projekt byl představen formou modelu v měřítku 1:5. Nosná konstrukce modelu byla vyrobena z oceli, model tak vážil 6000 kg, celková výška modelu byla 3 m. Poté byl ještě Projekt prezentován v roce 2013 na Yamamotově výstavě v Zurichu, která nesla název How to make a city.

Již dříve Yamamoto realizoval stavby Shinonome Canal Court v Tokiu; Jian Wai SOHO v Pekingu a Pangyo Housing v Koreji.

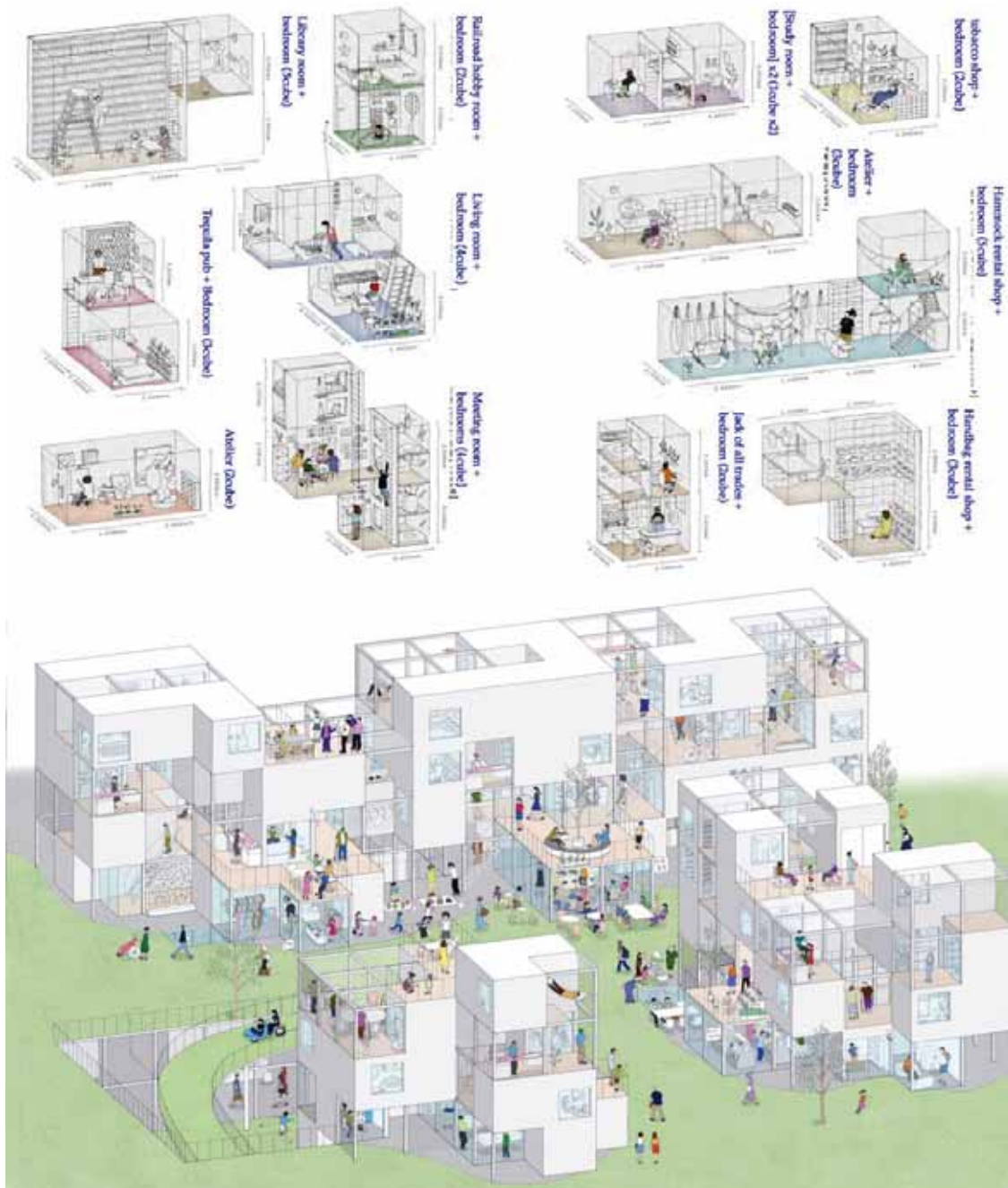
Shinonome Canal Court

Yamamoto se snaží přijít s novým typem bytového domu – bydlení koncipuje jako život okolo společného stolu. Navrhuje blok bytových deskových domů se společnou podnoží, která obsahuje nutné služby a zázemí. Celý komplex je vytvářen několika bloky (celkem 2000 bytů), návrhy dalších budov byly svěřeny Toio Itoi a Kengo Kumovi. Domy navržené Yamamotem obsahují 420 bytových jednotek.

Byty jsou umístěny okolo střední lineární chodby. Na každém patře jsou nepravidelně umístěny společné terasy o výšce dvou pater. Byty přiléhající k terasám se do nich otevírají prosklenými místnostmi – foyer, které slouží jako domácí pracovna, kancelář nebo i jako obytná místnost. Díky těmto místnostem je projekt označován termínem SOHO (Small Office – Home Office). Projekt vytváří promíchání bydlení a pracovních míst, nikoliv zónu bydlení vedle zóny s pracovními místy, tak jak je běžné.³³⁵ Každé Foyer je možné otevřít

334 YAMAMOTO, Riken. *Local Community Area*; http://riken-yamamoto.co.jp/cnc_manager/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng; staženo: 15.4.2017

335 YAMAMOTO, Riken. *Shinonome Canal Court Block I*; http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=66&lng=_Eng; staženo: 15.4.2017

Obr. 503–507: Riken Yamamoto – Local Community Area

Zdroj: http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng

http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=96&lng=_Eng

Staženo: 16.4.2017

do terasy. Každá obytná terasa sousedí s osmi byty, celkem čtvrtina bytů má přímý přístup na společnou terasu.

Projekt nabízí velké množství různých bytových jednotek pro rodiny, penzisty, singles, jednotky využitelné pro sdílené bydlení a jejich kombinací, architekti vytvořili celkem 70 základních typů bytů. Byty mají volné půdorysy a je možné je snadno přestavět, některé jednotky jsou mezonetové. Dům je navržen tak, aby umožňoval celou řadu životních stylů a možností používání jednotlivých prostor. Byty, které nejsou v kontaktu s terasou, jsou v kontaktu s centrální chodbou skrze částečně prosklenou stěnu, takže atmosféra jednotlivých domácností se rozlévá do společné chodby, do které je možné otevřít obytné místnosti a vytvářet tak společný komunitní prostor mezi několika byty. Z tohoto důvodu jsou koupelny a kuchyně bytů umístěny k fasádě a také jsou bohatě prosklené. Toto prosklení může být chápáno velmi kontroverzně.

Jian Wai SOHO

Ve stejnou dobu, kdy Yamamoto pracoval na projektu Shinonome Canal Court projektoval také obytný komplex Jian Wai SOHO v centru Pekingu (asi 2 km východně od náměstí Nebeského klidu), kde Yamamoto použil většinu principů a poznatků z předešlého projektu.

Doprava je schovaná pod zem, parter je ponechán pouze chodcům. Podzemní parkoviště jsou prosvětlená skrze řadu světlíků a zelených atrií, přes které vedou pěší mostky a lávky. Vzniká tak nová jedinečná městská krajina. Koná se tu celá řada kulturních akcí, v létě tu například probíhá letní karneval, v jehož rámci probíhají koncerty, výstavy, workshopy, autorská čtení. Obytné věže vyrůstají nad tuto pěší platformu, která je volně přístupná, průchozí a obsahuje kavárny, čajovny, restaurace a malé obchody. Obytné věže mají formu prostých hranolů nad čtvercovým půdorysem, který je pootočen o 25° oproti severojižní ose tak, aby bylo docíleno nejlepšího oslunění bytů.

Jian Wai SOHO přirozeně kombinuje komerční prostory a moderní kolektivní bydlení. Komerční prostory zabírají první tři patra. Další patra obytných věží obsahují byty, které lze také přeměnit na kanceláře. Opakuje se zde koncept SOHO (Small Office – Home Office), takže některé bytové jednotky obsahují malé domácí kanceláře a ateliéry. Dále jsou navrženy jednopokojové byty s posuvnými příčkami, které umožňují variabilně měnit dispozici bytu v průběhu dne.

“Při navrhování jsme museli velice bojovat, protože co jsme navrhli, to nebylo schváleno. Nakonec jsme se rozhodli ideu návrhu zredukovat na návrh prostorové kompozice, do které může být vložen jakýkoliv program. Nakonec jsme navrhli velice jednoduchý návrh, čímž se výrazně zvyšuje flexibilita jeho budoucího používání.”³³⁶

“Snažili jsme se, aby domy měly co možná nejvíce abstraktní a neurčitý architektonický výraz. Charakter mají domům zajistit aktivity jejich obyvatel, nikoliv postmoderní architektonický design, často používaný v dnešním Pekingu.”³³⁷

Pangyo Housing

Pangyo je město vzdálené hodinu jízdy autem od Soulu. Projekt vytváří prototyp urbánní komunity. “Návrh má dvě hlavní myšlenky: organizování architektury do shluků a vytvoření společné terasy.”³³⁸ Projekt je složen z devíti shluků, každý obsahuje 9 – 13 bytových jednotek. Každá jednotka má tři až čtyři patra. Druhé patro každého bytu je kompletně prosklené a otevírá se do společné platformy – terasy. Prosklený prostor se nazývá “shiki” a může obsahovat různé funkce, například obytnou místnost, obchod,

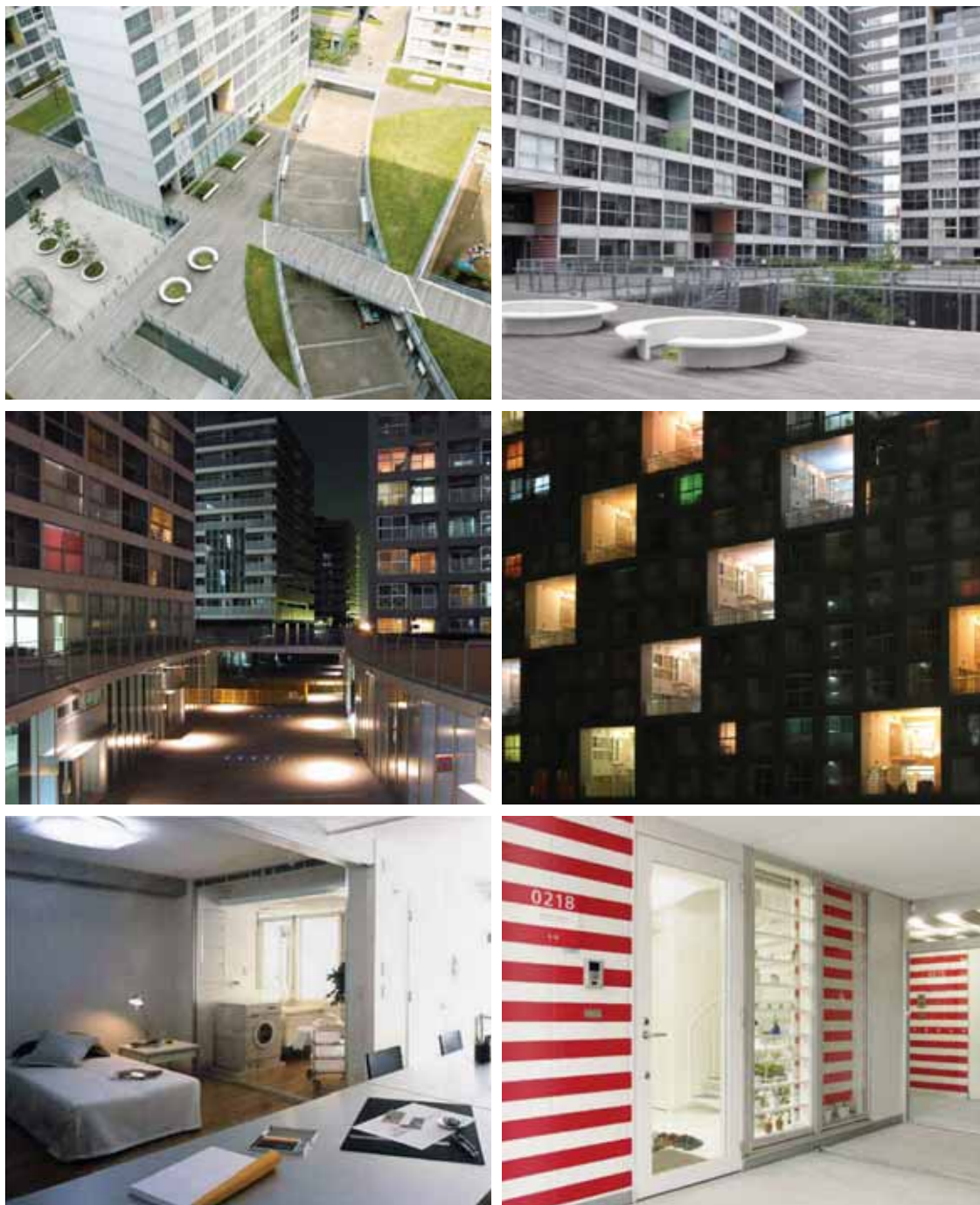
336 C+A. Jian Wai SOHO; <http://c-and-a.co.jp/projects/office/jianwai-soho.html>; staženo: 15.4.2017

337 YAMAMOTO, Riken. Jian Wai SOHO; http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=72&lng=_Eng; staženo: 15.4.2017

338 YAMAMOTO, Riken. Pangyo Housing; http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=17&lng=_Eng; staženo: 15.4.2017

kancelář, ateliér.

Tento přístup k bydlení se snaží generovat větší interakce uvnitř komunity. Projekt je praktickým inovativním experimentem městského života, který získá svou vitalitu a energii skrze funkční a dějovou diverzitu.

Obr. 508-513: Riken Yamamoto – Shinonome Canal Court

Zdroj: <http://www.wohnmodelle.at/index.php?id=84,75,0,0,1,0>; <http://openbuildings.com/buildings/shinonome-canal-court-block-1-profile-39122>

<http://moleskinearquitectonico.blogspot.cz/2011/10/toyo-ito-kengo-kuma-etc-shinonome-canal.html>

Staženo: 16.4.2017

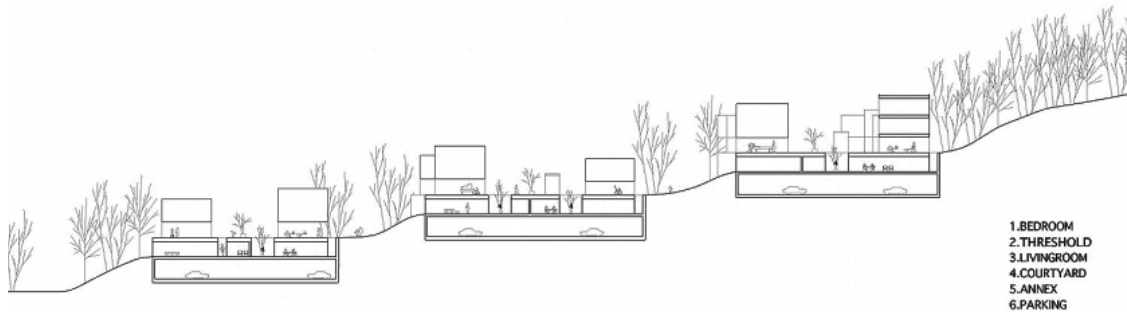
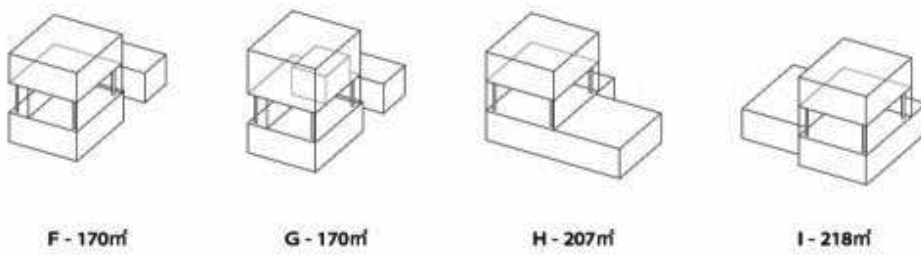
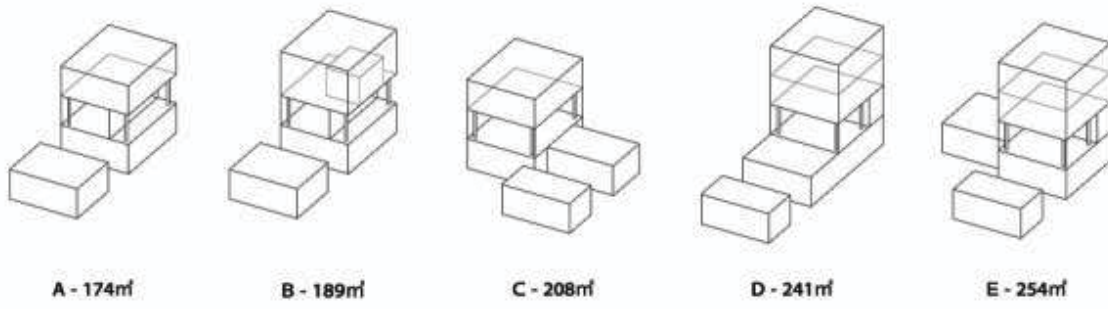
Obr. 514–519: Riken Yamamoto – Jian Wai SOHO

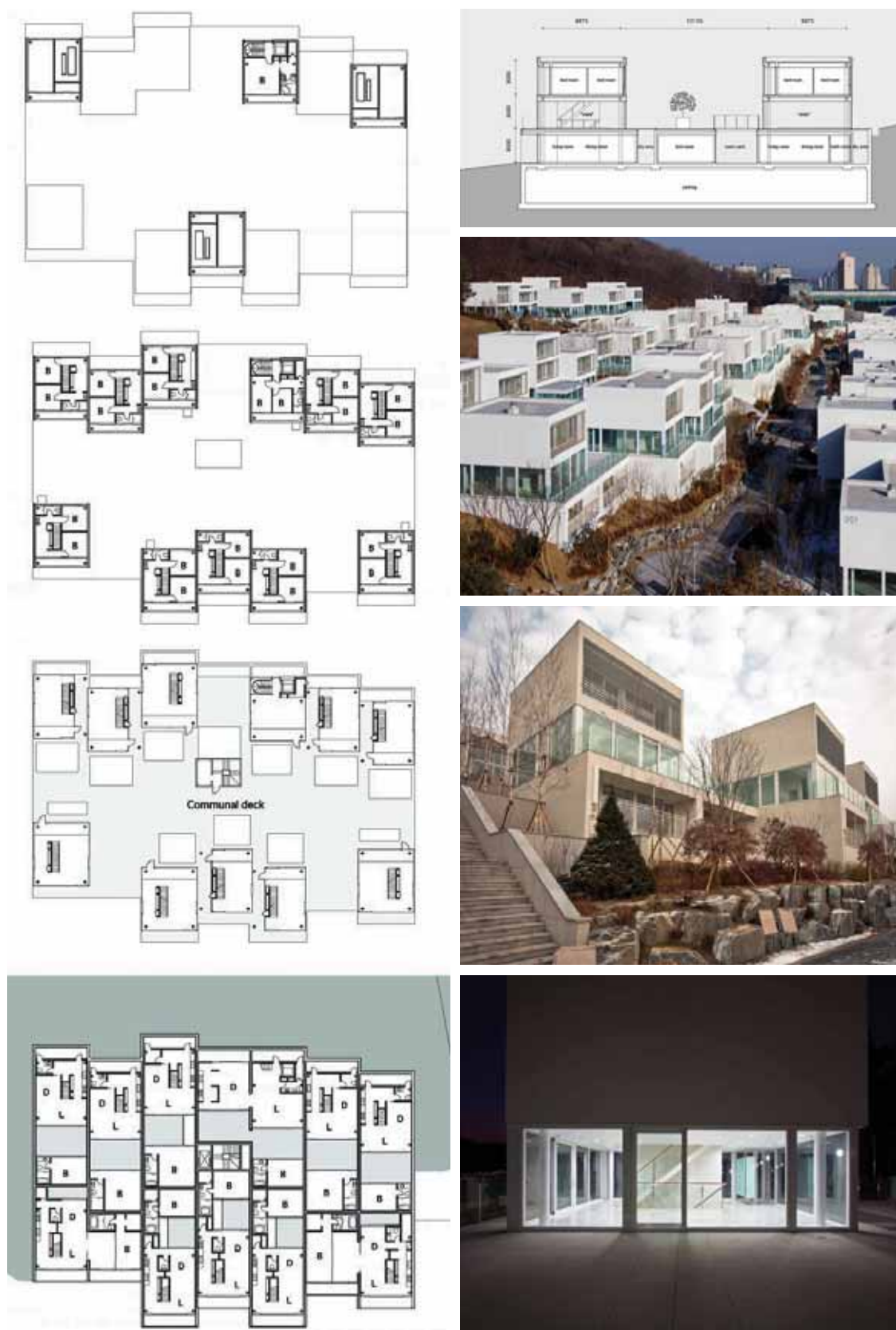
Zdroj: http://68.media.tumblr.com/4f8f8f0f6552f8db45c122f05bdbcfd3/tumblr_mybqfzISYQ1qadx22o1_1280.jpg

<http://c-and-a.co.jp/projects/office/jianwai-soho.html>

https://www.itdp.org/wp-content/uploads/2014/07/p.18-Densify-principle_-Beijing-SOHO-JianWai.jpg

Staženo: 16.4.2017

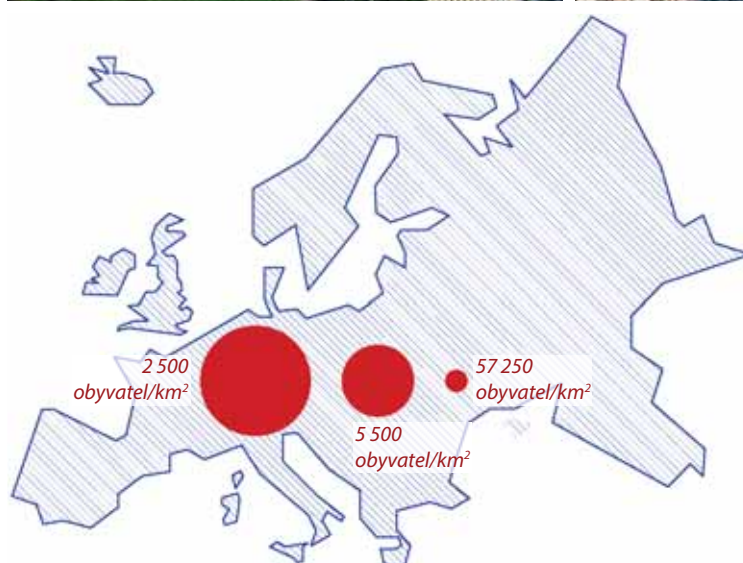
Obr. 520–527: Riken Yamamoto – Pangyo Housing

Zdroj: http://www.german-architects.com/en/projects/37424_Pangyo_Housing

https://c2.staticflickr.com/6/5001/5254042461_9016a955d4_b.jpg

Staženo: 16.4.2017

/ 17 /
Zhodnocení

Obr. 528–259: Městská část Praha1 (5 500 obyvatel/km²) a Hong Kong Kwun Tong (57 250 obyvatel/km²)
Zdroj: http://www.german-architects.com/en/projects/37424_Pangyo_Housing
https://c2.staticflickr.com/6/5001/5254042461_9016a955d4_b.jpg
Staženo: 16.4.2017

Obr. 530: Velikost města pro 1,152 miliardy obyvatel, tedy populační přírůstek Země mezi lety 2015–2030, pokud by toto město mělo hustotu zalidnění stejnou jako Praha, anebo jako Hong Kong
Zdroj: Archiv autora

Podle Organizace spojených národů byla v roce 2015 světová populace 7,349 miliardy obyvatel. Organizace zároveň předpokládá, že v roce 2030 bude světová populace 8,501 miliardy obyvatel. Takže zde bude nárůst o 1,152 miliardy obyvatel za pouhých patnáct let.³³⁹ To je více než dvojnásobek populace Evropské unie před brexitem. Jen si představte, že k současné světové populaci, už tak enormní, odněkud přilijete navíc dvě Evropské unie. Kde budou všichni tito lidé bydlet? Pokud by žili ve městě, které má stejnou hustotu zalidnění jako má Praha (2 500 obyvatel/km²), toto město by kompletně zabíralo území České republiky, Německa a Dánska. Pokud by všichni noví obyvatelé žili ve městě, které má hustotu zalidnění jako městská část Praha1, rostlé historické středoevropské město (5 500 obyvatel/km²)³⁴⁰, vznikne metropole rozkládající se přes celé území České republiky, Rakouska a Slovenska. Pokud by všichni noví obyvatelé žili ve městě, které má hustotu zalidnění jako Kwun Tong, městská část Hong Kongu (57 250 obyvatel/km²)³⁴¹, město by se celé vešlo do malinkého Slovinska a ještě by kus území zbyl. (obr. 528–530)

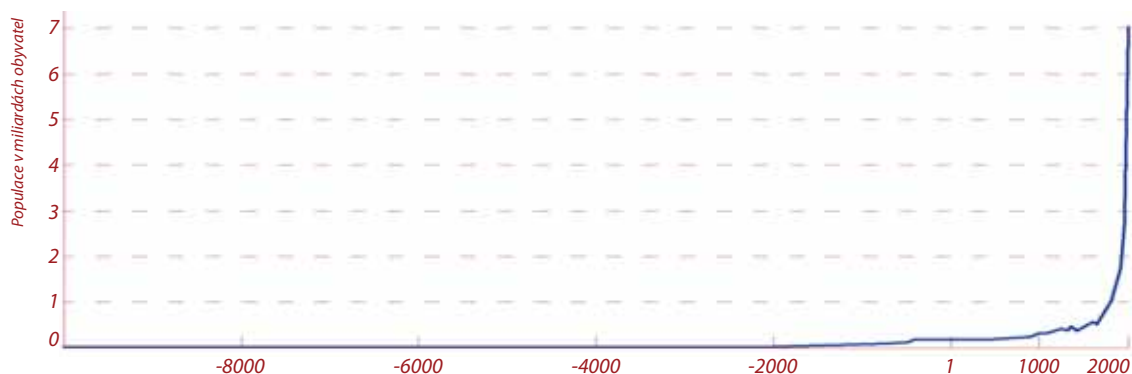
Za celé devatenácté století, ve kterém se odehrála evropská průmyslová revoluce a které z velké části vyprodukovalo krásná a velká evropská města tak, jak je dnes známe, vzrostla světová populace o 0,75 miliardy obyvatel, zatímco za patnáct let mezi roky 2015 a 2030 vzroste o 1,152 miliardy. To znamená, že dnes populace roste více než desetinasobnou rychlostí.

Když se ve Vídni bouraly hradby a následně stavěla Okružní třída, anebo když

339 UNITED NATIONS. *World population prospects 2015*; https://esa.un.org/Unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf; staženo: 17.4.2017

340 <http://www.praha1.cz/cps/praha-1-demografie.html>; staženo: 17.4.2017

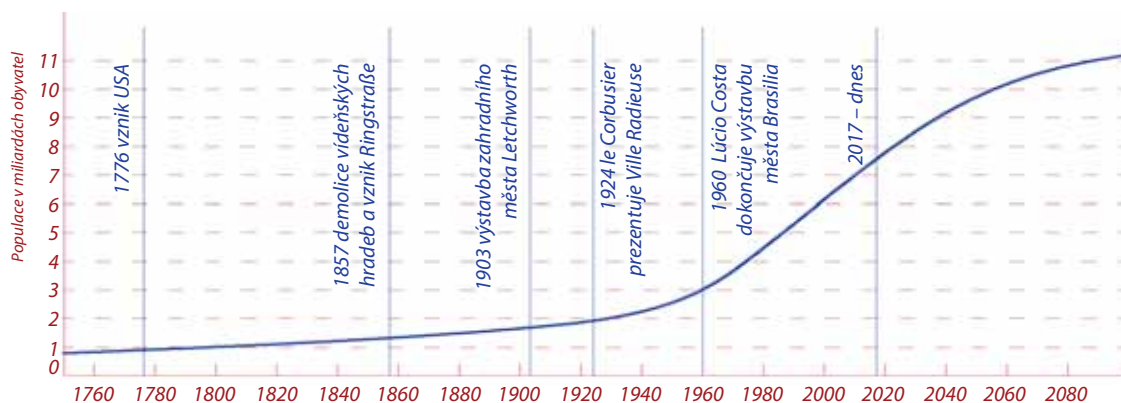
341 Information Services Department Hong Kong Special Administrative Region Government. <https://www.gov.hk/en/about/about/hk/factsheets/docs/population.pdf>; staženo: 17.4.2017

Obr. 531: Vývoj lidské populace na planetě Zemi

Zdroj: Zero = abundance; http://riken-yamamoto.co.jp/cnc_manager/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng

Staženo: 17.4.2017

Obr. 532: Vývoj lidské populace na planetě Zemi za posledních 250 let a vybrané důležité události urbanismu

Zdroj: <https://ourworldindata.org/world-population-growth/>

Staženo: 17.4.2017

probíhala přestavba Paříže, světová populace představovala zhruba 1,3 miliardy obyvatel. V roce 1903 bylo postaveno první anglické zahradní město, Letchworth, v té době byla světová populace jen 1,65 miliardy obyvatel. Když le Corbusier v roce 1924 poprvé představil své Zářící město, populace Země dosahovala necelých 2 miliard. Dnes je světová populace několiknásobně početnější, to znamená, že naše městské podmínky se úplně změnily, přesto se stále upínáme k těmto urbanistickým vizím a milníkům. Stále se tyto teorie vyučují na školách architektury jako základ urbanismu. Mají ovšem vůbec schopnosti naplnit potřeby obyvatel Země, která má více než 4 x více lidí než měla v době, kdy slavný Corbu sepisoval své vzletné myšlenky o hygienickém životě a čistém vzduchu? Co vůbec dnes znamená pojem udržitelné město? A jak by asi dnes vypadal obsah knihy *Za novou architekturou*? O čem by se v ní psalo?

Pokud na různých místech světa mají města stíhat absorbovat globální populační růst, musíme úplně přehodnotit městskou typologii. Urbanismus dvacátého prvního století neznámá kreslení velkolepých osy, plánů a průhledů. Urbanismus se zabývá tvorbou živého, udržitelného města, tedy lidského společenství. Musíme se zabývat otázkou, jak městské formy ovlivňují naše životy. Nesmíme se bát vědecky experimentovat a pokoušet se vytvářet novou efektivnější městskou typologii, která bude schopna posloužit přelidněné planetě a zároveň zachová dostatek zemědělské půdy pro obživu.

Neustále se zabýváme studováním minulosti, abychom mezitím zapomněli na naši budoucnost. Pokud v České republice navštívíte nějakou urbanistickou konferenci, určitě se na sto procent bude ukazovat, jak vypadá Vídeň a Kodaň. Bude se říkat

Obr. 533: *The Ville Spatiale* – část z komiksu Yona Friedmana

Zdroj: FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514; s. 234

jak krásná a úžasná města to jsou. A opravdu to jsou úžasná města, o tom není pochyb. Ale pokud je z Čech vidět nejdále do Vídně a do Kodaně, je to trochu málo. Naše obzory by měly ležet mnohem dále. Naše přemýšlení o městech by mělo být mnohem otevřenější a experimentálnější, protože žijeme v době rapidních změn, společnost už není zdaleka tak statická jak bývala dřív a města se tomu budou muset přizpůsobit, jinak zřejmě narazíme na závažné problémy.

Pokud bychom se do toho pustili, znamenalo by to mimo jiné nutné změny v legislativě. To, jak dnes v České republice stavíme domy a města, ani zdaleka neodpovídá obecné představě o udržitelnosti. Česká legislativa zná typ rodinného domu a zná typ bytového domu, ale nezná už nic mezi tím. Podívejte se však na rodinné domy v českých satelitech. Jsou to snad živá a udržitelná města? Jen naivní optimista si může nalhávat, že něco tak banálního a jednoduchého by snad mohlo vytvořit opravdu živé, fungující a bohaté město plné aktivit, zážitků a impulsů. Jen se podívejte na to, jak se stavěla tradiční města a vesnice. Takové typy domů, jaké stavíme dnes, se tam de facto nevyskytovaly. Přitom tradiční centra měst jsou plné života a energie, lidé je rádi navštěvují a rádi v nich tráví svůj čas. Město není ani tak o vytváření budov, ale spíše o vytváření prostorových vztahů, které budovy mezi sebou mají. Zde naše architektura selhává.

Architekti (a zřejmě i politici) jsou obzvláště tím druhem lidí, kteří nenávidí ten pocit, pokud nemají vše pod kontrolou. Jsou tím doslova posedlí. Jenže současná města jsou tak složitým organismem, že jednoduše není v lidských silách ho nějakým způsobem ovládat. Zdravé město si žije rozverně po svém. Plánování vždy zjednodušuje městský organismus. Na počátku padesátých let le Corbusier při práci na indickém městě Chandigarh nenakreslil malé čtvrti, kde se nacházely stávající slumy. V plánech prostě nechal bílá místa, která jakoby neexistovala. Pouze zaúkoloval své zaměstnance, aby navrhli okolní zástavbu.³⁴² Pokud bylo něco příliš složité, vzniklo v plánu bílé místo (druhou používanou možností byla samozřejmě demolice). Nejsou ovšem tato bílá místa právě onou mezerou v našich typologických myslích? Nejsou tím, co považujeme za udržitelné město? Vůbec netuším, jak budou vypadat města budoucnosti. Zato vím naprosto jistě, že v nich již brzy budeme žít. A právě městská forma bude z velké části určovat, zda naše města a tím pádem i společnost přetrvají nebo zda selžou.

342 SHANE, David Grahame. *Transcending Type: Designing for Urban Complexity*; In *Architectural Design*, Volume 81, Issue 1, Typological Urbanism: Projective Cities; ISBN: 978-0-470-74720-9; s. 130

/ 18 /
Bibliografie

- A ABKOWITZ, Alyssa. *Xi Jinping Isn't a Fan of Weird Architecture in China*; <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2014/10/17/xi-jinping-isnt-a-fan-of-weird-architecture-in-china/>; staženo: 16.3.2017
- ADAMS, Bill. *Macroeconomic Implications of China Urban Housing Privatization, 1998–1999*; In *Journal of Contemporary China* 18/62, Listopad 2009; ISSN: 1067-0564
- ARGAN, Giulio Carlo. *On the Typology of Architecture*; in *Architectural Design* 33/12, 1963
- B BARNHART, Richard M.; *Peach Blossom Spring, Gardens and Flowers in Chinese Painting*; Metropolitan Museum of Art; New York; 1983; ISBN: 0-87099-357-7
- BARTON, Dominic; CHEN, Yougang; JIN, Amy. *Mapping China's middle class*; <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>; staženo: 25.2.2017
- BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*; Praha: Argo; 1999; ISBN: 80-7203-212-7
- BLACKADAR, Tom; JOHNSON, Marcia. *The Chinese xiaoqu*; <http://rnrblog.roughandreadytours.net/2012/03/chinese-xiaoqu.html>; staženo: 22.2.2017
- BLOM, Piet. *Project P. Blom*; Forum 1/1959
- BRANDT, Loren; RAWSKI, Thomas. *China's Great Economic Transformation*; 1. vyd. Cambridge University Press, 2008; ISBN: 978-0521712903
- BURDETT, Richard. *Duše města*; in *ERA* 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X
- C CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější*; Dokořán, Praha; 2005; ISBN: 80-7363-042-7
- CAMPBELL–DOLLAGHAN, Kelsey. *Hutong vs. Highrise: A Photo Essay On China's Radical Urban Changes*; <http://gizmodo.com/hutong-vs-highrise-a-photo-essay-on-chinas-radical-ur-523165696>; staženo: 14.2.2017
- D DE QUINCY, Quatremère. *Encyclopédie Méthodique*; In *The Historical Dictionary of Architecture of Quatremère de Quincy*; Papadakis Publisher, 2000; ISBN: 978-1901092172
- DEMOGRAPHIA. *13th Annual Demographia International Demographia International Housing Affordability Survey: 2017*; <http://www.demographia.com/dhi.pdf>; staženo: 1.3.2017
- DENISON, Edward; REN, Yu Guang. *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; ISBN: 13 978 0 470 01637 4
- DEN HARTOG, Harry. *Shanghai New Towns - Searching for community and identity in a sprawling metropolis*; http://newurbanquestion.ifou.org/proceedings/9%20Changing%20Planning%20Cultures/full%20papers/F054_Harry_den_Hartog_Shanghai_New_Towns.pdf; staženo: 20.2.2017

- DOVEY, Kimberly. *The Quest for Authenticity and the Replication of Environmental Meaning*; In *Dwelling, Place and Environment: Towards a Phenomenology of person and World*; Dordrecht, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 1985; ISBN: 978-90-247-3282-1
- E ECONOMIST. *China special report, Building the dream*; http://www.economist.com/sites/default/files/20140419_china.pdf; Staženo: 20.3.2016
- F FABRIZI, Mariabruna. *"Agricultural City" by Kisho Kurokawa (1960)*; <http://socks-studio.com/2015/02/24/agricultural-city-by-kisho-kurokawa-1960/>; staženo: 4.4.2017
- FOSTER, Norman. *In Praise of Density*; In *Arquitectura Viva*; 159. 01/2014; Madrid; ISSN: 0214-1256
- FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015, ISBN: 978-3906027685
- FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514
- FU, Jun. *China's Urbanization Drive at Cross-road*; Peking University; <http://www.sg.pku.edu.cn/uploadfile/201409/China's%20urbanization%20at%20cross%20road.pdf>; staženo: 19.3.2017
- FUJIMOTO, Sou. *Rental Space Tower*; <http://house-vision.jp/en/exhibition.html>; staženo: 15.4.2017
- FUNG, Stanislaus. *Orientation: Notes on Architectural Criticism and Contemporary China*; In *Journal of Architectural Education* 62/3 únor 2009; ISSN: 1046-4883
- G GLANCEY, Jonathan. *Kisho Kurokawa*; <https://www.theguardian.com/news/2007/oct/16/guardianobituaries.japan>; staženo: 4.4.2017
- GRIFFITHS, James. *How the Cultural Revolution changed China forever*; <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>; staženo: 31.1.2017
- H HANDA, Rumiko. *Beyond Meaning: In Search of Meaningfulness in Architecture*; In 84th ACSA Annual Meeting and Technology Conference Proceedings
- HAVEL, Václav. *Nic není samožřejmé*; in *ERA* 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X
- HE, Laura. *How to make money off China's new property bubble*; <http://www.scmp.com/business/money/markets-investing/article/1921788/how-make-money-chinas-new-property-bubble>; staženo: 5.3.2017
- HERTZBERGER, Herman. *Een Studiein Confirguratie*, In *Forum* 4/1963

- HO, Patrick. *New Type of Urbanization in China, Long Term Implications*; http://worldcongress2015.iclei.org/wp-content/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf; staženo: 19.3.2017
- HOLL, Steven. *Urbanisms Working with Doubt*; New York; 2009; ISBN: 978-1-56898-679-1
- HUANG, Ginger. *The Business of Buddhism*; In *The World of Chinese* 1/2015; ISSN: 1675-7660
- CH CHAN, Kam Wing. *Achieving Comprehensive Hukou Reform in China*; http://www.paulsoninstitute.org/wp-content/uploads/2017/01/PPM_Hukou_Chan_English_R.pdf; staženo: 1.3.2017
- CHANDRAN, Nyshka. *China will be middle-income by 2030, with spending on cars, luxuries, health to rise*; <http://www.cnbc.com/2016/11/02/china-will-be-middle-income-by-2030-with-spending-on-cars-luxuries-health-to-rise.html>; staženo: 25.2.2017
- CHEN, Yifei. *Chasing ghosts: Where is China's next wave of empty 'new towns'?*; <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>; staženo: 3.3.2017
- CHENG, Cengze. *Nationally owned rooms should be commercialized*, In *Chengxiang jianshe* no. 5, 1985
- China household financial report by Southwestern University of Finance and Economics 2010* <http://www.chfsdata.org/>; staženo: 1.3.2017
- China Statistic Year Book, 1984*; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041
- China Statistic Year Book, 2010*; China Statistics Press; 2010; ISBN: 978-7-5037-6070-9/C.2424
- CHINADIALOGUE. *New "ghost cities" typify out-of-control planning*; <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/8239-New-ghost-cities-typify-out-of-control-planning>; staženo: 3.3.2017
- I ISKYAN, Kim. *China's middle class is exploding*; <http://www.businessinsider.com/chinas-middle-class-is-exploding-2016-8>; staženo: 25.2.2017
- ISOZAKI, Arata; STEWART, David. *Japan-ness in Architecture*; Cambridge, Massachusetts, MIT Press, 2006; ISBN: 978-0262090384
- J JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*; 1. vyd. MOX NOX, Praha, 2013; ISBN: 978-80-905064-4-2
- JASCHKE, Karin. *City Is House and House Is City, Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In *Intimate Metropolis, Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, London and New York, 2008; ISBN: 978-0415415071
- JIA, Haiyue; LIANG, Yanzhen. *Birdeye View Survey of the Old Courtyard Houses in Beijing*; In *Beijing City Planning and Construction Review* No. 2; 1989

- JIAN, Shi. *Post-Planning as Model*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008
- JIN, Chong. *Ideology as Infrastructure*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008
- JOHNSON, Ian. *As Beijing Becomes a Supercity, the Rapid Growth Brings Pains*; <https://www.nytimes.com/2015/07/20/world/asia/in-china-a-supercity-rises-around-beijing.html>; staženo: 6.3.2017
- JOHNSON, Ian; *China's Great Uprooting: Moving 250 Million Into Cities*; http://www.nytimes.com/2013/06/16/world/asia/chinas-great-uprooting-moving-250-million-into-cities.html?_r=0; staženo: 6.3.2017
- JU, Chua. *Dva liangy rýžového vína*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2007; ISBN: 978-80-7363-135-2
- JUN, Jiang. *Controlled by Chaos*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008
- JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; ZHANG, Jie. *Modern Urban Housing in China 1840-2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich–London–New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- K KARLACH, Jan. *Čína střípky z jižního Podnebesí*; Praha; 2012; ISBN: 978-80-87079-18-8
- KEIL, Uta (editor). *New Architecture in China*; 1. vyd. DOM publishers, 2008; ISBN 978-981-245-572-7
- KEHL, James. *Metabolism and the Unit*; <https://jkehl.com/metabolism/>; staženo: 4.4.2017
- KIRKBY, Richard J. R.. *Urbanization in China: Towns and Country in a Developing Economy*; Columbia University Press, 1985; ISBN: 978-0709915485
- KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129
- KOJIMA, Reeitsu. *Urbanization and Urban Problems in China*; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033
- KOOLHAAS, Rem; BOERI, Stefano; KWINTER, Sanford; TAZI Nadia; OBRIST, Hans Ulrich. *Mutations*; Barcelona Actar, 2001; ISBN: 978-8495273512
- KOOLHAAS, Rem; OBRIST, Hans Ulrich. *Project Japan, Metabolism Talks...*; Taschen, Kolín nad Rýnem, 2009; IBSN: 978-3836525084
- KRACAUER, Siegfried; *Ornament masy*; Praha, Academia; 2008; ISBN: 978-80-200-1633-1
- KUROKAWA, Kishō. *Metabolism in Architecture*. Boulder, CO: Westview, 1977; ISBN: 9780891587347
- KWOK, R. Yin–Wang. *Trends of Urban Planning and Development in China*, In Urban Development in Modern China . Boulder: Westview Press. 1981

- L LANDESA. *17-Province Survey of Rural Land Rights in China*; <http://www.landes.org/wp-content/uploads/Research-Report-2010-Findings-from-17-Province-Survey-of-Rural-Land-Rights-in-China.pdf>; staženo: 2.3.2017
 LE CORBUSIER–SAUGINER. *Za novou architekturu*; Rezek, Praha, 2005; ISBN: 80-86027-23-6
- LEE, Christopher. *Common Frameworks Rethinking the Developmental City*; Harvard GSD 2012; <http://sites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1126733.files/CL%20GSD%20F2012%20Option%20Studio%20Syllabus%2020120823.pdf>; staženo: 16.3.2017
- LEE, Christopher. *Xiamen the Megaplot*; Harvard University Graduate School of Design, 2013; ISBN: 978-1-934510-36-0
- LEE, Kuan Yew. *From Third World to First: The Singapore Story – 1965–2000*; 1. vyd. Harper, 2000; ISBN: 978-0060197766
- LIN, Zhongjie. *Kenzo Tange and the Metabolist Movement, Urban Utopias of Modern Japan*; Routledge, London, New York, 2010; ISBN: 978-0415776608
- LOONEY, Kristen; RITHMIRE, Mag. *Urbanization with Chinese Characteristics? China's Gamble for Modernization*; Harvard Business School, 2016; http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/16-083_643383b9-cfdf-479e-9569-181a4f4fb0c1.pdf; staženo: 10.3.2017
- M MAGALHÃES, Filipe; SOARES, Ana Luisa. *The Metabolist routine*; http://www.domusweb.it/en/architecture/2013/05/29/the_metabolist_routine.html; staženo: 5.4.2017
- MAN, Joyce Yanyun. *Affordable Housing in China*; Lincoln Institute of Land Policy, leden 2011; http://www.lincolninst.edu/sites/default/files/pubfiles/1871_1184_Ila110104.pdf; staženo: 1.3.2017
- MASARYK, Tomáš Garrigue; *Ideály humanitní*; Melantrich, Praha; 1990; ISBN: 80-7023-036-3
- MAUGHAN, Tim. *The dystopian lake filled by the world's tech lust*; <http://www.bbc.com/future/story/20150402-the-worst-place-on-earth>; staženo: 20.3.2017
- MUSIL, Jiří. *Jaké jsou limity urbanizace?*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X
- N NEE, Victor. *Social Inequalities in Reforming State Socialism: Between Redistribution and Markets in China*; In American Sociological Review 56/3, leden 1991; ISSN: 0003-1224
- NORBERG-SCHULZ, Christian; *Genius Loci*; 2. vyd. Dokořán, Praha; 2010; ISBN: 978-80-7363-303-5
- O OBRIST, Hans Ulrich. *Ai Weiwei Speaks*; 1. edition, Penguin UK, 2011; ISBN: 978-0241957547
- OLIVOVÁ, Lucie. *Tradiční čínská architektura*; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9

- P PALMER, James. *The balinghou, Chinese parents bemoan their children's laziness and greed, but this generation of young people has had enough*; <https://aeon.co/essays/china-s-generation-gap-has-never-yawned-wider>; staženo: 25.2.2017
- PERNICE, Raffaele. *Metabolism Reconsidered. Its Role in the Architectural Context of the World*; In JAABE - Journal of Asian Architecture and Building Engineering, Tokyo, Vol. 3/2, 2004; ISSN: 1347-2852
- POLADIAN, Charles. *The Rise Of China's Megalopolis: Jing-Jin-Ji And The Evolution Of Megacities*; <http://www.ibtimes.com/pulse/rise-chinas-megalopolis-jing-jin-ji-evolution-megacities-2016373>; staženo: 7.3.2017
- R RAMZY, Austin. *Xi Jinping Calls for Artists to Spread 'Chinese Values'*; https://sinosphere.blogs.nytimes.com/2014/10/16/xi-jinping-calls-for-artists-to-spread-chinese-values/?_php=true&_type=blogs&_php=true&_type=blogs&_r=2; staženo: 16.3.2017
- RAPOZA, Kenneth. *What Will Become Of China's Ghost Cities?*; <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2015/07/20/what-will-become-of-chinas-ghost-cities/2/#1fab2f61b5d>; staženo: 4.3.2017
- RICOEUR, Paul. *Universal Civilization and National Cultures*; in *History and Truth*; Northwestern University Press, 1965; ISBN 978-0-8101-2400-4
- ROSSI, Aldo. *The Architecture of the City*; Cambridge: MIT Press, 1982; ISBN: 9780262181013
- ROWE, Peter G.; SENG, Kuan. *Architectural encounters with essence and form in modern China*; Cambridge, Massachusetts: MIT, 2002; ISBN: 0-262-18219-X
- RUDIŠ, Viktor. *Jednoduchost není snadná*; In *Texty o architektuře 06/09. Matadoři/Junioři*; Kruh, Praha, 2010; ISBN: 80-903218-4-4
- S SARGESON, Sally. *Violence as development: Land expropriation and China's urbanization*; *Journal of Peasant Studies*; 40/6 listopad 2013; ISSN: 0306-6150
- SHANE, David Grahame. *Transcending Type: Designing for Urban Complexity*; In *Architectural Design*, Volume 81, Issue 1, *Typological Urbanism: Projective Cities*; ISBN: 978-0-470-74720-9
- SHATZMAN STEINHARDT, Nancy. *Chinese Imperial City Planning*; University of Hawai'i Press, Honolulu; 1990; ISBN: 978-0824821968
- SHEPARD, Wade. *What Is the Future of China's Ghost Cities?*; <http://www.vagabondjourney.com/what-is-the-future-of-chinas-ghost-cities/>; staženo: 3.3.2017
- SCHMITZ, Rob. *China's economic boom leaves a trail of ghost cities*; <https://www.marketplace.org/2014/06/02/world/live-stage/chinas-economic-boom-leaves-trail-of-ghost-cities>; staženo: 4.3.2017
- SONG, Yating. *Reshaping the Pearl River Delta*; <http://projectivecities.aaschool.ac.uk/portfolio/reshaping-the-pearl-river-delta/>; staženo: 2.2.2017

- Statistical Yearbook of the Republic Of China*; Directorate General of Budget, Accounting and Statistics Executive Yuan, Republic of China, říjen 2011; ISSN: 0256-7857
- SUDJIC, Deyan. *Města na pokraji chaosu*; In ERA 21; 05/2010; Brno; 2010; ISSN: 1801-089X
- SURBANA INTERNATIONAL CONSULTANTS, *Housing People*; Singapore; 2012; ISBN: 978-981-07-1793-3
- T TAM Winsome. *The History of a 'City Without History'*; <http://asiasociety.org/history-city-without-history>; staženo: 20.5.2015
- TEIGE, Karel. *Výbor z díla 1: Svět stavby a básně*; Československý spisovatel, Praha, 1966; ISBN: 9788090160323
- TSURUMI, Shunsuke. *A Cultural History of Postwar Japan 1945 – 1980*; Routledge, Londýn, 2010; ISBN: 978-0415587815
- U UN HABITAT; *World Cities Report 2016*; ISBN: 978-92-1-133395-4
- UNITED NATIONS. *Development Assistance Framework China 2016-2020*; https://www.unicef.org/about/execboard/files/China_DPDCPCHN3_draft_UNDAF.pdf; staženo: 20.3.2017
- UNITED NATIONS. *World population prospects 2015*; https://esa.un.org/Unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf; staženo: 17.4.2017
- V VAN DEN HEUVEL, Dirk. *Piet Blom's Domesticated Superstructures*; In DASH #05, The Urban Enclave, Delft Architectural Studies on Housing, nai010 Publishers, 2011; ISBN: 9789056628093
- VAN EYCK, Aldo. *Is Architecture Going to Reconcile Basic Values?*; In NEWMAN, Oscar. *CIAM '59 in Otterlo*, K. Krämer, Stuttgart, 1961
- VAN EYCK, Aldo. *Steps towards configurative discipline*; In Forum 3/1962
- VAN GULIK, Robert Hans; *Sexuální život ve staré Číně*; Praha; 2009; ISBN: 978-80-200-1649-2
- VOGEL, Ezra Feivel. *Deng Xiaoping and the transformation of China*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2011; ISBN 978-0-674-05544-5
- VORLÍK, Petr. *Český mrakodrap*; Paseka Praha; 2015; ISBN: 978-80-7432-504-5
- W WALDER, Andrew; LI, Bobai; TREIMAN, Donald. *Politics and Life Chances in a State Socialist Regime: Dual Career Paths into the Urban Chinese Elite, 1949 to 1996*; in *American Sociological Review*, Vol. 65/2 Duben 2000; ISSN: 0003-1224

- WANG, Helen. *China's Middle Class Has Become A Major Pillar Of Its Economy*; <https://www.forbes.com/sites/helenwang/2016/01/19/chinas-middle-class-has-become-a-major-pillar-of-its-economy/#1885ebe33d4c>; staženo 25.2.2017
- WANG, Ya Ping; *Urban Housing Reform and Finance in China: A Case Study of Beijing*; In *Urban Affairs Review* 36/5, květen 2001
- WELLER, Chris. *Here's China's genius plan to move 250 million people from farms to cities*; <http://www.businessinsider.com/heres-chinas-big-plan-to-move-a-population-the-size-of-the-phillippines-from-farms-to-cities-2015-7>; staženo 6.3.2017
- WELLER, Chris. *China is building a megacity that will be larger than all of Japan*; <http://www.businessinsider.com/china-megacity-in-beijing-will-be-larger-than-japan-2015-7>; staženo: 6.3.2017
- WENDELKEN, Cherie. *Putting Metabolism Back in Place. The Making of a Radically Decontextualized Architecture in Japan*; In GOLDHAGEN, Sarah Williams; LEGAULT, Réjean. *Anxious Modernisms. Experimentation in Postwar Architectural Culture*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 2000, ISBN: 978-0262072083
- WONG, Yiu-chung. *One Country, Two Systems in Crisis: Hong Kong's Transformation*; Lexington Books. Hong Kong, 2004; ISBN 0-7391-0492-6
- WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272
- WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1
- X XIAO, Yuan. *Making Land Fly: The Institutionalization of China's Land Quota Markets and Its Implications for Urbanization, Property Rights, and Intergovernmental Politics*; dizertační práce; Cambridge, Massachusetts, MIT, 2014
- Y YAMAMOTO, Riken. *Local Community Area*; http://riken-yamamoto.co.jp/cnc_manager/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng; staženo: 15.4.2017
- YANG, Zan; CHEN Jie. *Housing Affordability and Housing Policy in Urban China*; Springer Berlin Heidelberg; ISBN: 978-3-642-54043-1
- YANG, Zhenhua. *On the Control of FAR in City Planning*; Beijing City Planning and Construction Review, 1994
- YATSKO, Pamela. *Field of dreams: can Shanghai re-emerge as a key financial centre?*; In *Far East Economic Review*; 18. července 1996
- YEUNG, Yue Man; LEE, Joanna; KEE, Gordon. *China's Special Economic Zones*; In *Eurasian Geography and Economics*, březen 2009; ISSN: 1538-7216
- Z ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Když se utopie stane skutečností; Uměleckoprůmyslové museum v Praze*, 2013; ISBN: 978-80-7101-133-0

ZHANG, Xing Quan. *The Restructuring of the Housing Finance System in Urban China*; In *Cities* 17/5, říjen 2000; ISSN: 0264-2751

ZHENG, Lian. *Urban Renewal in Beijing, Observation and Analysis*; <https://www.mcgill.ca/mchg/student/renewal/chapter3>; staženo: 6.2.2017

ZHOU, Rong. *Upon the Ruins of Utopia*; In Volume 8; Die Keure; 2006; ISBN: 074470078760008

ZHU, Youxuan. *Urban housing Renovation in China*; Master Thesis in City Planning and Architectural Studies. Cambridge, Massachusetts: MIT, Department of Architecture and Urban Planning; 1986

Ž ŽIŽEK, Slavoj. *Three Notes on China: Past and Present*; In *Positions* 19/3, 2011; ISSN: 1067-9847

/ 19 /
Seznam příloh

Obr. 1 – 5	Str. 9	Výuka architektury na Southeast University v Číně Zdroj: Archiv autora
Obr. 6	Str. 19	Předpokádané lokality největšího nárůstu populace mezi roky 2008 až 2050 Zdroj: https://www.nabc.nl/uploads/content/files/2014.09.16%20FG%20DASUDA%20Seminar%20Lagos(1).pdf Staženo: 14.3.2016
Obr. 7	Str. 19	Předpoklad růstu světové populace mezi roky 1950 až 2050 Zdroj: https://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpopgraph.php Staženo: 14.3.2016
Obr. 8 – 9	Str. 24 – 25	Bydlení ve výškových budovách čínských měst Zdroj: www.domakis.com
Obr. 10 – 11	Str. 28	Šanghaj 1990 a 2010, pouhých 20 let stačilo k vytvoření horizontu mrakodrapů Zdroj: http://www.joeydevilla.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/01/shanghai-1990-2010.jpg Staženo: 2.5.2015
Obr. 12 – 13	Str. 28	Změna Číny ze společnosti s venovským osídlením na městskou společnost Zdroj: https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/China-360/Documents/China-360-Issue14-201312-Chinaurbanization-funding-the-future-v1.pdf Staženo: 14.3.2016
Obr. 14 – 16	Str. 29	Městská forma socialistické utopie Zdroj: http://www.net4info.de/cpg/albums/userpics/Zhong20Guo20Ren20Min20Ge20Ming20Jun20Shi20Bo20Wu20Guan20.jpg ; staženo: 3.5.2015 http://archinect.com/blog/article/75474653/china-s-forgotten-maoist-architecture ; staženo: 3.5.2015 Archiv autora
Obr. 17 – 21	Str. 31	Historická podoba čínských měst Zdroj: FONG, Wen C.; CHANG, Chin-Sung; HEARN, Maxwell K.. <i>Landscapes Clear and Radiant The art of Wang Hui (1632-1717)</i> ; Yale University Press; 2008; ISBN: 978-0-300-14144-3
Obr. 22 – 24	Str. 31	Současná podoba čínských měst (Nanjing a Shenzhen) Zdroj: Archiv autora
Obr. 25	Str. 35	Srovnání počtu obyvatel Č. L. R., Evropy, USA a České republiky Zdroj hodnot: Wikipedia.com

Obr. 26	Str. 35	Srovnání rozlohy Č. L. R. a Evropy Zdroj hodnot: Wikipedia.com
Obr. 27	Str. 35	Srovnání rozlohy Č. L. R. a USA Zdroj hodnot: Wikipedia.com
Obr. 28	Str. 35	Hustota zalidnění Č. L. R. Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. The Chinese City; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1; s. 23
Obr. 29	Str. 35	Rozložení čínských měst Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. The Chinese City; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1; s. 23
Obr. 30 – 35	Str. 36 – 37	Vývoj světové urbanizace Zdroj: http://www.economist.com/node/21642053?fsrc=scn/tw/te/dc/ed/brightlightsbigcities ; staženo: 3.5.2015
Obr. 36 – 48	Str. 40	12 největších měst světa podle populace Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_proper_by_population ; staženo: 16.10.2015
Obr. 49 – 52	Str. 41	Vizuální podobnost Ville Radieuse od le Corbusiera a dnešního Shenzhenu Zdroj: TEIGE, Karel. <i>Výbor z díla 1: Svět stavby a básně</i> ; Československý spisovatel, Praha, 1966; ISBN: 9788090160323 Archiv autora
Obr. 53 – 57	Str. 43	Současná změna městských forem v Číně Zdroj: Archiv autora
Obr. 58 – 60	Str. 45	Tradiční a moderní město, srovnání hustoty zalidnění Zdroj: OLIVOVÁ, Lucie. <i>Tradiční čínská architektura</i> ; 1. vyd. Dokořán, Praha, 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9 https://en.wikipedia.org/wiki/Xuanwu_District,_Nanjing , njqh.gov.cn; Staženo: 16.10.2015, Archiv autora
Obr. 61 – 62	Str. 45	Tradiční a modernistická forma městské architektury Zdroj: Archiv autora, www.domakis.com
Obr. 63	Str. 48	Jednotlivé typologie čínského města - Zakázané město Zdroj: https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/a9/ce/17/a9ce17b09c87884f2d97e5aeaadee624.jpg ; staženo: 16.3.2017
Obr. 64	Str. 48	Jednotlivé typologie čínského města - Siheyuan - tradiční pekingský typ domu Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0101kxm2.html ; staženo: 16.3.2017

Obr. 65	Str. 49	Jednotlivé typologie čínského města - Chá Shan - suburbie Wenzhou Zdroj: Archiv autora
Obr. 66	Str. 49	Jednotlivé typologie čínského města - bytové domy v centru Wenzhou Zdroj: Archiv autora
Obr. 67 – 78	Str. 53	Tradiční tvorba vystavěného prostředí podle východní kultury (fotografie byly pořízeny v Číně, Jižní Korei a Tibetu) Zdroj: Archiv autora
Obr. 79 – 84	Str. 54 – 56	Srovnání Evropské a asijské filosofie a jejich přepisu do vystavěného prostředí Zdroj: Archiv autora
Obr. 85 – 86	Str. 58	Jak rychle se města mění, je možné pozorovat na ortofotomapách od různých společností. V jeden okamžik můžeme sledovat dvě různé reality Zdroj: bingmaps.com a googlemaps.com Staženo: 23.1.2015
Obr. 87	Str. 59	Čína se vždy snažila vystupovat jako jednotný stát. Symbolem jednoty byl císař a vládnoucí třída úředníků. V rámci jednoho císařství Čína propojovala tisíce rozdílností a mnoho národností. Zdroj: Autorská koláž
Obr. 88	Str. 61	Abeceda: systém 26 písmen Zdroj: en.wikipedia.org/wiki/File:A_Specimen_by_William_Caslon.jpg; staženo: 18.1.2017
Obr. 89	Str. 61	Čínské písmo, více než 50 000 znaků Zdroj: Archiv autora
Obr. 90	Str. 61	Jednota malířství a poezie Zdroj: Judith G. Smith, Wen C. Fong; Issues of Authenticity in Chinese Painting; New York; 1999; IBSN: 0-87099-928-1
Obr. 91	Str. 61	Užití čínského písma v městském prostoru Zdroj: Archiv autora
Obr. 92	Str. 61	Užití čínského písma: ulice Guangzhou v roce 1919 Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Guangzhou Staženo: 2.6.2015
Obr. 93 – 94	Str. 62	Šachy a weiqi, složitá evropská hra a její mnohem složitější čínský protějšek Zdroj: Google.com
Obr. 95 – 96	Str. 62	52 karet a 144 kusů mahjongu, vzniká tak větší neuspořádaný zmatek v numerických a významových pravidlech Zdroj: Google.com

- Obr. 97 – 100 Str. 63 Wang Ximeng; *A Thousand Li of Rivers and Mountains*; 1113 dva výřezy z téměř 12 m dlouhého svitku a detail
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Wang_Ximeng
Staženo: 4.5.2015
- Obr. 100 Str. 64 Suzhou na malbě od Xu Yanga z roku 1759
Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prosperous_Suzhou.jpg;
Staženo 3.4.2016
- Obr. 101 Str. 64 Wen Cheng-min: Cho-Cheng Yuan, 1551
Zdroj: BARNHART, Richard M.; *Peach Blossom Spring, Gardens and Flowers in Chinese Painting*; Metropolitan Museum of Art; New York; 1983; ISBN: 0-87099-357-7
- Obr. 102 Str. 64 Yuan Chang (maloval v letech 1690-1746): Pohled do zahrady
Zdroj: BARNHART, Richard M.; *Peach Blossom Spring, Gardens and Flowers in Chinese Painting*; Metropolitan Museum of Art; New York; 1983; ISBN: 0-87099-357-7
- Obr. 103 – 104 Str. 64 Komponovaný průhled v tradiční zahradě
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 105 – 107 Str. 66 *Yingzao Fashi*; grafický manuál k sestavení budovy
Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%E6%96%97%E6%8B%B1_0003.jpg
<https://classconnection.s3.amazonaws.com/228/fl ashcards/1214228/png/ aa141355508587194.png>
http://history.cultural-china.com/chinaWH/upload/upfiles/2010-09/07/more_infor9020d72f8449435b313.jpg
Staženo: 24.4.2016
- Obr. 108 Str. 68 Plošné srovnání Chang'anu a současné Prahy, hustota zalidnění Chang'anu byla téměř 10x větší než hustota zalidnění dnešní Prahy. Takže si můžeme udělat představu jaká složitost a jaký chaos se zde musely odehrávat
Zdroj: Olivová Lucie; *Tradiční čínská architektura*; Praha; 2008; ISBN: 978-80-7363-178-9
Wikipedia.com
- Obr. 109 – 110 Str. 69 Srovnání map z 19. století, které nám ukazuje především rozdíly ve vnímání a pochopení města.
Zdroj: <http://oldmaps.geolab.cz/>; staženo 18.1.2017
DENISON, Edward; GUANG, Yu Ren. *Building Shanghai, The Story of China's Gateway*; Wiley-Academy; 2006; ISBN: 978-0-470-01637-4
- Obr. 111 Str. 69 Mapa Wenzhou z roku 1934
Zdroj: <http://www.mywenzhou.com/images/History/General/map%20wenzhou3.jpg>
Staženo: 24.4.2016

- Obr. 112 Str. 69 Mapa Kjóta z let 1714–1721
Zdroj: WIGEN, Karen; FUMIKO, Sugimoto; KARACAS, Cary. Cartographic Japan; University Of Chicago Press, 2016; ISBN: 978-0226073057
- Obr. 113 – 114 Str. 71 Současná bytová výstavba v Číně
Zdroj: Qilai Shen/Bloomberg via <http://www.gettyimages.fr/>;
Staženo: 18.1.2017
Archiv autora
- Obr. 115 Str. 75 Strana z Knihy obřadů, kolem roku 900
Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Li-%C5%A5i>
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 116 Str.76 Půdorys hlavního města dynastie Zhou
Zdroj: NIE, Chongyi. *Xin Ding San Li Tu, The Illustrated Three Rites, New Edition*; Shanghai, Shanghai Classics Press, 1985
- Obr. 117 – 119 Str. 76 Obytné domy pekingského typu (sihe yuan)
Zdroj: <http://www.woodeeducation.cn/materials/slide/201101/80/20111.jpg>; staženo: 2.6.2015
http://www.photojournale.com/data/media/154/Old_Beijing_01.jpg; staženo: 2.6.2015
<http://img5.ph.126.net/3mSXPXidtH1FDWrKgiYTwA==/583497626738362755.jpg>; staženo: 25.1.2017
- Obr. 120 Str. 77 Historická situace Nanjingu
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 121 Str. 77 Mapa Nanjingu z období dynastie Yuan
Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Yuan_Dynasty_map_of_Nanjing,by_Chen_Yi.jpg
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 122 Str. 77 Mapa Nanjingu z období dynastie Východní Wu
Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Eastern_Wu_Dynasty_map_of_Nanjing,by_Chen_Yi.jpg
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 123 – 126 Str. 79 Městský život v detailech *Qingming Shanghetu*, malba z 12. století, autor Zhang Zeduan, zde je vyobrazená kopie z 18. století
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Along_the_River_During_the_Qingming_Festival;
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 127 – 128 Str. 80 Chán Chubilaj na lovu a jeho portrét
Zdroj: <http://mongolculture.blogspot.cz/2010/12/world-of-khubilai-khan-exhibition.html>
Staženo: 2.6.2015

Obr. 129	Str. 80	Latinské vydání <i>Milionu</i> od Marca Pola, s poznámkami ručně vepsanými Kryštofem Kolumbem
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Travels_of_Marco_Polo#/media/File:ColombusNotesToMarcoPolo.jpg
Staženo 2.6.2015
Obr. 130	Str. 81	Struktura historického Pekingu představovala prostorový přepis společnosti. Císař byl uprostřed, kolem něj vládní čtvrt, kde žili ministři a úředníci, čím větší společenská vzdálenost od císaře, tím větší vzdálenost v prostoru.
Zdroj: http://www.china360online.org/ci-resource-collections/resources-beijing-andnanjing-chinas-capital-cities-2013/
Staženo: 2.6.2015
Obr. 131	Str. 81	Jednotlivé stavební etapy historického vývoje Pekingu
Zdroj: Archiv autora
Obr. 132	Str. 82	Tradiční Pekingská zástavba tvořená domy siheyuan
Zdroj: https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/45/56/40/45564085b2626579d423d520c8ea6083.jpg
Staženo: 20.2.2017
Obr. 133	Str. 83	Tradiční Pekingská zástavba tvořená domy siheyuan
Zdroj: ROWE, Peter G.; SENG, Kuan. <i>Architectural encounters with essence and form in modern China</i> ; Cambridge, Massachusetts: MIT, 2002; ISBN 0-262-18219-X
Obr. 134 – 141	Str. 84 – 85	Peking v letech 1917 - 1919 tak, jak ho zachytil americký fotograf Sidney D. Gamble
Zdroj: http://dy.163.com/wemedia/article/detail/C27E22G905169PG7.html
Staženo: 14.2.2017
Obr. 142	Str. 87	Guangzhou v roce 1900, červeně je znázorněna čtvrt Xiguan
Zdroj: http://gardensofchina.blogspot.cz/2014/09/late-imperial-guangzhou-or-canton-its.html
Staženo: 2.6.2015
Obr. 143	Str. 87	Panorama Guangzhou kolem roku 1800, v popředí jsou vidět bílé obchodní domy Shisanhang
Zdroj: http://www.macstudies.net/2013/02/22/canton-trading-center-of-old-china/
Staženo: 2.6.2015
Obr. 144	Str. 87	Obchodní ulice v Guangzhou, kolem roku 1860
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Guangzhou
Staženo: 2.6.2015

- Obr. 145 Str. 87 Oficiální stání (klečení) na Guanzhouském yamenu, před rokem 1889
Zdroj: <http://oldhistoricphotos.com/24593/official-session-in-a-chinese-yamenguangzhou-sometime-before-1889>;
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 146 – 149 Str. 89 Židovský fotograf Sam Sanzetti přijel do Šanghaje v roce 1922, na jím pořízených portrétech lze dobře pozotovat přeměnu (“pozápadnění”) tamní společnosti
Zdroj: <http://www.chinawhisper.com/10-pictures-of-beautiful-women-of-old-shanghai/>
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 150 – 153 Str. 89 Ulice Šanghaje a jejich “západní” podoba v roce 1948
Zdroj: http://www.360doc.com/content/15/0922/16/3188771_500730177.shtml
Staženo: 24.1.2017
- Obr. 154 Str. 90 Vize rozvoje Šanghaje vytvořená va počátku 20. let místní realitní společností
Zdroj: DENISON, Edward; REN, Yu Guang. *Building Shanghai, The Story of China's Gateway* ; Wiley-Academy; 2006; IBSN: 13 978 0 470 01637 4
- Obr. 155 – 157 Str. 91 Šanghaj v průběhu svého zlatého a zářivého období v třicátých letech
Zdroj: <http://img1.goodfon.su/original/8000x3292/f/c6/retro-staroe-shanhay-1930e.jpg>
<http://www.thomascrampton.com/china/shanghai-nightlife/>
<http://history.news.163.com/09/0716/01/5EABJ7KB00011247.html>
Staženo: 2.6.2015
- Obr. 158 – 165 Str. 92 – 93 Peking si zachoval svou tradiční podobu až dlouho do druhé poloviny 20. století. Fotografie ukazují město v roce 1948, tedy ve stejném roce jako předchozí fotografie Šanghaje.
Zdroj: <http://chuansong.me/n/1130385>
Staženo: 29.1.2017
- Obr. 166 Str. 93 Komunistická Lidově osvobozená armáda (PLA) vstoupila 31. ledna 1949 do Pekingu, tím začalo další období v dějinách Číny.
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_741d8de50102vp1x.html
Staženo: 29.1.2017
- Obr. 167 Str. 95 Založení Čínské lidové republiky, 1. vydání plakátu z roku 1953, na dalších vydáních byli postupně vyretušováni jednotliví úředníci, tak jak se stávali nepohodlnými. První byl vyretušován vysoký úředník Gao Gang, který spáchal sebevraždu již roku 1954.
Zdroj: <http://www.northcountrypublicradio.org/news/npr/164785930/>
Staženo: 4.6.2015

- Obr. 168 Str. 97 Výřez z propagandistického plakátu vydaného k Velkému skoku
Zdroj: http://www.molihua.org/2015/02/blog-post_75.html
Staženo: 9.6.2015
- Obr. 169 – 171 Str. 97 Drobný ocelářský průmysl rozvíjený za Velkého skoku
Zdroj: http://www.molihua.org/2015/02/blog-post_75.html
<http://www.epochtimes.com/b5/tag/%E7%AA%AE%E5%85%B5%E9%BB%B7%E6%AD%A6.html>
<http://bbs.wenxuecity.com/teatime/472847.html> Staženo: 9.6.2015
- Obr. 172 Str. 99 Vývoj městské populace a městské výstavby 1951 – 1981
Zdroj: KOJIMA, Reeitsu. Urbanization and Urban Problems in China; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033
- Obr. 173 Str. 99 Obytná plocha na jednoho obyvatele čínských měst v letech 1950 – 1983
Zdroj: KOJIMA, Reeitsu. Urbanization and Urban Problems in China; 1. vyd. Institute of Developing Economies, Tokyo, 1987; ISBN: 4-258-52022-5 C3033
- Obr. 174 Str. 99 Vývoj městské populace v letech 1950 – 1970
Zdroj: China Statistic Year Book, 2010; China Statistics Press; 2010; ISBN: 978-7-5037-6070-9/C.2424
- Obr. 175 Str. 100 Podíl městského obyvatelstva v celkové populaci v Číně v letech 1955 až 1965
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041
- Obr. 176 Str. 100 Porovnání bytové výstavby v m² v jednotlivých obdobích
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041
- Obr. 177 Str. 101 Investice do výstavby v letech 1950 – 1978
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041
- Obr. 178 – 179 Str. 101 Investice do bytové výstavby v letech 1956 – 1965
Zdroj: China Statistic Year Book, 1984; China Statistics Press; 1984; ISBN: 4006.041
- Obr. 180 – 188 Str. 102 – 103 Život v Pekingu v roce 1957
Zdroj: http://cnews.chinadaily.com.cn/2014-12/29/content_19192322_2.htm
Staženo: 31. 1. 2017
- Obr. 189 Str. 105 “Buďte dobrými vojáky Mao Zedonga”, obrovský propagandistický plakát v Pekingu
Zdroj: <http://edition.cnn.com/2016/05/12/asia/china-cultural-revolution-dikotter/>
Staženo: 31.1.2017

- Obr. 190 Str. 105 Rudé gardy nesou Maovi portréty při pochodu Pekingem, 1967.
Zdroj: <https://www.chinafile.com/viewpoint/mao-man-mao-god>
Staženo: 31.1.2017
- Obr. 191 Str. 107 Peng Dehuai, v letech 1954 - 1959, Čínský ministr obrany, v roce 1966 byl zajat rudými gardami a po několik let vystavován veřejnému mučení a ponižování zemřel ve vězení v roce 1974.
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Peng_Dehuai;
Staženo: 9.6.2015
- Obr. 192 Str. 107 Vysoký stranický úředník Wang Yilun je odsouzen při procesu, který trval celé odpoledne. Proces probíhal na Náměstí Rudých gard v Harbinu 29. srpna 1966.
Zdroj: <http://contact.photoshelter.com/gallery/Li-Zhensheng-Red-Color-News-Soldier-Book/G0000rN8yxCx.Bk0/1/C0000czlAAq16AeA>
Staženo: 31.1.2017
- Obr. 193 Str. 107 Rudé gardy rabují katedrálu Xikai v Tianjinu, 1966.
Zdroj: http://www.catholicworldreport.com/Item/3025/chinas_modern_martyrs_from_mao_to_now_part_3.aspx
Staženo: 31.1.2017
- Obr. 194 Str. 107 Pálení buddhistických soch za Kulturní revoluce
Zdroj: <http://creatureandcreator.ca/?p=643>
Staženo: 9.6.2015
- Obr. 195 – 196 Str. 107 Ničení kulturních památek v Tibetu.
Zdroj: <http://www.epochtimes.com/gb/6/2/20/n1229959.htm>
Staženo: 31.1.2017
- Obr. 197 Str. 107 Vyrabovaný chrám Džókhang ve Lhase
Zdroj: <http://www.epochtimes.com/gb/6/2/20/n1229959.htm>
Staženo: 31.1.2017
- Obr. 198 Str. 109 Změna v rozložení měst: je zde vidět zasavení růstu měst "První fronty" a nárůst měst "Druhé a Třetí fronty" mezi roky 1949 a 1978, po uvolnění na začátku osmdesátých let se města "První fronty" začala opět rychle rozvíjet
Zdroj: China Statistic Year Book, 2010; China Statistics Press; 2010; ISBN: 978-7-5037-6070-9/C.2424
- Obr. 199 Str. 109 Rozdělení regionů na "První, Druhou a Třetí frontu"
Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1; s.75
- Obr. 200 – 211 Str. 110 – 111 Život v Pekingu v roce 1972
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_59efd9b70102vddu.html
Staženo: 21.2.2017

- Obr. 212 – 217 Str. 112 Během 70. a 80. let proběhla poměrně radikální změna v typologii čínského města, která představovala přechod od tradičních forem bydlení k výškovým mrakodrapům
Zdroj: Archiv autora
<http://www.thegoldenscope.com/2014/05/a-gweilo-in-1980s-china-chapter-17/>; staženo: 9.6.2015
- Obr. 218 – 220 Str. 113 “Koncepce vymezeného a zdmi uzavřeného prostoru je pro čínskou architekturu dodnes typická. Projevovala se v obydlích schovaných za zdí stejně jako v projektu říše ohraničené Velkou čínskou zdí.”
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 221 Str. 114 Přechod z tradiční čínské městské formy na funkcionalistické městské formy je změnou, která se propsala do fungování celé čínské společnosti.
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 222 Str. 114 Porovnání tradiční evropské a čínské městské architektury je porovnáváním důležitosti vnějšího a vnitřního světa. Ztímco evropské domy jsou tvořeny pro obrovský okolní makrosvět, čínské byly stavěny pro malý mikrokosmos uvnitř. Změna v typologii domů znamená i změnu v hlavních principech a chápání bytu, rodiny, města..., tato změna šla ruku v ruce se změnou celé společnosti
Zdroj: Archiv autora
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/af/b2/40/afb2401f7ea1a989939db13fb e451c51.jpg>
<http://www.essential-architecture.com/china/peking/pe-017.htm>
Staženo: 1.2.2017
- Obr. 223 – 228 Str. 115 Pokud srovnáme jednotlivé světové kultury (např. v malířství), jsou diametrálně odlišné, avšak návrhy bytových domů se ve 20. století po celém světě téměř nelišily.
Zdroj: <http://www.umeni.euweb.cz/>,
www.pinterest.com
<http://www.chinaonlinemuseum.com/>
<http://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier/>
<http://www.archdaily.com/604056/north-america-s-radiant-city-le-corbusier-s-impact-on-new-york/>
Archiv autora
Staženo: 9.6.2015
- Obr. 229 Str. 116 Paneové bytové domy v Pekingu.
Zdroj: <http://www.citylab.com/design/2013/04/how-photographers-are-telling-story-chinas-warpspeed-urbanization/5365/>
Staženo: 13.6.2015

- Obr. 230 Str. 117 Konstrukce ze železobetonových panelů odlévaných na místě
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 231 Str. 118 Stavební systém využívající zdících bloků
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 232 Str. 118 Využívání panelového systému výstavby, 1964
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 233 Str. 119 Projekt vytvořený technologií lehkých rámových panelů, využívajících železobetonový nosný skelet
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 234 Str. 119 Třinácti patrové bytové domy na North Caoxi Road, Šanghaj
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 235 Str. 119 Šanghajské bytové domy ze 70. let
Zdroj: <https://landlab.files.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 3.5.2015
- Obr. 236 Str. 121 Otevírání se světu; Andy Warhol v Pekingu v roce 1982.
Zdroj: <https://everydaylifeinmaoistchina.org/2015/04/10/andy-warhol-in-beijing-1982/>
Staženo: 2.2.2017
- Obr. 237 Str. 123 Deng Xiaoping a Jimmy Carter v Bílém domě, 1979
Zdroj: <http://www.nybooks.com/articles/2014/10/23/china-strikes-back/>
Staženo: 2.2.2017
- Obr. 238 Str. 123 Deng Xiaoping na návštěvě texasu, 1979
Zdroj: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/agenda/article3308263.ece>
Staženo: 2.2.2017
- Obr. 239 Str. 123 HDP v Číně na jednoho obyvatele mezi roky 1978 a 2013.
Zdroj: <http://www.unicef.cn/en/atlas/economy/811.html>
Staženo: 2.2.2017
- Obr. 240 Str. 123 Speciální ekonomické zóny (SEZ) a 14 otevřených měst
Zdroj: WU, Weiping; GAUBATZ, Piper. *The Chinese City*; 1. vyd. Routledge, Abingdon, Oxon, 2013; ISBN: 978-0-415-57575-1

- Obr. 241 – 242 Str. 125 Shenzhen Lo Wu v letech 1964 a 2011
Zdroj: <https://hikespot.wordpress.com/category/north-east-new-territories/>
Staženo: 22.6.2015
- Obr. 243 Str. 125 Shenzhen v roce 1985
Zdroj: <https://www.bloomberg.co.jp/news/articles/2015-05-12/--i9kmbnh6>
Staženo: 3.2.2017
- Obr. 244 Str. 125 Portrét Deng Xiaopinga v centru Shenzhenu
Zdroj: http://i.ytimg.com/vi/IUD_dR-JDik/maxresdefault.jpg
Staženo: 22.6.2015
- Obr. 245 Str. 126 Shenzhen Urban Villages
Zdroj: <http://www.drips.cz/2011/06/28/sze-tsung-leong-cities/>
Staženo: 14.9.2015
- Obr. 246 – 256 Str. 127 Shenzhen Urban Villages a jejich těsná struktura
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 257 – 269 Str. 128 Život uvnitř Shenzhen Urban Villages
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 270 – 277 Str. 129 Ofi ciální veřejné prostory města, jejich přehnané měřítko a prázdnota (faktická i ideová)
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 278 – 280 Str. 132 Šanghaj v 80. letech
Zdroj: <http://www.thegoldenscope.com/2014/05/a-gweilo-in-1980s-china-chapter-16/>
Staženo: 27.6.2015
- Obr. 281 – 282 Str. 132 Nárůst městské populace se zákonitě odrazil ve stavební produkci a typizaci bytových domů
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
<http://www.thegoldenscope.com/wp-content/uploads/2014/05/foto-34.jpg>; staženo: 27.6.2015
- Obr. 283 Str. 134 Bytové domy postavené v roce 1977 podél Qiansanmen avenue
Zdroj: <https://www.mcgill.ca/mchg/files/mchg/images/lian-fig31.jpg>
Staženo: 27.6.2015
- Obr. 284 Str. 136 Typizované byty ve městě Tianjin, které odpovídaly standardizované výstavbě
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8

- Obr. 285 – 287 Str. 137 Návrh terasových domů, Tsinghua University, 1984
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; <http://arch.tsinghua.edu.cn/xiaoyou/cj/1946-1970/10/index.htm>; staženo: 23.2.2017
- Obr. 288 Str. 137 Bytových domy ve Wuxi, Southeast University, 1984
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 289 – 291 Str. 139 Budova s mezonetovými byty v Quyangxincun v Šanghaji
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8; <https://landlab.fi.les.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 13.9.2015
- Obr. 292 – 293 Str. 140 Budova Yandang v Šanghaji
Zdroj: <https://landlab.fi.les.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 6.2.2017
- Obr. 294 – 295 Str. 140 Aijian Building, Šanghaj
Zdroj: <https://landlab.fi.les.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 6.2.2017
- Obr. 296 – 297 Str. 140 Budova Spring Mansion, Šanghaj
Zdroj: <https://landlab.fi.les.wordpress.com/2009/04/prof-huang-yurus-lecture.pdf>
Staženo: 6.2.2017
- Obr. 298 Str. 141 Terasový dům v Xishawang v Yantai v provincii Shandong
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 299 Str. 141 Bytové domy v Pekingu
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 300 – 301 Str. 142 Peking, Jianguomen v roce 1979
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0102uwco.html; staženo: 19.2.2017
- Obr. 302 Str. 143 Peking, Qizhimen 22. prosince 1979
Zdroj: http://news.qq.com/a/20090828/002623_7.htm
Staženo: 19.2.2017
- Obr. 303 Str. 144 Východní Chang'an avenue v Pekingu v roce 1982
Zdroj: http://news.qq.com/a/20090828/002623_12.htm
Staženo: 19.2.2017

Obr. 304	Str. 144	Provoz na Chang'an avenue v Pekingu v roce 1986
Zdroj: http://bikeshare.com/wp-content/uploads/2013/11/62.jpg
Staženo: 19.2.2017
Obr. 305	Str. 144	Peking, Jianguomen v roce 1991
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_538fed5d0102uwco.html
Staženo: 19.2.2017
Obr. 306	Str. 145	Peking Liufang, bytové domy z 80. let
Zdroj: http://am774.com/netfm/english_service/ourteam/bruce/201403/t20140312_709722.htm
Staženo: 19.2.2017
Obr. 307	Str. 145	Peking Liufang, bytové domy z 80. let
Zdroj: http://am774.com/netfm/english_service/ourteam/bruce/201403/t20140312_709722.htm
Staženo: 19.2.2017
Obr. 308 – 310	Str. 146	Tradiční pekingské domy, budova Čínského rozhlasu a Chang'an Avenue v 60. letech
Zdroj: http://blog.sina.com.cn/s/blog_59efd9b70102uyek.html
Staženo: 14.2.2017
Obr. 311 – 313	Str. 149	Ju'er hutong
Zdroj: http://images.china.cn/site1006/20070806/00105cadc1c5082100c407.jpg
http://image3.yibei.com/books/krs/110428/4db8d6887e021e5b511a5e69_1.jpg
http://www.shanghome.cn/upload/attachment/old/2009030719.jpg
Staženo: 17.2.2017
Obr. 314 – 316	Str. 150	Ju'er hutong
Zdroj: http://www.cultural-china.com/chinaWH/html/en/2329bye6376.html
http://imgcdn.yicai.com/uppics/images/2016/03/20120217084820715.jpg
https://designtmdotcom.files.wordpress.com/2011/05/img_0829.jpg
Staženo: 17.2.2017
Obr. 317	Str. 150	Ju'er hutong, analýzy původního stavu řešeného území
Zdroj: WU, Liangyong. <i>Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)</i> ; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272
Obr. 318	Str. 151	Ju'er hutong, situace návrh
Zdroj: WU, Liangyong. <i>Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)</i> ; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272

- Obr. 319 Str. 151 Ju'er hutong; půdorys přízemí a pohled na blok C (2. fáze)
Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272
- Obr. 320 Str. 151 Ju'er hutong; půdorys přízemí a řez blokem D (2. fáze)
Zdroj: WU, Liangyong. *Rehabilitating the Old City of Beijing: A Project in the Ju'er Hutong Neighbourhood (Urbanization in Asia)*; University of British Columbia Press, 2000; ISBN: 978-0774807272
- Obr. 321 – 326 Str. 152 Podoba pekingských hutongů v roce 2016
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 327 – 321 Str. 153 Demolice pekingských hutongů v roce 2016
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 332 Str. 156 Bytový dům v Chongquingu
Zdroj: <http://imagesfound.blogspot.cz/2012/11/el-crater.html>
Staženo: 22.2.2017
- Obr. 333 Str. 156 Bytové domy v Nanjingu
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 334 – 336 Str. 159 Letecký pohled na xiaoqu v Cengdu, xiaoqu Pekinga a xiaoqu za plotem s žiletkovým drátem v Nanjingu
Zdroj: http://www.chinadaily.com.cn/micro-reading/dzh/2016-02-23/content_14563889.html; staženo 23.2.2017
Archiv autora
- Obr. 337 Str. 160 Růst bytové výstavby ve druhé polovině 20. století
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 338 Str. 160 Obytná plocha ve něstech na jednoho obyvatele
Zdroj: JUNHUA, Lü; ROWE, Peter G.; JIE Zhang. *Modern Urban Housing in China 1840–2000*; 1. vyd. Prestel Verlag, Munich-London-New York, 2001; ISBN: 3-7913-2507-8
- Obr. 339 Str. 160 Výstavba čínských měst – Peking
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 340 – 343 Str. 161 Výstavba čínských měst – Wenzhou, Chongqing, Šanghaj
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 344 – 345 Str. 164 Hangzhou, Tianducheng, město, které se snaží tvářit jako Paříž
Zdroj: <http://www.nbcnews.com/news/other/eiff-el-tower-replica-looms-over-chinas-parisian-style-ghost-town-f6C10833193>
Staženo 25.2.2017

- Obr. 346 – 347 Str. 164 Shanghai Themes New Town
Zdroj: <http://www.businessinsider.com/china-ghost-city-english-town-2011-6?op=1/#1> http://www.huffingtonpost.com/2013/09/14/fake-english-town-in-china_n_3907820.html
Staženo 25.2.2017
- Obr. 348 Str. 166 Modlíci se didé na buddhistickém svatém místě, postaveném developerem
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 349 Str. 166 Když nemůže Číňan do Atén, musí Atény do Číny - stavební produkce na čínském venkově
Zdroj: archiv autora
- Obr. 350 Str. 168 Poměr střední třídy v městské populaci za rok 2012 a předpoklad pro rok 2022
Zdroj: <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>
Staženo: 25.2.2017
- Obr. 351 Str. 169 Čínská střední třída, reklamní billboard v obchodním domě
Zdroj: <http://www.atimes.com/article/chinas-middle-class-is-bigger-than-us/>
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 352 – 353 Str. 169 Prodávání čínských developerských projektů
Zdroj: <http://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>
<http://www.scmp.com/business/article/1925175/new-construction-picks-chinas-property-market-out-woods>;
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 354 Str. 170 Světová spotřeba cementu v roce 2010
Zdroj: Portland Cement Association
- Obr. 355 Str. 170 Světová spotřeba oceli v roce 2013
Zdroj: World Steel Association
- Obr. 356 Str. 170 Procentuální poměr architektů
Zdroj: <https://www.linkedin.com/pulse/over-36-million-architectsworldwide-wow-neil-rerup>
<http://www.archdaily.com/501477/does-italy-have-way-too-many-architects-the-ratio-of-architects-to-inhabitants-around-the-world>
http://www.ace-cae.eu/fileadmin/New_Upload/7_Publications/Sector_Study/2014/EN/2014_EN_FULL.pdf
Staženo: 25.2.2017
- Obr. 357 Str. 171 "Copy-paste" urbanismus, Huaxi Village
Zdroj: <http://img.xcitefun.net/users/2011/12/275534,xcitefun-huaxi-village12.jpg>
Staženo: 27.2.2017

- Obr. 358 – 361 Str. 172 Ppt-město versus realita, Huaxi Village, nejbohatší “vesnice” v Číně
Zdroj: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2047607/China-builds-supertower-Hanging-VillageHuaxi-2-000-farmers.html>
http://menpiao.daiwoqu.com/c_1026
<http://www.businessinsider.com/huaxi-richest-village-china-photos-2011-10>
<http://leslie-writes.com/2011/11/01/hood-rich-huaxi-hope-of-the-chineses-countryside/>
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 362 – 370 Str. 172 Stavba patnáctipatrového domu za pouhých sedm dní
Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=lwmKeXkBWOA>
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 371 Str. 173 Stavba patnáctipatrového domu za pouhých sedm dní
Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=lwmKeXkBWOA>
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 372 Str. 173 Prázdný developerský projekt s neprodanými byty ve městě Hefei; “Copy-paste” urbanismus vertikálních forem
Zdroj: <http://www.businessinsider.com/photos-show-the-growth-of-chinese-megacities-2015-8/#with-crane-topped-residential-buildings-as-his-backdrop-a-man-in-hefei-anhui-province-carries-buckets-of-water-through-his-vegetable-field-2222222222220>
Staženo: 27.2.2017
- Obr. 373 Str. 175 Rozdílná úroveň domů v centru Wenzhou v roce 2017
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 374 Str. 177 Bydlení migrujících dělníků v areálu bývalé Světové výstavy EXPO 2010 v Šanghaji
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 375 – 378 Str. 177 Zvyšující se cena bytů nutí velké množství Číňanů žít v minimálních bytech
Zdroj: http://vision.xitek.com/vision/subject/201312/03-140027_6.html
Staženo: 10.3.2017
- Obr. 379 Str. 179 Výstavba obrovského bytového projektu Huaguoyuan, což v překladu znamená “Květinová a ovocná zahrada” ve městě Guiyang.
Zdroj: <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 380 Str. 179 Místní obyvatelé stojí před stavenišťem bytového projektu Huaguoyuan, což v překladu znamená “Květinová a ovocná zahrada” ve městě Guiyang
Zdroj: <http://multimedia.scmp.com/china-ghost-towns/>
Staženo: 19.3.2017

- Obr. 381 – 383 Str. 181 Město Xining ležící na severovýchodním konci Tibetské náhorní plošiny v nadmořské výšce 2200 metrů
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 384 Str. 183 Bytové domy Meixi Lake Development poblíž města Changsha
Zdroj: <https://www.wired.com/2016/02/kai-caemmerer-unborn-cities/#slide-9>
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 385 Str. 183 Město Ordos ve Vnitřním Mongolsku
Zdroj: <http://www.theplaidzebra.com/ghost-city-china/>
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 386 Str. 183 Nová bytová výstavba ve městě Lanzhou
Zdroj: <http://www.news.com.au/travel/world-travel/asia/is-lanzhou-new-area-shaping-up-to-be-chinas-next-ghost-city/news-story/ab1a8dab3456aca4fc487df72a688ea6>
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 387 Str. 185 Tři hlavní městské oblasti
Zdroj: HO, Patrick. New Type of Urbanization in China, Long Term Implications; http://worldcongress2015.iclei.org/wpcontent/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 388 Str. 185 19 městských shluků
Zdroj: HO, Patrick. New Type of Urbanization in China, Long Term Implications; http://worldcongress2015.iclei.org/wpcontent/uploads/2015/04/SP1_02_Patrick_Ho_Seoul_20150402.pdf
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 389 – 393 Str. 187 Město Liaocheng v provincii Shandong
Zdroj: <https://othersidechina.wordpress.com/tag/liaocheng/>
Staženo: 19.3.2017
- Obr. 394 Str. 189 Smog v Pekingu
Zdroj: <https://www.thebeijinger.com/blog/2015/04/02/car-exhaust-now-officially-blamed-beijings-pollution>
Staženo: 20.3.2017
- Obr. 395 – 396 Str. 189 Toxické jezero a továrny v Baotou
Zdroj: <http://www.bbc.com/future/story/20150402-the-worst-place-on-earth>
Staženo: 20.3.2017
- Obr. 397 Str. 191 Charakter pekingských předměstí
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 398 – 399 Str. 191 Yanjiao - Satelit Pekingu
Zdroj: https://www.nytimes.com/2015/07/20/world/asia/in-china-a-supercity-rises-around-beijing.html&assetType=nyt_now&_r=0#
Staženo: 20.3.2017

- Obr. 400 Str. 193 Nick Bonner a Dominic Johnson-Hill, kteří žijí v Pekingu, zaslali fotky ikonických pekingských budou do Severní Koreje, kde na základě fotografií místní umělci vytvořili sérii propagandistických plakátů. Ty byly vystaveny na akci Beijing Design Week 2013
Zdroj: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/oct/17/china-north-korean-propagandapaintings>
Staženo: 20.3.2017
- Obr. 401 Str. 195 Šanghaj – městská krajina světové metropole
Zdroj: LEE, Christopher. Xiamen the Megaplot; Harvard University Graduate School of Design, 2013; ISBN: 978-1-934510-36-0
- Obr. 402 Str. 196 Le Corbusier s modelem jeho architektury
Zdroj: <https://archiobjects.org/the-big-contradiction-of-le-corbusier/>
Staženo: 2.4.2017
- Obr. 403 Str. 196 Communist Mansion postavený hned vedle bílé pagody tibetského buddhismu, Peking 1959
Zdroj: LEE, Christopher. Xiamen the Megaplot; Harvard University Graduate School of Design, 2013
ISBN: 978-1-934510-36-0
- Obr. 404 Str. 197 Chenggong District, Kunming, Yunnan
Zdroj: <http://www.archdaily.com/776807/using-big-data-to-determine-the-extent-of-chinas-ghost-cities>
Staženo: 2.4.2017
- Obr. 405 – 406 Str. 199 Hanoi - spontánně rostlé město
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 407 Str. 201 Li Rui, šedesátiletý bývalý farmář prohledává ruiny jeho bývalé vesnice v Liaocheng, která musela ustoupit nové výstavbě.
Zdroj: JIN, Justin. http://www.nytimes.com/2013/06/16/world/asia/chinas-greatuprooting-moving-250-million-into-cities.html?pagewanted=all&_r=0
Staženo: 2.4.2017
- Obr. 408 Str. 201 Piknik pod dálničním mostem na předměstí Chongqingu
Zdroj: JIN, Justin. <http://www.scmp.com/magazines/post-magazine/article/1934172/photographs-human-impacts-chinas-new-urbanisation>
Stažen: 2.4.2017
- Obr. 409 Str. 202 Narušení moderní výstavby prvky, které odpovídají principům tradičního města
Zdroj: Archiv autora

- Obr. 410 – 421 Str. 203 Jednotlivé městské principy a prvky - veřejné a poloveřejné městské prostory, různost a diverzita, propojení, zeleň, vytváření živých, zajímavých míst, která slouží různým aktivitám
Zdroj: Archiv autora
<https://www.mvrdv.nl/projects/celosia>
<http://www.pauvidal.eu/>
<https://www.stefanoberarchiteti.net/en/portfolios/boscoverticale/>
FONG, Wen C.; CHANG, Chin-Sung; HEARN, Maxwell K.. *Landscapes Clear and Radiant The art of Wang Hui (1632-1717)*; Yale University Press; 2008; ISBN: 978-0-300-14144-3
- Obr. 422 Str. 205 Aldo van Eyck
Zdroj: http://www.team10online.org/team10/eyck/eyck_otterlo.jpg
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 423 Str. 207 “The Cities will be Inhabited like Villages” studentský projekt Piet Bloma – obytný dům bouwsteen
Zdroj: JASCHKE, Karin. *City is House and House is City: Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In *Intimate Metropolis: Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, Londýn, 2008; ISBN: 978-0415415071
- Obr. 424 Str. 207 Practical Planning Exercise – segment návrhu studentského projektu Piet Bloma
Zdroj: JASCHKE, Karin. *City is House and House is City: Aldo van Eyck, Piet Blom and the Architecture of Homecoming*; In *Intimate Metropolis: Urban Subjects in the Modern City*; Routledge, Londýn, 2008; ISBN: 978-0415415071
- Obr. 425 Str. 209 Blomův projekt městského bydlení, za který získal v roce 1962 Římskou cenu
Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 426 Str. 210 Piet Blom struktura divadla Speelhuis Theatre a Krychlových domů v Rotterdamu
Zdroj: <http://www.archdaily.com/805592/total-space-considering-dutchstructuralism-today>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 427 Str. 210 Struktura pro urbanizaci Holandska představená na setkání Teamu10 v Abbayé Royaumont, 1962
Zdroj: <http://loveyousomat.tumblr.com/post/15288950412>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 428 Str. 211 Model projektu bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966-1974
Zdroj: VAN DEN HEUVEL, Dirk. *Piet Blom's Domesticated Superstructures*; in *DASH #05, The Urban Enclave*, Delft Architectural Studies on Housing, nai010 Publishers, 2011

- Obr. 429 – 430 Str. 212 Projekt bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966–1974
Zdroj: <http://arquitectura.estudioquagliata.com/tag/kasbah>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 431 – 433 Str. 213 Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo
Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>
<https://architecturalodyssey.files.wordpress.com/2013/01/dsc03758.jpg>
<http://static.panoramio.com/photos/original/106084147.jpg>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 434 Str. 214 Projekt bytového domu De Kasbah ve městě Hengelo, 1966–1974
Zdroj: <http://www.pencil.com/gallery.php?p=790997085710>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 435 – 437 Str. 215 Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo
Zdroj: https://images2.persgroep.net/rcs/jSlbMXhSHPc0lyUAmo7uF0gEyzg/diocontent/100471153/_fitwidth/694/?appld=21791a8992982cd8da851550a453bd7f&quality=0.9
https://images4.persgroep.net/rcs/9Oh3fUp8ddgrGdJmFADHzQiNjdc/diocontent/100266763/_fitwidth/694/?appld=21791a8992982cd8da851550a453bd7f&quality=0.9
https://www.mimoo.eu/images/20285_1.jpg
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 438 – 439 Str. 216 Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo
Zdroj: https://www.mimoo.eu/images/20283_1.jpg
https://www.mimoo.eu/images/20286_1.jpg
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 440 – 444 Str. 217 Bytový dům De Kasbah ve městě Hengelo
Zdroj: http://www.architectuur.org/images/blom03_4.jpg
<https://pbs.twimg.com/media/CrvLiptWYAARpGH.jpg>
<http://www.architectural-photographer.eu/wordpress/wp-content/uploads/2012/08/G8N35393.jpg>
<http://secretarisvogel.blogspot.cz/2014/05/de-kasbah-mei-2014.html>
Staženo: 3.4.2017
- Obr. 445 Str. 218 Yona Friedman a pes Balkis před pařížskou Invalidovnou
Zdroj: FRIEDMAN, Yona. Pro Domo; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006;
ISBN: 978-8496540514
- Obr. 446 Str. 219 Yona Friedman, fáze vývoje bytových forem
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. The Dilution of Architecture; Archizoom, Park Books, 2015,
ISBN: 978-3906027685

- Obr. 447 Str. 220 Yona Friedman, perspektiva prostorového města
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015
ISBN: 978-3906027685
- Obr. 448 Str. 221 Yona Friedman, půdorys prostorového města
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015
ISBN: 978-3906027685
- Obr. 449 Str. 221 Yona Friedman, Yokohama
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015
ISBN: 978-3906027685
- Obr. 450 – 452 Str. 222 Yona Friedman, Huangpu River Centre Šanghaj
Zdroj: <http://symbiosisgroup.net/wp-content/uploads/2009/02/134.jpg>;
<http://www.archdaily.com/781065/interview-with-yona-friedman-imaginehaving-improvised-volumes-floating-in-space-like-balloons>; staženo: 3.4.2017
FRIEDMAN, Yona. *Pro Domo*; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514
- Obr. 453 – 455 Str. 223 Friedmanovi architektonické návrhy a rostlý, improvizovaně stavěný, dům v Yangzhou v Číně
Zdroj: FRIEDMAN, Yona; ORAZI, Manuel. *The Dilution of Architecture*; Archizoom, Park Books, 2015
ISBN: 978-3906027685
Archiv autora
- Obr. 456 – 458 Str. 225 Awazu Kiyoshi - Grafický design z počátku šedesátých let, plakát Nippon a grafická úprava titulní strany manifestu „Metabolism: The Proposals for New Urbanism“ z roku 1960
Zdroj: https://www.researchgate.net/publication/271006108_fig1_Fig1-Graphic-design-from-the-early-1960s-by-K-Awazu
http://www.lacma.org/sites/default/files/styles/Exhibition_Main/public/image/KiyoshiImage.jpg?itok=pUPETs9P
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/23/93/19/239319ddb635ef006e2506fc40e76ee4.jpg>
Staženo: 4.4.2017
- Obr. 459 – 460 Str. 225 Kisho Kurokawa, Metabolism Iconography
Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/d9/b5/d1/d9b5d1c78a420d1632c965705757025c.jpg>
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/dc/38/c6/dc38c678dfb8e0a2d10fad4c18ce55c1.jpg>
Staženo: 4.4.2017
- Obr. 461 Str. 225 Kisho Kurokawa, Helix City
Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/1a/b6/da/1ab6da841180f34f0808b7a806164337.jpg>
Staženo: 4.4.2017

- Obr. 462 – 463 Str. 227 Kisho Kurokawa, Agricultural City, 1960
Zdroj: <http://archeyes.com/agricultural-city-kurokawa-kisho/>
Staženo: 4.4.2017
- Obr. 465 – 466 Str. 229 Kisho Kurokawa, stavba Nakagin Capsule Tower
Zdroj: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/da/37/51/da37516380771b8b22923bfbdc5cade0.jpg>
<http://www.designboom.com/architecture/kisho-kurokawa-nakagin-capsule-tower-building/>
Staženo: 9.4.2017
- Obr. 467 – 468 Str. 230 Kisho Kurokawa, Nakagin Capsule Tower
Zdroj: <http://assets.inhabitat.com/wp-content/blogs.dir/1/files/2015/08/Kisho-Kurokawa-Modular-Nakagin-Capsule-Tower-at-Airbnb-3.jpg>
http://interiorator.com/wp-content/uploads/2013/12/1972_01.jpg
Staženo: 9.4.2017
- Obr. 469 – 473 Str. 231 Kisho Kurokawa, Nakagin Capsule Tower
Zdroj: <http://www.designboom.com/architecture/kisho-kurokawa-nakagin-capsule-tower-building/>
https://failedarchitecture.com/wp-content/uploads/2014/06/IMG_3554-830x554.jpeg
http://www.konbini.com/fr/files/2013/09/1972_05-1024x819.jpg
http://interiorator.com/wp-content/uploads/2013/12/1972_06.jpg
<http://www.japantimes.co.jp/wp-content/uploads/2016/03/p22-okeefe-nakagin-a-20160313.jpg>
Staženo: 9.4.2017
- Obr. 474 – 476 Str. 233 Městská typologie
Zdroj: KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129
- Obr. 477 Str. 233 Dům s ateliérem Bow–Wow
Zdroj: <http://www.archdaily.com/5918/house-atelier-atelier-bow-wow>
Staženo: 11.4.2017
- Obr. 478 – 480 Str. 235 SANAA – Dům Moriyama
Zdroj: KITAYAMA, Koh; TSUKAMOTO, Yoshiharu; NISHIZAWA, Ryue. *Tokyo Metabolizing*; Gardencity, Tokyo, 2014; ISBN 9784887063129
- Obr. 481 – 483 Str. 236 SANAA – Dům Moriyama
Zdroj: <http://amassingdesign.blogspot.cz/2010/03/moriyama-house-sanaa-kazuyo-sejima-ryue.html>
<https://www.e-architect.co.uk/japan/house-in-moriyama>
Staženo: 9.4.2017

- Obr. 484 – 486 Str. 237 SANAA – Dům Moriyama
Zdroj: <http://amassingdesign.blogspot.cz/2010/03/moriyama-house-sanaa-kazuyo-sejima-ryue.html>;
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/01/58/90/01589038f88bf58e5cb0e2a98ade1a72.jpg>
<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/e1/d5/94/e1d5949f52b47c27d47c3b019f484251.jpg>
Staženo: 9.4.2017
- Obr. 487 – 493 Str. 238 – 239 a21studio – Saigon House
Zdroj: <http://www.archdaily.com/635091/saigon-house-a21studio>
Staženo: 12.4.2017
- Obr. 494 – 501 Str. 240 – 241 SsD – Songpa Micro Housing
Zdroj: <http://www.archdaily.com/576302/songpa-micro-housing-ssd>
https://aiany.aiany.org/Best%20in%20Competition_Songpa%20Micro%20Housing.pdf
Staženo: 12.4.2017
- Obr. 502 Str. 243 Sou Fujimoto – Rental Space Tower
Zdroj: <http://www.designboom.com/architecture/sou-fujimoto-house-vision-2016-rental-space-tower-tokyo-08-01-2016/>
Staženo: 12.4.201
- Obr. 503 – 507 Str. 245 Riken Yamamoto – Local Community Area
Zdroj: http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng
http://www.riken-yamamoto.co.jp/index.html?page=ry_proj_detail&id=96&lng=_Eng
Staženo: 16.4.2017
- Obr. 508 – 513 Str. 247 Riken Yamamoto – Shinonome Canal Court
Zdroj: <http://www.wohnmodelle.at/index.php?id=84,75,0,0,1,0>
<http://openbuildings.com/buildings/shinonome-canal-court-block-1-profile-39122>
<http://moleskinearquitectonico.blogspot.cz/2011/10/toyo-ito-kengo-kuma-etc-shinonome-canal.html>
Staženo: 16.4.2017
- Obr. 514 – 519 Str. 248 – 249 Riken Yamamoto – Jian Wai SOHO
Zdroj: http://68.media.tumblr.com/4f8f8f0f6552f8db45c122f05bdbcf3/tumblr_mybqfzISYQ1qadx22o1_1280.jpg
<http://c-and-a.co.jp/projects/office/jianwai-soho.html>
https://www.itdp.org/wp-content/uploads/2014/07/p.18-Densify-principle_-Beijing-SOHO-JianWai.jpg
Staženo: 16.4.2017
- Obr. 520 – 527 Str. 250 – 251 Riken Yamamoto – Pangyo Housing
Zdroj: http://www.german-architects.com/en/projects/37424_Pangyo_Housing https://c2.staticflickr.com/6/5001/5254042461_9016a955d4_b.jpg
Staženo: 16.4.2017

- Obr. 528 – 529 Str. 253 Riken Yamamoto – Pangyo Housing
Zdroj: http://www.german-architects.com/en/projects/37424_Pangyo_Housing
https://c2.staticflickr.com/6/5001/5254042461_9016a955d4_b.jpg
Staženo: 16.4.2017
- Obr. 530 Str. 253 Velikost města pro 1,152 miliardy obyvatel, tedy populační přírůstek Země mezi lety 2015–2030, pokud by toto město mělo hustotu zalidnění stejnou jako Praha, anebo jako Hong Kong
Zdroj: Archiv autora
- Obr. 531 Str. 254 Vývoj lidské populace na planetě Zemi
Zdroj: Zero = abundance; http://riken-yamamoto.co.jp/cnc_manager/index.html?page=ry_proj_detail&id=95&lng=_Eng
Staženo: 17.4.2017
- Obr. 532 Str. 254 Vývoj lidské populace na planetě Zemi za posledních 250 let a vybrané důležité události urbanismu
Zdroj: <https://ourworldindata.org/world-population-growth/>
Staženo: 17.4.2017
- Obr. 533 Str. 255 *The Ville Spatiale* – část z komiksu Yona Friedmana Zdroj: FRIEDMAN, Yona. Pro Domo; ACTAR, Centro Andaluz de Arte Contemporáneo, 2006; ISBN: 978-8496540514